



**MAKRO-EKONOMİK VE SOSYAL YÖNLERİYLE ZEKÂT MÜESSESESİ: TÜRKİYE İÇİN  
MALEZYA MODELİ ÖRNEĞİ**

**Murat AYDIN**

**Doktora Tezi**

**Danışman: Prof. Dr. Hakkı ODABAŞ**

**Uşak**

**ŞUBAT 2018**

**MAKRO-EKONOMİK VE SOSYAL YÖNLERİYLE ZEKÂT MÜESSESESİ:  
TÜRKİYE İÇİN MALEZYA MODELİ ÖRNEĞİ**

**Murat AYDIN**

**DOKTORA TEZİ**

**Maliye Anabilim Dalı**

**Danışman: Prof. Dr. Hakkı ODABAŞ**

**Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Uşak**

**Şubat 2018**

## ÖZET

### MAKRO-EKONOMİK VE SOSYAL YÖNLERİYLE ZEKÂT MÜESSESESİ: TÜRKİYE İÇİN MALEZYA MODELİ ÖRNEĞİ

Maliye Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat-2018

Danışman: Prf. Dr. Hakkı ODABAŞ

Zekat, İslam'ın en önemli şartlarından biridir. Dini bir yükümlülük olan zekatın sosyal ve ekonomik etkileri de bulunmaktadır. Türkiye'de kurumsallaşmış bir zekat sisteminin olmayışı, zekatın sosyal ve ekonomik etkilerinin ölçülmesini de zorlaştırmaktadır. Son yıllarda bazı ülkelerde zekatın kurumsallaşması için bir takım çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu ülkelerin başında Malezya gelmektedir. Bu tez çalışması Malezya zekât sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliğini konu edinmektedir. Tezin temel amacı, Malezya zekat sistemini incelemek ve Türkiye için normatif önerilerde bulunmaktır. Malezya'da yaşayan zekât mükelleflerinin Malezya zekât sistemi konusunda algı ve memnuniyet durumlarının ölçülmesi ve Türkiye'de uygulanacak en uygun zekât modelinin ortaya konabilmesi bu çalışmanın en önemli çıktılarından.

Araştırmada; belge tarama, derinlemesine görüşme ve anket tekniğinin birlikte kullanıldığı karma yöntem tercih edilmiştir. Malezya'da federal bölgede zekat toplamakla yetkilendirilmiş Pusat Pungutan Zakat (PPZ) isimli şirketin yöneticileri ile yüz yüze görüşülmüştür. Ayrıca Kuala Lumpur, Selangor ve Terengganu eyaletlerinde yaşayan zekat mükelleflerine anket formu dağıtılmıştır. Malezya zekat sisteminin; kamu modeli, yarı kamu modeli ve özel modelden oluştuğu görülmüştür. Malezya'da ankete katılan zekat mükelleflerinin mevcut zekat sistemden genel olarak memnun oldukları tespit edilmiştir. Yarı kamu modelinin Türkiye için daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** zekât, yoksulluk, gelir dağılımı, malezya zekât sistemi,

**ABSTRACT****MACRO-ECONOMIC AND SOCIAL ASPECTS OF ZAKAT INSTITUTION:  
CASE OF MALAYSIA MODEL FOR TURKEY**

Department of Public Finance

Uşak University, Institute of Social Sciences, February-2018

Supervisor: Prof. Hakkı ODABAŞ

Zakat is one of the most important factors of Islam. Zakat is a religious obligation that has a social and economic impacts. There is no institutionalized zakat system in Turkey. So, it is very difficult to measure these impacts of zekat. In recent years, some efforts have been carried out in some countries to institutionalize zakat. Malaysia is the beginning of these countries. This thesis deals with the applicability of Malaysia Zakat system in Turkey. The main aim of this study is to examine Malaysia zakat system and reveal some normative suggestions for Turkey. Also measure perceptions and satisfactions of Malaysian zakat payers about Malaysia zakat system and determine best zakat model for Turkey are important outcomes of this study.

In the research; document scanning, in-depth interviewing and survey technique are used together that entitle as a mixed method. In Malaysia it have been discussed face to face with the managers of the entrusted company Pusat Pungutan Zakat (PPZ) which collect the zakat. In addition, a survey forms have been distributed to the zakat taxpayers living in the cities of Kuala Lumpur, Selangor and Terengganu. It have been realised the Malaysian zakat system consist of public model, semi-public model, and private model. In Malaysia, zakat taxpayers who participated in the survey declared generally satisfied with the current zakat system. Semi-public model concluded that the results would be more appropriate for Turkey.

**Anahtar Kelimeler:** zakat, poverty, income distribution, malaysian zakat system,

UŞAK ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Maliye Ana Bilim Dalı Doktora Programı 134012040 No'lu öğrencisi Murat AYDIN'ın "**Makro-Ekonomik Ve Sosyal Yönleriyle Zekât Müessesesi: Türkiye İçin Malezya Modeli Örneği**" adlı tezi 08 /02 / 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Prof. Dr. Hakkı ODABAŞ	
Üye	: Doç. Dr. Kamil GÜNGÖR	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Mustafa TAYTAK	
Üye	: Doç. Dr. Abdülkerim ÇALIŞKAN	
Üye	: Doç. Dr. İhsan Cemil DEMİR	

**Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN**

**Enstitü Müdür**

## ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Malezya zekat sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliği sorgulanmıştır. Tez konusunu seçmemde en önemli neden 2015 yılında katıldığım ve Sakarya'da düzenlenen “İslam Ekonomisi ve Kongresi” olmuştur. Kongrede, bazı ülkelerde zekat müessesesinin ekonomik etkilerine yönelik bir çok çalışma yapıldığını gördüm. Ayrıca orada tanıştığım akademisyenler bu kararımda etkili olmuşlardır. En başta bu süreçte bana maddi ve manevi desteğini hiç esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Hakkı ODABAŞ'a;

Tez yazım sürecinde; önemli yönlendirmeleriyle destek olan değerli hocam Doç. Dr. Kamil GÜNGÖR'e ve tezin şekillenmesinde gösterdiği dikkati için değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa TAYTAK'a;

Tezin önemli kısmını Malezya'dan elde ettiğim bilgi ve veriler çerçevesinde yazdım. Malezya'da bulunduğum süreç içerisinde adeta gölgem gibi hareket eden ve topladığım verilerde en büyük pay sahibi olan kıymetli ağabeyim İbrahim ŞAHBAZ'a ve bana istediğim tüm imkânları sunan PPZ şirketi genel müdür yardımcısı kıymetli dostum Amran HAZALİ'ye;

Tezime yaptıkları çok kıymetli katkılarından ötürü değerli hocalarım Doç. Dr. Abdülkerim ÇALIŞKAN ve Doç. Dr. İhsan Cemil DEMİR'e

Ve son olarak akademik hayatımda, özellikle doktora tez yazım sürecinde vakitlerinden çaldığım eşim ve çocuklarıma gösterdikleri sabır ve anlayışlarından dolayı teşekkür ediyorum.

## ÖZGEÇMİŞ

- Adı Soyadı:** Murat AYDIN
- Doğum Yeri ve Tarihi:** Salihli, 1981
- Lisans:** Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari  
Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü
- Yüksek Lisans:** Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler  
Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı
- Yabancı Dil:** İngilizce
- Çalıştığı Kurumlar:** Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler  
Yüksekokulu (Öğretim Görevlisi)
- e- posta adresi:** murat.aydin@usak.edu.tr

## İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT .....	ii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZGEÇMİŞ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR .....	xvii
GİRİŞ .....	1

### BİRİNCİ BÖLÜM

#### ZEKÂTIN GENEL ÇERÇEVESİ ve SOSYAL AÇIDAN ANALİZİ

1.1. Zekât Tanımı.....	3
1.1.1. Zekâtın Özellikleri .....	4
1.1.1.1. Tam Mülkiyet Olması .....	4
1.1.1.2. Temel İhtiyaçlar Dışında Kalan Malları Kapsaması.....	5
1.1.1.3. Üzerinden Bir Yıl Geçmesi .....	6
1.1.1.4. Cebri Oluşu.....	6
1.1.1.5. Nisab Şartı .....	6
1.2. Zekâta Tabi Olan Mallar .....	7
1.2.1. Hayvanların Zekâtları.....	7
1.2.2. Ticaret Mallarının Zekâtları .....	7
1.2.3. Altın İle Gümüş Zekâtı.....	8
1.2.4. Alacakların Zekâtı .....	8
1.2.5. Arazi Ürünlerinin Zekâtı .....	9
1.2.6. Maden ve Definelerin Zekâtı .....	9
1.3. Zekât Verilecek Yerler.....	10
1.3.1. Fakirler .....	10
1.3.2. Miskinler .....	11



1.3.3. Zekât Memurları.....	11
1.3.4. Kalpleri Dine Isındırılacak Kişiler .....	12
1.3.5. Köleler .....	12
1.3.6. Borçlular .....	12
1.3.7. Allah Yolunda Olanlar (Mücahitler) .....	13
1.3.8. Yolcular (Yolda Kalmışlar).....	13
1.4. Zekât Yönetimi .....	14
1.4.1. Zekâtın Devlet Eliyle Toplanması .....	15
1.4.2. Zekat - Devlet İlişkisinde Bazı Görüşler .....	16
1.4.3. Zekâtın Tarihi Gelişimi .....	16
1.4.3.1. Hicret Öncesi ve Sonrası Dönemlerde Zekat.....	17
1.4.3.2. Dört Halife Döneminde Zekat.....	18
1.4.3.3. Emevi - Abbasi Dönemlerinde Zekat .....	18
1.4.3.4. Osmanlı Devleti Döneminde Zekat.....	18
1.4.4. Literatür İncelemesi.....	19
1.5. Diğer Dinlerde Zekât Benzeri Yükümlülükler .....	21
1.5.1. Yahudilikte Zekât .....	21
1.5.2. Hıristiyanlıkta Zekât .....	22
1.6. Toplum Hayatında Zekata Duyulan İhtiyaç.....	23
1.6.1. Eski Roma'da Arazi ve Doğal Maden Vergileri.....	25
1.6.2. Proudhon Sosyalizmi .....	27
1.6.3. Marksizm.....	27
1.6.4. Hristiyanlığın İlk Yıllarında Kollektivizm Anlayışı .....	28
1.6.5. İslam'ın İlk Yıllarında Ensar - Muhacir İlişkisi .....	29
1.6.6. Negatif Gelir Vergisi.....	29
1.6.7. Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital (Kitap İncelemesi).....	30
1.7. Zekatın Sosyal Hayata Etkileri .....	31
1.7.1. Köprü Olma Fonksiyonu .....	31
1.7.2. Asayışı Sağlama Fonksiyonu.....	32
1.7.3. Cömertliğin Önünü Açma Fonksiyonu.....	33
1.7.4. Sosyal Güvenlik Fonksiyonu.....	33

## İKİNCİ BÖLÜM

### ZEKÂTIN İKTİSADİ ANALİZİ

2.1. Bir Kamu Geliri Olarak Zekat ve Özellikleri.....	35
2.1.1. Cebrilik İlkesi.....	37
2.1.2. Tahsis İlkesi.....	37
2.1.3. Devlet Eliyle Toplanması .....	37
2.1.4. Ekonomik Bir Değer Olması.....	38
2.2. Zekatın Vergi ve Fon Gelirleri İle Karşılaştırılması.....	39
2.3. Zekata Dair Temel Kavramlar .....	40
2.3.1. Zekatın Konusu.....	40
2.3.2. Zekâtın Matrahı (Nisap - En Az Geçim İndirimi).....	41
2.3.3. Zekat Mükellefi (Yükümlüsü) .....	43
2.3.4. Zekât Sorumlusu.....	43
2.3.5. Zekât İstisnası .....	43
2.3.6. Zekât Tarifesi .....	44
2.3.7. Zekat ve Ödeme Gücü İlkesi.....	46
2.3.8. Zekât Çarpanı ve Harcanabilir Gelire Etkisi.....	46
2.3.9. Zekatta Yansıma Etkisi ve Bedavacılık .....	47
2.3.10. Zekatın Gelir Etkisi ve Tarafsızlık.....	48
2.4. Zekat Bir Maliye Politikası Aracı Olabilir mi? .....	48
2.4.1. Maliye Politikası Araç ve Amaçları .....	49
2.4.2. Maliye Politikası Aracı Olarak Zekât Müessesesi .....	50
2.5. Yoksullukla Mücadelede Zekat Müessesesi .....	52
2.5.1. Yoksulluk Hakkında Genel Bilgiler .....	53
2.5.2. Yoksulluk Sınırı ve Ölçütleri .....	54
2.5.2.1. Kafa Sayısı Endeksi (Head - Count Index).....	54
2.5.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi (Poverty-Gap Index).....	55
2.5.2.3. Sen Yoksulluk Endeksi (Sen Poverty Index) .....	55
2.5.2.4. Gini Katsayısı .....	55
2.5.3. Küresel Gelir Dağılımı.....	56
2.5.4. Yoksulluk ve Müslüman Dünyası.....	57

2.5.4.1. Zekâtın Zorunlu Olduğu Ülkelerde Yoksulluk.....	58
2.5.4.2. Zekâtın İsteğe Bağlı Olduğu Ülkelerde Yoksulluk .....	59
2.5.4.3. Bazı İslam Ülkelerinin Milli Gelir ve Gini Katsayıları.....	59
2.5.5. İslam Dünyasında Yoksulluğu Azaltma Önerileri.....	61
2.5.6. Türkiye'de Yoksulluk.....	63
2.5.6.1. Türkiye'de Servet ve Gelir Dağılımı.....	63

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### MALEZYA ZEKÂT SİSTEMİ

3.1. Malezya Hakkında Genel Bilgiler .....	67
3.1.1. Malezya Tarihi ve Etnik Yapısı.....	67
3.1.2. Malezya Yönetim Şekli.....	68
3.1.3. Malezya'da Devlet-Din İlişkisi.....	68
3.1.3.1. Sömürge Dönemi .....	69
3.1.3.2. Anayasal Süreç .....	69
3.1.3.3. Federal Sistem Dönemi .....	70
3.1.3.4. Modern Dönem.....	71
3.2. Malezya'da İslami Kurumlar .....	71
3.2.1. İslam Ekonomisi Alanındaki Uygulamalar ve Dr. Mahathir .....	71
3.3. Malezya Zekât Sistemi .....	72
3.3.1. Malezya'da Zekâtın Tarihçesi .....	72
3.3.1.1. Sömürge Öncesi Dönem.....	72
3.3.1.2. İngiliz Sömürge Dönemi .....	72
3.3.1.3. 1990 Yılı Öncesi.....	73
3.3.1.4. 1990 Yılı Sonrası.....	73
3.3.2. Malezya'da Zekâtın Yasal Çerçevesi .....	74
3.3.2.1. Eyalet Bazında Zekât Mevzuatı.....	75
3.3.3. Malezya'da Zekât Yönetimi.....	75
3.3.3.1. Tam Kamu Modeli .....	77
3.3.3.1.1. PerlisMajlisAgamaIslam .....	77
3.3.3.1.2. Lembaga Zakat Negeri Kedah.....	78

3.3.3.1.3. Majlis Agama Islam Johore .....	79
3.3.3.1.4. Majlis Agama Islam Terengganu .....	79
3.3.3.1.5. Majlis Agama Islam Kelantan .....	79
3.3.3.1.6. Majlis Agama Islam Perak.....	80
3.3.3.2. Yarı Kamu Modeli .....	81
3.3.3.2.1. Pusat Pungutan Zakat (PPZ) .....	81
3.3.3.2.2. Pusat Kutipan Zakat.....	84
3.3.3.2.3. Pusat Zakat Negeri Sembilan.....	85
3.3.3.2.4. Pusat Zakat Melaka .....	85
3.3.3.3. Tam Özelleştirilmiş Model .....	85
3.3.3.3.1. Lembaga Zakat Selangor (LZS) .....	86
3.3.3.3.2. Zakat Pualu Pinang (ZPP) .....	86
3.3.3.3.3. Pusat Zakat Sabah (PZS) .....	87
3.3.3.3.4. Tabung Baitulmal Sarawak .....	88
3.3.4. Zekâtın Toplanması .....	88
3.3.5. Zekâtın Dağıtılması.....	89
3.3.5.1. Zekâtın Dağıtıldığı Alanlar .....	90
3.3.5.2. Toplanan Zekâtın Dağıtılma Oranı.....	90
3.3.6. Malezya Zekât Kurumları Performans Ölçümü.....	92
3.3.7. Malezya'da Zekât - Yoksulluk İlişkisi.....	94
3.3.8. Malezya'da Zekât - Vergi İlişkisi.....	96
3.3.8.1. Malezya'da Gelir Vergisi .....	97
3.3.8.2. Malezya'da Gelir Vergisi Zekât İndirimi .....	98
3.3.9. Malezya Zekât Sisteminde Yaşanan Sorunlar .....	98
3.3.9.1. Zekât Dağıtımındaki Sorunlar .....	99
3.3.9.2. Mezhepsel Sorunlar .....	99
3.3.9.3. Bürokrasi Sorunu.....	99
3.3.9.4. Zekât Mükelleflerinin Takip Sorunu .....	100
3.3.9.5. Zekât Vermede Süreklilik Olmaması.....	100
3.3.9.6. Hukuki Altyapı Sorunu .....	100
3.3.9.7. Vergi İndirimi Sorunu .....	101
3.3.9.8. Asimetrik Bilgi Sorunu .....	101

3.3.9.9. Amil Payı Yüksekliği .....	101
3.3.9.10. Zekât Bütçe Planı Yapılamaması .....	101
3.3.9.11. Zekâtın Başvuruya Göre Dağıtılması.....	102

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### MALEZYA ZEKÂT SİSTEMİNİN TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI ve TÜRKİYE MODELİ ÖNERİSİ

4.1. Tezin Konusu Hakkında Genel Bilgiler .....	103
4.1.1. Tezin Önemi.....	104
4.1.2. Literatür Taraması .....	104
4.2. Çalışmanın Sınırlılıkları .....	110
4.3. Metodoloji .....	110
4.3.1. Derinlemesine Görüşme (Mülakat).....	111
4.3.1.1. Örneklem Seçimi .....	111
4.3.2. Anket .....	112
4.3.2.1. Örneklem Seçimi .....	112
4.4. Bulgular .....	113
4.4.1. Derinlemesine Görüşme Bulguları .....	113
4.4.1.1. Zekât Mükellefleri İle Görüşme .....	113
4.4.1.2. Zekât Amilleri İle Görüşme .....	117
4.4.1.3. Zekât Şirketi İle Görüşmeler .....	118
4.4.1.3.1. PPZ Yöneticisinin Yaptığı Sunumdan Önemli Bilgiler .....	119
4.4.1.3.2. PPZ Görevlisi İle Soru - Cevap.....	121
4.4.2. Anket Bulguları.....	126
4.4.2.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler .....	127
4.4.2.2. Güvenilirlik Analizi.....	128
4.4.2.3. Betimsel Analiz ve Frekans Analizi (Malezya Geneli).....	129
4.4.2.3.1. Malezya'da Gelir Dağılımı ve Devlet Yardımları Algısı.....	130
4.4.2.3.2. Zekât Konusunda Bilgi ve Farkındalık Seviyesi .....	131
4.4.2.3.3. Malezya Zekât Sistemi Genel İşleyişi Algısı .....	132

4.4.2.3.3. Malezya Zekât Sisteminde Saydamlık Algısı.....	134
4.4.2.3.4. Zekât ve Gelir Vergisi İlişkisi .....	134
4.4.2.4. Betimsel Analiz ve Frekans Analizi (3 Modelin Karşılaştırılması) .....	135
4.4.2.4.1. Gelir Dağılımı Ve Sosyal Yardım .....	136
4.4.2.4.2. Zekât Konusunda Bilgililik ve Bilinçli Olma.....	137
4.4.2.4.3. Malezya Zekât Sistemi Algısı .....	138
4.4.2.4.4. Zekât Sisteminde Saydamlık Algısı .....	139
4.4.2.4.5. Zekât - Vergi İlişkisi Algısı.....	140
4.5. Malezya Zekât Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği .....	140
4.5.1. Türkiye'nin Siyasi Yapısı .....	141
4.5.2. Türkiye'nin Sosyal Yapısı .....	142
4.5.3. Türkiye'de Bağış ve Hayırseverlik Anlayışı .....	142
4.5.4. Türkiye'de Zekât Sistemi Algısı .....	146
4.5.5. Türkiye'de Zekât Potansiyeli.....	147
4.6. Türkiye Zekât Modeli Önerisi .....	150
4.6.1. Zekât Toplama Birimi .....	151
4.6.1.1. Özel Zekât Toplama Şirketleri .....	151
4.6.2. Zekât Dağıtım Birimi.....	152
4.6.3. Zekât Yönetimi Denetim Birimi .....	152
4.6.3.1. Koordinasyon Birimi .....	153
4.6.4. Türkiye Zekât Modeli Ana Hatları .....	153
4.7. Sonuç.....	154
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>187</b>

## TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Teorisyen ve Sosyal Tabakaların Zengin-Fakir Analizleri.....	24
Tablo 2. Cumhuriyet Dönemi Roma'da Vergi Gelirleri.....	26
Tablo 3. Vergi ve Fonların Karşılaştırılması.....	40
Tablo 4. Zekât İstisnaları.....	44
Tablo 5. Zekât Unsurlarına Göre Oranlar.....	45
Tablo 6. Zekâtın Maliye Politikası Aracı Olarak Görüldüğü Ülkeler.....	51
Tablo 7. Refah Göstergeleri.....	53
Tablo 8. Zekâtın Devlet Tarafından Zorunlu Tutulduğu Ülkelerde Yoksulluk.....	58
Tablo 9. Zekâtın Devlet Tarafından Zorunlu Tutulmadığı Ülkeler ve Fakirlik Oranı.....	59
Tablo 10. Bazı İslam Ülkelerinin Gini Endeksi.....	60
Tablo 11. Türkiye'de Servet Dağılımı.....	64
Tablo 12. Türkiye'de Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksulluk Göstergeleri.....	64
Tablo 13. Yüzde 20'lik Gruplar İtibarıyla Gelir Dağılımı ve Gini Katsayısı.....	65
Tablo 14. Malezya'da Özelleşen Zekât Kurumları.....	74
Tablo 15. İlk Kez Zekât Düzenlemesi Yapan Eyaletler.....	75
Tablo 16. Tam Kamu Modeli.....	77
Tablo 17. Perlis İslam Meclisi Zekât Miktarları(RM).....	77
Tablo 18. Zekât Sarf Yerleri ve Miktarı.....	78
Tablo 19. Yarı Kamu Modeli.....	81
Tablo 20. 2015-2016 Yılı Toplanan Zekât Miktarı.....	83
Tablo 21. 2015 Yılı Unsurlarına Göre Zekât Miktarları.....	84
Tablo 22. 2015 Yılı Zekât Miktarı Sarf Yerleri.....	84
Tablo 23. PZNS 2016 Zekât Gelirleri.....	85

Tablo 24. Özel Model.....	86
Tablo 25. Zekât Almada Genel Şartlar.....	87
Tablo 26 . PZS Yıllara Göre Zekât Gelirleri.....	87
Tablo 27. Malezya'da Zekâtın Sarf Edildiği Yerler.....	90
Tablo 28. Zekât Dağıtımının Toplanan Zekâta Oranı.....	91
Tablo 29. Zekât Toplama - Dağıtım ve Oranları (Malezya Genel).....	91
Tablo 30. Performans Ölçüm Unsurları.....	93
Tablo 31. Performans Ölçüm Örnekleri.....	94
Tablo 32. 2002-2009 Malezya Yoksulluk Oranları.....	95
Tablo 33. Malezya Gelir Vergisi Oranları.....	97
Tablo 34. Gelir Vergisi İndirimi.....	97
Tablo 35. Yöntemsel Literatür.....	107
Tablo 36. Demografik Özellikler.....	128
Tablo 37. Cronbach's Alpha Katsayısı Yorumlanması.....	129
Tablo 38. Güvenilirlik Analizi Yorumları.....	129
Tablo 39. Ölçek Kodlamaları.....	130
Tablo 40. Gelir Dağılımı ve Finansal Destekler.....	130
Tablo 41. Gelir Dağılımında Adalet Algısı Frekans Analizi.....	131
Tablo 42. Zekât Algısı.....	131
Tablo 43. Zekât Algısı Frekans Analizi.....	132
Tablo 44. Malezya Zekât Sistemi Genel Yapısı Hakkında.....	133
Tablo 45. Malezya Zekât Sistemi Genel Yapısı Frekans Analizi.....	133
Tablo 46. Zekât Sistemi Saydamlık Algısı.....	134
Tablo 47. Zekât Sistemi Saydamlık Algısı Frekans Analizi.....	134
Tablo 48. Zekât - Vergi İlişkisi Algısı.....	135
Tablo 49. Zekât - Vergi İlişkisi Algısı Frekans Analizi.....	135



Tablo 50. Model İçerikleri.....	136
Tablo 51. Değişkenlerin Betimsel Analiz Ölçek Ortalamaları.....	136
Tablo 52. Gelir Dağılımında Adalet Algısı Frekans Analizi.....	137
Tablo 53. Zekât Algısı Frekans Analizi.....	138
Tablo 54. Malezya Zekât Sistemi Genel Yapısı Frekans Analizi.....	138
Tablo 55. Zekât Sistemi Saydamlık Algısı Frekans Analizi.....	139
Tablo 56. Zekât - Vergi İlişkisi Algısı Frekans Analizi.....	140
Tablo 57. Türkiye'de Zekât Sistemi Soruları.....	141
Tablo 58. GSYH Üzerinden Zekât Potansiyeli Hesaplama.....	147
Tablo 59. GSYH Üzerinden Zekât Potansiyeli.....	147
Tablo 60. Küresel Zenginlik Raporu 2015 Verileri (\$).....	148
Tablo 61. En Zengin 100 kişi üzerinden Zekât Potansiyeli.....	149
Tablo 62. Türkiye'de Zekât Potansiyeli (2015).....	140

## ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Zekât Unsurları.....	41
Şekil 2: Lorenz Eğrisi.....	56
Şekil 3. Dünyada Gelir Dağılımı.....	57
Şekil 4. İKB ve OECD Ülkeleri Gini Endeksi.....	61
Şekil 5. İslami Anlayışta Yoksulluğun Ortadan Kaldırılma Şeması.....	62
Şekil 6. Malezya'da Zekât Türleri.....	76
Şekil 7. Malezya'da Zekât Yönetimi.....	76
Şekil 8. Kelantan Eyaletinde Toplanan Zekât Miktarı.....	80
Şekil 9. Perak Eyaleti Yıllara Göre Zekât Miktarı.....	81
Şekil 10. 2005-2016 Yılı PPZ Tarafından Toplanan Zekât Miktarları.....	82
Şekil 11. PPZ 2005-2015 Zekât Ödeyici Sayıları.....	83
Şekil 12. Zekât Performans Göstergesi.....	92
Şekil 13. Zekât İle Yoksulluk Oranı Arasındaki İlişki.....	96
Şekil 14. Nitel Araştırmada Bilgi Toplama.....	111
Şekil 15. Zekât Yönetimi Şeması.....	151

**KISALTMALAR**

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ASM :	Aleyhissaletü Vesselam
FGT:	Foster, Greer ve Thorbecke
JAIN:	Jabatan Agama Islam Negeri"
KSE:	Kafa Sayısı Endeksi
LZS:	Lembaga Zakat Selangor
MAIM :	Majlis Agama Islam Melaka
MAIN:	Majlis Agama Islam Negeri
PPZ:	Pusat Pungutan Zakat
PZM :	Pusat Zakat Melaka
PZNS:	Pusat Zakat Negeri Sembilan
PZS:	Pusat Zakat Sabah
RM:	Malezya Ringiti (Para Birimi)
TBS:	Tabung Baitulmal Sarawak
TÜSEV:	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
ZPP:	Zakat Pualu Pinan

## GİRİŞ

Zekât İslam'ın en önemli esaslarından birisi olmasının yanında, sosyal ve ekonomik etkilere de sahip olan bir yükümlülüktür. Özellikle yoksullukla mücadele konusunda zekât, bazı Müslüman ülkelerin kullandıkları araçların en önemlisidir. Güney Asya Müslüman ülkelerinde bu durum daha net bir şekilde görülmektedir. Zira Endonezya, Malezya ve Pakistan gibi ülkeler bazı İslami müesseseleri kurumsal hale getirmiş, ekonomik ve sosyal hayatlarına dahil etmişlerdir. Malezya dünyada, birçok İslami müessesede olduğu gibi, zekât yönetimi konusunda da kurumsallaşmayı başarmış önemli bir ülke olarak görülmektedir.

Türkiye'de ise zekat ve fitre toplamakla yetkili kılınan kurum ise Türk Hava Kurumudur. THK 1999 yılında yürürlüğe giren "Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik" çerçevesinde bu faaliyeti yürütmektedir. Ancak zekat konusunda bir uzmanlaşma söz konusu değildir. Diyanet İşleri Başkanlığı ise verilen zekatları kabul etmekle birlikte, kapsamlı bir sisteme sahip değildir. Bir takım istisnalarının yanında ülkemizde zekât yönetimi ile ilgilenen bir kurum bulunmamaktadır. Bu yüzden gönüllü olarak verilen zekâtın büyüklüğü ölçülememekte, ekonomik ve sosyal etkileri bilinmemektedir.

Öncelikle bu çalışmada zekât teorik açıdan incelenmiş, zekâtın tarihi seyri ve sosyal açıdan analizi ele alınmıştır. Zekâtın, yoksullukla mücadelede önemli bir araç olabileceği ve günümüzde zekâtın yoksullukla mücadelede etkin olarak kullanan ülke örneklerinin olduğu üzerinde durulmuştur. Müslüman dünyasında mevcut zekât uygulamaları hakkında bilgiler verilmiş ve Malezya zekât sistemi kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Malezya'da; kamu modeli, yarı kamu modeli ve özel model olmak üzere üç uygulama örneği olduğu tespit edilmiştir.

Malezya'da yapılan araştırmada, derinlemesine görüşme tekniği ve anket yöntemi kullanılmıştır. Malezya'da; zekât mükellefleri, amiller (zekat memurları) ve büyük bir zekat kurumunun genel müdür yardımcısı ile yüz yüze görüşülmüştür. Toplanan verilere göre, katılımcıların önemli bir kısmının Malezya zekât sisteminin genel işleyişinden memnun oldukları gözlemlenmiştir. Ancak, kamu ve yarı kamu zekât modellerinde bürokrasinin hakim olduğu, zekât dağıtım sürecinin yeterince saydam olmadığını ifade edilmiştir. Ayrıca Terengganu, Kuala Lumpur ve Selangor eyaletlerinde anket formları zekât mükelleflerine dağıtılmıştır. Katılımcıların genel

anlamda memnun oldukları ve dağıtım sürecini yeterince saydam bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonunda Malezya'da en etkin modelin, özel model olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda Türkiye'de zekatın devlet eliyle yönetilmesinin önünde hangi engellerin olduğu tartışılmıştır. Türkiye için en uygun zekat modelinin, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde kurulacak olan yarı kamu modeli olduğu ifade edilmiştir.



## BİRİNCİ BÖLÜM

### ZEKÂTIN GENEL ÇERÇEVESİ ve SOSYAL AÇIDAN ANALİZİ

#### 1.1. Zekât Tanımı

Zekâtın ıstılahi olarak en temel anlamı; bir malın muayyen bir miktarını yine muayyen bir vakit geçince müstehak olan bir kısım insanlara Allahın rızası için tamamen temlik etmektir (Bilmen, 1984:329). İslam Hukuk literatüründe birçok tanımına rastlanılan zekât müessesesi, dar ve geniş olmak üzere iki şekilde yorumlanmaktadır. Geniş anlamı ile; mal zekâtı olarak kabul edilen farz zekât, beden zekâtı olarak kabul edilen fitr sadakasını kapsamaktadır (Maçın,2014:5). Bu kadar çok tanıma sahip olmasının nedeni; zekâtın sadece dini boyuta değil aynı zamanda hukuki, siyasi, mali ve sosyal boyutlara da sahip olmasından ileri gelmektedir (Dumlu, 2010: 94). Aslı Süryanice olan zekât sözcüğü "aklanma, beraat, hayır işi yapma" anlamlarına karşılık gelmektedir.<sup>1</sup> Arap dilcisi İbn-i Mansur ise zekât kelimesinin "artmak ve çoğalmak" anlamlarına da geldiğini belirtmiştir (Demir, 2007, s. 12).

El-İsfehani, zekâtın ıstılahî tanımının "İnsanın, kendi malından Allah'ın hakkını fakirlere aktarması" olduğunu ifade etmiştir (Boz, 2015, s. 262). Bu çerçevede zekât; mükellefi açısından malının aklanması ve çoğalması neticesini verirken, zekâtı alanlar açısından da refahının artmasını sağlamaktadır. Fıkhi yönü ile zekât; temel ihtiyaçlar istisna edildikten ve üzerinden bir yıl geçtikten sonra, en az geçim bandının üzerinde olanlardan, altında kalanlara gelir transferi ve dini bir buyruktur (Azhana vd., 2015: 41). Dini, ahlaki ve ekonomik yönlerinin yanında sosyal boyuta da sahip olan zekât, cebri bir mükellefiyettir. İslam kamu maliyesinde zekat, devlet bütçesinin önemli bir gelir kaynağıdır. Bunun yanında örfi vergilerden olan öşür, haraç ve cizye de beyt-ül malın önemli unsurlarındandır. Vergi de bu sayılanlardan farklı olup şer'i bir vergidir. Zira zekât geniş anlamda vergiden farklı değildir.

Zekât; İslam dünyasında kimi zaman bireylerin kendi arasında, çoğu zaman devletin aracılığı ile uygulama alanı bulmuş ve İslam'da mali ibadetin simgesi olmuş

<sup>1</sup> <http://www.etimolojiturkce.com/kelime/zek%C3%A2t>

bir müessesedir (Dalgın, 2004:63). Ancak zekât; mahsus kimselerden alınıp, mahsus kimselere transfer edildiği, umumi hizmetlere sarf edilemediği için, tahsis alanı, -sarf yerleri- kısıtlıdır (Dumlu, 2011:223). Kur'an-ı Kerim'de, toplumun hangi kesimlerine zekat verileceği ayrıntılı bir şekilde beyan edilmiştir.<sup>2</sup> Bu açıdan bakıldığında zekât, kendisine şeklen benzeyen diğer yardım çeşitlerinden farklı özellikler göstermektedir (Özdemir, 2013 : 5).

### 1.1.1. Zekâtın Özellikleri

Esasen zekâta konu olacan malların bazı özellikleri haiz bulunması gerekmektedir (Dalgın, 2004 : 65). Yani malın; tam mülk olması, artıcı olması, asli ihtiyaçtan fazla olması, nisap<sup>3</sup> ölçüsünde olması, borç karşılığı olmaması ve üzerinden 1 yıl geçmesi gerekmektedir. Bu özellikleri çerçevesinde zekâtın, vergi gibi devletin diğer gelir türlerinden önemli ölçüde farkları bulunmaktadır. Zira, zekât verme zorunluluğu bu şartlar gerçekleştirdikten sonra doğmaktadır. Tam mülk olmayan, durağan olup artmayan, asli ihtiyaç miktarı mallar zekâta konu olamazlar. Artıcı nitelikte ve asli ihtiyaçtan fazla dahi olsa üzerinden en az 1 sene geçmesi gerekmektedir.

Genel olarak zekât; hayvanlar, ziynet eşyaları, paralar, toprak ürünleri, ticaret malları ve gelir getiren mallar üzerinden alınmaktadır. Fakat her birinin nisap miktarı farklıdır. Bu şartlar tamamlanmadan zekât mükellefiyeti doğmaz. Bazı kaynaklarda zekât; sadaka, infak, bağış ve vergi ile yakın anlamlarda kullanılsa da temel noktalarda farklılık arz etmektedir. Aşağıda zekâtın temel özelliklerinden bahsedilecektir. Bu özellikleri zekâtı diğer yardım ve bağışlardan ayırmaktadır.

#### 1.1.1.1. Tam Mülkiyet Olması

Tam mülkiyet; sahiplerinin mal üzerinde dilediği gibi tasarruf etme yetkisine sahip olduğu ve malın kârı veya kirasına tam malik olmasını ifade eder (Yatbaz, 2016: 118). Mala tam olarak sahip olma ile neyin kastedildiği İslam fıkhında tartışma konusu olmuştur. Zira zilliyetin de zekât mükellefiyetinin bir parçası olduğu üzerinde

<sup>2</sup>Tevbe Suresi 60. Ayet: Sadakalar, ancak fakirlere, miskinlere, onun üzerine memur olanlara, kalpleri telif edilmiş bulunanlara, azad edilecek kölelere, , borçlulara, Allah yolunda cihada atılanlara ve yolculara Allah tarafından bir fariza olarak(mahsustur) ve Allah Teala Alimdir, Hakimdir.

<sup>3</sup> Her şeyin aslı, kökü, özü; bıçak sapı, güneşin battığı yer, bulunması gereken asgari miktar, adet gibi anlamlara gelen bu terim, dini bir kavram olarak, zekât, sadaka-i fitr, kurban gibi ibadetler için konulan bir zenginlik ölçüsüdür.

ittifak edilmiştir (Zuhayli, 1990:256). Zilyet Mecellede; bir ayın' e bilfiil vad-ı yed eden yahut tasarruf-i müllak ile tasarrufu sabit olan kişi olarak tarif edilmiştir (Yaka, 2014:35-52). Yani zilyet malik olmamasına karşın, menkul ve gayri menkulu fiilen hâkimiyeti altında bulunduran ve gerçek malik gibi davranandır. Tam mülkiyet ile birlikte zilliyetliğin olması şart koşulmuştur. Çünkü her mülk sahibi mülkünde fiilen tasarruf etmeyebilir. Bu açıdan bakılırsa rehinli mallara zekât düşmemektedir.

#### **1.1.1.2. Temel İhtiyaçlar Dışında Kalan Malları Kapsaması**

İnsanların ihtiyaçları sınırsız ve daimi olduğu kadar da gizlidir. Bir malın ihtiyaçtan fazla olup olmadığının tespiti kolay değildir. Çünkü insanların neyi ihtiyaç gördükleri tam olarak bilinemez. Zekâtın şartlarından birisi de, zekâtı ödenecek malın zaruri ihtiyaçların dışında olması gerekliliğidir. Bu durumda kendi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan birinin, başkasının yardımına koşması düşünülemez. Asli ve temel ihtiyaçlar şartı, mal sahipleri için konulmuş adilce bir hükümdür. Adeta onlar için sigorta anlamını taşımaktadır. Keyfi harcamalar ile ifade edilen israf manası ise bu durumun dışında tutulmuştur. İslam fikhında havâic-i asliyye (asli ihtiyaçlar) olarak ifade edilen bu kavram, insanın hayatını idamesi için gerekli olan asıl ihtiyaçlar demektir (Şen, 2014:302). Yani insanı hayattaki tehlikelerden muhafaza eden, yaşamını sürdürebilmesi için zorunlu olan her şey havâic-i asliyedendir. Bunlar; nafaka, ev, araba, kullanılan eşyalar vb. gibi mallardır (Karaman, 1988:116).

Asıl ihtiyaçların istisna edilmesi kadar borçlu olmamak da zekâtın sıhhati açısından önemlidir. Borçların vadeli veya ertelenmiş olması bu hükmü değiştirmez. Borç miktarı çıkarıldıktan sonra kalan mal miktarının ve tutarının nisap miktarını bulması zekât mükellefiyetinin doğmasına sebeptir. Ancak meslek erbabı kimselerin aletleri ve ilim ehlinin kitapları onların hayatlarının idamesini sağlamaktadırlar. Bu sebeple bu kimselerin bu malları için ayırdıkları paralar zekâtın dışında bırakılmış ve asli ihtiyaç sayılmıştır. En az geçim indiriminde olduğu gibi bu şart, mükellefinin belli miktarda varlığının zekât dışı bırakılmasını ifade etmektedir (Karaman, 1988:116).



### 1.1.1.3. Üzerinden Bir Yıl Geçmesi

Zekât mükellefiyetinin doğması için sadece nisab yeterli değildir. Malın nisab miktarına ulaştıktan sonra üzerinden bir kameri yıl geçmesi gerekmektedir.<sup>4</sup> İlgili kişinin zengin sayılması, nisab miktarına ulaşan malın üzerinden 1 yıl geçmesine bağlıdır. Para, maden, ticaret eşyası ve saime hayvanların<sup>5</sup> zekâtının verilmesi için üzerinden bu süre geçmelidir. Toprak mahsulleri ve baklagiller için üzerinden bir geçmesi şartı aranmamaktadır (Yavuz, 1972: 103). Zirai ürünler çıktığı zaman, madenler çıkarıldığı zaman zekâta tabi tutulurlar.

### 1.1.1.4. Cebri Oluşu

Zekâta konu olan malların nisab miktarına ulaşması, zekâtı zorunlu bir dini yükümlülük haline getirir ki bu özelliği onu, diğer sosyal yardım ve bağışlardan net bir şekilde ayırmaktadır. Bu yönü ile zekât, uygulandığı ölçüde sosyo-ekonomik anlamda devletlerin gelişmesine katkı sağlayacaktır (Suhayb, 2009: 313-334). Zekâtın cebriyeti belirli şartlar sağlandıktan sonra ortaya çıkan bir durumdur. Zekâtın cebri olması farz olması anlamına gelir. Farz dini bir terim olmasıyla birlikte yapılmadığında cezası Ahiret aleminde verilir. Ayrıca Hz. Ebubekir döneminde zekat vermeyenlere de savaş ilan edilmiştir. Bu açıdan dünya hayatında da cezai hükümleri bulunmaktadır.

### 1.1.1.5. Nisab Şartı

Zekâtın farz olma şartlarından en önemlisi zenginliktir. Zekâta konu olan malın zaruri ihtiyaçlar dışında kalması gerekmektedir. Ayetlerde belirtilmese de bu manayı destekleyen birçok hadis bulunmaktadır (Acar, 2011: 132). Esasen zenginlik göreceli bir kavramdır. Bu yüzden nisab, İslamiyet'te en temel zenginlik göstergesi olarak kabul edilmektedir. Nisab; nasb kökünden türeyen, sınır ve işaret anlamına gelen, zengin sayılmanın sınırı ve ölçüsü anlamını taşıyan bir kavram olarak İslam hukuk literatürüne girmiştir. (Yavuz, 1972: 103). Bu tanım tersi ile okunduğunda, malları nisab miktarına ulaşmayan kişilerin İslam dinine göre zengin sayılmadığı ve zekât veremeyecekleri sonucu çıkmaktadır.

---

<sup>4</sup> Bir kameri yıl 354 gündür.

<sup>5</sup> Saime hayvan, senenin çoğunu meralarda otlayarak geçiren hayvan demektir.

## 1.2. Zekâta Tabi Olan Mallar

Beş çeşit malın zekâtı farzdır (Zuhayli, 1990:272). Para, maden, define, ticaret malı ve zirai ürün ile hayvanlardır. Hayvanlar ise; deve, sığır ve koyunlardır. Ayrıca sınai piliç yetiştiriciliği de zekat kapsamına girmektedir. Yumurta tavukçuluğunda tavuk için zekat gerekmiyor iken, yumurtalar ticari mal kapsamında zekat tabi bulunmaktadır. Et tavukçulu ise doğrudan zekata tabidir. Zekâtı gereken mallarda başka bir ayırım da emval-i zahire (görünen mallar) ve emval-i batinedir (görünmeyen mallar). Nakit paralar ile ticaret malları emval-i batinedir. Ticaret mallarının evde veya mağazalarda bulunmuş olması bu hükmü değiştirmez (Bilmen; 1984:335). Saime hayvanlar, bir kısım arazi mahsulatı, madenler, yer altındaki hazineler ve gümrüklerde bulunan ticaret malları ise emval-i zahireden sayılmaktadır.

### 1.2.1. Hayvanların Zekâtları

Daha önce üç cins olarak belirtilen ehli hayvanlar; sığır ile manda, koyun ile keçi ve at ile deve olmak üzere aynı kategoride yer almaktadır (Bilmen: 1984:336). Saime hayvanlar; bu altı cinsten, senenin yarısından ziyade bir zamanda meralarda, kırlarda sütleri alınmak ve üremeleri temin edilmek suretiyle otlatılan hayvanlardır. Bir sene içinde altı aydan daha az ve binilmek maksadıyla otlatılan hayvanlar saime sayılmadığı için zekâta tabi değildirler. Burada dikkat edilecek konu hayvanın binek hayvan olmasıdır.

Saime koyun ve keçilerin nisabı 40'tır. Yani bir yaşını doldurmuş olan bu hayvanların sayısı kırka ulaştığında, bir koyun veya keçi, zekât olarak verilmelidir. Saime olan sığır ve mandaların nisabı ise 30'dur. Manda ve sığır arasında zekât ve nisap açısından bir fark yoktur. Saime olma şartı deve ve at hayvanlarında da aranmaktadır. Deve ve atların nisabı 5'tir. 5'ten azı için zekât gerekmemektedir (Bilmen: 1984:336).

### 1.2.2. Ticaret Mallarının Zekâtları

Her çeşit ticaret malı zekâta tabidir. Alım satıma konu olan malların kira bedelleri de ticaret malı olarak kabul edilir. Ticarete konu olan hububat ve ehli hayvanlar da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Ticaret malları için ayrı bir nisap

miktarı belirlenmemiştir. Altın ve gümüşte kullanılan nisap ticaret malları içinde geçerlidir. Buna göre; alım satım mallarında nisap miktarı 80, 18 gr altın ve 561,2 gr gümüşün o zamanki değeridir. Yani ticaret mallarının değeri altın veya gümüş nisaplarına ulaşmışsa ve üzerinden de 1 yıl geçmiş ise zekâta tabi olmaktadır.<sup>6</sup>

### 1.2.3. Altın İle Gümüş Zekâtı

Altın ve gümüş her ne sebeple olursa olsun elde bulundurulduğunda, üzerinden de 1 yıl geçmiş ise zekâta tabidir. Altının nisabı 20 miskal, gümüşün nisabı 200 dirhemdir. Gram cinsinden hesaplanırsa, altın için 80,18 gram, gümüş için ise 561,2 gramdır (Özen, 2011). Nisap miktarına ulaşan altın ve gümüş için zekât oranı kırkta bir (% 2,5)' tir.

İslam'ın ilk yıllarında banknot niteliğinde para bulunmamaktaydı. O dönemde altın ve gümüş para olduğu için, bunların zekatları da altın ve gümüş üzerinden hesap edilmekteydi. İlerleyen asırlarda yeni madenlerin keşfi ve kağıt paranın kullanılması zekat konusunda bu hükümlerin yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır (Yavuz, 1972:150). Kağıt para olarak da ifade edilen nakit paralar, zekâta tabi olduğu gibi bankaların istenildiğinde nakit paraya çevirdikleri ve bedellerini ödedikleri banknotlar da zekâta tabidir. Çünkü bankalarda bunların karşılıkları bulunmakta, hazır bir mal niteliği taşımakta ve servetin belirli payını teşkil etmektedirler. Para ve benzerlerinin nisabı altın ve gümüşte olduğu gibidir. Oranı ise yine kırkta bir olarak verilir (Bilmen, 1996:341).

### 1.2.4. Alacakların Zekâtı

Alacaklar, zekâta tabi olup olmamak konusunda farklı hükümlere sahip olabilmektedirler. Zira alacaklar geri ödenmesi konusunda farklılık gösterirler. Bunlar; kuvvetli alacak ve zayıf alacaklardır. Nisab miktarı ve zekât oranı altın ve gümüşte olduğu gibidir. Kuvvetli alacakları, borç olarak verilmiş paralar ile satılmış ancak parası peşin tahsil edilmeyen ticaret mallarının alacakları oluşturmaktadır. Verilen borçlar borçlu tarafından kabul ediliyorsa, tahsil edildiğinde geçmiş senelerin zekâtları da verilir. Borçlu, borcunu kabul etmiyorsa, tahsil edildiğinde geçmiş

<sup>6</sup> <http://www.hakikat.com/dergi/244/ilmihal244.html> - Hakikat Aylık İslam Dergisi - İslam İlmihali, Ticaret Mallarının Zekâtı

yılların zekâtı verilmez. Zayıf borçlarda ise tahsil edildiğinde geçmiş yılların zekâtı verilmez. Sadece tahsil edildiği yılın zekâtı verilir (Bilmen, 1996:343).

### 1.2.5. Arazi Ürünlerinin Zekâtı

İslam ilk yıllarında topraklar iki kısma ayrılmıştır (Yavuz, 1972:127). Bunlardan ilki oşür toprakları, diğeri ise haraç topraklarıdır. Arapça "onda bir" anlamına gelen aşar zirai mahsullerin zekâtı demektir (Karaman, 1990).<sup>7</sup> Müslüman halk tarafından ödenen, zirai ürün vergisi olarak ta tanımlanabilir (Özdemir, 2008). Aşar, zekâtın verildiği tüm yerlere verilebilmektedir. Arazi-i oşriyye olarak da bilinir. Arazi mahsulatında nisap cari değildir. Yani ürün miktarı ne olursa zekâta tabidir. Elde edilen zirai ürünün genelde 1/10'u, bazı durumlarda ise 1/20'si zekât olarak verilir. Bir oşür arazisi eğer yağmur suyu, çay ve ırmak suyu ile sulanırsa ürünlerin 1/10 nispetinde aşar verilmesi gerekmektedir. Ancak arazi satın alınan su ile sene boyunca sulanırsa 1/20 verilmesi gerekmektedir (Bilmen, 1996:257)

### 1.2.6. Maden ve Definelerin Zekâtı

Madenlerde de zirai ürünler gibi nisap ve yıl şartı aranmamaktadır. Zekâta konu olan madenler üç çeşittir. Bunlardan ilki ateş ile yumuşamayan ancak erimeğe elverişli olan madenlerdir. Altın, gümüş, bakır, kalay nikel demir gibi madenler bu grubun içindedir. Kişinin kendi arazisinde bulunan bu madenlerden beşte biri nispetinde devlete verilir. Kalanı ise sahibine verilir. İkinci grup madenleri, ateş ile yumuşamayan kireç, alçı, yakut ve elmas gibi madenler oluşturmaktadır. Bunların tamamı sahibine aittir. Bunlardan hükümete hisse verilmez. Üçüncü olarak ise; su, tuz, zift gibi mayi halde bulunan madenler gelmektedir. Bunlardan da hükümete hisse verilmez tamamen sahibine aittir. Sahibine ait olan kısımdan kırkta bir zekat verilmelidir.

Defineler ise İslam Fıkında ayrı değerlendirilmiş ve üç gruba ayrılmıştır. Bunlar; genz-i İslami, genz-i cahili ve genz-i müştebihtir. Genz-i İslami; üzerinde İslamiyet alameti bulunan definelerdir. Bunları bulanlar kendileri fakir ise kendileri kullanabilir. Fakir değilse fakirlere veya hükümete verirler. Genz-i cahilide

<sup>7</sup> <http://dergi.altinoluk.com/index.php?sayfa=yillar&MakaleNo=d054s032m1> (Erişim Tarihi: 15.07.2017)

definenin üzerinde put resmi gibi İslam öncesi döneme ait kalıntılar vardır. Bunların beşte biri hükümete verilir. Geri kalanı arazi sahibine aittir. Genz-i müştebihte, definenin üzerinde alamet net olarak yoktur veya okunmaz. Bunlar konusunda iki görüş belirtilmiştir. Yani İslami de değerlendirilebilir cahili de. Bu konuda net bir görüş yoktur. Yani zekata tabi olup olmadıkları konusunda görüş ayrılığı bulunmaktadır.

### 1.3. Zekât Verilecek Yerler

Zekât, literatürde en genel anlamı ile; belli bir malın belli bir kısmını Kur'an'da belirlenen bir kimseye temlik etmektir. Tanımdaki temlik; malın zekâta muhtaç kimseye mülkiyetinin tamamen devrini ifade etmektedir (Zuhayli, 1990:247). Yani belirlenen miktarın emaneten ve ödünç verilmesi değil mülkünün bütünüyle el değiştirmesi anlamını taşımaktadır. Belli bir maldan maksat, nisap miktarına ulaşan mal demektir. Nisab miktarına ulaşmayan mallara zekât mükellefiyeti doğmamaktadır. Belli bir kısım ise, nisap miktarına uygulanan oran veya miktara işaret etmektedir. Zekâtın verileceği yerler Kur'an'da tahsis edilmiştir. Belirlenen bu kimselere zekât vermek farzdır.

Zekâtın verilmesi gereken yerlerin belirlenmesi vergi ile zekâtı birbirinden ayıran en temel özelliktir. Şer'i olması ise diğer bir ayırıcı özelliktir. Zekâtın sarf yerleri Kur'an-ı Kerim'de açıkça ifade edilmiştir. Zekat ayette ismi geçmeyen bir yere sarf edilemez. Zekâta tahsis ilkesi geçerlidir. Vergide ise adem-i tahsis ilkesi geçerlidir. Yani toplanan vergilerin önceden belirlenmiş yerlere değil, kamunun tüm alanlarına harcanması söz konusudur. Bu nedenle zekât ile vergi, harcama alanları bakımından farklılık arz etmektedir. Zekâtın ayette ifade edildiği üzere 8 adet sarf yeri bulunmaktadır. Bu sarf yerlerinin açıklanması çalışmanın hedefi için önem arz etmektedir. Zira hem sosyal açıdan hem de ekonomik açıdan zekâtın önemli bir araç olduğu düşünülmektedir. Zekatın harcama yerleri aşağıda sıralanmıştır.

#### 1.3.1. Fakirler

Zekâtın sarf yerlerinden ilki fakirlerdir. Fakir; geçimini güçlkle sağlayan, yoksul, fukara, zengin karşıtı anlamlarına karşılık gelmektedir.<sup>8</sup> Hanefî mezhebine

<sup>8</sup>[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5737becea240d6.65343690](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5737becea240d6.65343690)

göre ise fakir, ev ve ev eşyası gibi aslı ihtiyaçlarını karşılayan malı olsa bile gelirleri, ihtiyaçlarını karşılama noktasında nisab miktarından az malı bulunan kimseye denmektedir (Erkal, 1997:519-574). Bazı kaynaklarda fakir için, ihtiyacı olup istemekten çekinen kimsedir denmiştir (Çalık, 2016:70).Fakir hakkında İslam alimleri farklı izahatlarda bulunmuşlarsa da esasen kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan veya karşılamakta zorlanan kişiler olarak ifade etmişlerdir. Bazı dönemlerde ve yerlerde zekâtın sadece bu sınıfa verileceği hükme bağlandığı bilinmektedir (Dökmen ve Yeşilyurt, 2015:108).

### 1.3.2. Miskinler

Bazı alimlerin miskin<sup>9</sup> ve fakiri aynı anlamda kullandıkları görülmüştür. Yoksul kelimesi hem miskin hem de fakir anlamına gelmektedir (Sargın, 2014: 160). Bazı kaynaklarda ise; sıhhati yerinde, çalışma kuvveti bulunan ancak sahip olduğu mallar nisab miktarının altında olan kişiler için kullanılmıştır (Çalık, 2016: 71). İbn-i Kesir tefsirinde bir hadiste miskin, kendini zengin edecek bir malı olmayan, insanların halini bilmediği için zekat vermediği ve dilenmeyi onuruna yediremeyip halini gizleyen kimse olarak tarif edilmiştir. Miskinler bu şartları haiz ehl-i kitap fakirleri için kullanılmıştır. Yani zekât diğer dinlerin muhtaç kişilerine de verilebilmektedir. Fakirler, İslam dininin; miskinler ise diğer ilahi dinlerin zekâta muhtaç mensuplarını da ifade etmektedir (Yavuz, 1972:243).

### 1.3.3. Zekât Memurları

Zekât üzerinde çalışanlar "amil" ismiyle ayete dahil olmuşlardır. Esasen bu amiller sadece zekât toplayanları değil, zekâtın toplanmasından dağıtılmasına kadar olan sürecin tamamında görev alan memurları ifade etmektedir (Yavuz, 1972:249). Zekât işinde çalışanların zengin ya da fakir olması önem arz etmemektedir. Zira onların maaşları topladıkları zekâttan verilmektedir. Böyle bir ücretin olmaması bu işin yapılmasını çok zor hale getirebilirdi. Bu açıdan amiller zekâta muhtaç olmasalar bile zekât gelirlerinde belirli bir pay alabilmektedirler. Hatta Hz. Peygamberin İslam'ın ulaştığı her beldeye bir zekât memuru gönderdiği ve onların maaşlarının topladıkları zekâttan verildiği bilinmektedir (Dumlu, 2010:105). Amiller 8 tabakadan

<sup>9</sup> Düşkün, uyuşuk, bir günlük yiyeceği dahi olmayan - Osmanlıca Büyük Lügat Ansiklopedisi, Hekimoğlu İsmail

birisi olduğu için toplanan zekatın 1/8'ini almaktadırlar. Günümüzde Malezya devletinin uyguladığı oran da budur.

#### **1.3.4. Kalpleri Dine İsındırılacak Kişiler**

Müellefe-i kulub olarak ifade edilen bu fihhi terim, kalpleri İslam dinine ısındırılacak olan kişilere zekât verilebileceğini göstermektedir. Terim anlamını Tevbe suresinin 60. ayetinden almaktadır. Buna göre bu terim; gönülleri İslam'a ve Müslümanlara karşı ısındırılması arzulanan gayri Müslimleri, kendilerinin veya kendine bağlı olanların İslam'ı benimsemesi umulan nüfuz sahiplerini ve dinde sebatı istenilen yeni mühtedileri kapsamaktadır (Efendioğlu, 2008:475). Bu çeşit kimselere Peygamber (ASM) döneminde zekât verildiği çokça görülmüştür.

#### **1.3.5. Köleler**

Köleler sarf yerlerinden beşincisidir. Kölelik insanlık tarihi boyunca hürriyeti sınırlayıcı bir müessese olarak hep var olagelmıştır. İslam'ın gelmesi ile bu uygulamanın kaldırılmasına yönelik bazı tedbirler getirilmiştir (Aktan, 2001:62). Bu tedbirlerden birisi de zekâttır. Zekâtın verileceği ilk dört sarf yerine zekât verilir ve onlar da diledikleri gibi kullanırlar. Ancak son dört sarf yerinde durum farklılık arz etmektedir (Çalık, 2016). Mesela köleler için iki durum söz konusudur. Birincisinde zekât mükellefi zekâtını mükatep (akit yapmış) kölelere bizzat vermek sureti ile yardımda bulunur. Diğerinde ise, zekât mükellefi vereceği zekât ile köle satın alıp onu azad edebilmektedir. Aynı zamanda devlet reisi, zekât gelirleri ile de köle ve cariye satın alarak azad edebilir. Öncelikle kölelere verilecek zekât onların kölelikten kurtulması için verilir. Esasen mükatep köle, kölelikten kurtulmak için efendisi ile anlaşmış köleyi ifade etmektedir. İçtihadî anlamda kölelerin hürriyetine kavuşması için zekât fonundan da yararlanabileceği hükmü getirilmiştir (Dalgın, 2004:43-72).

#### **1.3.6. Borçlular**

Zekât sarf yerlerinden birisi de borçlulardır. Ancak kimlerin borçlu sayılacağı konusunda fikir ayrılıkları bulunmaktadır. İlk anlaşılan mana ise, borcu olan ve bunun dışında nisap miktarı malı bulunmayandır (Mevsili, 1980). Ancak kuvvetli olan görüşe göre, iki tür borçlu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kendi geçimi için

borçlananlardır. Mesken, tedavi, giyecek ve yiyecek gibi ihtiyaçlar bu borç kapsamına girmektedir. Bunda da bazı şartların oluşması gerekmektedir. Kişinin borcunu ödeyecek kadar malı olmaması, içki ve kumar gibi bir harcama için borçlanmaması ve borcun süresi dolmuş olması gerekmektedir (Dalgın, 2004:43-72).

İkinci tür borçlu ise; toplumun menfaati için borçlanan kimselerdir. Toplumda infiale sebebiyet veren bir durumun ortadan kalkması için veya iki ailenin musalahası (barışması) için borçlanan kimselerin de borçlu sayılıp zekâta müstehak olacağı belirtilmiştir. Hatta bu borçlular zekât fonundan da zekâtlarını alabilmektedirler. Ara bulmak adına gayret içerisinde olan bu kişilerin gayr-i Müslim iki toplumu bir araya getirmeleri için de geçerlidir (Dalgın, 2004:43-72).

### **1.3.7. Allah Yolunda Olanlar (Mücahitler)**

İslam fikhında Allah yolunda olanlar yani -fi sebilillah- ifadesinden iki mana anlaşılmıştır (Dalgın, 2004:43-72). İlk anlamı, sıcak harp yani cihadda bulunan Müslümanlardır. Savaş yolunda mücahidlere zekât verilebilir. İkinci anlamı ise; Allah'ın rızasına uygun yaşayan ve ona yaklaşmak için uğraşanlar da Allah yolunda cihad kabul edilmiştir. Bu kişilere zekât verilebileceği gibi zekât fonundan da pay ayrılabilir. Bu fikirde olan alimler, hayır işinde uğraşan her türlü kurum ve kuruluşlara da zekât fonundan pay ayrılabilceğini ifade etmektedirler (Köse, 2004:21).

### **1.3.8. Yolcular (Yolda Kalmışlar)**

Literatürde, "ibnü's- sebil" olarak ifade edilen yolcular zekâta müstehak sekiz tabakadan sonuncusudur. İbnüs-sebil, kelime anlamı itibarı ile yolun oğlu demektir. Esasen yolda vakit geçiren yolcu anlamını taşır (Dumlu, 2011:36). Yolcunun zekât alabilmesi için fakir olmasına gerek yoktur. Anne baba ziyareti, geçim, ticaret gibi Allah'ın yasak etmediği davranışların ifası için yolculuk yapan ve yolculuk esnasında zekâta muhtaç hale gelen kişilere zekât verilebilir. Aynı zamanda zekât fonundan da pay alabilirler. Gezinti, dinlenme ve eğlence gibi amaçlarla yolculukta olanların ise durumu tartışmalı olsa da zora düşen bu kişilerin de zekât alabilecekleri belirtilmiştir (Dumlu, 2011:36). Yolcular mallarını memleketlerinde bıraktıkları için garip



hükümündedirler. Bunların yalnızca yolculukları esnasındaki ihtiyaçları kadar zekat alması gerekir, fazlası haramdır (Bilmen, 1984).

#### 1.4. Zekât Yönetimi

Devletin ekonomi içindeki payı ve fonksiyonu her zaman tartışma konusu olmuştur. Kamu maliyesinin sınırlarının belirlenmesi ile kamunun ekonomiye yön vermesi konuları iktisat ekollerinin farklılaştığı alanlar olmuştur. İslam kamu maliyesinde de devletin sınırları İslamiyet'in ilk yıllarından bu zamana kadar değişime uğramıştır. İslam iktisadı, sadece ekonomiyi düzenleyen kurallar üzerinde durmamış, aynı zamanda maliye alanında da bir takım düzenlemeler getirmiştir (Dökmen ve Yeşilyurt,2015: 21-23).

İslam iktisadı; vatandaşın temel ihtiyaçlarının tam bir doyumla karşılanması esası üzerine bina edilmiştir. Bu açıdan devletin, vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir bütçesi olmalıdır. Günümüzde devlet bütçesi olarak ifade edilen kavram, İslam iktisat literatürüne "beyt-ül" mal olarak girmiştir. Kuran ayetlerinin önemli bir kısmının mali ve iktisadi konuları ele almış olması, İslam dini ile ekonomi ve maliye arasındaki bağın kuvvetini göstermektedir (Wilson, 1997: 117). İslam kamu maliyesi ise beyt-ül malın harcama alanlarına göre şekillenmiştir. Esasen din ve ekonomi arasında olan ve olması gereken bu ilişki maliye sistemini de etkilemektedir (Dökmen ve Yeşilyurt,2015: 21-23).

Devletin, bireylerin ihtiyaçlarını temin etmede kullandığı araçlardan birisi de zekâttır. İslam kamu maliyesinin gelir unsurlarından birisini oluşturan zekâtın, Hz. Osman dönemine kadar devlet eliyle toplandığı görülmektedir. Bu dönemden sonra zekât, ferdi sorumluluk anlamında kişilerin inisiyatifine bırakılmış ve toplumsal dayanışma kurumu olarak yerini almıştır.<sup>10</sup> Sosyal devlet ilkesinin önem kazandığı günümüz dünyasında, zekâtın yeniden devlet eliyle toplanması ve dağıtılması gerektiği gündeme getirilmektedir. Zira zekât, dini boyutlarının yanı sıra sosyal, mali ve ekonomik boyutlara da sahiptir. Toplumsal huzursuzluk ve gelir dağılımında adaletsizlik gibi bir takım sorunların çözülmesine önemli katkılar sunabilecek zekât müessesesinin kurumsallaşması gerektiği düşünülmektedir.

<sup>10</sup> <http://islamekonomisi.org/islam-ekonomisinin-ozellikleri/> (Erişim Tarihi: 12.07.2017)

### 1.4.1. Zekâtın Devlet Eliyle Toplanması

Tevbe suresinin 103. ayetinde "*Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağı ve temizleyeceği bir sadaka (zekât) al ve onlara dua et*" ifadesi ile zekâtın kamu otoritesi tarafından toplanması gerektiği vurgulanmıştır (Özek,1984). Esasen zekâtları toplayan bir kamu otoritesinin olması gerekmektedir. Ancak kamu otoritesinin bu görevi yerine getirmemesi zekâtın zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Bu durumda zekât bireysel olarak verilmelidir (Maçın, 2014:9). Zaten Emevi saltanatı ile zekât, devletin esas gelir kaynağı olmaktan çıkmış, bireysel ve vicdani bir yükümlülük olarak devam etmiştir.

Zekâtın Peygamber (ASM) döneminde zekât memurları aracılığı ile toplandığı bilinmektedir. İslam peygamberi Hz. Muhammed'in, ashabından 25 kişiyi zekât memuru olarak atadığı ve maaşlarını ise zekât fonundan karşıladığı belirtilmiştir (El-Kardavi,1973:749-752). Buna en büyük delil Tevbe Suresi 60. ayettir. Bu ayette zekât verilecek kişiler birer birer sayılmıştır. Aynı dönemde zekâtın tahsilinde tam anlamı ile bir şeffaflık vardı (El-Kattani, 398). Zira bu işler için; muhasebeci, kayıt bekçileri ve yazı işleri müdürleri atanmıştı. Zekât fonlarının diğer gelirler ile karışmasını engellemek için hazineden ayrılmıştır. Zekât tahsilinde çalışan tüm memurların nazik ve itinalı olması özellikle istenmiştir. Zekât ilk kez Medine döneminde resmi bir şekle bürünmüş, beyt-ül malın resmi bir hakkı olmuştur (Derveze, 1995).

Amil diye ifade edilen zekât memurları da ayette geçen kişilerdendir. Zekât amilleri, kamu otoritesi tarafından zekât toplamakla görevlendirilmiş memurlardır. İslam'ın ilk yıllarında Peygamber (ASM), Medine içine ve Medine dışına birçok zekât memuru atamış, görevlerinin çok kutsal olduğunu vurgulamıştır. Yine ilk halife Hz. Ebu Bekir döneminde de zekâtın kurumsallığı dikkat çekmekte, vermek istemeyenlere Hz. Ebu Bekir'in savaş açtığı rivayet edilmektedir (Yavuz,2011:17). Toplanan zekâtların aynı bölgede yaşayan yoksullara dağıtılması benimsenmiştir. Eğer buna rağmen fazlalık varsa, başka bölgelere gönderilmiştir. Zira ulaşım, depolama ve o bölgede kardeşliğin gelişmesi sebeplerinden dolayı yerelliğe önem verilmiştir.

### 1.4.2. Zekat - Devlet İlişkisinde Bazı Görüşler

Zekatın niyet ve ehline temlik olmak üzere iki sıhhat şartı bulunmaktadır (Kavak, 2016:65). Ehline temlik şartı devlet eliyle toplaması gerektiğini ifade etmektedir. Altın, gümüş ve ticaret malları gibi batını malların zekatının ödeme yükümlülüğü Hz. Osman döneminde kişinin kendisine bırakılmıştır. Toprak mahsulleri, hayvan ve madenler gibi zahiri malların zekatların devlet eliyle toplanılmasına devam edilmiştir. Ancak Hanefi mezhebinde batını mallarda da devlet gerekli gördüğü takdirde gerekli müdahaleyi yapabilecektir (Kavak, 2016:65).

Hız. Osman'dan sonra insanlar zekatlarını gerekli yerlere kendileri de vermeyi başlamıştır. Bu dönemden sonra zekatın verilmesi ile ilgili üç görüş belirmiştir (Yavuz, 1972:317). İlk görüşe göre, zekat devlete verilebileceği gibi mal sahibi tarafından gereken yerlere de verilebilir. İkinci görüşte, bazı şartlar oluştuğunda devlete verilebileceği ifade edilmiştir. Son görüşte ise zekatın mutlak surette devlete verilmesi gerektiği öne sürülmüştür (Yavuz, 1972:317). Ahmed b. Hanbel ve İmam Şafii ilk görüşü, İmam Malik ve Ebu Hanife ikinci görüşü savunmaktadırlar. İmam Malik, devlet adamlarının adaletten ayrılırlarsa fert zekatını devlete vermek zorunda olmaz demiştir. Ebu Hanife ise zahiri malların mutlak surette devlete verilmesi gerektiğini, batını malların ise gerekli yerlere verilebileceğini fert tarafından verilebileceğini ifade etmiştir (Yavuz, 1972:317).

Bu fiki görüşler ışığında 1952 yılında Şam Konferansı kararlarında zekât hakkında bazı hükümler bulunmaktadır.<sup>11</sup> Bu konferansa dünyanın bir çok yerinden İslam alimi katılmıştır. Konferansta son zamanlarda Müslümanların zekât verme konusunda ihmalkar davrandıkları üzerinde ittifak edilmiştir. Konferansın en önemli sonucu zekâtın devlet eliyle yönetilmesi gerektiği konusu olmuştur. Ayrıca devletin belli kurallar dahilinde kişilerden zekâtlarını zorunlu olarak hesaplayıp tahsil etmesinin uygun olacağı konferansta alınan kararlardandır.

### 1.4.3. Zekâtın Tarihi Gelişimi

İslam'ın ortaya çıktığı ilk zamanlar Arap yarımadası çok hareketli bir ekonomiye sahip idi (Erkal,1985:82). Devletin gelirleri "beyt-ül mal" denilen devlet

<sup>11</sup><http://www.islamgunesi.com/index.php/zekât/252-zekât-n-oedenme-sekli.html> (12.06.2017)

hazinesinde muhafaza edilirdi (Sarıçam,2005:201). Beyt-ül mal içinde bulunan gelirlerden birisi de zekâttı. İslam dininde zekâtın gelişim süreci beş safhada incelenebilir (Özdemir, 2016:251). Bunlar; hicret öncesi dönem, hicret sonrası dönem, dört halife dönemi, Emevi ve Abbasi dönemi ile günümüz dünyası zekât dönemleridir.

Hicretin 9. yılı zekât farz kılınmıştır (Hudayati ve Tohirin, 2010:352-372). Peygamberimiz (ASM) amil ve vergi toplama görevlilerini bütün İslam coğrafyasına göndermiş, zahiri ve batını mallardan zekât toplamalarını emretmiştir. Hayvanlar zahiri mallar, altın ve gümüş batını mallar arasındaydı. Hz. Ebu Bekir (RA) döneminde bazı kabileler İslam'ın diğer gereklerini yerine getireceklerini ancak zekât vermeyeceklerini söylemişlerdir. Bunun üzerine Halife, Hz. Ömer'i de ikna ederek o kabilelere savaş ilan etmiştir. Ardından Halit bin Velid'e, o kabilelerden zekât toplamasını söylemiştir (Hudayati ve Tohirin, 2010:352-372).

#### **1.4.3.1. Hicret Öncesi ve Sonrası Dönemlerde Zekat**

Hicret, 622 yılında İslam peygamberi Hz. Muhammed ile Müslümanların, baskılardan kurtulmak üzere Mekke'den Medine'ye göç etmesidir. Hicret öncesi dönem; İslam'ın nüzulünden itibaren ilk 13 yılı içine alır. Bu dönemde zekât ve sadakaya dair bazı ayetler bulunmaktadır. Ancak bu dönemdeki ayetler akaid ve itikada yönelik olduğu için, namaz, oruç ve zekât gibi ahkama dair ayetler bu dönemde nazil olmamıştır (Özdemir, 2016:251). Zekâta dair ayetler ise tavsiye niteliğinde olup zorunluluk ifade etmemektedirler. Müslüman'ların kişisel inisiyatiflerine bırakılmıştır.

Hicret sonrası dönemde zekât farz kılınmıştır. Tevbe suresinin 60. ayeti önemli bir dayanak teşkil etmiştir. Zekât malları için nisab miktarları bu dönemde ayrıntılı bir biçimde belirlenmiştir. Zekât müessesesi bireysellikten çıkmış, tamamen kamu otoritesinin kontrolüne girmiştir. Bu dönemde zekat kurumsallaşmış, yoksulluğun azaltılması için devlet eliyle ifa edilmeye başlanmıştır. Zekat vermeyenlere ne yapılacağı konusunda hükümler belirlenmiş, keyfilik yerine devamlılık ilkesi benimsenmiştir (Kılıç, 2016:46).

#### **1.4.3.2. Dört Halife Döneminde Zekat**

Hz. Peygamber (ASM)'ın vefatından sonra beyt-ül mala gelen mallar üç kaynaktan gelmekte idi (Kenanoğlu, 2011:56). Bunlar; fey, ganimet ve zekâttır. Dört Halife döneminde de; nisab, zekâtın dağıtımı ve zekâta müstehak kimselerin tespiti konularında bir değişiklik olmamıştır (Özdemir,2013:251). Hz. Ömer döneminde ticaret malları da zekât verilecek mallar arasına dahil edilmiştir. Hz. Osman Döneminde ise zekât malları, zahiri ve batını mallar olarak ikiye ayrılmıştır. Zahiri mallarına düşen zekât, memurlar tarafından hesaplanırken, bireysel batını malları ise kendi inisiyatifine bırakılmıştır. Yani kişiler batını mallarından zekâtı kendileri hesaplayıp, kendileri vereceklerdir. Bu kararın alınmasında zekât memurlarının yetkilerini aşmaları gerekçe olarak görülmüştür. Kısaca; bu dönemde zekâtın uygulanmasında köklü bir değişiklik olmamıştır. Zekâtın değerlendirilmesi, toplanması ve dağıtılması devletin kontrolünde olmuştur.

#### **1.4.3.3. Emevi - Abbasi Dönemlerinde Zekat**

Emeviler döneminde çok geniş topraklar fethedilmiştir. Bunun neticesinde hayvancılıkta, manda yetiştiriciliği revaç bulmuştur. Ömer bin Abdülaziz döneminde manda, zekât mallarına ilave edilmiştir. Bu dönemin en önemli tarafı, zekât yönetiminin devletin kontrolünden alınıp, bireysel uygulamaya devredilmiş olmasıdır. (Özdemir,2013:251). Bunun temel nedeni, devlet hazinesinin dolması ve zekâta verilecek insanların bulunmamasıdır. Ömer bin Abdülaziz döneminde yoksulluk kalmamıştır. (Köse,2010:34).

#### **1.4.3.4. Osmanlı Devleti Döneminde Zekat**

Osmanlı Devletinin zekat adı ile ilgili herhangi bir tahsilatta bulunmadığı bilinmektedir. Bütçe kayıtlarında böyle bir kayıt bulunmamaktadır (Kaya, 2016:246). Osmanlı'da zekat bireysel olarak devam ede gelmiştir. Daha çok bütçe, vergilerden oluşmaktadır. Ancak o dönemde çıkarılan fetvalara göre "tekelif-i örfiye ve şakka" altında verilen her türlü verginin zekat niyeti ile verilirse zekat sayılabileceği ifade edilmiştir (Kaya, 2016:246). Ödenen vergi oranlarının zekata göre yüksek olması böyle bir fetvayı netice verdiği söylenmektedir.

#### 1.4.4. Literatür İncelemesi

İslam ekonomisi literatüründe özellikle üç Müslüman ülkenin varlığı dikkat çekmektedir. Bunlar; Malezya, Endonezya ve Bangladeş'tir. Yapılan çalışmaların önemli bir kısmının bu ülke kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu ülkelerde zekât müessesesi kanunlara dahil edilmiştir. Bu sebepten dolayı bazı eksiklikleri ile birlikte kayıt altına alınabilmiştir. Vergi mükelleflerinin kamu hizmetleri mukabilinde vergi ödemeleri gerekmektedir. Aynı mükellef dini açıdan da eğer şartlar oluşmuş ise zekât vermek zorundadır. Bu ise toplumda külfet eşitsizliğine neden olmaktadır. Vergi ve zekâtın çifte vergilendirme etkisine neden olabileceğinin değinildiği bu çalışmada (Özdemir, 2013:56) zekât veren mükelleflere, belli oranda vergi muafiyetinin getirilmesi gerektiği savunulmuştur. 2007 yılında yapılan bir çalışmada (Hassan ve Khan, 2007) zekât fonlarının, Bangladeş Hükümeti tarafından etkin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Etkin kullanıldığı ölçüde yoksullukla mücadelede önemli bir araç olabileceği ve zekât yönetiminin devletin kontrolünde olması gerektiği vurgulanmıştır. Pakistan'da 1991 yılında, gelişim raporlarına konu olan bir makalede (Mohammad ve Anwar 1991:1121) ciddi boyutlara ulaşan yoksulluğun, ancak zekât sisteminin oluşturulması ve etkin bir şekilde işlemesiyle azaltılabileceği belirtilmiştir.

Halkının çoğu Müslüman olan bir başka ülke Endonezya, uzun yıllar Hollanda'nın sömürgesi olarak varlığını sürdürmüştür. Bağımsızlık öncesi ve sonrası zekât politikaları üzerinde durulan çalışma, zekât sisteminin mevcut durumu hakkında bilgiler vermektedir (Salim, 2006: 683). Malezya ise zekât yönetimi açısından zengin bir birikime sahiptir (İbrahim, Abdullah Kadir ve Adwam Wafa 2012). Uluslararası Yönetim Kongresinde sunulan bir bildiri (Lubis, Yaacob, Omar, Dahlan ve Rahman, 2011) Malezya'da zekât toplamada bir sıkıntı olmadığı ancak dağıtımında bir takım sıkıntıların yaşandığı belirtilmiştir. Bunun için Malezya'da zekât yönetiminin teknolojiden de faydalanmak suretiyle gözden geçirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Yine Pakistan'da yapılan bir araştırmaya göre zekât müessesesinin, Pakistan'da en önemli nakit transfer sistemi olduğu tespit edilmiştir (Toor ve Nasar 2003). Bu araştırmaya göre, ayrıca zekât çok önemli bir sosyal güvenlik politika aracıdır. Zekât sisteminin devlet tarafından daha da güçlendirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Yine zekâtın sosyal güvenlik aracı olması fikrine katkıda bulunan bir bildiri zekât yönetiminde, insanları

bilgilendirmenin öneminden bahsedilmiştir. Bu açıdan zekât milli ekonomiye katkı sağlayan ve gelişmekte olan bir araçtır (Ab Rahman ve Omar, 2010:53-63).

Devletlerin zekât yönetimini kendi kontrollerinde bulundurması gerektiğinin bir kanıtı, zekâtın ekonomik büyüme ve kalkınmaya sunacağı katkılarıdır (Sarea, 2012:242). Ayrıca zekât zengin ile fakir arasında önemli bir köprü vazifesini de görmüş olacaktır. Zekâtın işsizlik, enflasyon ve yoksulluk oranlarını azaltmadaki etkisi de irdelenmiştir. Zekâtın yoksulluğu azaltmadaki rolünü ele alan birçok çalışma mevcuttur. Daha öncede belirtildiği gibi, bu çalışmaların en çok ve kapsamlı yapıldığı üç Müslüman ülke; Malezya, Bangladeş ve Endonezya'dır. Halbuki zekât hakkında bu tür çalışmaların tüm Müslüman ülkeler tarafından yapılmış olması gerekmektedir (Ali ve Hatta, 2014:59-70). Yapılan bu çalışma ile (Ali ve Hatta, 2014) zekâtın dini bir zorunluluk olmasının yanında yoksulluğun azaltılmasında önemli bir araç olabileceğinin altı çizilmiştir. Malezya, Bangladeş ve Endonezya'da toplanan zekât miktarları ve ekonomideki etkileri irdelenmiştir. Bu çalışmaya göre başarılı bir zekât yönetiminin uygulanması ile yoksulluğun önemli bir oranda azalacağı ifade edilmiştir.

Zekâtın ekonominin genel işleyişi üzerindeki de ele alınan diğer bir husustur. Başka bir çalışmada, zekâtın milli gelire olan etkisi analiz edilmiştir (Yusoff, 2006:118 ). Bu çalışmada zekât makro ekonomik bir modelle formülize edilmiş, vergi gibi maliye politikası aracı olarak değerlendirilmiştir. Malezya'da yapılmış bir araştırmada, zekâtın yoksulluğu azaltma, gelirin yeniden dağıtılması ve istikrarı sağlama fonksiyonları üzerinde durulmuştur. Anket yönteminin kullanıldığı çalışmada, Malezya'da iki zekât kurumundan toplam 123 çalışan ile görüşülmüştür. Zekât yönetiminde profesyonelliğin zekâtın bu üç fonksiyonu üzerinde ciddi öneme sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Noor ve Khairi, 2014: 983-993). Zekât yönetiminin kurumsallığının güçlendirilmesi gerektiğini iddia eden başka bir çalışmada, zekât müessesesi yasal anlamda güçlendirildiği nispette bütçedeki payının artacağı belirtilmiştir. Bu makalede (Duka, 2013:134-140) Endonezya'da zekât yönetiminde kurumsallaşmanın önemine dikkat çekilmiştir. Bu ülkelerde yani Malezya, Endonezya ve Bangladeş'te zekâtın kurumsallığı çok çalışmaya konu edilmiştir. Zekâtın kurumsallığı arttıkça başarılı bir zekât yönetiminden bahsedilebilecektir (Owolabi& Mat, 2013: 61-74).

Literatür taramasında en dikkat çekici nokta, zekât yönetimi ile ilgili çalışmaların Güneydoğu Asya ülkelerinde odaklanmış olduğudur. Bu çalışmalara göre, zekât devlet eliyle yönetilmesi gereken bir araç olarak görülmektedir. Zekâtın dini bir mükellefiyet olmasından öte, ekonomide yapısal problemlerin çözümünde kullanılabilmesinin önünün açılması gerekliliği öne çıkmıştır. Bireysel zekât uygulamasının olduğu ülkelerde, yani devletin hiç bir şekilde müdahale etmediği yerlerde zekâtın bu fonksiyonları yerine getirmesi çok zor görünmektedir. Zekâtın toplanması, yasal dayanağının oluşturulması, yoksulların tespiti edilip hakkıyla dağıtılması gibi aşamaları kapsayan zekât yönetiminin devlet eliyle yapılmasının önemli bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

### **1.5. Diğer Dinlerde Zekât Benzeri Yükümlülükler**

Tarih boyunca bazı bilim adamları, önceki din ve kültürlerde bulunan bir takım emir ve buyrukları incelemişlerdir (Ateş, 2002:16). Kendi çalıştıkları konuların tarihi, dini ve kültürel bazda konumunu görebilmek için bu incelemeler önem arz etmiştir. Zira insanlık tarihinde zaman ve mekandan kaynaklanan farklılıkların yanında bazı ortak uygulama ve özellikler de vardır. İslamiyet, Hıristiyanlık ve Yahudilik bu anlamda ortak bazı hükümler içermektedir. Bu üç dinin İnsanlığa kazandırdığı ortak değerler bulunmaktadır (Ülkü, 2015:172). Mesela yardımlaşmak kavramı bu ortak değerlerden birisidir. İnsanların birbirlerinin yardımına koşmaları, zaman ve mekanın değiştirmedığı bir olgudur. Zekât ise İslam dininde yardımlaşmanın çok önemli bir sembolüdür. Zekât; fakir muhtaçlara karşı cömertçe ihsan ve infakta bulunmayı ifade eder (Certel, 1997:347). Bu günkü zekât sadece İslam dinine mahsus bir ibadettir. Bazı farklılıkları olması ile beraber diğer dinlerde de zekât benzeri mali ibadetler bulunmaktadır. Araştırmalar genellikle zekâtın sosyo-ekonomik yönleri ile ilgili olmuştur. Zekâtın gelişimi ile ilgili konulara fazla girilmediği görülmektedir (Özdemir, 2013:251). Esasen zekâtın çok eski tarihlere dayandığı ve İbrahim (A.S) zamanından beri o dinin mensuplarına emredildiği Kuran'da belirtilmiştir. Zira yardımseverlik her dinde önemli görülen bir özelliktir.

#### **1.5.1. Yahudilikte Zekât**

Yahudilik dini, insanların sosyal ve kişisel hayatını etkilemekle kalmamış, ticari faaliyetlerinde de belirleyici bir faktör olmuştur (Bekci ve Apalı,2014:44-60). Hatta ticari hayat Yahudilerin en başarılı oldukları alanlardan birisidir. Tevrat'ta para



sahibi olunması tavsiye edilmiştir. Altın ve gümüş kişinin ayağını yere bastırır şeklinde ifadelerle rastlanmaktadır (Bekci, & Apalı,2014:44-60). Altın ve gümüş biriktirmeyi cennete girmenin bir aracı olarak görmektedirler. Kısaca Yahudilik, mensubunu rasyonel bir iş adamı yapmaktadır (Erol, 2012; 56). Ticarete bu derece önem veren bir dinin sadaka gibi yardımlaşma araçlarına da yer verdiği görülmektedir.

Yahudilik dininde İbranice "tsedaka" kelimesi "tsdk" kökünden türemiştir. Bu kelime Arapça "sadaka" kelimesi ile etimolojik ve semantik açıdan benzerlik göstermektedir (Salihoğlu, 2013:207-209). Sadaka kelimesinin bir anlamı da doğruluk demektir. Arapça ve İbranice dillerinde doğruluk, karşılıksız verme anlamını da barındırmaktadır. Hristiyanlık öncesi dönemde, açları doyurmak, muhtaçları giydirmek hatta insanların sahip olduğu malları az dahi olsa onu can-ı gönülden vermek büyük erdem sayılmaktadır (Samad, & Glenn, 2010:302-315).

Ayrıca Yahudilerin dini kitabı Eski Ahit'te İsraili'lerin toprak ürünleri ve hayvan ürünlerinin onda birinin zekât olarak verilmesi emredilmiştir. Eski Ahitin başka bir yerinde ise *"Bir kimse tarlasını, tarlasının sınırına kadar hasat etmemeli ya da hasadın arta kalan başaklarını toplamamalı, fakirler ve göçebeler için toplayacak bir şey bırakmalıdır"* ifadeleri kullanılmıştır (Özdemir, 2013: S-251). Görüldüğü gibi, Yahudilikte de İslamiyet'te olduğu gibi onda bir oranı kullanılmıştır. Farklı olarak İslamiyet'teki kırkta bir olan Yahudilikte onda birdir. Başka bir ifadeye ise, toprak mahsulatından onda birini 3 yılda bir olmak üzere yoksullara verilmesi emredilmiştir. Günümüz Yahudilerinin uyguladıkları bir tür zekât ibadeti bulunmamaktadır (Küçük, 1999:235).

### 1.5.2. Hristiyanlıkta Zekât

Yahudilikte olduğu kadar, Hristiyanlıkta zekât hakkında kesin uygulamalar bulunmamaktadır. Fakat Yahudilik ve İslamiyet'te olan yoksulların imdadına yetişilmesi gerektiğine dair tavsiyelere fazlası ile rastlanmaktadır. Hristiyanlık dininde zekât olduğuna dair en önemli delil Kur'an-ı Kerimde bulunan bir ayettir. Bu ayette *"Beni, nerede olursam olayım mübarek kıldı. Hayatta bulunduğum müddetçe namaz kılmamı ve zekât vermemi emretti"* kaydı geçmektedir.<sup>12</sup> Ayetin geçtiği surede

<sup>12</sup> Meryem suresi 31. Ayet-i Kerime

İsa (A.S)'ın konuşmasına yer verilmiştir. Bu konuşmasında namaz ile zekâtın kendisine emredildiğini beyan etmiştir. İsa (A.S)'ın Tevrat'ın bazı hükümlerini tasdik ettiğini bildirmesine istinaden, Yahudilikte bulunan zekât hükümlerinin Hıristiyanlık için de referans olabileceği düşünülmektedir (Maçın, 2014:25).

İsa (A.S). "*Yoksullar her zaman aranızdadır, ama ben her zaman aranızda olmayacağım*"<sup>13</sup> demesi ile yoksullara yardım edilmesini teşvik etmiştir(Salihoğlu, 2013:207-209). "Dağdaki Vaaz" olarak bilinen hitabetiyle o dönemde yapılan yardımların usulen yanlış olduğunu beyan ederken "*Birisine sadaka verirken bunu borazan çaldırarak ilân etmeyin. İkiyüzlüler insanların övgüsünü kazanmak için havralarda ve sokaklarda böyle yaparlar. Size doğrusunu söyleyeyim ki onlar ödülleri almışlardır. Siz sadaka verirken sol eliniz sağ elinizin ne yaptığını bilmesin, öyle ki verdiğiniz sadaka gizli kalsın*" ifadeleri ile sadakanın verilme adabının şeklini söylemiştir (Salihoğlu, 2013:207-209).

#### **1.6. Toplum Hayatında Zekata Duyulan İhtiyaç**

İnsanlık tarihi boyunca dünyada pek çok savaş ve ihtilaller yaşanmıştır (Aktaş, 2013:98). Bu savaş ve ihtilaller; çeşitli nedenlerden dolayı toplumsal uzlaşmanın sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. İnsanlar arasında bir takım ayrılık ve sınıflaşmalardan kaynaklanmaktadır. Dünyanın hemen her toplumunda tabakalaşma ve sınıflaşmalara rastlanmaktadır. Siyasal, sosyal ve ekonomik ayrıcalıklar insanları her zaman rahatsız etmiştir. Bu sınıflaşmalar özellikle gelirin bölüşümünde etkinliğini göstermiştir. Nihayetinde insanlık tarih boyunca "alt sınıf - üst sınıf", "zengin-fakir", "burjuva-işçi" "asil- köylü" "toprak sahipleri- köle" çekişmelerine şahit olmuştur.

<sup>13</sup> Matta İncili, 26/11, <https://www.bibleonline.ru/bible/tur/40/26/>

**Tablo 1. Sosyal Teorisyen ve Sosyal Tabakaların Zengin-Fakir Analizleri**

Toplumsal Tabakalar	Zengin-Fakir Karşılıkları
1. Karl Marks	Yöneten - Sömürülen
2. Marks Weber	İşçi Sınıfı - Sermaye Sahipleri
3. Kölelik Sistemi	Efendi - Köle
4. Kast Sistemi	Brahman - Sudra / Dalitler
5. Feodalizm	Soylular - Serfler (Esirler)
6. Sosyal Zümre	Üst Sınıf - Alt Sınıf
7. İslamiyet (Osmanlı)	Yöneten - Yönetilen (Reaya)

**Kaynak:** Tarafımızca derlenmiştir.

Sosyal tabakalaşma konusu irdelendiğinde ise 4 tabaka dikkati çekmektedir. Mesela kölelik müessesesinde iki temel aktör bulunmaktadır. Aristo bu aktörleri " İnsan ya köle doğar ya da özgür" cümlesi ile ifade etmiştir. Kölelik sisteminde köle işçi sınıfını, efendi ise sermaye sahiplerini temsil etmektedir. Kast sisteminde ise, Brahmanlar en soylu ve toprak sahibi sınıf iken Sudralar işçi sınıfını ifade etmektedir. Kast sisteminde Dalitlerin yeri bile yoktur. Şehrin dışında yaşamalarına müsaade edilmiştir. Feodal sistemde dikkat çeken iki sınıf ise soylular ve serflerdir. Soylular sermayenin başında bulunmakta, serflerin mülkiyet hakkı bulunmamakta ve işçi sınıfını temsil etmektedirler. Sosyal zümrede üst ve alt sınıf bulunmaktadır. Alt sınıf çalışan halktır. İslamiyet'i temsil eden devletlerden birisi olan -her ne kadar diğer sistemlerden daha adil olsa da- Osmanlı Devletinde bile yöneten ve reaya sınıfları bulunmaktadır.

Toplumsal uzlaşmazlıkların pek çok sebepleri vardır. O sebeplerden birisi de gelir dağılımındaki adaletsizliktir. Gelir dağılımı ekonomik bir kavram olmanın yanında; nüfus oranı, eğitim, ekonomik yapı, kültür, sosyal yapı ve insanların adalet kavramına olan yaklaşımlarından da etkilenmektedir (Karaman ve Özçalık 2007:25-42). Sosyal dışlanmanın sebeplerinden biri olarak gösterilen gelir dağılımındaki adaletsizlik, devletlerin çözmesi gereken önemli problemlerdendir. (Çakır, 2002:83). Bu açıdan gelir dağılımı konusunun, Sosyolojinin de ilgi sahasına girdiği söylenebilir.

Literatür incelendiğinde sosyal tabakalaşmaların toplumda ciddi huzursuzluklara neden olduğu görülmektedir. Bu huzursuzlukların en ciddi yansımaları da devrim olarak kendini göstermiştir. Devrimler incelendiğinde genel

olarak yoksul köylü, ezilmiş işçi veya köleler tarafından başlatıldığı fark edilmiştir. Zenginlerin tutumları ve servetin bir zümrede birikmesi yoksul tabakayı ayaklanmaya sevk etmiştir. Tarih boyunca gerek semavi ve çok tanrılı dinler gerekse bazı ideolojiler servet birikimini önlemeye çalışmışlardır. Ayrıca son dönemlerde ekonomi Nobel ödülleri de refah iktisadı ve gelir dağılımı konularında yapılan çalışmalara verildiği görülmektedir. Bu ideolojilerin bir kısmının ise zengin ve fakir ayırımını ortadan kaldırmaya çalıştıkları görülmüştür. Çalışmanın bu kısmında servet birikimini önlemeye çalışan bazı ideoloji ve siyasi akımlar hakkında bilgi verilmiş ve Thomas Piketty'nin "Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital" isimli kitabının kısa bir analizi yapılmıştır.

### 1.6.1. Eski Roma'da Arazi ve Doğal Maden Vergileri

M.Ö. 9. yüzyılda kurulan ve 1200 yıl boyunca varlığını sürdürebilmiş olan Roma medeniyeti, monarşi, oligarşi, cumhuriyet ve otokratik bir imparatorluk dönemlerini yaşamıştır.<sup>14</sup> Servetin belirli bir zümrede birikmesinin önüne geçmek isteyen medeniyetlerden birisi de Roma medeniyetidir. Gerek Eski Roma gerekse Cumhuriyet Dönemi Roma'nın, vergi sistemleri ile zengin ve fakir arasındaki uçurumu azaltmayı hedefledikleri görülmektedir. Diğer uygarlıkların aksine Eski Roma'da toprağın işletilmesi konusunda farklılıklar bulunmaktaydı. Mesela Mısır medeniyetinde tarımsal faaliyetler zenginler ve mülkiyet sahiplerinin kontrolünde yapılmaktaydı. Eski Roma'da ise zengin senyörler, aristokrat tabakan insanlar ve bir çok tüccar sahip oldukları toprakları kendileri işleyebilmekteydiler. Bunun yanında Eski Roma toprak vergisi altında, zirai ürünlerden vergi tahsil etmekteydi.<sup>15</sup>

Cumhuriyet Dönemi Roma vergi sisteminin sağlam bir hukuki zemini bulunmaktaydı. Özellikle tarım ürünlerinden ve definelere alınan vergiler önemli bir paya sahipti. Bu dönemde Roma İmparatorluğu'nun aşağıda belirtilen 5 önemli vergi geliri bulunmaktaydı.

<sup>14</sup><http://www.wikizero.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW50aWtfUm9tYQ> (Erişim Tarihi: 19.02.2018).

<sup>15</sup>

<https://play.google.com/books/reader?id=OJEoAgAAQBAJ&hl=tr&printsec=frontcover&pg=GBS.PA4> (Erişim Tarihi: 19.02.2018). (Hakan Şanlıbayrak, "Erken Orta Çağda Kölelik" E- Kitap).

**Tablo 2. Cumhuriyet Dönemi Roma'da Vergi Gelirleri**

<b>Roma Ordusunun İaşesini Temin Eden Vergiler</b>	- Tributum - Stipendium - Leitourgia
<b>Arazi Gelirleri</b>	- Öşür (Decumae) - Otlak Resmi
<b>Doğal Kaynaklardan Elde Edilen Gelirler</b>	- Maden Vergisi - Tuz Vergisi
<b>Liman Resmi</b>	
<b>Azat Etme Vergisi</b>	

Kaynak: (Saritaş, 2010:47-81).

Bu dönemde öşür (decumae) ve otlak resmi olmak üzere iki çeşit arazi vergisi bulunmaktaydı. Savaş sonrası satılan veya kiralanan topraklardan elde edilen tahıl hasılatının 1/10'u öşür olarak tahsil edilmekte ve iltizam usulü ile toplanmaktaydı (Saritaş, 2010:47-81). Yine bu dönemde mera ve otlaklar özel mülkiyet dışında tutulmuş, bir bedel karşılığında sığır ve koyunların otlamaları için tahsis edilmişti. Karşılığında ödenecek vergi ve resim, meranın büyüklüğü ve hayvan sayısına göre belirlenmekteydi.

Arazi vergileri dışında doğal kaynaklardan elde edilen gelirlerin de vergisi verilmekteydi. Bu vergiler maden vergisi ve tuz vergisi olarak iki başlıkta incelenebilir. Altın, gümüş, bakır, demir, kurşun ve civa madenlerin en önemlileri idi. Madenleri işleten veya maden sahipleri elde ettikleri gelirlerden devlete vergi ödemek zorundaydılar. İnsan hayatı için en değerli minerallerden birisi olan tuzun da vergi kapsamında olduğu o dönemde görülmektedir. Hatta tuz o dönemlerde para yerine kullanılacak kadar değerli görülmekteydi. İngilizce maaş anlamına gelen "salary" kelimesinin kökü Latince'de "salarium" kavramından gelmektedir (Saritaş, 2010:47-81). Tuz üzerinden alınan vergiler daha çok ticaretinden kaynaklı bulunmaktaydı. Roma medeniyeti vergi sistemi incelendiğinde servetin bir zümrede kalmasının önüne geçilmeye çalışıldığı görülmektedir. Hatta İslam dinindeki öşür ile Roma medeniyetindeki "decumae" onda bir anlamını taşımakta ve aynı unsur üzerinden alınmaktadır.

### 1.6.2. Proudhon Sosyalizmi

Pierre-Joseph Proudhon isimli sosyalist düşünür 1840 yılında "Mülkiyet nedir?" isimli eseri ile Marks başta olmak üzere o dönemdeki düşünürleri etkilemiştir.<sup>16</sup> Proudhon; yarı - köylü, yarı - işçi, yan orta - sınıftan Fransız bir ailenin çocuğudur (Meriç, 1968:111-132). Gençliğinde işçi sınıfına sadık kalacağını ve yoksulları bulunduğu kötü şartlardan kurtarmak için elinden geleni yapacağını söylemiştir. Proudhon'un iktisadi ve sosyal açıdan fikirleri diğer sosyalist düşünürlerden farklıdır. Zira onun en meşhur sözü "mülkiyet hırsızlıktır" cümlesidir (Sarıca, 1964: 591-608).

Proudhon işçilerin devlet ve mülkiyet sahipleri karşısında ezildiğini vurgulamış, işçilerin de mülkiyet sahibi olması gerektiğini savunmuştur. Ancak mülkiyetin bireylere değil, işçilerin oluşturduğu bir yapıya verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Köleliğin cinayet olduğunu söylerken, mülkiyetin de hırsızlık olduğunu ve emekle mülkiyet hakkının meşru olamayacağını söylemiştir. Bu ifadelerinden mülkiyet sahibinin bir cemiyet olması gerektiği sonucu çıkmaktadır (Meriç, 1968:111-132). Proudhon esasen zenginlerle fakirler arasındaki çekişmeyi ve aradaki mesafenin ortadan kalkması gerektiğini söyleyerek, servetin bir zümrede birikmesinin önüne geçmek istemiştir.

### 1.6.3. Marksizm

Marksist teoriye göre sınıf kavramı iki şekilde ele alınmaktadır (Hindess, 1987: 21). İlk bakış açısına göre sınıf; ortak konumlara sahip bireylerin oluşturdukları statü olarak ifade edilmiştir. Diğer bakış açısı ise sınıfı, kültürel ve siyasi anlamda özelliklere sahip toplumsal aktör olarak tanımlamaktadır. Karl Marks ekonomiyi çok geniş bir platformda değerlendirmiş, diğer üst kurumların da mimarı olarak görmüştür. Ancak Poulantzas (1973), bu ilişkileri salt ekonomi açısından değerlendirmez. Ona göre ekonominin yanında, politik ve hukuki yapılar da etkin bir role sahip olabilirler. Marks'a göre üretim odaklı bir toplum dikkate alındığında, bütün toplumlar en az iki sosyal sınıfa ayrılırlar (Aslan, 2004: 126-143). "Yöneticiler" birinci sınıfı oluştururlar ki, onlar üretim araçlarına sahip olup kontrol

<sup>16</sup><http://www.wikizero.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUGllcnJlLUpvc2VwaF9Qcm91ZGhvbg> (Erişim Tarihi: 20.12.2018).

altında tutarlar. Üretim araçlarını elinde bulunduramayan sınıfa da "sömürülen sınıf" denmektedir.

Marks'ın teorisine göre, üretim araçlarını ellerinde bulunduranlar, akılsal ve ideolojik üretim araçlarını da ellerinde bulundururlar (Etzioni, 1997). Bu çerçevede yönetici sınıf toplumu sadece ekonomik açıdan değil, ideolojik anlamda da yönetir, kendi siyasi fikirlerini de yayma imkanı bulur. Feodal sistemde toprağa sahip olan yönetici sınıfı, kapitalist sistemde de makineleri ve parasal kaynaklara sahip olmuşlardır. İkinci sınıf olan sömürülenler ne üretim araçlarının mülkiyetine ne de kontrolüne sahiptirler. Yapının feodal ya da kapitalist bir yapı olması sömürülen sınıfın varlığını ortadan kaldırmaz. İkisinde de sömürülen sınıf vardır. (White, 1976:185).

Marks işçi sınıfının yani üreticilerin mülksüzleştirilmesini çok eleştirmektedir. Mülksüzleştirilmesi gereken yapının kapitalizm olması gerektiğini savunur. Sermayenin belli zümrelerde merkezileşmesinin toplumsal huzursuzluğa yol açacağını iddia etmektedir. Hatta en sonunda işçilerin ayaklanarak kapitalizm kabuğunu parçalayacağını söylemektedir (Lenin, 2003:35).

#### **1.6.4. Hristiyanlığın İlk Yıllarında Kollektivizm Anlayışı**

Kollektivizm; toplumun birey karşısında öncelikli olduğunu, mülkiyet hakkının ve üretim araçlarının emekçilere ait olması gerektiğini savunan sosyalist bir düşünce tarzıdır. Bu düşünce şeklinin en meşhur sözü, "Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz içindir" sözüdür (Yıldız, 2013). Kollektivist yaklaşımının semavi dinlerde de olduğu görülmektedir (Öndermen, 1999:110). Mesela Hristiyanlığın ilk zamanlarında da zenginin elinde mal ve servet tutmaması, bunları fakirlerle paylaşması gerektiği belirtilmektedir. Hristiyanlığın özü ile kilisenin eğilimi birbirinden farklıdır. Zira kilise mülk ve servetin ortak kullanımının kabul etmemektedir. İlk Hristiyanlar'da ise mülk ve serveti ortak kullanma ruhu hakimdi. (Akalin, 2012:60).

Hristiyanların kutsal kitabında *"Bütün iman edenler bir arada olup her şeyleri müşterekti; mallarını ve mülklerini satıp onları hepsine herkesin ihtiyacına göre dağıtıyorlardı. İman edenlerin cemaati tek yürek ve tek can idi, hiç biri kendisinin olan şeyler için, benimdir, demiyordu, her şey onlar için müşterekti. Aralarında yoksul kimse yoktu, tarlaları yahut evleri olanların hepsi satıp, satılmış*

*olan şeylerin bedellerini getirerek, resullerin ayakları önüne koyuyorlardı, her birine ihtiyacına göre dağıtılıyordu.” (Kutsal Kitap 2001;1392) ifadeleri yer almaktadır. İlk Hristiyanlardaki kollektivist anlayışın hakim olduğu görülmektedir. Gelirin adil dağılımı ve servetin belli bir zümrede birikmesinin sakıncaları İlk Hristiyanlarda da görülmektedir.*

### **1.6.5. İslam'ın İlk Yıllarında Ensar - Muhacir İlişkisi**

İslam'da toplum hayatının inşası, Mekke'den Medine'ye hicretten sonra başlamıştır. Mekkeliler Medine'ye göçtüklerinde iskan ve ibate başta olmak üzere bir sorunla karşılaşmışlardır. Zira insanlık tarihinde her göç olayından sonra insanlar arasında çok önemli sorunlar yaşanmıştır. Ancak Mekke'li muhacirler ile Medine'li Ensarın arasında bir kardeşlik sözleşmesi olmuştur (Açık, 2015:686-704). Hicretin ilk zamanlarında Muhacirler için ayrı bir alanda arsa ve ev tahsis edilmemiştir. Ensardan her bir Müslüman, Muhacirleri evinde misafir etmek için gönüllü davranmışlardır. Maddi ve manevi olarak hiç bir fedakarlıktan kaçınmamışlardır.

Kardeşlik akdine istinaden Resulullah (ASM), Mescid-i Nebevinin inşasından sonra Muhacir ve Ensardan ikişer kişiyi kardeş tayin etmiştir. Kendisi de Hz. Ali ile böyle bir akit yapmıştır. Bütün Müslümanlar kardeştir ancak, bu kardeşlik akdi çok farklı bir uygulama idi. Ekonomik, sosyal, ahlaki ve eğitim açısından çok iyi düşünülmüş bir proje idi (Önder, 2014:234). İslam'ın ilk yıllarında yaşanan bu kardeşlik sözleşmesi ve beraberinde getirdiklerine bakıldığında batının kollektivist anlayışı akla gelmektedir. Esasen bu kollektif bilinç İslam'ın önemli özellikleri arasında yer almaktadır (Uslu, 2018:181).

### **1.6.6. Negatif Gelir Vergisi**

George Stigler tarafından 1946 yılında gündeme getirilen negatif gelir vergisi, yoksulluğun azaltılmasında asgari geçim indiriminin yerine alternatif olarak önerilmiştir (Aktan ve Vural, 2002). Friedman ise 1962 yılında pozitif gelir vergisi ile uygulanması gerektiğini söylemiştir. Negatif Gelir Vergisi, “asgari geçim için elde edilen gelirin altında geliri sahibi herkese para yardımı yaparak asgari geliri garanti eden bir uygulamadır” (Öncel, 1982:5). Negatif gelir vergisi, gelir



dağılımındaki adaleti sağlamayı hedefleyen ve yoksulluk sınırındaki kişilere nakdi yardımı transferini öngören bir sistemdir.

Negatif gelir vergisi ile zekat müessesesi yoksulluğun azaltılması bakımından birbirine yakın iki uygulamadır. Zira negatif gelir vergisi, asgari geçim indiriminden farklı olarak toplumun en yoksul tabakasına ulaşır. Asgari geçim indirimi uygulamasında ise gelir vergisinin tüm mükellefleri bu indirimden yararlanır. Zekat da aynı şekilde malları nisap miktarına ulaşmayan kişilere ulaşmaktadır (Temür, 2017:9).

### **1.6.7. Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital (Kitap İncelemesi)**

Fransız ekonomist Thomas Piketty tarafından kaleme alınan "Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital" isimli kitap 2014 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Eser, servet birikiminden kaynaklanan gelir dağılımındaki adaletsizliği konu edinmektedir (Boratav, 2014:598). Piketty'nin bu çalışmasını diğer gelir dağılımı alanında yapılan çalışmalarından ayıran en temel fark, bu çalışmada konunun en zenginlerin servetlerindeki seyre odaklanılmış olmasıdır (Albayrak, 2014:640). Piketty ve arkadaşları 1998 yılından beri "The World Top Incomes Database" isimli bir veri seti oluşturmuşlardır. Bu veri setinde bazı ülkelerin 1890 yıllarına kadar uzanan vergi kayıtları bulunmaktadır. Piketty ve ekibi veri setini oluştururken ABD, İngiltere, Kanada, Almanya, Japonya, İsviçre, İspanya, Portekiz gibi gelişmiş kapitalist ülkeler ile Çin, Arjantin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerin vergi sistemlerini incelemişlerdir (Albayrak, 2014:640).

Araştırmada 1970 - 2010 yılları arası, inceleme kapsamında olan ülkelerde eşitsizliğin artma eğiliminde olduğu görülmüştür (Bocutoğlu, 2016:30). Bu eğilimin arkasında sermayenin getiri oranının, büyüme oranının üzerine çıktığı durum yatmaktadır. Piketty'e göre eşitsizliği önleyebilmenin tek yolu sermayenin vergilendirilmesidir. Kitapta sermaye; kar payı ve faiz gibi finansal gelir getiren varlıklar, üretim araçları, ev, arsa gibi taşınmazlar, miras ve her türlü stok olarak ifade edilmiştir (Boratav, 2014:598). Küreselleşmenin etkisini gösterdiği son yıllarda uluslararası sermaye hareketliliğinin zarar verici etkilerini önlemenin yolu ise uluslararası konsensüsten geçmekte olduğunu düşünmektedir. Esasen O, arz yanlı analizlerle kutsanan ve gelmesi için her türlü imtiyaz sağlanan sermayenin, eşitsizliğin sebebi olduğunu ifade etmektedir.

Piketty, servet unsurları ile sermaye gelirlerinin üzerine konulacak artan oranlı bir servet vergisi önermektedir. Zira vergi sistemlerinin gelirin adil dağıtılmasında her geçen yıl pasif ve etkisiz hale geldiğini savunmaktadır. Gelir vergisi oranlarının arttırılmasının bu sorunu çözemeyeceğini dile getirmektedir (Albayrak, 2014:640). Netice olarak Piketty toplumun en zengin tabakasının vergilendirilmesi gerektiğini, verginin sadece servet ve sermaye gelirleri üzerinden alınması gerektiğini çalışmasında önermiştir. Zekat müessesesine bakıldığında serveti konu edindiği görülmektedir. Bu açıdan bakılırsa Piketty'nin çalışması bir noktada zekat müessesesinin batı dilinde açıklanmasıdır.

### 1.7. Zekatın Sosyal Hayata Etkileri

İslam dini, bütün müminlerin kardeş olduğu esasına dayanmaktadır. Ancak zengin ve fakir kişiler tarih seyrinde her dönem olmuş ve halen bulunmaktadır. Yoksulluk; insanlık tarihi boyunca var olan, siyasi, ekonomik ve sosyal etkilere sahip bir kavramdır (Hassan, 2010: 261-281). Zekat, zengin ve fakir arasında kin ve nefret duygusunu en asgari seviyelere indirmiştir. Zekat müessesesi işlerlik kazandığı ölçüde toplumun tüm sınıflarının refahı artacaktır (Lorgani, Nematı, Jahannavard, 2014:10-17). Esasen zekatın bir takım fonksiyonları toplumsal uzlaşının sağlanması açısından çok önemlidir. Bu fonksiyonlar aşağıda irdelenmiştir.

#### 1.7.1. Köprü Olma Fonksiyonu

Zekat, ilahi bir buyruk olmanın da ötesinde, zengindeki merhamet duygusunu tahrik ederek, servetinin belli bir kısmını fakirlere aktarmasını temin eder. Zengin bu hareketi fakir kimseler tarafından memnuniyetle karşılanır ve zengine karşı hürmet duygusu besler. Ebu'd-Derda'nın (RA) rivayetine göre hadiste, bu özelliğinden dolayı zekat için "köprü" tabiri seçilmiş, hiç kimsenin onurunu zedelemeyen toplumsal uzlaşmayı temin etmesine atıfta bulunulmuştur. Köprü; *"Herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan .... ahşap, kâgir, beton veya demir yapı"* şeklinde tanımlanmıştır.<sup>17</sup> Bu tanımda; bir engelle ayrılmış iki yakadan bahsedilmiştir. Köprü ise iki yakayı birbirine bağlayan sağlam bir yapıdır.

---

17

[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57827deca2f157.30793337](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57827deca2f157.30793337)

Bu açıdan bakılırsa zekat, her hangi bir engelle ayrılmış zengin ve fakiri birbirine bağlayan beton ve demir gibi sağlam bir yapıdır.

Zekat fertten ferde bir köprü olabileceği gibi toplumsal anlamda da bir köprü vazifesini görmektedir (Özdemir, 2007:20). El-Münziri (ö.656/1258) bu hadisi, "*Kıyamet günü cehennem üzerine bir köprü kurulacak, dünyada iken zekatını verenler, o köprüden geçerek kurtulacaklar, zekatını vermeyenler ise o köprüden geçemeyerek cehenneme yuvarlanacaklar*" şeklinde yorumlamıştır. Halife Hz. Ebu Bekir zamanında mürtetlerin bir kısmı, namaz kılacaklarını ancak zekat vermek istemediklerini belirtmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir de onlara, namaz ile zekat arasını birbirinden ayıranlarla savaşağını söylemiştir. Bu kararlı duruş karşısında mürtetler zekat vermeyi kabul ederek İslam ile tekrar köprü kurma imkanı bulmuşlardır. Böylece onlar için de zekat, tam bir İslam köprüsü olmuştur (Çakan, 1994:5).

Yardımlaşmanın öneminin vurgulandığı bir çalışmada (Nursi, 1996:50), "*Müslümanların birbirine yardımları, ancak zekat köprüsü üzerinden geçmekle yapılır. Zira yardım vasıtası zekattır. İnsanların heyet-i içtimaiyesinde intizam ve asayışı temin eden köprü, zekattır. Alem-i beşerde hayat-ı içtimaiyenin hayatı, muavenetten doğar. İnsanların terakkiyatına engel olan isyanlardan, ihtilallerden, ihtilaflardan meydana gelen felaketlerin tiryakı, ilacı, muavenettir.*" ifadeleri ile, toplum hayatında meydana gelen ayrışmaların temel sebebi zekat verilmemesine bağlanmıştır. Buna göre; Müslümanların kendi içerisindeki yardımlaşmalarının en iyi şekli zekattır. Yardımlaşmanın olmadığı bir toplumda ayrışmaların olması doğal bir neticedir. Bu sorunların ilacı ve çözümü "muavenet" yani yardımlaşmaktır. Yardımlaşmanın da en iyisi zekat köprüsünden geçilmekle yapılır. Asayiş ve düzenin sağlanması da buna bağlıdır.

### **1.7.2. Asayışı Sağlama Fonksiyonu**

Adam Smith, ahlak teorisinde din olgusunu, rasyonel düşüncenin bir bileşeni olarak kabul etmiştir ( Gökbnar, Selim ve Yanıkkaya, 2007 : 69-94). Din, sosyal değerleri kuvvetlendiren ve yasa dışılığı engelleyen bir sistemdir. Dindarlığın ya da dini etkenlerin, suç işleme eğilimini azalttığı ve ahlaki bilinci arttırdığı, yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. ABD, Almanya, İngiltere ve Kanada gibi ülkelerin dindar eyaletlerinde, dindar olmayanlara göre daha az suç işlendiği tespit edilmiştir

( Torgler, 2005 : 525-531). Bu anlamda zekat; din kökenli, vicdanı tahrik eden ve veren kişiyi manevi anlamda rahatlatan bir uygulamadır.

Asayiş sağlama konusunu, hırsızlık, cinayet, kumar, gibi toplumsal huzuru tehdit eden suçlarla beraber düşünmek gerekir. Zira bu suçların sebepleri incelendiğinde temelinde yoksulluk ve sefilliğin yattığı görülmektedir. Ankara'da yapılan bir çalışmada (Nirun, 1968:121-188) hırsızlık yapanların önemli bir kısmının yoksulluk içerisinde oldukları tespit edilmiştir. İslam öncesi özellikle Arap toplumlarında hırsızlık, cinayet, kumar vb. gibi suçların çokça işlendiği ancak İslamiyet'le birlikte ciddi oranda azalma görüldüğü belirtilmektedir (Kunduracı, 2012:191-226). Toplumda belirli bir gelir seviyesine ulaşmış insanların suça meyilleri oldukça düşüktür. Bu anlamda yoksullara zekat verilmesi onları "orta direk" denilen tabakaya yakınlaştıracığından bahsi geçen suç oranlarında önemli bir azalmanın olacağı düşünülmektedir.

### **1.7.3. Cömertliğin Önünü Açma Fonksiyonu**

Ayrıca zekat, mal biriktirme sevgisini ve mülkiyet güdüsünü netice veren cimriliğin önünü kesip, cömertliği o toplumda sabit kılabılır (Certel, 1998 : 160). İktisat literatüründe insan, genellikle homo economicus olarak tahlil edilmiştir ( Eren, 2013: 367). Yani insan öncelikle kendi faydasını maksimize etmeye çalışır, bencildir. Ancak insanın yapısında işletilmeyi bekleyen, merhamet, cömertlik, yardımseverlik gibi duygu ve hisler de vardır. Zekat gibi ilahi bir emir ile insandaki bu özellikler ortaya çıkabilecektir.

### **1.7.4. Sosyal Güvenlik Fonksiyonu**

İslam dininde "sosyal güvenlik kurumu" isminde bir müessese yoktur. Ancak Müslümanların diğer tüm insanların yardımına koşmasını sağlayacak ve toplumda doğal bir şekilde sosyal güvenliği sağlayacak bir takım müesseseler bulunmaktadır. Bu müesseselerin bir kısmı zorunlu, bir kısmı ise toplumun inisiyatifine bırakılmıştır. Zekat ve fitre olmak üzere zorunlu olan iki tane sosyal güvenlik müessesesi vardır (Güner ve Korkut, 2013:289-304). İslam'da sadaka, karz-ı hasen ve vakıf gönüllülük esasına dayanan müesseselerdir. Sosyal güvenlik; insanın hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için en gerekli temel bir haktır (Canbay ve Demir, 2013:303-315).

Böyle önemli bir hak, dört duvarı olan bir kurumdan ibaret değildir. Zira zekat; devletin bütçesini bir nizm altına alan, üretim, para ve servetin dağılımını bir sistem içerisinde gerçekleştirmesini sağlayan iktisadi bir müessesedir (Güner ve Korkut, 2013:289-304). Günümüzde faaliyet gösteren sosyal güvenlik kurumlarının işleyişleri de bu tanımdan farklı değildir. Bu sebeple zekat sisteminin oturduğu bazı ülkelerde, toplumda önemli bir sosyal güvenlik kurumu olarak görülmektedir.



## İKİNCİ BÖLÜM

### ZEKÂTIN İKTİSADİ ANALİZİ

Zekat dini bir yükümlülük olmasının yanında iktisadi ve sosyal etkilere de sahiptir. Bu bölümde zekât müessesesinin; kamu maliyesi, kamu ekonomisindeki yeri ve yoksulluk üzerindeki etkileri konu edilmiştir. Esasen zekâtın, bir maliye politikası aracı olup olamayacağı tartışılmış ve Müslüman dünyasının, ekonomik ve sosyal hayatlarında zekâta ne kadar yer verdikleri araştırılmıştır.

Bu çalışmanın en önemli kısıtı, Türkiye'de zekatın kurumsal bir zemine oturmuş olmamasıdır. Ayrıca bazı yardım kuruluşları dışında verilen zekâtları takip ve kaydeden bir sistem de bulunmamaktadır. Bu nedenle % 98'i Müslüman olan<sup>18</sup> ülkemizde zekâtın boyutları ve ekonomik etkileri hakkında her hangi bir bilgi yoktur. Bu durum ülkemizde iktisatçıların ve kamu maliyesi alanında çalışma yapanların ilgisini çekmemesini netice vermiştir. Ülkemizde zekât konusunda yapılan faaliyetlerin tamamı kayıt altına alınmaksızın zenginden fakire bir kaynak transferi olarak gerçekleşmektedir.

Zekât, İslam dininin önemli bir şartı olduğu için ilahiyatçılar tarafından çalışılmış olup, iktisatçıların nispeten daha az rağbet gösterdiği bir konudur. Ayrıca toplumsal ve sosyal açıdan da yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Ancak literatürde, ekonomik boyutunu irdeleyen çalışmaların çok daha az olduğu görülmüştür. Zekât konusunda çalışan araştırmacıların ise, disiplinler arası çalışmalar ortaya koymadıkları gözlemlenmiştir. Hâlbuki zekâtın; dini bir hüküm olması ve insanları vicdani olgunluğa çıkarmasının yanı sıra, toplumsal huzuru sağlayabilecek ve gelir dağılımındaki adaleti temin edebilecek bir müessese olduğu düşünülmektedir.

#### **2.1. Bir Kamu Geliri Olarak Zekat ve Özellikleri**

Türkiye'de 2006 yılında yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu kamu maliyesinin tanımını yapmıştır. Buna göre kamu maliyesi; gelirlerin toplanması, harcamaların yapılması, açıkların finansmanı, kamunun varlık ve borçları ile diğer yükümlülüklerinin yönetimini kapsadığı ifade edilmiştir. Gelirlerin toplanması kamu maliyesinin önemli bir unsurudur. Zekât, özellikle

---

<sup>18</sup><http://www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/>

İslam'ın ilk yıllarında beyt-ül mal tabir edilen kamu maliyesinin önemli bir unsuru olmuştur.

Mevcut şekli ile devlet bütçesi; vergi resim, harç, fon kesintisi, mülk ve teşebbüs gelirleri gibi gelirlere oluşmaktadır. Zekât da bu bağlamda devlet için bir gelir kaynağıdır. Zekâtın dini bir yükümlülük olması onu diğer gelir çeşitlerinden ayırmasına rağmen devletin hedeflerini gerçekleştirme konusunda etkin bir gelir kaynağı olabileceği düşünülmektedir.

İslamiyet'in ilk yıllarına bakıldığında zekât, devlet açısından önemli bir gelir kaynağı idi (Candan, 2007:235-245). İslam maliye sisteminde vergi uygulamasından önce zekât toplanmakta ve bütçede önemli bir yer işgal etmekteydi (Yeşilyurt, 2015:97-117). Ayrıca Osmanlı Devletinde; zekât, öşür, haraç, cizye, örfi vergiler maliye sistemini oluşturan başlıca vergilerdir (Pehlivan, 2013:92). Öşür, tarım ürünleri ve toprağı konu almakta olup uygulanan oranı %10'dur. Haraç, fethedilen ülkenin halkı esir edilmeyip, kişilerin yerlerinde kalmaları ve topraklarını kullanma karşılığında verdikleri vergi çeşididir. Cizye, gayri Müslimlerden askerlik yapma hizmeti karşılığında alınan vergidir.

Bunların dışında tekalif-i şeriyye adı verilen örfi vergiler bulunmaktadır. Bu tür vergiler Osmanlı Devletinde diğer sayılanlar gibi daimi ve kesin değillerdi. Örfi vergilerin sayısı, oranı, türü, miktarı zamana ve bölgelere göre değişiklik göstermiştir. Zekât, İslam Kamu Maliyesinde bir vergi çeşidi olarak literatüre girmiştir. Bu nedenle, kanunda ifade edilen bu gelirlere en önemlisi ve zekâta en çok benzeyeni vergi olduğundan bu bölümde bazı konularda zekât ile mukayesesi yapılmıştır.

Gerek İslamiyet'in ilk yıllarında gerekse sonraki dönemlerde zekât işlerinin yönetilmesinin bir kamu görevi olarak görüldüğü, zekât gelirine de kamu geliri olarak bakıldığı bilinmektedir (Dumlu, 2010:99). Toplanan zekât mallarının muhafaza edilmesi için zekât dairelerinin kurulması, zekât gelirlerinin tedariki için kamu personeli atanması, canlı hayvanlar için kamuya ait koruların tahsis edilmesi ve zekât işlerinde görev alanların denetime tabi tutulması zekâtın kamu hukuku ve kamu maliyesi içindeki konumunu göstermektedir (Dumlu, 2010:99).

### 2.1.1. Cebrilik İlkesi

Zekât, nisap miktarı dolan ve üzerinden bir sene geçen bazı mallar için zorunlu bir yükümlülüktür. Elbette bu zorunluluk durumu, dini anlamda bir zorunluluğu ifade etmektedir. Verginin cebriliği ise, yasal bir zemine oturtulmuştur. Bu anlamda, zekâtın cebriliğinin yasal dayanak teşkil etmediği toplumlarda zekâtı vermeyi yaygın hale getirmek oldukça güçtür.

### 2.1.2. Tahsis İlkesi

Adem-i tahsis; bütçeyle öngörülen tüm kamu gelirlerinin, tüm kamu giderlerinin karşılığı olduğunu ifade eden bütçe ilkesidir. Bu ilkeye göre belli gelirlerin, belli giderlere tahsisi söz konusu değildir. Esasen bu ilke, bütçe ilkesi olmasına rağmen, vergi ilkeleri ile de özdeşleşmiştir. Başka bir ifade ile tahsis; belli gelirlerin belli giderlere sarf edilmesidir. Vergi için adem-i tahsis söz konusu iken, zekât için tahsis ilkesi geçerlidir. Zira zekât mahsus kimselerden, mahsus kimselere yapılan bir transferdir. Bu durum, vergi ile zekâtı birbirinden ayıran en önemli farktır. Zekât gelirleri sadece Kur'an-ı Kerimde adı geçen kişilere tahsis edilebilir. Köprü, yol, okul, hastane vb. gibi kamusal mal ve hizmetler zekât gelirlerinden karşılanamaz. Bu yönüyle zekât, devletin yoksullukla mücadele ve gelir dağılımındaki adaletin sağlanması yönündeki hedeflerinde, vergiye yardımcı olabilecek bir müessesedir.

### 2.1.3. Devlet Eliyle Toplanması

Kuran'da Hz. Peygambere zenginlerin mallarından zekât alınması ve zekât işi ile uğraşan amil tabakasına da bu iş karşılığı olarak topladıkları zekâtta maaş verilmesi emredilmiştir (Tevbe, 103). Bu ayet zekâtın devlet eliyle toplanması konusundaki en kuvvetli delildir. Görevlendirilecek memurların maaşlarının bile nasıl ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. 1952 yılında Şam Konferansı kararlarında zekât hakkında bazı hükümler bulunmaktadır.<sup>19</sup> Konferansta son zamanlarda Müslümanların zekât verme konusunda ihmalkar davrandıkları üzerinde ittifak edilmiştir. Konferansın en önemli sonucu zekâtın devlet eliyle yönetilmesi gerektiği konusu olmuştur.

<sup>19</sup><http://www.islamgunesi.com/index.php/zekât/252-zekât-n-oedenme-sekli.html>



Ayrıca devletin belli kurallar dahilinde kişilerden zekâtlarını zorunlu olarak hesaplayıp tahsil etmesinin uygun olacağı konferansta alınan kararlardandır. Gerek İslamiyet'in ilk yıllarında gerekse sonraki dönemlerde zekât işlerinin yönetilmesinin bir kamu görevi olarak görüldüğü, zekât gelirine de kamu geliri olarak bakıldığı bilinmektedir (Dumlu, 2010:99). Toplanan zekât mallarının muhafaza edilmesi için zekât dairelerinin kurulması, zekât gelirlerinin tedariki için kamu personeli atanması, canlı hayvanlar için kamuya ait koruların tahsis edilmesi ve zekât işlerinde görev alanların denetime tabi tutulması zekâtın kamu hukuku ve kamu maliyesi içindeki konumunu göstermektedir (Dumlu, 2010:99).

Hız. Osman'dan sonra insanlar zekatlarını gerekli yerlere kendileri de vermeyi başlamıştır. Bu dönemden sonra zekatın verilmesi ile ilgili üç görüş belirlemiştir (Yavuz, 1972:317). İlk görüşe göre, zekat devlete verilebileceği gibi mal sahibi tarafından gereken yerlere de verilebilir. İkinci görüşte, bazı şartlar oluştuğunda devlete verilebileceği ifade edilmiştir. Son görüşte ise zekat mutlak surette devlete verilmesi gerekmektedir (Yavuz, 1972:317). Ahmed b. Hanbel ve İmam Şafii ilk görüşü, İmam Malik ve Ebu Hanife ikinci görüşü savunmaktadırlar. İmam Malik, devlet adamlarının adaletten ayrılırlarsa fert zekatını devlete vermek zorunda olmaz demiştir. Ebu Hanife ise zahiri malların mutlak surette devlete verilmesi gerektiğini, batını malların ise gerekli yerlere verilebileceğini fert tarafından verilebileceğini ifade etmiştir (Yavuz, 1972:317).

#### **2.1.4. Ekonomik Bir Değer Olması**

Zekât; maldan, hayvandan, tarım ürününden, paradan, değerli madenlerden, alınan ekonomik değere sahip bir yükümlülüktür. Zira tüm bu varlıkların ekonomik bir karşılığı vardır. Bu yönü ile insanların sahip oldukları kaynakların yeniden dağılması ve bireyin alım gücünü arttırması açısından önemli bir araçtır (Firdaus, M., Beik, I. S., Irawan, T., & Juanda, B. (2012). Literatürde zekat ile ilgili yapılan incelemelerde "zekât ekonomisi" gibi ifadelerle karşılaşılmıştır. Bu durum zekatın ekonomik bir değer olarak kabul edildiğini göstermektedir.

## 2.2. Zekatın Vergi ve Fon Gelirleri İle Karşılaştırılması

Zekatın özellikleri incelendiğinde vergiye benzediği görülmektedir. Ancak kamu gelirleri içinde yer alan fonlar da bazı özellikleri noktasında zekat ile benzerlik göstermektedir. Vergi; devletin ve devletin yetkilendirdiği diğer kamu kurumlarının gerçek ve tüzel kişilerden egemenlik gücüne dayanarak karşılıksız ve zorunlu bir biçimde para şeklinde veya aynı olarak aldığı değerlerdir (Sağbaş, 2013:2). Vergi, insanın var oluşundan bu yana uygulama alanı bulmuş, insanların devlet kurmadan önce, kabile halinde yaşadıkları zamanlarda bile değişik isimler altında topladıkları bir değer olmuştur (Erginay, 1990:30-31). Devletlerin kurulması, bazı kamu hizmetlerinin halka sunulmasını zorunlu hale getirmiş ve vergi için meşru bir zemin oluşturmuştur.

Devlet, kamu hizmetlerini finanse etmek için bir takım gelirlere ihtiyaç duymaktadır. Vergi, topluma sunulan hizmetlerin finansı ve dolayısıyla toplumun tüm fertlerini ilgilendirmesi sebebiyle önemlidir. Bu açıdan vergi ile zekât, toplum nezdinde kutsal görülmektedir. Zekât; dini bir buyruk olmasının yanında, toplumda geçim sıkıntısı çeken ve zor durumda kalan bireylere katkı sağlayan bir yükümlülüktür. Bazı kaynaklarda, zekât zorunlu bir vergi olarak ifade edilmiştir. Her ne kadar birbirlerine benzediği noktalar varsa da, bazı önemli farkları da bulunmaktadır (Hafez, 2011:11).

Fon ise, bütçe içi veya tamamen bütçe dışı olabilen kamusal nitelikli özel hesaplardır. Dahası bir veya birden fazla amaç grubunun yerine getirilebilmesi için önceden belirlenmiş kaynakların toplanıp harcandığı hesaplardır. Fonlar, vergiden farklı olarak belirli bir amaç için tahsis edilmiştir. Bu açıdan tam olarak zekata benzemektedir. Çünkü vergiler yalnızca bir gelir kaynağını ifade etmekte iken, fonlar hem gelir kaynağı hem de gider olarak kabul edilir (Demir; 2013:113). Aşağıdaki tabloda vergi ve fonun özellikleri ifade edilmiştir.

**Tablo 3. Vergi ve Fonların Karşılaştırılması**

Vergilerin Özellikleri	Fonların Özellikleri
* Yalnızca bütçe içi olabilirler (Genellik)	* Bütçe dışı olabilirler
* Gelir niteliği taşırlar	* Ayrıca gider niteliği taşırlar
* Vergileme süreci ağır işler	* Prosedürü az ve hızlıdır
* Belirli bir amaca yönelik değildir	* Belirli bir amaca yöneliktir (Tahsis)
* Sadece kanuna dayalıdır	* Özel kanun ve kararlarla kurulur

Kaynak: Tarafımızca derlenmiştir.

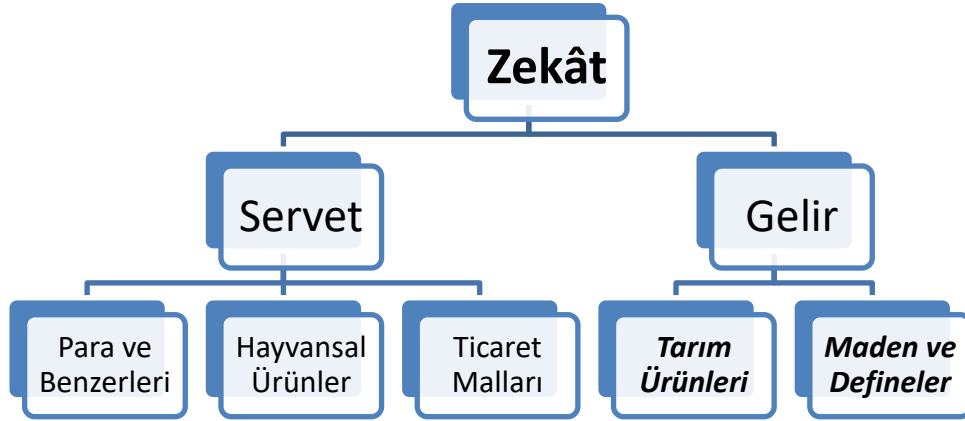
Fonların kullanımının vergiye göre kolay olması fon tercih ettiren sebeplerden birisidir (Coşkun, 2001:76). Ayrıca bürokrasinin olmaması ve kurulmasının önünde ciddi bir yasal zorluğun olmaması fonu cazip hale getirmektedir. Buradaki önemli konu zekatın bir vergi çeşidi mi yoksa bir fon mu olduğudur. Zira zekat zorunlu olması, servet üzerinden alınması, cebri olması gibi noktalardan vergiye benzemektedir. Ancak yalnızca belirli amaçlar için kullanılması tahsis ilkesinin varlığı konusunda da fona benzemektedir. Zekatın diğer özellikleri onu fon olma özelliğinden uzaklaştırmamaktadır. Bu anlamda zekatın bir fon olarak değerlendirilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

### 2.3. Zekata Dair Temel Kavramlar

#### 2.3.1. Zekatın Konusu

Zekatın konusu, üzerinden alınan şeydir. Zekat harcama üzerinden alınmamaktadır. Bunun yanında zekat, zirai kazançlar ve madenler ile defineler dışındaki gelir unsurlarından da alınmamaktadır. Çünkü elde edilen gelirin öncelikle nisap miktarına ulaşması ve sonra üzerinden bir yıl geçmesi gerekmektedir. İslam'a göre bu durum zenginlik ölçüsü sayılmıştır. Mesela vergi, konusuna göre sınıflandırıldığında üç kısma ayrılmaktadır. Gelir, harcama ve servet (Arslan, 2007, s:5). Bu açıdan bakılırsa zekatın konusu yoğunluklu olarak servettir.

Şekil 1. Zekât Unsurları



Zekâtın konusu servet unsuru ve kısmi olarak gelir unsurundan oluşmaktadır. Hayvansal ürünler, para ve benzerleri ve ticaret malları servet unsuruna dahildir (Maçın, 2014: 33). Günümüz vergi sistemine göre; tarım ürünleri, hayvansal ürünler ve madenlerden elde edilen kazançlar zirai kazanç sayılmaktadır. Ancak tarım ürünleri ile madenler ve defineler dışındaki mallarda nisap ve yıl şartı arandığı için bunlar da servet sayılmaktadır. Burada yalnızca tarım ürünleri ile maden ve defineler tartışma konusu olabilir. Çünkü bunlarda nisap ve yıl şartı bulunmadığı için zekatın konusu gelirdir.

### 2.3.2. Zekâtın Matrahı (Nisap - En Az Geçim İndirimi)

Nisap sınır anlamına gelmekle birlikte hırsızlık, şahitlik gibi belirli bir miktar ve sayı ile ifade edilebilecek adalet ve ceza hadlerinde kullanılan bir kavram olarak İslam yazınında yerini almıştır. Ancak bu çalışmanın konusu çerçevesinde zekât nisabı; zekâtı yükümlü kılan asgari düzeydeki mal miktarını ifade etmektedir (Maçın:2014:68). Nisap miktarı sağlanmadan zekât mükellefiyeti doğmaz. Anlam olarak nisap, vergi matrahı ve en az geçim indirimini çağrıştırmaktadır. Vergi hukukunda matrahın anlamı nisaba göre daha geniştir. Zira matrah; çıkarılmış, atılmış anlamlarına karşılık gelmenin yanında vergi yazınında, vergi oranlarının ve tarifesinin üzerine uygulandığı değeri ifade etmektedir.

İslam iktisadında nisap, bir sınırı ifade etmektedir. Vergi hukukunda ise matrah; hem sınırı hem de ölçü ve değeri ifade etmektedir. Teknik anlamı ile de; vergi borcunu hesaplamak hedefiyle verginin konusunun ifade edildiği teknik,

fiziksel veya ekonomik parasal değerdir (Heper, 2004:88). Bu açıdan İslam Hukukunda nisab, vergi hukukundaki matrahın kapsamı içerisinde yer almaktadır. Çünkü nisab da bir çeşit matrahtır. Vergi hukukunda matrah; advalorem ve spesifik matrah olmak üzere ikiye ayrılır (Tosuner ve Arıkan, 2003:75). Advalorem matrah türü, verginin konusu olan unsurun ekonomik değerinin esas alınmasından ibarettir. Bu güne kadar aynı ekonomilerde kullanılmış olan spesifik matrahta ise vergiye konu olan unsurun ağırlık, sayı, hacim ve uzunluk gibi fiziksel ve teknik özellikleri dikkate alınır.

Türk vergi sisteminin genel yapısını advalorem matrah türü oluşturmaktadır. Motorlu Taşıtlar Vergisi dışında, matrahlarının tamamının spesifik olduğu bir vergi bulunmamaktadır. Spesifik matrah, Özel Tüketim Vergisi ve bazı harcama vergilerinde kısmi ve az olarak bulunmaktadır.

Zekât nisapları incelendiğinde; hayvansal servette sayı, parasal ve madeni servette sayı ve ağırlık, tarım ürünlerinde ise ağırlığın dikkate alındığı görülmektedir. Buna göre zekât nisaplarının Vergi Hukuku'ndaki spesifik matrah türüne uygun olduğunu ifade etmek daha doğru olacaktır.

En az geçim indirimi ile nisap konusu birbirine benzer gibi görünse de ciddi farklılıkları bulunmaktadır. En az geçim indirimi; gelirin asgari geçim düzeyi kabul edilen belli bir miktarının vergi dışı bırakılmasıdır (Demir, 2013:158). Bu müessese yalnızca gelir düzeyi düşük olan mükellefler için değil, gelir elde eden mükelleflerin bütünü için de geçerlidir. Yüksek düzeyde gelir elde edenlerin gelirlerinin, asgari geçim düzeyine tekabül eden kısmı da vergi dışı bırakılmıştır. Ancak zekata konu olan mallar nisaba ulaşmış ve üzerinden bir yıl geçmiş ise nisap öncesi miktarın da zekatı verilmektedir. Bu durum, en az geçim indirimi ile nisabın en önemli farkıdır. Diğer bir tartışmalı konu ise en az geçim indiriminin kapsamıdır. Zira bu müessese yalnızca ücret geliri elde eden mükellefler için geçerlidir (Turan, 2008:22). Emek sahipleri elde ettikleri ücret için yukarıda bahsedilen iki şart olmaksızın zekat mükellefi olmazlar. Ayrıca geliri olmayan birinin yeterli malı olursa zekat mükellefi olacaktır.

### 2.3.3. Zekât Mükellefi (Yükümlüsü)

Zekât mükellefi için; "üzerine zekât yükümlülüğü terettüp eden gerçek kişi, tüzel kişi ve tüzel kişiliğe sahip olmayan topluluklar" olarak bir tanımlamanın uygun olacağı düşünülmektedir. Zira ilk olarak 1985 yılında Kuveyt'te düzenlenen bir konferansta bu konu açıklığa kavuşturulmuştur (Yatbaz, 2016:113-139). Buna göre, zekât mükellefi kapsamına sadece gerçek kişilerin değil, aynı zamanda nisap miktarına ulaşan şirket ve şirket benzeri bazı toplulukların da gireceği ifade edilmiştir. Bu görüşü kuvvetlendiren bir içtihad İmam-ı Şafi tarafından yapılmıştır.<sup>20</sup> İmam-ı Şafiinin içtihadına göre, ortak malın nisabında her bir ortağa düşen miktar değil, hisselerin toplamının esas alınması gerekmektedir. Yani bu durumda zekât mükellefi bir gerçek kişi değil, "hükmi şahsiyet" olan bir müessese kabul edilmiştir. Bu içtihada göre, ortakların şahsi varlıkları nisap miktarına ulaşmasa dahi, ortaklığın varlığı nisaba ulaştığında zekât mükellefiyeti doğmaktadır.

### 2.3.4. Zekât Sorumlusu

Zekât sorumlusu; zekât mükellefiyeti şahsında doğan kişi değil, zekât tutarını ödemekle yükümlü olan kişidir. Bu tanım ise "zekât ehliyeti" kavramını dikkate alarak şekillenmiştir. Diğer ibadetlerde bulunan akıl ve buluğ yaşı şartları zekât için geçerli değildir. Çünkü zekât, zengin olmanın borcu ve karşılığıdır. Zekât sorumluları ile de yerine getirilebilir. Zekât şartlarını sağlayan mükellef bir bebeğin sorumlusu, vasisi veya vekili de olabilir. Zekâtın verildiği taraf için mükellefin akıl durumu ve yaşı hiç önemli değildir. İmam-ı Şafi'ye göre çocuk ve delilerin mallarından da zekat verilmelidir. Zekat mal üzerinde bir hak olduğu için küçüklük ve noksanlık bu hakkı ortadan kaldırmaz. İmam-ı Muhammed'e göre ise çocuklar buluğ çağına gelmeden, mecnunlar akıllanmadan zekat vacip olmaz (Bilmen, 1996:316).

### 2.3.5. Zekât İstisnası

Vergi uygulamalarına bakıldığında bazı durumlarda mükellefin ya da konunun kısmen veya tamamen vergi dışı bırakıldığı görülmektedir. Verginin konusunun vergi yükümlülüğü dışında bırakılmasına istisna, mükellefin vergi dışı

<sup>20</sup><http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/meseleler/0141.htm>

bırakılmasına muafiyet denmektedir. Türk Vergi Sistemi'nde kısmi ve tam muafiyet ve istisnalara sıklıkla rastlanmaktadır. Zekât uygulamasının zorunlu olduğu düşünüldüğünde nisap bir istisnadır (Maçın, 2014:85). Nisap miktarına ulaşmayan mallara zekât düşmediğinden, nisaba kadar olan mallar zekâttan istisna edilmiştir. En temel anlamı ile nisap, zekâtın istisna sınırı olarak değerlendirilebilir (Maçın, 2014:85).

**Tablo 4. Zekât İstisnaları**

<i>Zekâta Tabi Varlık</i>	<i>İstisna Zamanı</i>	<i>İstisna Kısmı (1. Yıldan Sonra)</i>
Gümüş	İlk 1 Yıl Boyunca	561,2 Gr. Gümüş
Altın	İlk 1 Yıl Boyunca	80,18 Gr. Altın
Ticaret Malları	İlk 1 Yıl Boyunca	561,2 Gr. Gümüş veya 80,18 Gr. Altın
Nakit Para ve Banknotlar	İlk 1 Yıl Boyunca	561,2 Gr. Gümüş veya 80,18 Gr. Altın
Alacaklar	İlk 1 Yıl Boyunca	561,2 Gr. Gümüş veya 80,18 Gr. Altın
Deve	İlk 1 Yıl Boyunca	4 Adet
Sığır	İlk 1 Yıl Boyunca	29 Adet
Koyun	İlk 1 Yıl Boyunca	39 Adet
Maden ve Define	YOK	YOK
Arazi Ürünü	YOK	YOK

Kaynak: ( Zuhayli, 1990:272).

Gümüş, altın, ticaret malları, nakit para, alacaklar ve hayvanların nisap miktarı üzerinden 1 yıl geçmesi gerekmektedir. Esasen bu varlıklar için nisap şartı bir istisnadır. Ancak, nisap sağlansa bile 1. yıl zekâttan tamamen istisna edilmiştir. İstisna kısımları yukarıdaki tabloda belirtilmiştir. Maden, define ve arazi ürünleri için istisna söz konusu değildir. Yani bunlar için nisap şartı olmamakla birlikte süre şartı da aranmamaktadır.

### 2.3.6. Zekât Tarifesi

Zekât tarifesinin tanımından önce vergi tarifesinin bilinmesinde fayda olacaktır. Vergi tarifesi; verginin hesaplanabilmesi maksadıyla vergi matrahına uygulanan ölçülerdir (Demir, 2015:57). Zekât tarifesi ise; verilmesi gereken zekâtın hesaplanması için zekât nisabına (matrahına) uygulanan ölçülerdir. Daha önce de ifade edildiği gibi zekât; servet ve kısmi olarak gelir üzerinden alınmaktadır.

**Tablo 5. Zekât Unsurlarına Göre Oranlar**

<i>Zekâta Tabi Varlık</i>	<i>Oran</i>
Altın	% 2,5
Gümüş	% 2,5
Para ve Banknot	% 2,5
Ticaret Malları	% 2,5
Toprak Ürünleri	% 10 - % 5
Bal	% 10
Maden ve Define	% 20
Deniz Ürünleri	% 20
Dönen Varlıklar + Net Kar	%2,5
Kira Gelirleri	%2,5
Hisse Senedi	%2,5
Maaş	%2,5
Ücret	%2,5
Serbest Meslek Kazancı	%2,5

Kaynak: <http://www.zekât.org/>

Tablo 5'te belirtildiği gibi, zekâta tabi varlıkların önemli bir kısmının oranı %2,5'tur. Toprak ürünlerinde ise doğal sulanırsa %10, emek ile sulanırsa %5'tir. Bal %10, maden, define ve deniz ürünlerinin zekât oranı ise %20'dir. Şirketlerin hükmi şahıs sayılması, dönen varlıkları ile net karlarının toplamına %2,5 zekât düşmektedir. Araba ve ev gibi mülklere zekât düşmemekte, onlardan elde edilen kira gelirlerinin yıllık toplamı nisap miktarına ulaşırsa %2,5 uygulanmaktadır. Aynı şekilde hisse senedi alan kişi hem hisse senedi için hem de temettüsü için %2,5 oranı uygulanacaktır. Maaş, ücret ve serbest meslek kazançlarının yıllık toplamlarının nisaba ulaşması ile zekât yükümlülüğü doğmaktadır. Son kısımda isimleri geçen kaynaklar İslam'ın ilk yıllarında olmadığı için onlara dair hükümler çok sonraları verilmiştir. 1952 yılında Şam'da yapılmış bir toplantıda istisnasız bütün hisse senetlerinin ticaret malı olduğu kabul edilmiştir. Hisse senetleri zekat konusunda ticari mallar hükmüne tabi olduğu serdedilmiştir. Hisse senetlerinden ister değer artışı kazancı ister temettü elde edilmiş olsun zekat oranı %2,5'tur. 1965 yılında Kahire'de yapılan toplantıda ise hisse senetlerinin zekatının şirketler tarafından verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. 1984 yılında Kuveyt'te yapılan toplantıda ise



şirketlerin yönetim kurulu kararı çıkarmak suretiyle, hissedarın da rızası alınarak zekâtının şirket tarafından verilmesi tavsiye edilmiştir.<sup>21</sup>

### 2.3.7. Zekât ve Ödeme Gücü İlkesi

Verginin günümüze kadar geçirdiği 3 aşamadan birisi olan ödeme gücü ilkesi; kişinin geçinecek kadar elde ettiği gelirden fazlasının vergilendirilme esasına dayanmaktadır (Demir, 2013:127). Anayasa'nın 73. maddesinde herkesin mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Bu maddede ifade edilen "mali güç" kavramı, Kamu Ekonomisi literatüründe; gelir, servet ve harcama kriterlerinden oluşan ödeme gücünü ifade etmektedir (Demir, 2008:6). Vergilemede, istisna ve muafiyet uygulamalarının belirlenmesinde, ödeme gücü ilkesi önemli bir rol oynamaktadır. Zekât yükümlülüğünde ise ödeme gücü yalnızca servet ve kısmen gelir kriterinden oluşmaktadır. Zekâtın konusunu oluşturan servet çeşitlerinin nisap miktarına ulaşması ve diğer şartların oluşması zekât yükümlülüğünü doğurmaktadır. Sonuç olarak zekâta ödeme gücü ilkesi uygulanmaktadır. Ancak ödeme gücü, küçük istisnaları olmakla birlikte, servetin belli bir nisaba ulaşması ile oluşmaktadır.

### 2.3.8. Zekât Çarpanı ve Harcanabilir Gelire Etkisi

Şüphesiz vergiler, gelir dağılımındaki adaleti sağlamak için devletin başvuracağı en önemli enstrümanlardan biridir (Savaşan, 2013). Vergi, kamu hizmetlerinin finansı için devletin birincil gelir kaynağıdır. Türkiye genel bütçesinin yaklaşık %87' ini vergi gelirleri oluşturmaktadır.<sup>22</sup> Bütçede önemli bir yere sahip olan vergi, gelir dağılımındaki adaletin sağlanması açısından da önemlidir. Bununla birlikte vergi, çarpan<sup>23</sup> etkisiyle milli geliri istenen düzeyde arttıramamaktadır. Zira zenginlerden alınan vergi, transfer harcaması suretiyle düşük gelirlilere aktarılmakta ise de, harcama eğilimi yüksek kitlelere tam anlamıyla ulaşmadığından, çarpan etkisi de o nispete düşük olmaktadır. Zekât sarf yerleri incelendiğinde, harcama eğilimi en yüksek tabakalar olduğu görülmektedir. Bu yüzden zekâtın çarpan etkisi, verginin

<sup>21</sup>[https://www.diyaret.gov.tr/userfiles/dinibilgiler/ilmihal\\_cilt\\_1.pdf](https://www.diyaret.gov.tr/userfiles/dinibilgiler/ilmihal_cilt_1.pdf)

<sup>22</sup> [http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user\\_upload/VI/GBG/Tablo\\_1.xls.htm](http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_1.xls.htm)

<sup>23</sup> Vergi Çarpanı: Vergideki 1 birimlik değişiminin, milli gelirden meydana getirdiği değişmeyi gösteren katsayıdır.

çarpan etkisinden daha yüksektir denilebilir. Çarpan etkisinin yüksek olmasının milli gelire pozitif etkisi bulunmaktadır.

### 2.3.9. Zekâta Yansıma Etkisi ve Bedavacılık

Verginin gelir dağılımındaki adaleti sağlamadaki vasfı pratikte bir takım zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukların başında "vergi yansıması" gelmektedir. Vergi yansıması; mükellefin vergi yükünü başkalarına aktarmasıdır (Akdoğan, 1993). Psikolojik olarak insanlar hem sübjektif hem de objektif vergi yükünden hoşlanmazlar. Verginin yerleşme safhasına kadar, yansıma devam eder. Nihayet tüketici de yerleşir. Devletin vergi almak istediği kitle, vergi yükünü başkalarına yansıtmakla, hedefi şaşırtmakla adaleti zedelemektedirler.

Vergileme yolu ile istenen durum, zenginden fakire kaynak transferinin gerçekleştirilmesidir. Diğer taraftan vergi sisteminde, dolaylı vergilerin dolaysız vergilere galip gelmesi de adaleti zedeleyen diğer bir etkidir. Dolaylı vergiler objektif ve yansıtılması çok kolay vergiler olduğundan, mükellefin özel durumlarını dikkate alamaz. Dolaysız vergilerde artan oranlılık söz konusu olsa da, vergi sistemindeki payı düşük olduğundan, adaleti sağlamaktan uzaklaşmaktadır.

Verginin yansıma özelliği ve dolaylı vergilerin payının bütçede artış göstermesi, bu amaçların gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır. Vergiye kıyas edildiğinde zekâtın yansıtılması daha zordur. Çünkü zekât, toplum nezdinde daha kutsal bir yükümlülük olmakla birlikte vicdani yönü ön plandadır. Zekâtın objektif yükü olmasına rağmen sübjektif yükü hissedilmemektedir. İnsanlar verginin yapısı ve oranlarına itiraz ederek bir mukavemet gösterebilirler. Hatta bazı toplumlar, istemedikleri vergileri reddetmişler, vergi grevine gitmişlerdir (Sağbaş, 20013). Zekât ise; hem oran hem de ilahi niteliği ile insanlar tarafından kabullenilmiş, toplumda en çok ihtiyacı olan insanların eline geçtiği için de severek yapılan bir yükümlülük olmuştur.

Bedavacılık sorunu ise, kamu ekonomisinin pareto optimum konusunda önemli kısıtlarından birisidir. Mükelleflerin, doğru bilgiyi tam olarak açıklamadıkları, asimetrik bilginin hakim olduğu bu ortamda kamu hizmetleri istenilen kalite ve miktarda üretilemez. Mükellef en az maliyetle maksimum fayda elde etmek ister. Mükellefin bu güdüsü, onu vergi kaçırmaya veya vergiden kaçınmaya itebilir

(Savaşan, 2013). Zekât; homo - religios da denilen, yardımlaşmayı seven insan için, bu denli bir bedavacılık sorununu netice vermez. Çünkü zekât tamamen karşılıksızdır. Yaratıcının emri olduğu için karşılığı bu dünyada beklenmez.

### 2.3.10. Zekâtın Gelir Etkisi ve Tarafsızlık

Vergilendirme politikası çalışma güdüsünü iki şekilde etkiler. Vergi miktarında bir birimlik artış, mükellefi daha fazla kazanmak veya mevcut gelirini muhafaza etmek için çalışma mesaisini arttırmaya sevk eder ki buna verginin gelir etkisi denir (Sağbaş, 2013). İkinci durum ikame etkisidir ki, mükellef çalışmak yerine boş vakti tercih eder.

Zekât ise; birikmiş net değer üzerinden alınan cebri bir uygulama olduğu için, parayı elde tutma güdüsünü azaltan, yatırım harcamalarını arttıran bir etkiye sahiptir. Zekâtın işlerlik kazandığı bir toplumda, yastık altı tabir edilen tasarrufların piyasaya dahil olacağına hiç kuşku yoktur. Çünkü zekât atıl birikimi ve serveti konu edinir. İslam hukukunda, ticaret malları için zekat verilirken sermaye malları için zekât mevzu bahis değildir. Sermaye malları ise; makine, teçhizat, fabrika ve bina gibi başka malların üterimi için kullanılan mallardır.<sup>24</sup> Sermaye malları üretim ve yatırıma kuvvet verdiğinden, zekât müessesesi ile korunmuştur.

Diğer taraftan zekât, insanların üretim kararını negatif yönde etkileyecek kadar yüksek oranlarda değildir. Zira bazı vergilerin oranları yüksek olduğu için, tarafsızlığını yitirmekte, insanların üretim ve yatırım kararlarını negatif yönlü etkilemektedirler. Zekât taze maldan onda bir, hayvandan kırkta bir olmak üzere, mükellef açısından makul oranlara sahiptir (Nursi, 1992: 315). Bu açıdan bakıldığında, zekât vergiye nazaran daha tarafsızdır.

### 2.4. Zekât Bir Maliye Politikası Aracı Olabilir mi?

Uluslararası literatürde kamu ekonomisi (public economics) ve kamu maliyesi (public finance) birbirinin yerine kullanılan terimlerdir. Genel anlamda kamu ekonomisi iki anlayış üzerine bina edilmiştir (Savaşan, 2013:1). Kamu ekonomisi, bir tarafta devletin başarısızlığı, diğer yanda piyasanın başarısızlığına dayanmaktadır. "Piyasa başarısızlığı teorisi" Neo Klasik İktisatçılar tarafından

<sup>24</sup><https://www.muhasebeturk.org/nedir/sermaye-mallari-nedir-ne-demek-anlami>

geliştirilmiş bir teoridir. Devletin ekonomiye müdahalesinin en temel sebebinin piyasanın başarısızlığı olduğunu savunmaktadırlar. Ayrıca Keynesyen ekonomistler ise, devletin ekonomiye müdahale etmesinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir (Aktan, 2012:3). Kamu ekonomisinin temel amacı sosyal refahın optimizasyonudur. Sosyal refah ise ekonomik gelişmişlikle yakından ilgilidir (Barro ve Sala-i-Martin, 1992:645). Bu amacı gerçekleştirebilmesi için devletin, bir takım gelirlere ihtiyaç duyması çok normal karşılanmaktadır.

Zekât müessesesi devlet tarafından yönetilmediği zaman, kamu ekonomisi içerisindeki yerini belirlemek oldukça zordur. Zira zekâtın hukuk kurallarına dâhil edilip, devlet tarafından yönetildiği ülkelerde kamu ekonomisi içerisindeki yeri tespit edilebilmektedir (Binti Abdullah, R. 2010:375-409). Malezya gibi zekât yönetiminin tamamen devletin elinde olduğu ülkelerde, zekâtın kamu ekonomisindeki yerini gösteren birçok mali raporlar hazırlanmaktadır (Lubis, M., Yaacob, N. I., Omar, Y., Dahlan, A., & Rahman, A. 2011:1-10). Ayrıca Bangladeş'te yoksulluğun azaltılması için uygulanan politikalarda zekâtın ekonomi içerisindeki konumu göstergelerle ifade edilmiştir (Ahmed, H. 2008:81-105). Çalışmanın bu kısmında zekâtın kamu ekonomisindeki yeri ve zekâtın maliye politikası olarak değerlendirilmesi tartışılacaktır.

#### **2.4.1. Maliye Politikası Araç ve Amaçları**

Maliye politikası; devletin makroekonomik ve sosyal amaçlara ulaşmak gayesi ile, kamu harcaması, vergi, borçlanma, bütçe, gelirler politikası ve özelleştirme politikasını kullanmasına denir (Demir, 2015:253). Maliye politikası tek başına uygulanan bir bilim değil, iktisat politikasının bir aracı olarak kabul edilmektedir (Özbilen, 2010:16). İktisat politikası içindeki sorunların, giderek karmaşık hale gelmesi maliye politikasına olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Özellikle 1929 büyük iktisadi buhranın da etkisi ile maliye politikasının temelleri bu dönemden itibaren atılmaya başlanmıştır.

İktisat politikasının, amaçlarına ulaşmak için kullandığı üç ana araç bulunmaktadır. Bunlar; para ve kredi politikası, maliye politikası ve dolaysız kontrollerdir. İktisat politikası araçları birbiri ile yakından ilişki içerisinde. Özellikle para ve maliye politikasının ekonomide entegrasyonu istenilen bir durumdur (Hansen, A. H. 1949).

Maliye politikası araçlarının doğru ve yerinde kullanılması ekonomik büyümeye önemli bir katkı sunabilir (Easterly, &Rebelo, 1993:417-458). Maliye politikası diğer amaçların yerine getirilmesinde araçları optimal kullanmalı ve para politikası ile birlikte yürütülmelidir. Maliye politikası araçları üç temel başlıkta incelenebilir (Demir, 2015:253). Bunlar; ekonomik istikrarın sağlanması, ekonomik büyüme ve kalkınma ile gelir dağılımındaki adaletin sağlanmasıdır. Devletlerin, ekonomideki birtakım sorunları çözebilmeleri için bazı politikalar geliştirmeleri gerekmektedir. Maliye politikası bu politikaların başında gelmektedir ve üç temel amacı bulunmaktadır (Demir, 2015:253).

İlk olarak ekonomik istikrar; fiyat istikrarı, tam istihdam ve dış dengeyi ifade eder (Demir, 2015:253). Fiyat istikrarı, toplam talebin toplam arzı eşit olması durumudur. Bu dengenin bozulması ile enflasyon ve deflasyon gibi durumlar ortaya çıkar. Tam istihdam durumu ise, çalışma isteği taşıyan bütün insanların çalışabilecek uygun bir ortamı ve aynı zamanda üretim faktörlerinin tamamının tam kapasite ile işletildiğini ifade eder. Dış denge ile kastedilen ödemeler bilançosunun dengede olmasıdır. Yani ithalat ve ihracatın birbirine eşit olmasıdır. Aksi halde ödemeler dengesi bozulur.

Son yıllarda ekonomik büyüme, bir ülke için özellikle de gelişmekte olan ülkeler için çok önemli bir hedef haline gelmiştir (Demircan, 2003:97-116). Ekonomik büyüme; bir ekonomide zaman içinde mal ve hizmet üretiminde artış meydana gelmesidir (Sullivanand Steven, 2003:310).Bir başka ifade ile bir ülkede oluşan milli gelirin ve kişi başına düşen miktarın, bir önceki yıla göre olumlu bir şekilde artışıdır. Büyümenin kısa vadede yapay bir şekilde artmasından çok uzun dönemde daha dengeli artması istenilen bir durumdur (Karakurt, ve Akdemir, 2010:226-262). Gelir dağılımındaki adaletin sağlanması maliye politikasının en önemli amaçlarından birisidir. Gelirin yeniden dağılımı ve yoksullukla mücadele devletin ekonomiye müdahale sebeplerinden birisidir (Savaşan, 2013).

#### **2.4.2. Maliye Politikası Aracı Olarak Zekât Müessesesi**

Zekâtın bir maliye politikası aracı olarak değerlendirilebilmesi için devlet tarafından yönetilmesi gerekmektedir. 2006 yılında Malezya'da yapılmış bir çalışmada (Yusoff, M. B. ,2006: 117-145) zekâtın İslam Ekonomisi ve maliye politikası içindeki rolü tartışılmıştır. Buna göre zekât harcamaları konjunktürel

olarak değişmesinin olası etkileri analiz edilmiştir. Malezya'da zekât da vergi gibi bir maliye politikası aracı olarak görölmektedir. Nijerya'da ise insanların %70'i birçok doğal zenginliğe sahip olmasına rağmen yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (Adebayo, R. I., 2011:26-41). Maliye politika yapıcılarını zekâtını yoksulluğun azaltılmasında etkin bir araç olarak kullanması gerektiği bu çalışmada vurgulanmıştır. İslam devletlerinde son 25-30 yıldır zekâtın, maliye politikası aracı olarak kullanılması gerektiği uluslararası kongrelerde dile getirilmiştir (Hasanuzzaman, S. M., 1976:p. 205).

Ulusal literatür incelendiğinde, zekât müessesesinin dini ve sosyal boyutunu konu edinen birçok çalışmaya rastlanılmıştır. Ancak zekâtın mali bir yükümlülük olduğu da hesaba katıldığında yapılan çalışmaların son derece yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle uluslararası literatür zekât; maliye politikası, yoksulluk ve gelir dağılımını konuları özelinde ayrıntılı bir biçimde taranmıştır. Konu ile doğrudan alakalı olduğu düşünölen elliden fazla makale irdelenmiştir. Malezya başta olmak üzere Endonezya, Bahreyn ve Bangladeş gibi birçok ölkenin, zekâtını maliye politikası aracı olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bu ölkelerde gelir dağılımındaki adaletin sağlanması ve yoksulluğun azaltılması konusunda, vergi gibi zekâtın da kullanıldığı görölmüştür.

**Tablo 6. Zekâtın Maliye Politikası Aracı Olarak Göröldüğü Ölkeler**

Ölkeler	Kullanıldığı Amaç
<i>Malezya</i>	* Gelir Dağılımındaki Adaletin Sağlanması * Yoksulluğun Azaltılması
<i>Bahreyn</i>	* Gelir Dağılımındaki Adaletin Sağlanması * Yoksulluğun Azaltılması
<i>Nijerya</i>	* Yoksulluğun Azaltılması
<i>Sudan</i>	* Yoksulluğun Azaltılması
<i>S. Arabistan</i>	* Gelir Dağılımındaki Adaletin Sağlanması * Yoksulluğun Azaltılması
<i>Bangladeş</i>	* Gelir Dağılımındaki Adaletin Sağlanması * Yoksulluğun Azaltılması
<i>Endonezya</i>	* Gelir Dağılımındaki Adaletin Sağlanması * Yoksulluğun Azaltılması
<i>Pakistan</i>	* Gelir Dağılımındaki Adaletin Sağlanması * Yoksulluğun Azaltılması

**Kaynak:** Tarafımızca derlenmiştir.

Tablo 6'da hangi ülkelerin, zekâtı hangi amaçlar doğrultusunda kullandıkları yer almaktadır. Buna göre Nijerya ve Sudan zekâtı yoksulluğun azaltılması için kullandıkları, diğer altı ülkenin ise yoksulluğun azaltılmasının yanı sıra gelir dağılımındaki adaletin sağlanması amacı ile de kullandıkları tespit edilmiştir.

## 2.5. Yoksullukla Mücadelede Zekat Müessesesi

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin ve yoksulluğun temelinde pek çok sebep bulunabilmektedir. Bu sebeplerin başında; adaletsiz bir vergi sistemi, enflasyon, işsizlik, yüksek faiz ve rant ekonomisi gelmektedir (Aktan, 2002, s. 151). Bahsedilen sorunların çözümü için devletin ekonomiye müdahalesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Devletler; vergi, borçlanma ve kamu harcamaları gibi maliye politikası araçlarıyla ekonomiye müdahale etmektedirler. Bunun için genelde vergiler ve kamu harcamaları kullanılmaktadır. Esasen bu müdahale sosyal devlet olmanın bir gereği kabul edilmektedir. Sosyal devlet “devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif müdahalesini gerekli ve meşru gören bir anlayış” olarak tanımlanmaktadır (Özbudun, 2000, s. 99). Sosyal devlet anlayışını destekleyen bir yaklaşım da sosyal adalettir. Sosyal adalet; bir toplumda insanların birbirleri ile rekabet etmemeleri birbirlerine özenmemelerini ifade etmektedir (Dworkin 1981: 283-345). Kaynakların ilk dağılımı sırasında doğal olarak bu duyguların yaşanmakta olduğu görülmektedir. Dworkin'e göre insanların bazıları diğerlerine göre daha avantajlı olabilmektedir. Avantajlı olanlardan diğerlerine bir transfer yapılması gerekmektedir. Bu durum kaynakların ikinci kez dağılımını gerektirmektedir.

Son yıllarda Malezya başta olmak üzere, Müslüman nüfusunda "İslam Ekonomisi ve Finansı" alanında yapılan ve sayıları gittikçe artan birçok çalışmaya rastlanılmaktadır..Yapılan çalışmalar ve özellikle İslami bankacılık uygulamaları ile, ekonominin bu önemli sorunlarını çözebilecek müesseselerin İslam'ın özünde bulunduğuna dikkat çekilmektedir. Bu müesseselerden birisi de zekâttır.

İslam temelli olduğundan ana akım olan iktisat literatüründe izine pek rastlanılmayan zekâtın, yoksulluğun azaltılmasında ve gelir dağılımındaki adaleti sağlamada önemli bir etkiye sahip olduğu uluslararası alanda yapılan çalışmalar ile gösterilmiştir. Malezya, Endonezya ve Pakistan gibi Müslüman çoğunluğa sahip bazı ülkeler, ekonomilerinde bir enstrüman olarak kullanmaları ve Malezya'nın sistematik

bir şekilde zekât yönetimini elinde tutması, bu sorunların çözümü için zekâtın etkin bir şekilde kullanabileceğini göstermektedir.

### 2.5.1. Yoksulluk Hakkında Genel Bilgiler

Yoksulluk kimi dünya ülkelerinin mücadele ettikleri önemli bir sorun iken, bazılarının ise en esaslı problemidir. Zira bu esaslı sorunu az gelişmiş ülkelerin yanında gelişmiş ülkelerin de çözmesi gerekmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin önündeki en büyük problem; büyümeyi arttırıp, yoksulluğu azaltacak reformların uygulanmasının önündeki engellerdir (Uzun, 2001:155-174). Son 20 yıldır uygulanan, küresel ve liberal hedefleri olan Ortodoks ekonomi yaklaşımının, yoksulluğu azaltmadığı kanaati yaygındır (Brinkerhoff, Goldsmith, 2003: 685). Dolayısı ile kalkınma ekonomisinin en temel ilgi alanını yoksullukla mücadele oluşturmaktadır.

Yoksulluğun; siyasi, ekonomik ve sosyal boyutları olduğu için net bir tanım yapmak da zordur. Dar anlamda yoksulluk, açlıktan ölme ve barınacak yer bulamama anlamına gelirken, geniş anlamda yoksulluk; yeme içme barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına rağmen toplum ortalamasından aşağı olma durumudur (TUİK, 2016). En genel tanımı ile yoksulluk; asgari yaşam ölçüsüne ve temel ihtiyaçlara erişememe durumudur. Buna mutlak yoksulluk da denmektedir (Gündoğan, 2008:42-56). Mutlak yoksulluktan farklı olarak göreceli yoksulluk kavramı ise; yoksul hanehalkı ve birey ile mevcut duruma göre ortalama bir gelire sahip olan hanehalkı ve birey arasındaki, kaynaklara sahip olma kabiliyeti arasındaki farkı ifade etmektedir (Dumanlı, 1995:211-229). Birleşmiş milletlerin tanımını yaptığı yoksulluk türü ise insani yoksulluktur. İnsani yoksulluk; bireyin insanca yaşaması için gerekli ihtiyaçlardan yoksun olmasıdır (Açıkgöz ve Yusufoğlu, 2012:76-117). İnsani yoksulluğun belirlenmesinde beşeri refahın sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Beşeri refahın beş göstergesi bulunmaktadır (Indur, 2006:93-96).

**Tablo 7. Refah Göstergeleri**

Beşeri Refah Göstergeleri
Kişi başına düşen gıda arzı
Bebek Ölümleri
Çocuk işgücü
Yaşam ümidi



İnsani gelişme endeksi
------------------------

Kaynak:Indur, 2006:93-96

Tablo 7'de beşeri refahın göstergeleri bulunmaktadır. Bunlar; kişi başına düşen gıda arzı, bebek ölümleri, çocuk işgücü, yaşam ümidi ve insani gelişme endeksidir. İnsani gelişme endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından belirlenmiş bir endekstir. Endeks; doğumda beklenen yaşam ümidi, alınan eğitim ve kişi başına düşen gelirin logaritması olmak üzere üç göstergenin ortalamasının alınması ile bulunur.

### 2.5.2. Yoksulluk Sınırı ve Ölçütleri

Yoksulluğun sağlıklı bir biçimde ölçülebilmesi için öncelikle yoksul ile yoksul olmayanı ayırt edebilecek bir yoksulluk sınırının belirlenmesi gerekmektedir (Dağdemir, 2002:7). Bu alandaki ilk ve önemli sorun, yoksulluk sınırının gelir düzeyi üzerinden mi yoksa harcama düzeyi üzerinden mi belirleneceğidir (Balisacan, 1995: 35). Bir başka sorun ise; yoksulluk sınırının birey geliri üzerinden mi yoksa hane halkı geliri üzerinden mi belirleneceğidir (Fields, 1994: 87-102).

Yoksulluk sınırının hesaplanmasında "gıda enerji alımı yöntemi" ile "temel gereksinimler maliyet yöntemi" benimsenmiş ve kullanılmaktadır (Paul, 1989:129-144). Birinci yöntemde önceden belirlenmiş gıda enerjisine karşılık gelen kalorideki gıda maddeleri için yapılan harcamalar hesaplanmaktadır. Diğer yöntemde ise; farklı bölgelerde temel ihtiyaç mal sepetinin maliyeti söz konusu olmaktadır (Atkinson, 1975: 82). Bunun yanında yoksulluk ölçütü olarak kullanılan ve yoksulluk literatüründe yaygın olarak rastlanan 5 endeks bulunmaktadır. Bu ölçütler; kafa sayısı endeksi, yoksulluk açığı endeksi, sen endeksi, Foster, Greer ve Thorbecke (FGT) ve Gini katsayısıdır.

#### 2.5.2.1. Kafa Sayısı Endeksi (Head - Count Index)

Literatürde en basit ve en yaygın endeks olarak bilinmektedir (Pamuk, 2002:3). Kafa sayısı endeksinde bir tarafta yoksulluk sınırının altında kalan nüfus, diğer yanda genel nüfus bulunur. Sınırın altında kalan nüfusun (Y) genel nüfusa (N) oranının % olarak ifade edilmesi kafa sayısı endeksini vermektedir (Ökten, Z.,& Kale, T. 2009:59-91).

KSE = Y / N şeklinde formüle edilmektedir.

Bu endeksi bazı durumlar için yetersiz gören görüşler de yer almaktadır. Bu görüşe göre kafa sayısı endeksi, yoksulluğun genel nüfus içindeki oranını vermesine karşın, yoksulluk sınırının altında bulunanların durumu hakkında bir fikir vermez. Bu anlamda endeks, yoksulluğun şiddetini ölçmede "duyarsız" kabul edilmektedir (Dumanlı, 1996:41).

#### **2.5.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi (Poverty-Gap Index)**

Kafa sayısı endeksinin bazı konularda yetersiz kalması, yoksulluk açığı endeksinin geliştirilmesine sebep olmuştur. Yoksulluk açığı endeksi; yoksulluk sınırı altında bulunan kişilerin, yoksulluk sınırına ulaşmasını sağlayacak toplam geliri ifade etmektedir (Uzun, A. M.,2001:155-174). Bu endeks yoksullarla, yoksulluk çizgisi arasındaki farkı yüzdelik olarak meydana çıkarmaktadır. Yoksulluk açığının ortalaması, bir anlamda yoksulluktan kurtulmanın en az maliyetini ifade etmektedir (TUİK, 2008). Burada temel hedef yoksulluğun derinliğinin ölçülebilmesi ve yoksulluk oranının yoksulluk çizgisine duyarlılığının azaltılabilmesidir (Bildirici, Z. 2011:10). Endeks, kafa sayısı endeksinin eksikliklerini bu anlamda telafi etmiştir.

#### **2.5.2.3. Sen Yoksulluk Endeksi (Sen Poverty Index)**

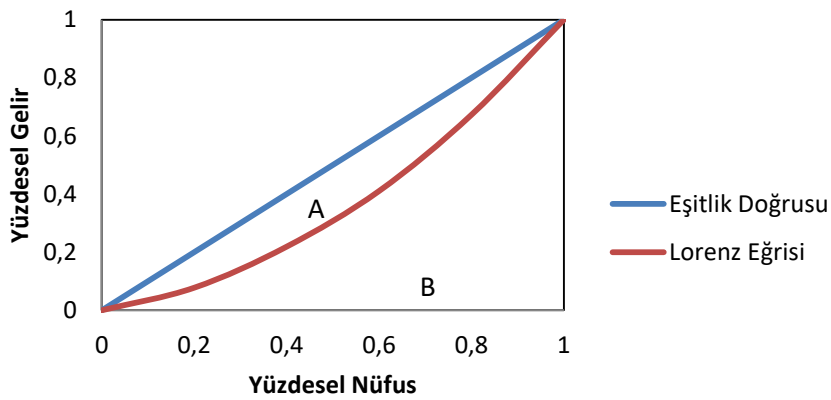
Sen yoksulluk endeksi, Sen (1976) tarafından geliştirilen ve diğer ölçütlerden daha ileri olduğu iddia edilen bir endekstir (Shorrocks, A. F., 1995:1225-1230). Buna göre endeks; kafa sayısı yoksulluk endeksi, yoksulluk açığı endeksi ve Gini katsayısının birleştirilmesi yolu ile oluşturulur. Yoksulların sayısı, yoksulluğun boyutu ve yoksullar arasındaki gelir dağılımı farklılıkları bu endeksin inceleme alanına girmektedir(Cafri, 2009: 21). Sen endeksi, Sen ve Kakwani tarafından literatüre kazandırılmış olup; tekdüze, aktarma ve aktarıma duyarlı aksiyomlarının sağlayan endekslerdendir (Kumar, T. Krishna, Anil P. Gore, and V. Sitaramam, 1996:53-71)

#### **2.5.2.4. Gini Katsayısı**

Gelir dağılımındaki adaleti ölçmek için tek ölçü Gini katsayısı değildir. Bunun yanında; Pareto Katsayısı, Değişim Aralığı, Aralık Ölçüsü, Göreli Ortalama Sapma, Standart Sapma, Varyans, Logaritmik Varyans, Değişim Katsayısı ve Atkinson eşitsizlik ölçüleri de kullanılmaktadır (Doğan ve Tek, 2007:93-119). Ancak en çok kullanılan ve genel kabul görmüş ölçü Gini katsayısıdır. Gini, Lorenz eğrisine

bağlı olup Lorenz Eğrisi ile köşegen arasında kalan alanın, köşegenin altında kalan toplam alana oranına eşit olan, 0 ile 1 arasında bulunan bir katsayıdır (Doğan ve Tek, 2007 :93-119). Gini katsayısı Lorenz eğrisi ile 90 dereceli açının açıortayı arasında kalan alanın, dik üçgen alanına bölünmesiyle bulunur (Kızıltan ve Çubukçu, 2005:665-674). 45 derecelik doğru ile gelir dağılımının durumunu ifade eden eğrinin arasında kalan (A) alanı, tüm üçgenin alanına (A+B) alanına oranlanması Gini katsayısını(G) verir. Yani  $G = (A) / (A+B)$  dır.

**Şekil 2: Lorenz Eğrisi**

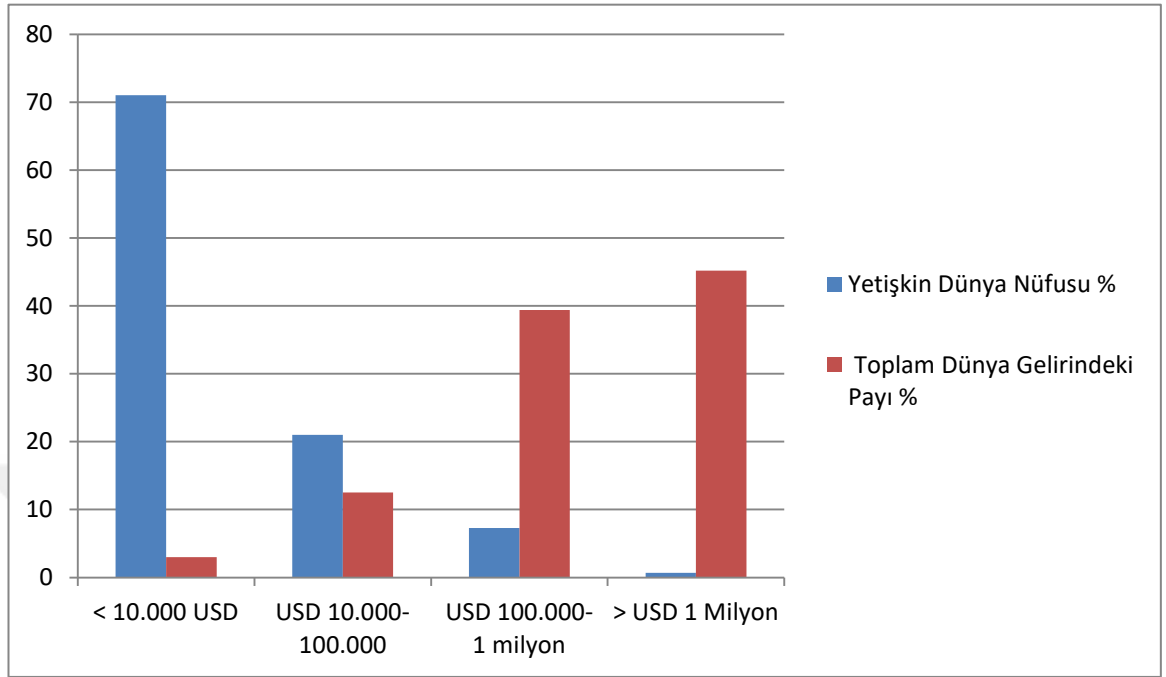


### 2.5.3. Küresel Gelir Dağılımı

Günümüz dünyasında gelir dağılımı oldukça adaletsizdir. Zira 2015 yılında sadece 62 kişi, 3,6 milyar insanın sahip olduğu 1,76 Trilyon \$'a sahip bulunmaktadır.<sup>25</sup> Bu durum beraberinde yoksulluk olgusunu getirmektedir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelirin adil dağıtılmadığı görülmektedir (Yanar ve Şahbaz, 2013:55-74). Gerçek anlamda yardımlaşmanın olmadığı bir dünyada böyle bir tablonun olması gayet doğaldır. Zekât gibi sosyal yardım araçlarının kullanılmaması dünyadaki yoksulluğu daha da belirgin hale getirmiştir. Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşların yoksullukla mücadelesi de çok etkin bulunmamaktadır (Uzun, 2001:155-174). Dünya Bankası verilerine göre 2011 yılında 2,5 milyar insan günlük 2\$'ın altında gelire sahiptir (Yıldırım, 2011:60-76).

<sup>25</sup><http://islamiktisadi.net/index.php/2016/12/17/turkiyede-zekât-potansiyeli/>

### Şekil 3. Dünyada Gelir Dağılımı



Kaynak:file:///C:/Users/hp/Downloads/global-wealth-report-2015.pdf (s:24)

Şekil 3'te 2015 yılında dünyanın gelir dağılımı konusundaki resmi görülmektedir. Yetişkin nüfusun %71'inin yıllık geliri 10.000 \$'ın altındadır. Ayrıca bu % 71'lik dilimde yaşayan insanların, toplam dünya geliri içindeki payı ise sadece %3'tür. Asıl düşündürücü olan durum ise, dünya yetişkin nüfusunun % 0,7'si toplam dünya gelirinin neredeyse yarısının sahibi olmasıdır. Genel bir yaklaşım ile dünya yetişkin nüfusunun %7'si dünya gelirinin %85'ine sahip bulunmaktadır. Bu oran her geçen yıl daha da artmaktadır.

#### 2.5.4. Yoksulluk ve Müslüman Dünyası

İnsanların gıda, giyim ve barınak gibi temel ihtiyaçlara ulaşamaması yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Dünya'da 3 milyardan fazla insan yoksulluk içinde yaşamaktadır. Bunların %35'i ne yazık ki Müslüman ülkelerde bulunmaktadır (Mesawa, 2016). Yoksulluk sınırında yaşayan insanların ortak özellikleri, eğitim eksikliği ve istihdam yetersizliğidir. İslam ülkelerinde yoksulluğun azaltılmasında zekât müessesesi kullanılmaktadır. Bazı devletler zekât yönetimini kendileri yapmaktadır. Bazı ülkelerde adem-i merkeziyetçi bir zekât yönetimi söz konusudur.

Zekât yerel bazda toplanıp dağıtılmaktadır. Bu ülkelerde zekât vermek gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Zekât yönetimi ya kamunun yetkisinde veya özel şirketler tarafından yapılmaktadır. Kamunun elinde olursa hesap verilebilirlik ilkesi iyi işletilmeli, özel sektörün elinde olursa devlet tarafından sıkı bir denetim mekanizması kurulmalıdır (Lubis, Yaacob, Omar, , Dahlan,ve Rahman, 2011:1-10). Malezya, Mısır, Ürdün ve Kuveyt gibi bazı ülkeler gönüllü zekât idaresine sahipken; Endonezya, Brunei, Sudan, Yemen ve Suudi Arabistan zorunlu zekât idaresine sahipler (Sadeq, 2002).

İslam dininde yoksulluk, insanların kaçınması gereken bir sıkıntı olarak nitelendirilmiştir. Hatta insanların dini inkar etmeğe kadar götürecek olan bir sürecin tetikleyicisi olarak görülmüştür. İslam, yoksulluğu; beş temel insani ihtiyacın bireysel başarısızlığa dayalı olarak tatmin edilememesi olarak tanımlamaktadır. Bu beş ihtiyaç ise; din, fiziksel benlik, bilgi, onur ve servettir (Hassan, 2010:261-281). Hassan (2010) yoksulluğun azaltılmasının yalnızca gelir dağılımı ile mümkün olmadığını iddia etmekte, bütüncül bir anlayış çerçevesinde ancak çözüme kavuşacağını belirtmektedir. Üç temel tedbir olan; pozitif tedbir, önleyici tedbir ve düzeltici tedbir sayesinde yoksulluk azalacaktır.

#### 2.5.4.1. Zekâtın Zorunlu Olduğu Ülkelerde Yoksulluk

Çalışmada, nüfusun tamamını veya önemli bir kısmını Müslümanların oluşturduğu ülkeler seçilmiştir. Bu ülkelerdeki zekât yönetiminin durumu ile yoksulluk oranları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Tablo 1'de zekâtın zorunlu olduğu yedi ülke ve bu ülkelere ait yoksulluk sınırının altındaki nüfusun yüzdelik oranı belirtilmiştir.

**Tablo 8. Zekâtın Devlet Tarafından Zorunlu Tutulduğu Ülkelerde Yoksulluk**

Ülkeler	Yoksulluk Sınırının Altında Yaşayan Nüfus %
<i>Suudi Arabistan</i>	-
<i>Brunei Sultanlığı</i>	-
<i>Libya</i>	-
<i>Endonezya</i>	13
<i>Pakistan</i>	24
<i>Sudan</i>	40
<i>Yemen</i>	40,2

Kaynak: Ali, I.,& Hatta, Z. A. (2014).

Tablo 8'de zekâtın devlet tarafından zorunlu tutulduğu ülkeler yer almaktadır. Bu ülkeler; Suudi Arabistan, Brunei Sultanlığı, Libya, Endonezya, Pakistan, Sudan ve Yemen'dir. Tablo'da ayrıca adı geçen ülkelerin nüfusunun % kaçının yoksulluk sınırının altında kaldığı da belirtilmiştir. Buna göre Suudi Arabistan, Brunei Sultanlığı ve Libya'da yoksulluk sorunu bulunmamaktadır. Endonezya'da halkın %13'ü, Pakistan'da % 24'ü, Sudan'da % 40'ı ve Yemen'de % 40,2'si yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

#### 2.5.4.2. Zekâtın İsteğe Bağlı Olduğu Ülkelerde Yoksulluk

Nüfusunun çoğu Müslüman olan bazı ülkelerde zekât gönüllülük esasına göre verilmektedir. Devlet zekât vermek isteyenlerin zekâtlarını toplamakta ve ihtiyaç sahiplerine dağıtmaktadır. Gönüllülük esasının olduğu ülkelerde, istisnaları olmakla birlikte zekât gelirlerinin çok daha düşük olduğu bilinmektedir.

**Tablo 9. Zekâtın Devlet Tarafından Zorunlu Tutulmadığı Ülkeler ve Fakirlik Oranı**

Ülkeler	Yoksulluk Sınırının Altında Yaşayan Nüfus %
<i>Sierra Leone</i>	70,2
<i>Çad</i>	64
<i>Mali</i>	63,8
<i>Nijer</i>	63
<i>Gambia</i>	61,3
<i>Burkina Faso</i>	46,4
<i>Bangladeş</i>	45
<i>Malezya</i>	3,7

Kaynak: Ali, I., & Hatta, Z. A. (2014).

Tablo 9' da zekâtın devlet tarafından zorunlu tutulmadığı ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkeler; Sierra Leone, Çad, Mali, Nijer, Gambia, Burkina Faso, Bangladeş ve Malezya'dır. Buna göre yoksulluk oranı en düşük ülke %3,7 ile Malezya'dır. Sierra Leone ise %70,2 ile halkı en yoksul ülkedir. Diğer ülkelerde yoksulluk oranları sırasıyla; Çad % 64, Mali %63,8, Nijer % 63, Gambia % 61,3, Burkina Faso % 46,4, Bangladeş % 45'tir.

#### 2.5.4.3. Bazı İslam Ülkelerinin Milli Gelir ve Gini Katsayıları

İslam Kalkınma Bankasına (İKB) üye 57 İslam ülkesi bulunmaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda (İKB) ile OECD üye ülkeleri yoksulluk durumları

karşılaştırılmıştır. Bunun öncesinde seçilmiş bazı İslam ülkelerindeki GSYH miktarı ve yoksulluk endekslerinden en çok kullanılan Gini katsayıları hakkında bilgiler verilmiştir.

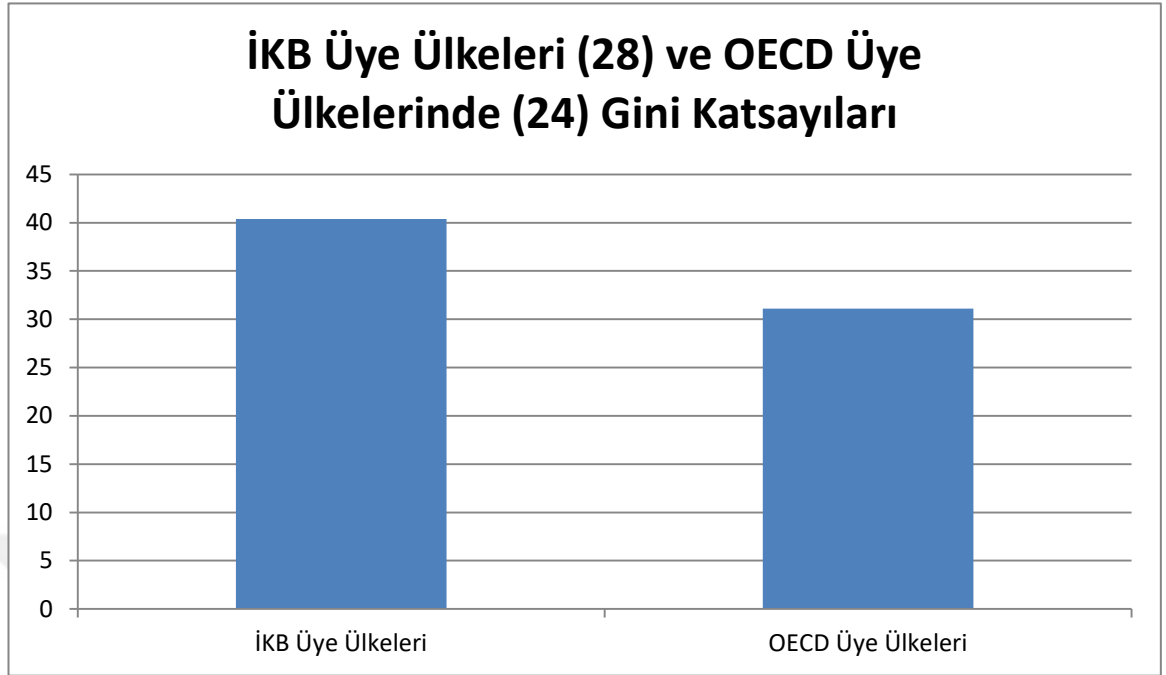
**Tablo 10. Bazı İslam Ülkelerinin Gini Endeksi**

Ülkeler	GSYH(\$)	Gini Katsayısı
<i>Cezayir</i>	4.753	0,35
<i>Burkina Faso</i>	1.100	0,48
<i>Bangladeş</i>	1.610	0,31
<i>Mısır</i>	3.520	0,34
<i>Gine</i>	2.100	0,40
<i>Endonezya</i>	2.940	0,30
<i>İran</i>	6.000	0,43
<i>Kazakistan</i>	6.500	0,31
<i>Malezya</i>	8.750	0,49
<i>Mali</i>	810	0,57
<i>Moritanya</i>	1.990	0,37
<i>Nijer</i>	890	0,50
<i>Nijerya</i>	850	0,50
<i>Pakistan</i>	1.890	0,33
<i>Senegal</i>	1.500	0,41
<i>Türkiye</i>	6.126	0,40
<i>Özbekistan</i>	2.902	0,26
<i>Yemen</i>	688	0,33

**Kaynak:**Daud Mustafa and Maiyaki Ahmad Audu (2011),

Tablo 10'da 2007 yılına ait, 18 İslam ülkesinin milli gelirleri ve gelir dağılımları hakkında bilgiler verilmektedir. Buna göre yıllık geliri 1.000 (\$)'ın altında dört İslam ülkesi bulunmaktadır. Bunlarda en fakiri 688(\$)' ile Yemen'dir. Seçilmiş ülkeler arasında en zengini 8.750(\$)' ile Malezya olduğu görülmektedir.

Şekil 4. İKB ve OECD Ülkeleri Gini Endeksi



**Kaynak:** Ahmed, H. (2004).

Şekil 4'te İslam Kalkınma Bankası üye ülkeleri arasından seçilmiş 28 ülke ile OECD üye ülkelerinden 24'ünün Gini katsayıları belirtilmiştir. İslam ülkelerinin Gini katsayısı ortalaması 0,40 civarı iken, OECD ülkelerinde bu oran 0,30 dolaylarındadır. İslam dünyasında gelirin adil dağılmadığını göstermektedir.

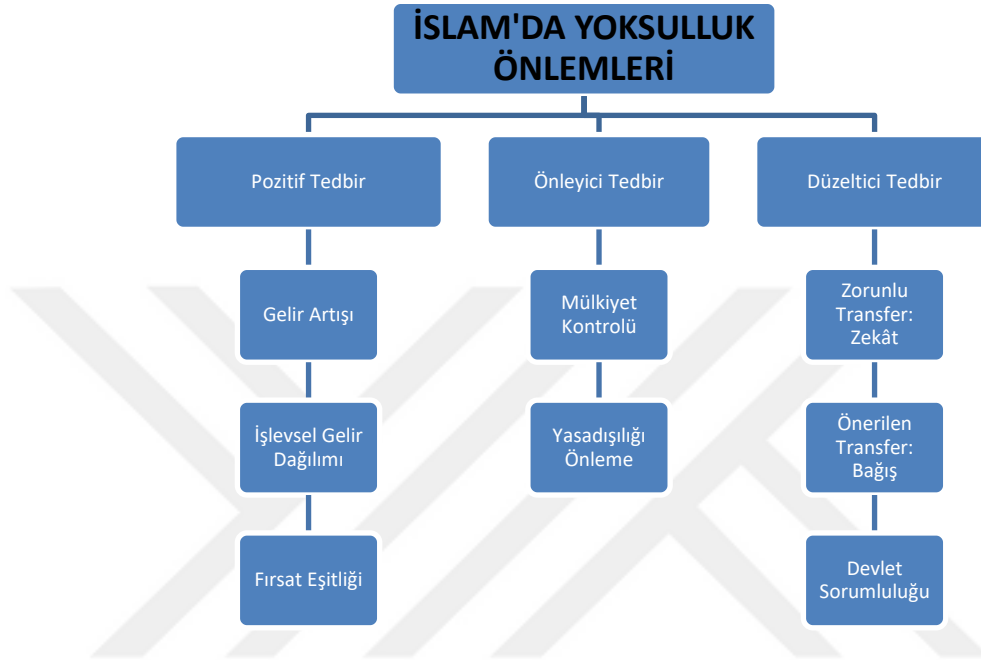
### 2.5.5. İslam Dünyasında Yoksulluğu Azaltma Önerileri

İslam dünyasında yoksulluk çok önemli bir sorundur. Çözümü için bazı öneriler bulunmaktadır. Ancak asıl problemin, zekât müessesesinin ciddi bir şekilde kullanılmaması olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Zekâtın yasal zemine kavuşturulması ve hatta vergi kanunlarına dahil edilmesi yoksulluğun azalmasına önemli katkı sunar ( Manjoo, 2008:259). Yoksulluğun zekât ile azaltılmasının önünde birbiri ile alakalı üç sorun bulunmaktadır (Badur M.M, 2016). İlk sorun, toplumun yanlış zekât algısıdır. Yani bazı insanlar zekâtın zorunlu olması gerektiğini savunmaktadırlar. Toplumun diğer tabakası zekâtı vergi gibi gördükleri için zekâtın gönüllü olmasını istemektedirler. İslam dünyasında yaşanan bu algı sorunu yoksullukla mücadelenin önünde bir engeldir. İkinci sorun ise, zekâtın toplanması ve dağıtılmasında yaşanan kurumsal engellerdir. Zira her ülkede zekât farklı unsurlar üzerinden alınabilmektedir. Bazı ülkeler madenlere bazıları ticaret mallarına çok



önem vermektedirler. Bu da zekâtın yoksullukla mücadelesini zayıflatmaktadır. Son sorun da kurumlar arası entegrasyon sorunudur. Zekâtın yasal bir zemine oturtulmaması ve o ülkedeki diğer kurumlarla entegre hale getirilmemesi de önemli bir engel olarak kabul edilmektedir.

**Şekil 5. İslami Anlayışta Yoksulluğun Ortadan Kaldırılma Şeması**



Kaynak: Sadeq, A. H. (1997).

Sadeq (1997) Şekil 1'de İslami hayatta yoksulluğun ortadan kaldırılmasına dair bir çözüm önerisi sunulmuştur. Yukarıda belirtilen üç temel tedbire bağlı alt tedbirler yer almaktadır. Pozitif tedbir bağlamında; insanların gelirlerinin artırılması, gelirin işlevsel dağıtımı ve insanlar arasında fırsat eşitliği sağlanmalıdır. Fırsat eşitliği; birbiri ile rekabet halinde olan kişiler arasında cinsel, etnik, dini ve fiziki anlamda ayrımcılık yapılmamasını ifade etmektedir.<sup>26</sup>Fırsat eşitliği, yoksulluğun çözülmesi konusunda en önce uygulanması gereken konulardandır.

Mülkiyet kontrolü ve yasadışı önleme ise yoksulluğu önleyici tedbirlerden sayılmıştır. Esasen İslam toplumunda yoksulluğun hiç görülmemesi için pozitif ve önleyici tedbirler uygulanmalıdır. Bu tedbirlerin tam olarak uygulanamaması yoksulluğu netice vermektedir. Bu yüzden düzeltici tedbir olarak zekat ve bağış

<sup>26</sup> [http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/263/firsat-esitligi-degil-esitlik#.WkqCJFV1\\_IU](http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/263/firsat-esitligi-degil-esitlik#.WkqCJFV1_IU)

gündeme gelmektedir. İslam'da yoksulluğun reçetesi olarak sunulan modelde zekatın önemli bir yeri olduğu görülmektedir (Sadeq, 1997).

### **2.5.6. Türkiye'de Yoksulluk**

Yoksulluk olgusu sadece ülkemizde değil, derecesine göre tüm dünya ülkelerinde de görülmektedir. Zira gelişmiş ülkelerde bile zaman zaman yoksulluğun sorun olduğu ve bununla mücadele ettikleri görülmektedir. Dünya Bankası başta olmak üzere birçok uluslararası kuruluşun bu konuda önemli çalışmaları bulunmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi literatürde net bir yoksulluk tanımı bulunmamaktadır. Bunun nedeni, her ülkenin farklı yoksulluk ölçütlerinin bulunmasıdır (Durgun, 2011:143-154). Türkiye'de yoksullukla mücadele anlamında birçok kurumun faaliyeti bulunmaktadır. Kurumların bu faaliyetlerinin sebebi yoksulluğun azaltılabilmesidir. Ülkemizde yoksulluk ve gelir dağılımı ilgili yapılan bazı çalışmalar bulunmaktadır (Çalışkan, 2010:89-132).

\* İlk çalışma 1933 yılında Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesi tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Ankara ve İzmir illerinde yaşayan işçi, memur ve ailelerine, hane halkı gelir ve tüketim harcamaları anketi yapılmıştır.

\* 1938 yılında 20 ili kapsayan başka bir anket çalışması yapılmıştır.

\* 1953 yılında daha bilimsel nitelikli bir anket çalışması yapılmıştır.

\* 1963 yılında DPT tarafından tüm ülkeyi kapsayan gelir dağılımı çalışması yapılmıştır.

\* 1973 yılında DPT,

\* 1986 TÜSİAD,

\* 2002 yılından itibaren TÜİK tarafından düzenli olarak yapılmaktadır.

#### **2.5.6.1. Türkiye'de Servet ve Gelir Dağılımı**

Ülkemizde yapılan gelir dağılımı istatistikleri gerçeği yansıtmaktan uzak olabilir. Zira hane halkı bireylerinin beyanı üzerine yapılmaktadır (Ünsal, 1988:169). Ancak son yıllarda TÜİK tarafından yapılan gelir dağılımı ve yoksulluk çalışmaları daha teknik düzeydedir.

**Tablo 11. Türkiye'de Servet Dağılımı**

Gelir Aralığı \$	Yetişkin Nüfus %	Kişi Sayısı
0-10.000 \$	73,5	39.016.005
10.000-100.000 \$	24,6	13.058.418
100.000-1 Milyon \$	1,8	955.494
1 Milyon \$ Üzeri	0,1	53.083
<b>Toplam Servet: 1,025 Trilyon \$</b>	100	53.083.000

Kaynak:<http://islamiktisadi.net/index.php/2016/12/17/turkiyede-zekat-potansiyeli/> (Erişim tarihi: 15.08.2017)

Tablo 11'de "Credit Suisse"<sup>27</sup> isimli araştırma şirketi tarafından 2015 yılında hazırlanmış bir raporda Türkiye'ye ait servet dağılımı bilgileri yer almaktadır. Türkiye'de yetişkin nüfusun %71'inin serveti 10.000 \$'ın altında bulunmaktadır. Bu oran 39.016.005 kişiye denk gelmektedir. Rapora göre Türkiye'de 2015 yılında toplam servet, 1.025 Trilyon \$ olarak belirtilmiştir. Nüfusun yalnızca %0,1'i olan 53,083 kişinin gelirleri 1 Milyon \$ üzeridir.

**Tablo 12. Türkiye'de Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksulluk Göstergeleri**

Yıllar	Yoksulluk Sınırı (TL)	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulluk Açığı	Kişi Başı Günlük 2.15 \$'ın Altı(%)	Kişi Başı Günlük 4.3 \$'ın Altı(%)
2006	2.351	18,6	31,7	1,41	13,33
2007	3.041	16,3	26,4	0,52	8,41
2008	3.164	16,7	25,6	0,47	6,83
2009	3.522	17,1	28,0	0,22	4,35
2010	3.714	16,9	26,6	0,21	3,66
2011	4.069	16,1	26,3	0,14	2,79
2012	4.515	16,3	26,9	0,06	2,27
2013	5.007	15,0	26,0	0,06	2,06
2014	5.554	15,0	24,4	0,03	1,62
2015	6.246	14,7	25,3	0,06	1,58

Kaynak:[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1013](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013)

<sup>27</sup><https://www.credit-suisse.com/corporate/en/research/research-institute/global-wealth-report.html>

Tablo 12'de Türkiye'de 2006-2015 yılları arasında bireysel gelire göre hesaplanan yoksulluk göstergeleri bulunmaktadır. 2006 yılında 2.351 TL olan yoksulluk sınırı 2015 yılında 6.246 TL'ye yükselmiştir. Yoksulluk oranı da %18,6'dan %14,7'ye gerilemiştir. Bununla paralel olarak yoksulluk açığında da gerileme kaydedilmiştir. Aynı yıllarda kişi başı günlük gelirden de artış olduğu gözlemlenmektedir.

**Tablo 13. Yüzde 20'lik Gruplar İtibarıyla Gelir Dağılımı ve Gini Katsayısı**

Yıllar	İlk %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	Beşinci %20	Gini Katsayısı
2006	5,1	9,9	14,8	21,9	48,4	0,42
2007	5,8	10,6	15,2	21,5	46,9	0,40
2008	5,8	10,4	15,2	21,9	46,7	0,40
2009	5,6	10,3	15,1	21,5	47,6	0,41
2010	5,8	10,6	15,3	21,9	46,4	0,40
2011	5,8	10,6	15,2	21,7	46,7	0,40
2012	5,9	10,6	15,3	21,7	46,6	0,40
2013	6,1	10,7	15,2	21,4	46,6	0,40
2014	6,2	10,9	15,3	21,7	45,9	0,39

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist#>

Tablo 13'te ise 2006 - 2014 yılları arasında %20'lik gruplara göre gelir dağılımı ve Gini katsayısı hakkında bilgiler yer almaktadır. En fakir ilk %20'lik grupta yer alanlar 2006 yılında toplam gelirin %5,1'ine sahip iken, aynı yıl son %20'lik grup olan en zengin tabakası toplam gelirin %50'sine yakını aldığını görmektedir. 2006 yılında Gini katsayısı ise 0,42 olarak kayda geçmiştir. 2014 yılına gelindiğinde 1. tabaka toplam gelirin %6,2'sini en zengin tabaka da toplam gelirin %45,9'nu almıştır. Gini katsayısı 2014 yılında 0,39 gerilemiştir. 2014 yılı verileri önceki yıllara göre iyi görünse de henüz yeterli değildir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### MALEZYA ZEKÂT SİSTEMİ

İslam'ın ilk yıllarında devlet eliyle yönetilen zekat müessesesi Emevi ve Abbasi döneminden başlamak suretiyle daha çok bireylere bırakılmıştır. Ancak bazı devletlerin, zekât vermek isteyenlerin zekâtlarını topladıkları ve Kuran'da belirtilen sarf yerlerine dağıttıkları dikkat çekmektedir (Özdemir,2013:251). Sonuç olarak günümüzde zekat yönetiminde ciddi bir kurumsallaşmaya gidilememiştir. Bunun sebebinin dört mezhebin, zekâtın bazı konularında farklı yorumlara sahip olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Mesela, Hanbeli mezhebi zekâtın tamamen şahısların inisiyatifine bırakılması gerektiğini savunmuştur. Hanefi ve Şafi ekollerine göre, sadece görünmez malların kişinin inisiyatifine bırakılması, diğer malların zekâtının verilip verilmediği devletin denetim ve kontrolünde olması gerektiğini savunmuşlardır (Kahf, 1993, s.21). Günümüzde Müslüman ülke hükümetleri mezheplere olan yatkınlıklarına göre farklı zekât uygulamaları ile ön plana çıkmaktadırlar.

Halkının çoğunun Müslüman olmasına rağmen zekât yönetimine karışmayıp, tamamen toplumun inisiyatifine bırakmış ülkeler bulunmaktadır. Türkiye de bu ülkelerden birisidir. Bu ülkelerde, zekât müessesesinin hiç bir yasal zemini bulunmamaktadır. İnsanlar kendileri, zekât borçlarını hesaplar ve yoksul gördükleri insanlara bu borçlarını verirler. Bazı Müslüman ülkeler ise, zekât için yasal bir zemin oluşturmuşlardır. Ancak bunlardan bazıları zekât mükellefiyetini zorunlu tutmuş ve yönetimini bizzat kendileri üstlenmiş, bazıları ise zorunlu tutmamakla birlikte yönetimlerini kendileri üstlenmiştir.

Bir Güney Asya ülkesi Malezya'da zekat müessesesinin son yıllarda kurumsal bir yapıya bina edilmiştir. Bir takım eksikliklerinin yanında, Malezya zekat sistemi, mevcut zekat uygulamalarının yanında en kapsamlı ve kurumsal yapıya sahip olanıdır. Malezya İngilizlerin sömürgesinden kurtulup bağımsızlığını kazanması ile her alanda olduğu gibi İslami yaşayış alanında da bazı yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklerden birisi de ilk kez 1990'lı yılların başında uygulanmaya konulan zekât sistemidir. 1990'lı yıllara kadar ciddi bir zekât uygulaması olmayan ülkede, zekât mükellefleri zekâtlarını genelde bireysel olarak vermekte idiler. Zekât mükellefleri

zekâtlarını kendileri hesaplar ve zekâta muhtaç insanları kendileri bulurlardı (Ab Rahman, A., Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42). 1990 yılından sonra zekat sistemindeki gelişme hız kazanmış, tam anlamı ile devletin kontrolüne girmiştir. Bu bölüm bütünü ile Malezya zekat sistemi konusuna ayrılmıştır. Ancak Malezya zekât sisteminden önce Malezya'nın tarihi, etnik, sosyal ve siyasi yapısı hakkında genel bilgiler verilecektir.

### **3.1. Malezya Hakkında Genel Bilgiler**

Tezin bu bölümünde Malezya zekât sistemi ayrıntılı bir şekilde irdelenecektir. Ancak öncesinde Malezya'nın demografik, tarihi, siyasi ve politik yapısının incelenmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir. Zira bu faktörlerin, zekât gibi devlet eliyle yönetilen birtakım dini müesseselerin üzerinde önemli derecede etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle Malezya'nın tarihi seyirdeki siyasi ve yönetsel etkenlerin dikkate alınması önem arz etmektedir.

#### **3.1.1. Malezya Tarihi ve Etnik Yapısı**

Malezya, Güneydoğu Asya'nın önemli ülkelerinden biridir. Malezya 1824 yılına kadar önce Portekiz, daha sonra Hollanda'nın sömürgesinde olmuştur. 1824 yılında ise tamamen İngiltere sömürgesi altına girmiştir. İngilizler; İslam dini ve Malay gelenek-göreneklere dışında tüm yetkiyi ellerinde bulundurmışlardır (Andaya, 1987:1-4). 1957 yılında bağımsızlığını ilan eden Malaya Federasyonu, 1963 yılında bazı eyaletlerin de federasyona katılımıyla Malezya adını almıştır.

Malezya'nın dikkat çeken başka bir yönü de; etnik, dil, kültür yapılarının çok farklı olmasıdır. Ülke halkının tamamına yakını; Malaylar, Çinliler ve Hintliler oluşturmaktadır. %54'nü Malaylar, %33'ünü Çinliler, %10'unu Hintliler ve %3'lük kısmını da diğer unsurlar teşkil etmektedirler (Arslan, 1997:29). Yerli halktan olmayan en önemli unsuru Çinliler oluşturmaktadır. Malaylar dışında kalan unsurların, İngiliz sömürge döneminde ülkeye göç ettikleri bilinmektedir. Sömürge döneminde elde ettikleri avantajı kullanan Çinlilerin günümüzde ülke ekonomisini ellerinde tuttukları görülmektedir.

Ülkenin resmi dili Malayca olmasına karşın İngilizce de yaygın olarak konuşulmaktadır. Bunların yanında Çince ve Hintçe de kullanılmaktadır. Devletin resmi dini İslam'dır. Malayların hepsi Müslüman'dır. Çinliler ve Hintlilerin bir kısmı

Müslüman, büyük çoğunluğu Hristiyan'dır. Ayrıca halkın diğer kısımları Budizm, Konfüçyonizm, Taoizm ve bunların karışımı olan inançlara mensupturlar (Andaya, 1987:1-4).

### 3.1.2. Malezya Yönetim Şekli

Meşrutî monarşi ile yönetilen ülke çok partili demokratik bir konfederasyondur. Ülke eyaletlerden oluşmakta, parlamenter hükümet sisteminin yanında kuvvetler ayrılığı ilkesi uygulanmaktadır (Göksoy, 1998:173-192). Devletin resmi dini İslam olarak kabul edilmiştir. Fakat bunun yanında diğer dinlere mensup vatandaşların din hürriyeti de anayasa ile teminat altına alınmıştır. Dolayısı ile diğer dinlere mensup olanlar ibadetlerini serbestçe yapabilme, kendi din işlerini kurup yönetme ve onları muhafaza etme hürriyetine sahip olmuşlardır. 1969 yılında Kuala Lumpur'da çıkan etnik çatışmalarda birçok kişi ölmüştür. 1970 yılında etnik gruplar arasında uzlaşma sağlanabilmiş olup ticari ve sanayi sermayesinin %30'nun Malay ve diğer yerli halka intikal etmesi kararlaştırılmıştır (İbrahim, 1978:214-216). 1970 yılında "Rukunegara" diye tabir edilen beş prensip devletin temellerini oluşturmuştur (Andaya, 1987:1-4). Bu beş prensip ise şöyledir ( Göksoy, 1998:173-192);

\* *Allaha iman*

\* *Hükümdara ve ülkeye sadakat*

\* *Anayasanın muhafazası*

\* *Hukuka saygı*

\* *İyi davranış ve güzel ahlak*

Hassas kabul edilen bazı konular hakkında tartışmak ise yasaklanmıştır. Sultanların konumu, İslam'ın resmi din oluşu, Malaylara tanınan imtiyazlar bu konulardan bazılarıdır (Rosenthal, 1964: 291-292). Sağlanan bu siyasi istikrar ile 1970-1980 yılları arasında ekonomide %8'lik reel bir gelişme sağlanmıştır (Andaya, 1987:1-4).

### 3.1.3. Malezya'da Devlet-Din İlişkisi

Tarih boyunca Müslümanlık, Malaylar için bir aidiyet kaynağı olmuştur. Malay Müslümanlar arasında dinin bir hayat tarzı olduğu düşünüldüğünden, kamusal kurumlarda da İslamlaşmak gündeme gelmiştir (Chinyong, 2004:184-205). Ancak bu

yönelim, sivil İslamlaşma uygulamalarını da kötü yönde etkilemiştir (Case, 2004:34). Malay halkı için İslam dini çok büyük öneme sahiptir. Tarihi köklerine dayanarak kendilerini başka dinin mensubu olarak hayal bile etmezler. "Nerede bir Malay varsa o Müslüman'dır" akidesine sahiptirler. Bu nedenle her dönemde İslam dininin ağırlığı Malay halkının hayatlarının her alanlarında hissedilmiştir. Malezya'da devlet-din ilişkisini anlayabilmek için sömürge dönemi, bağımsızlık dönemi (federal dönem), anayasal dönem ve modern dönem olmak üzere dört aşamayı incelemek gerekmektedir.

### **3.1.3.1. Sömürge Dönemi**

Malezya'nın bugünkü dini yapısını anlamak, İngiliz sömürge dönemini anlamak ile yakından ilişkilidir (Yegar, 1984:189). O dönemin siyasal, hukuki ve toplumsal yapısı günümüz Malezya'sının din algısında önemli bir etkiye sahip olmuştur. Diğer taraftan halkın sıkı sıkıya bağlı olduğu sultanlar ile sömürge yönetimi arasında değişik dönemlerde anlaşmazlıklar meydana gelmiştir. Sömürge yönetimi zaman içerisinde Malay sultanlarına dinin hamisi sıfatını vermek zorunda kalmışlardır. Bu durum, modern Malay anayasasında dinin ve sultanlığın devam etmesi neticesini doğurmuştur (Barrand Govindasamy, 2010:293-311).

Sömürge yönetimi Malay sultanları ile yaptığı anlaşmalarda ekonomik ve idari yönetimi kendi ellerinde tutmuş, din ve geleneklerin korunması da bizzat sultanlara devredilmiştir (Roff, 1967:69). Sultanlar da en yakınında bulundukları alimler yardımıyla önemli sayılan dini olayları ve etkinlikleri düzenlemekteydiler. Bu durumun devlet ile din olgusunun birlikte düşünülmesini meşru kılar hale getirdiği söylenmektedir. Bu gelişmeleri takiben ilk kez 1895 yılında Cohor'da din işlerini organize eden bir yapı ortaya çıkmıştır (İbrahim, 1978:41). 1915 yılında Kelantan'da başka bir dini yapı daha kurulmuştur(Funston 2006: 53).

### **3.1.3.2. Anayasal Süreç**

Malezya anayasasının 3. maddesinde "Devletin dini İslam'dır" ifadesi yer almaktadır. Devletin dininin İslam olarak kabul edilmesi, ülkenin bütünü ile İslam Hukuku'na göre yönetildiği anlamına gelmemektedir. Uygulama sadece aile ve miras gibi konularla sınırlıdır (Özay, 2013:110). Bu nedenle Malezya'nın bir İslam devleti mi yoksa liberal ve seküler bir devlet mi olduğu ülkede akademik ve siyasi çevrelerce tartışılan bir konu olarak güncelliğini korumuştur (Lee 2010: 52). Malayların tamamı Müslüman oldukları için, Malay olmayı Müslüman olmakla eş



değer görmektedirler. Malezya nüfusunun çoğunluğunu oluşturdukları için, ülkede kendilerine bir imtiyaz istemektedirler. İmtiyazın diğer etnik grupların sahip olduğu haklara saygısızlık anlamına gelmeyeceğini savunmaktadırlar. Zira yine 3. maddenin devamında diğer dinlere mensup olanların da ülkede barış ve huzur içinde yaşayabilecekleri vurgulanmıştır. Bu maddeden diğer dinlerin tabilerine bir baskı yapılmayacağı sonucu çıkmaktadır (Vohrah&Koh&Ling 2004: 34).

Malezya'da yaşayan her türlü din ve etnik yapıya bağlı olan insanlar kanun ve hukuk önünde eşit kabul edilmişlerdir. Devletin bilgi ve denetimi altında olmak kaydı ile, her inanç mensubu kendi dini faaliyetlerini sürdürebilmektedir. Devlet her dinin özel günlerini resmi olarak kabul etmektedir. Zira Anayasanın 11. maddesine göre her türlü dini unsur; mülk edinmeye, din işlerini düzenleme hakkına ve din adına yardım kurumları tesis etme hakkına sahiptir (Özay, 2013:110). Devletin dinini İslamiyet olmasının bir anlamı da, Malayların Müslümanlıkları devletin teminatı altındadır demektir. Zira hiç bir Malay vatandaşının din değiştiremeyeceği hükme bağlanmıştır. Hatta "Devletin dini İslam'dır" hükmünün tartışmaya dahi açılmayacağı ifade edilmiştir.

### 3.1.3.3. Federal Sistem Dönemi

Malezya'da monarşi sembolik olarak varlığını sürdürmektedir. Esasen federal anayasal monarşiden söz etmek daha doğrudur. Federal anayasaya göre Malezya'da 14 eyalet bulunmaktadır. Her eyaletin başında sultanlar bulunmaktadır. 9 eyaletin başındaki sultanlar dinin hamisi sıfatına sahiptirler. Bu sultanlar İslam dininin hadimi sayıldıkları için çok önemli yetkilere sahiptirler (Bari 2013: 12). Federal Anayasa hükmünce devletin başı, beş yılda bir rotasyon usulüne göre 9 sultan tarafından seçilen kraldır.<sup>28</sup>

Malayların dini hayatlarının düzenlenmesinde, federal yasalar kadar eyalet yasalarının da önemi büyüktür. Federal sistemin eyalet yönetimine tanıdığı haklar ile şeriat mahkemeleri, dini gündelik yaşamı düzenleme görevini yürütmektedir. Her bir eyalette "Dini meclis" adı ile kurulan bir yapı da sultanın danışmanlığın yapmakta ve dini hayatın tanziminde önemli bir paya sahip bulunmaktadır. Bu eyaletlerde başta zekât ve fitre toplanması olarak, cami inşaatı ve diğer dini işler bu kurumlar tarafından yürütülmektedir (Wah 2002:113).

<sup>28</sup> <http://www.mfa.gov.tr/malezya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

### 3.1.3.4. Modern Dönem

Modern dönemde de Malezya'nın İslam devleti olup olmadığının tartışması devam etmektedir. Zira Anayasada devletin dininin İslam olduğu ifade edilmiştir. Ancak devletin kurucu babaları ve bir takım siyasi elitler Malezya'nın bir İslam devleti olmadığı konusunda birleşmektedirler. Bunun en büyük sebebinin ülkenin çoğulcu etnik yapıya sahip olması olarak ifade edilmektedir. Müslüman halkın büyük çoğunluğu tarafından talep edilen "dini ihtiyaçların devlet eliyle karşılanması" anlamında bir durum söz konusudur. Bu ise devleti İslami yaşamın düzeltilmesinden sorumlu hale getirmektedir (BarrandGovindasamy, 2010:293-311).

### 3.2. Malezya'da İslami Kurumlar

Malezya'da devlet tebliğ vazifesini bizzat kendisi üstlenmiştir. Bunun için de bir tebliğ birimi bulunmaktadır. Bazı Müslüman çevrelerin kurduğu tebliğ organizasyonları da devletin denetim ve kontrolüne tabidir (Özay, 2013:110). 1996 yılında kurulan Malezya İslam Kalkınma Müdürlüğü, Türkiye'deki Diyanet İşleri Başkanlığı ile eşdeğer bir kurumdur. Bu kurumun öncesi 1968 yılına kadar dayanmaktadır. Müdürlüğün faaliyetlerinden birisi de kamuda çalışanların İslami yaşayışlarını geliştirmektir (Ghazali 2004: 20).

#### 3.2.1. İslam Ekonomisi Alanındaki Uygulamalar ve Dr. Mahathir

Malezya'nın İslami anlamda kurumsallaşmasının en önemli ayağı, kuşkusuz ekonomi alanında yapılan uygulamalardır. Bunlardan en belirginleri ise şöyledir (Mauzy&Milne 1986: 92);

- Zekât toplanması ve dağıtılması
- İslam sigorta ve bankacılığı
- Takaful
- Hac idaresi ve fon komisyonu
- İslam hukuku mahkemelerinin uygulamaya konulması
- Uluslararası İslam Üniversitesinin kurulması

Ekonomi alanında kaydedilen gelişmeleri Dr. Mahathir Muhammed'in 22 yıllık siyasi iktidarı ile birlikte düşünmek gerektir. Çünkü Dr. Mahathir Malezya'nın bağımsızlık sürecine tanıklık etmiş, Müslüman Malayların içinde buldukları

yoksulluk, gelirin adil dağıtılmaması ve düşük toplum kalitesini ciddi anlamda dert edinmiş birisidir (Özay, 2013:110). Özellikle Çinliler karşısında ekonomik açıdan fakir olan Malay halkının bu durumdan kurtulması için çalışmıştır. Bunun için Dr. Mahathir Malezya ekonomisini tamamen İslam kaynaklı geliştirme yoluna gitmiştir.

### **3.3. Malezya Zekât Sistemi**

#### **3.3.1. Malezya'da Zekâtın Tarihçesi**

İslam dini Malezya adalarına ilk kez 13. y.y.'da gelmiştir. Böyle düşünülürse zekât müessesesi de ilk kez bu yüzyılda uygulanmaya başlamıştır (Ab Rahman, A.,Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42).Bu döneme ait zekât toplama ve dağıtılması ile ilgili çok net bilgiler bulunmamaktadır. Malezya'da zekâtın tarihsel gelişiminde dört dönem bulunmaktadır (Ab Rahman, A.,Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42). Bunlar; sömürge öncesi dönem, sömürge sonrası dönem, 1990 öncesi dönem ve 1990 sonrası mevcut dönemdir.

##### **3.3.1.1. Sömürge Öncesi Dönem**

Zekât konusu Malezya tarihine girdikten sonra sömürge öncesi ve sömürge sonrası olmak üzere iki temel dönem dikkati çekmektedir (AiditGhazali, 1988). Sömürge öncesi dönemde zekâtın resmi bir çerçevesi çizilmemiş, din öğretmenleri tarafından organize edilen bir yapıda idi. Yani bu öğretmenler hem toplanmasında hem de dağıtılmasında önemli rol oynamakta idiler. Zira Müslüman halk onları zekât ve diğer dini konularda en yetkili kişiler olarak görmekte idiler. Sömürge öncesi dönem devlet otoritesi ile zekât müessesesinin kesişmediği bir dönem olarak tarihte yerini almıştır.

##### **3.3.1.2. İngiliz Sömürge Dönemi**

Bu dönemde dini konular, gelenekler ve bazı meseleler "MajlisAgamaIslamNegeri (MAIN)" denilen bir kurum tarafından idare edilmekte idi. Bu kurumun spesifik bir Türkçe karşılığı bulunmamakla birlikte "İslam Ülkesi Din Konseyi" anlamını karşılamaktadır. Bunun dışındaki tüm konular İngiliz medeni hukuku ve ceza hukukuna göre yapılmakta idi (Ab Rahman, A.,Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42). Zekâta ait tüm konular ile MAIN ilgilenirdi. SatuTinjauan veKelantan şehirleri bu sistemin uygulandığı ilk yerler olup, Malezya'nın geneli için önemli bir model olmuştur. Bu model altında imamlar

görevlendirilmiş, zekât konusunda önemli yetkilerle donatılmıştır. Ayrıca bu model günümüze kadar gelmiş, mevcut zekât yönetimine önemli katkılar sağlamıştır (Aidit, 1988:2-3).

### 3.3.1.3. 1990 Yılı Öncesi

1990 yılına kadar bir takım dini işlerle MAIN ilgilenmekte, zekâtın günlük işlerinde ise "JabatanAgamaIslamNegeri" (JAIN) denilen "Devlet İslam İşleri Birimi" yardımcı olmaktaydı. Bu yıllarda zekât miktarı gayet azdı. Bunun bir kaç sebebi bulunmaktadır (Ahmad&Shofian, 2010). Bunlardan birincisi, zekâtın öncelikle ve genel olarak pirinç gelirlerinden verilmesiydi. Yani kişisel servet, işletmeler ve gelir göz ardı edilmişti. Amil ve zekât toplayıcıların görevlerine ise geçici ve mevsimsel olarak bakılmaktaydı. Zekât denilince akla hasat mevsimi ve Ramazan ayı gelmekteydi. Amillere verilen zekâtlar, amiller eliyle ihtiyaç sahiplerine ulaştırılırdı.

Zekât miktarının az olmasının başka bir nedeni de iş yükünün çok ağır olmasıydı. Zekât toplamakla görevlendirilen kişilerin tek görevi bu değildi. Amil konumunda bulunan kişilerin başka vazifeleri de olması sebebiyle zekât toplama işine yeteri kadar vakit ayıramamaktaydılar. Bu iki temel sebebe başka engellerin de eklenmesi zekât yönetiminin etkin işlememesine sebebiyet vermiş, bu dönemde istenilen seviyelere ulaşamamıştır (Ab Rahman, A., Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42).

### 3.3.1.4. 1990 Yılı Sonrası

1990 yılı ve sonrasında Malezya zekât müessesesine daha da önem vermiştir. Bu dönemde zekât yönetiminin daha sistematik hale geldiği, alınan zekâtların çeşitlendiği görülmektedir. MAIN bünyesinde olmak suretiyle zekâtın daha profesyonel şekilde yönetildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde en önemli gelişme ise zekât toplama kısmının özelleştirilmesidir (Ab Rahman, A., Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42). 2001 yılına gelindiğinde altı özel kurumun teşekkül etmiştir.

**Tablo 14. Malezya'da Özelleşen Zekât Kurumları**

Kurum Adı	Faaliyet Alanı	Yılı
Pusat Pungutan Zakat	Wilayah Persekutuan	1991

<b>Lembaga Zakat</b>	Selangor	1994
<b>Pusat Urus Zakat</b>	Pulau Pinang	1994
<b>Pusat Kutipan Zakat</b>	Pahang	1995
<b>Pusat Zakat</b>	Negeri Sembilan	1998
<b>Pusat Zakat</b>	Melaka	2001

Kaynak: Ab Rahman, A., Alias, M., ve Syed Omar, S. M. N., 2012:35-42

Tablo 14'te 1991 yılından sonra zekât yönetiminden sorumlu altı özel şirket yer almaktadır. Buna göre "Pusat Pungutan Zakat" isimli şirket 1991 yılında Persekutuan eyaletinde zekât toplamak için kurulmuştur. 1994 yılında Selangor ve Pulau Pinang eyaletleri de zekât yönetimlerinin özelleştirmişlerdir. Son olarak 2001 yılında Melaka eyaletinde özelleştirme yapılmıştır.

Zekât yönetiminin özelleştirilmesi beraberinde; sadece zekât işleri ile ilgilenen görevlileri, zekât ofislerini ve zekât hesaplamada uzman kadroları getirmiştir. Bürokrasi engeline takılmaması, devletin altyapısından yararlanılması, bilgisayar teknolojisinin iyi kullanılması ve kurumsal bir altyapının oluşturulması özelleştirmenin en büyük faydalarındandır. Ayrıca; zekâtın hızlı toplanıp dağıtılması, yeni sistemin insanlar arasında tanıtılması, sistemde çalışan personelin özlük hakları, tecrübeli personelin işe alınması, pazarlama, finans, araştırma-geliştirme gibi şubelere ayrılması özelleştirmenin yenilikçi yönlerindedir (Ahmad & Shofian, 2010).

### 3.3.2. Malezya'da Zekâtın Yasal Çerçevesi

Malezya'da zekâtın toplanması ve dağıtılması açısından dört farklı yasal zemin bulunmaktadır (Ab Rahman, A., Alias, M., ve Syed Omar, S. M. N., 2012:35-42). İlkinde, zekât yönetimi için ayrı bir mevzuat bulunmaktadır. Yani zekât şirketi, ilgili eyaletin İslam Kanunlarının dışında kalmaktadır. İkincisinde; zekât için özel bir mevzuat bulunmamakta, zekât şirketi ilgili eyaletin İslam kanunlarına göre kurulmakta ve işletilmektedir. Üçüncü yasal zemin ise yalnızca zekâtın toplanmasını içermektedir. Zekât toplama işi ilgili eyaletin İslam Kanunlarına göre yapılmaktadır. İlk iki sistemde zekât yönetimi tamamen özel şirketler kanalıyla yapılırken üçüncü sistemde sadece zekât toplama kısmı, özel şirket tarafından yapılmaktadır. Özel şirketlerce toplanan zekâtlar MAIN kurumuna aktarılmakta, MAIN ise uygun kimselere dağıtmaktadır. Son sistemde zekât toplama ve dağıtım işi MAIN denilen

devlet kurumuna aittir (Ab Rahman, A., Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42).

### 3.3.2.1. Eyalet Bazında Zekât Mevzuatı

Malezya'da ülkenin tümünde uygulanan bir zekât düzenlemesi ve kanunu olmamıştır. Her bölge ve eyalette farklı isimlerle uygulanan mevzuat, zekât yönetiminde etkili olmuştur.

**Tablo 15. İlk Kez Zekât Düzenlemesi Yapan Eyaletler**

Kanun Adı	Eyalet	Yıl
<b>Enakmen Kutipan Zakat</b>	Kelantan	1927
<b>Undang Zakat</b>	Tganu	1947
<b>Enakmen Zakat</b>	Perlis	1949
<b>Enakmen Baitul Mal, Zakat dan Fitrah</b>	Perak	1951
<b>Enakmen Zakat</b>	Kedah	1955
<b>Enakmen Zakat dan Fitrah</b>	Johor	1957

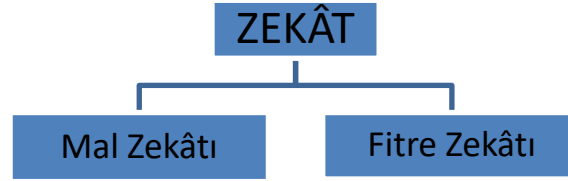
Kaynak:<https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/legal-framework-of-zakat-in-malaysia.pdf>

Tablo 15'te Malezya'da ilk kez zekât müessesesini yasal zeminde uygulayan eyaletler belirtilmiştir. İlk kez Kelantan eyaletinde "Enakmen Kutipan Zakat" isimli bir düzenleme ile zekât yasal bir zemine oturtulmuştur. Sırasıyla Terengganu, Perlis, Perak, Kedah ve Johor takip etmiştir. Tablodan Malezya'da zekât müessesesinin yüz yıldan daha fazla bir geçmişi sahip olduğu görülmektedir.

### 3.3.3. Malezya'da Zekât Yönetimi

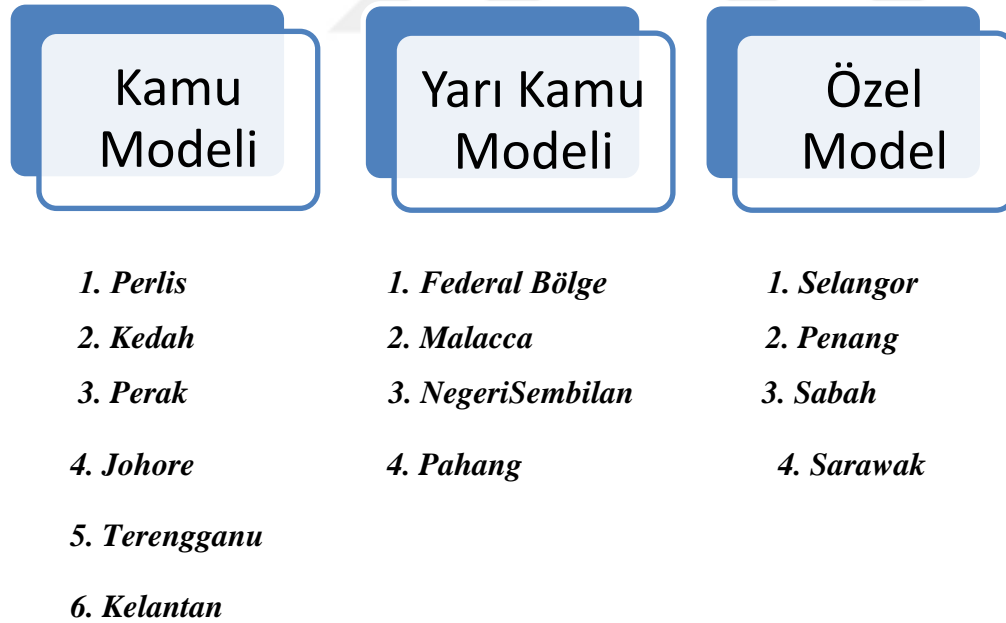
Malezya 1957 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra İslami müesseselerin hayata geçirilmesinde önemli çaba sarf etmiştir. Zekât müessesesi Malezya'da geçmişi olan bir müessesedir. Ülke genelinde zekât yönetiminde merkeziyetçiliği sağlayamasa da, eyalet bazında zekât yönetimi tek merkezde toplanabilmiştir (Yalçın, 2016:235-270). 1990 yılından beri Malezya'da zekât yönetimi önemli bir yol kat etmiştir. Zekât kapasitesi iki kat artmış, anı ölçüde etkinlik, verimlilik ve etkililiği de gelişme göstermiştir (Abd Rahim, RomleandErdris, 2016:453-457).

### Şekil 6. Malezya'da Zekât Türleri



Malezya'da zekât, mal zekâtı ve fitre zekâtı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şafi mezhebine göre mal ve fitre zekâtı şartları taşıyan Müslümanlar için aynı derecede farzdır (Azman, 2012:36). Mal zekâtı Malezya geleneğinde çeltik üzerinden verilmektedir. Fitre zekâtında her hangi bir nisap miktarı ve zenginlik ölçüsü aranmamaktadır. Günümüzde Malezya'da resmi olarak uygulanan bir zekât sistemi mevcuttur. Ancak bu sistemin üç alt modeli bulunmaktadır. Daha doğru ifade ile Malezya'da zekât yönetimi üç farklı yöntemle yapılmaktadır. Malezya 14 eyaletten oluşan bir devlettir. 14 eyalette 14 ayrı zekât sistemi bulunmaktadır. Her eyalet kendi içerisinde toplamakta ve dağıtmaktadır. Eyaletler arası transfer söz konusu değildir. Her eyalete ait bir İslam Konseyi bulunmaktadır. İslam Konseyi zekât yönetimi ile sorumludur.<sup>29</sup>

#### Şekil 7. Malezya'da Zekât Yönetimi



#### 3.3.3.1. Tam Kamu Modeli

14 eyaletten 6'sı olan; Perlis, Kedah, Perak, Johore, Terengganu, Kelantan eyaletlerinde ilk model uygulanmaktadır. Yani bu bölgelerde zekâtlar, Federal İslam

<sup>29</sup><https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/legal-framework-of-zakat-in-malaysia.pdf>

Konseyi tarafından toplanılmakta ve dağıtılmaktadır. Bu modelin uygulandığı eyaletlerde zekât gelirleri, diğer bölgelere nazaran daha düşüktür (Yalçın, 2016:235-270). Bunun en önemli sebebinin özelleştirilmemesinden kaynaklandığı iddia edilmektedir.

**Tablo 16. Tam Kamu Modeli**

Kurum Adı	Faaliyet Alanı
MajlisAgamaIslam	Perlis
LembagaZakatNegeri	Kedah
MajlisAgamaIslam	Johore
MajlisAgamaIslam	Terengganu
MajlisAgamaIslam	Kelantan
MajlisAgamaIslam	Perak

### 3.3.3.1.1. PerlisMajlisAgamaIslam

Perlis İslam Meclisi zekât yönetiminin tamamını kendisi yapmaktadır. Zekâtın toplanması ve dağıtılması aynı ekip tarafından yapılmaktadır. Resmi internet sitesinde 3 modül bulunmaktadır.<sup>30</sup> Birinci modül zekât ödemek isteyenler tarafından kullanılan ve hesap numaralarının girildiği modüldür. İkincisinde 2012-2016 yılları arası toplanan zekâtlara ait bilgiler yer almaktadır. Üçüncü kısımda ayrıntılı bir zekât hesaplayıcı bir modül bulunmaktadır.

**Tablo 17. Perlis İslam Meclisi Zekât Miktarları(RM)<sup>31</sup>**

Yıl	Zekât Miktarı (RM)
2012	1.941.900
2013	3.268.880
2014	3.439.600
2015	2.921.400
2016	2.912.100

**Kaynak:**<http://182.54.217.6/bantuanpelajaran/statistik.aspx>

Tablo 17'de Perlis eyaletinde toplanan yıllara göre zekât miktarları bulunmaktadır. 2013 ve 2014 yıllarında 3 milyon (RM) üzerine çıkan zekât miktarları 2016 yılında 2.912.100 (RM) civarında kalmıştır. Artma beklenirken

<sup>30</sup><http://182.54.217.6/>

<sup>31</sup> Malezya Ringiti (Malezya para birimi)



azalış olmuştur. Resmi internet sitesi incelendiğinde basit bir şekilde hazırlandığı ve uzman ekip hakkında bilgiler verilmediği görülmüştür. Zekât miktarında yaşanan azalma ile internet sitesi arasında orantılı bir düzensizlik vardır. Bu durum, kurumun zekât miktarının artması için özenli bir çalışma yapmadığı algısının doğurmaktadır.

### 3.3.3.1.2. Lembaga Zakat Negeri Kedah

Kedah eyaletinde bulunan Kedah Zekât Kurumunun tarihi 1935 senesine kadar gitmektedir. 1955 senesinde zekât yönetiminin eksiklikleri dile getirilmiş, 1984 senesinde kurum revizyona gitmiştir.<sup>32</sup> 2015 yılına geldiğinde "Lembaga Zakat Negeri Kedah" ismini almış, uzman kadroları ile zekât toplama ve dağıtma faaliyetlerini sürdürmektedir.

**Tablo 18. Zekât Sarf Yerleri ve Miktarı**

Sarf Yerleri	2014 (RM)	2015 (RM)	2016 (RM)
<i>Amil</i>	5,451,228	8,065,104	11,791,594
<i>Fakir</i>	46,644,664	60,350,677	67,608,579
<i>Miskin</i>	16,091,272	16,875,340	17,845,507
<i>Müellef</i>	1,446,670	1,902,430	1,680,590
<i>Yolcu</i>	-----	-----	-----
<i>Borçlu</i>	18,420	32,100	38,098
<i>Köle</i>	50,326,243	62,585,716	63,466,777
<i>Allah Yolundakiler</i>	211,390	189,050	245,840
<b>Toplam</b>	<b>120,189,887</b>	<b>150,000,417</b>	<b>162,676,985.00</b>

Kaynak: <https://drive.google.com/file/d/0BxtvN4TjCZL3NkZ3T3ZuUS15Wfk/view>

Tablo 18'de 3 yıla ait toplam zekât miktarı ve sarf yerleri bulunmaktadır. 2016 yılında 162 milyon RM civarında zekât toplanmıştır. 2014 yılına göre 40 milyon RM artış göstermiştir. Kedah'ta yolculara zekât verilmediği görülmektedir. Bunun haricinde 7 tabakaya düzenli olarak verilmektedir. En büyük miktar köle sıfatına sahip kimselere verilmekte iken en az zekât borçlu sınıfına verilmektedir.

### 3.3.3.1.3. Majlis Agama Islam Johore

<sup>32</sup><https://www.zakatkedah.com.my/index.php/profil-lznk/>

Johore İslam Meclisi, Johore eyaletinde zekât yönetiminin tamamından sorumludur. Meclisin tarihi 1925 yılına kadar uzanmaktadır. Ancak ilk dönemlerde genel İslami yaşayış kurallarında düzenlemeler yapmaktaydı. Zekât konusunda gelişmiş bir sistemleri yoktu. 1936 yılında yeni bir şura göreve başladıktan sonra sorumluluk alanları daha da genişletildi. 1978 yılında daha sistematik hale gelmiş, 2003 yılında son halini almıştır.<sup>33</sup> Resmi internet sitesi kapsamlı bir şekilde incelenmesine rağmen sayısal ve istatistiksel bilgilere rastlanılmamıştır.

#### **3.3.3.1.4. Majlis Agama Islam Terengganu**

Terengganu eyaletindeki zekât kurumu ilk olarak 1949 faaliyete geçmiştir. Aynı yıl hukuk konseyi oluşturulmuş, 1955 yılında İslam İdare Hukuku yürürlüğe girmiştir. Sonraki tarihlerde yeni değişiklikler yapılmış olup en son 2012 yılında zekât yönetimi sistemi ve kadrosu son şeklini almıştır.<sup>34</sup> Zekât kurumunun resmi internet sayfasında teorik birçok bilgi varkeni toplanan ve dağıtılan zekât miktarı hakkında ayrıntılı bilgiler bulunamamıştır. Yalnızca 2016 yılında 133.000.000 RM zekât geliri olduğu ifade edilmiş, ayrıntıya yer verilmemiştir.<sup>35</sup>

#### **3.3.3.1.5. Majlis Agama Islam Kelantan**

Kelantan eyaletinde kurulan meclis, 1915 yılında faaliyetlerine başlamıştır. 2000 yılının başlarında zekât yönetiminde uzmanlaşmayı sağlamıştır.<sup>36</sup> Diğer Zekât meclisleri gibi teorik zekât bilgilerine yer veren kurum istatistiksel bilgilere de yer vermiştir. Fazla ayrıntı olamamakla birlikte yıllara göre zekât miktarlarına ait önemli bilgiler bulunmaktadır.

---

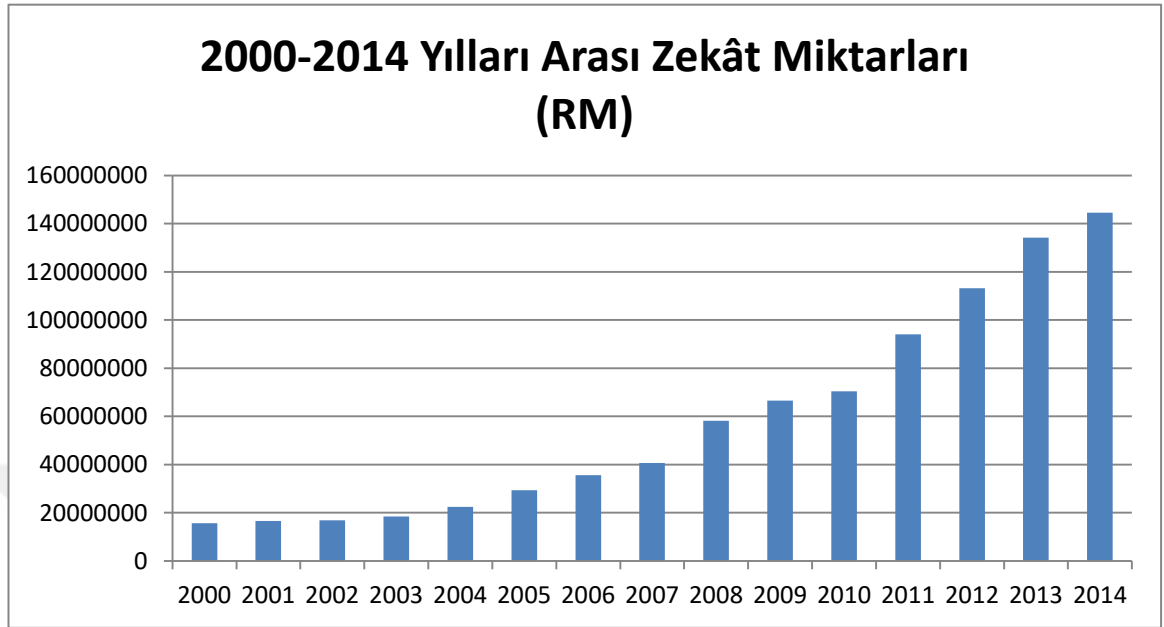
<sup>33</sup> <http://www.maij.gov.my/>

<sup>34</sup> <http://www.maidam.gov.my/index.php/index.php/profil/sejarah-penubuhan>

<sup>35</sup> <http://www.maidam.gov.my/index.php/files/arkib-polisi-dan-dokumen/Bajet-maidam-2016.pdf>

<sup>36</sup> <http://www.e-maik.my/portal/index.php/ms/profil/mengenai-kami/sejarah-kami.html>

**Şekil 8. Kelantan Eyaletinde Toplanan Zekât Miktarı**



Kaynak:file:///C:/Users/hp/Downloads/laporan-tahunan-2014.pdf

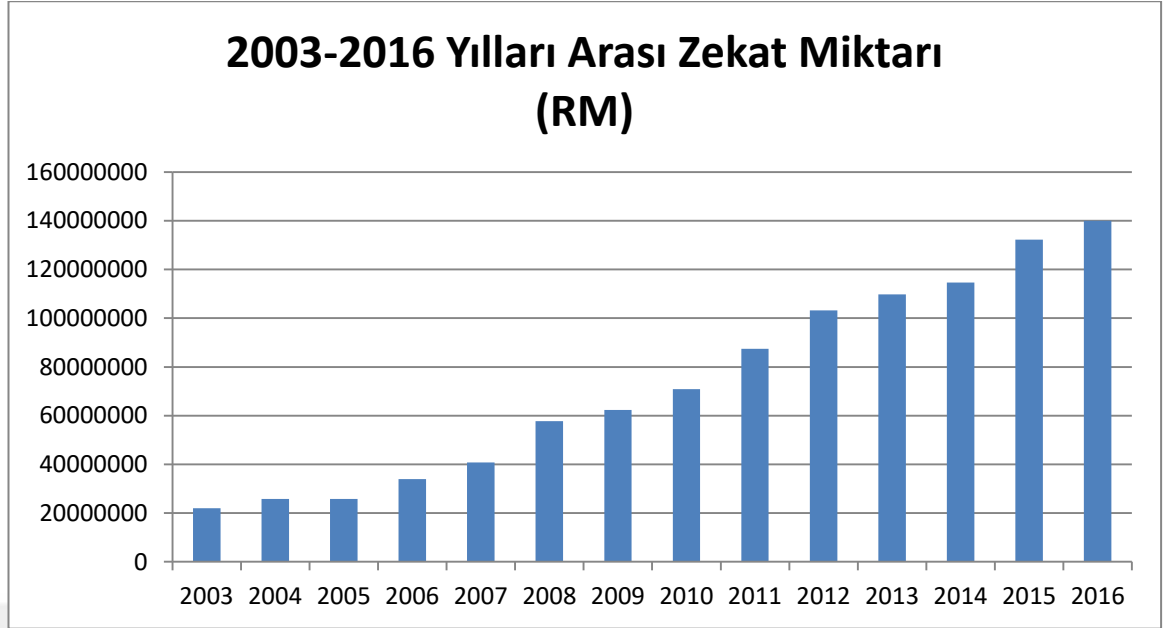
Kelantan eyaletinde 2000 yılına 15 milyon RM olan zekât miktarı her yıl artış göstererek 2014 yılına gelindiğinde 145 milyon RM dolaylarına ulaşmıştır. İnsanların zekât hakkında bilgi sahibi olmasının ve amil görevinde bulunanların bu duruma önemli katkısının olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında daha başka sayısal bilgiler bulunamamıştır.

### **3.3.3.1.6. Majlis Agama Islam Perak**

Perak eyaleti çok eski bir yerleşim yeri olduğu için İslam Meclisinin tarihi de eskidir. 1874 yılına kadar giden meclisin en son revizyonu 2004 yılında olmuştur.<sup>37</sup> Misyon ve amaçlarını saydamlık, hesap verilebilirlik ve etkinlik ilkeleri çerçevesinde ümmetin sosyo-ekonomik durumunu düzeltmek olarak açıklamışlardır.

**Şekil 9. Perak Eyaleti Yıllara Göre Zekât Miktarı**

<sup>37</sup><http://www.maiamp.gov.my/maiamp2/index.php/korporat/sejarah-maipk.html>



Kaynak:<http://www.maiamp.gov.my/maiamp2/index.php/zakat/prestasi-kutipan-zakat.html>

Şekil 9'da Perak eyaletinde toplanan zekât miktarına dair bilgiler yer almaktadır. 2000 yılında 21 milyon RM olan zekât miktarları 2016 yılında 7 kat artış göstererek 140 milyon RM seviyelerine gelmiştir. 2004-2005 yılları arası bir artış olmamış iken diğer tüm yıllarda artış sağlanmıştır.

### 3.3.3.2. Yarı Kamu Modeli

İkinci modelde; Federal bölge, Malacca, Negeri Sembilan ve Pahang bulunmaktadır. Özel toplama modelinde toplama işi özel bir şirket aracılığı ile yapılmaktadır. Toplanılan zekât gelirlerinden masraflar düşüldükten sonra geri kalan kısmı Federal İslam Konseyine transfer edilmektedir. Dağıtım işlemini Federal İslam Konseyi yapmaktadır. Zekât gelirlerinin ilk modele göre artış içinde olduğu görülmektedir.

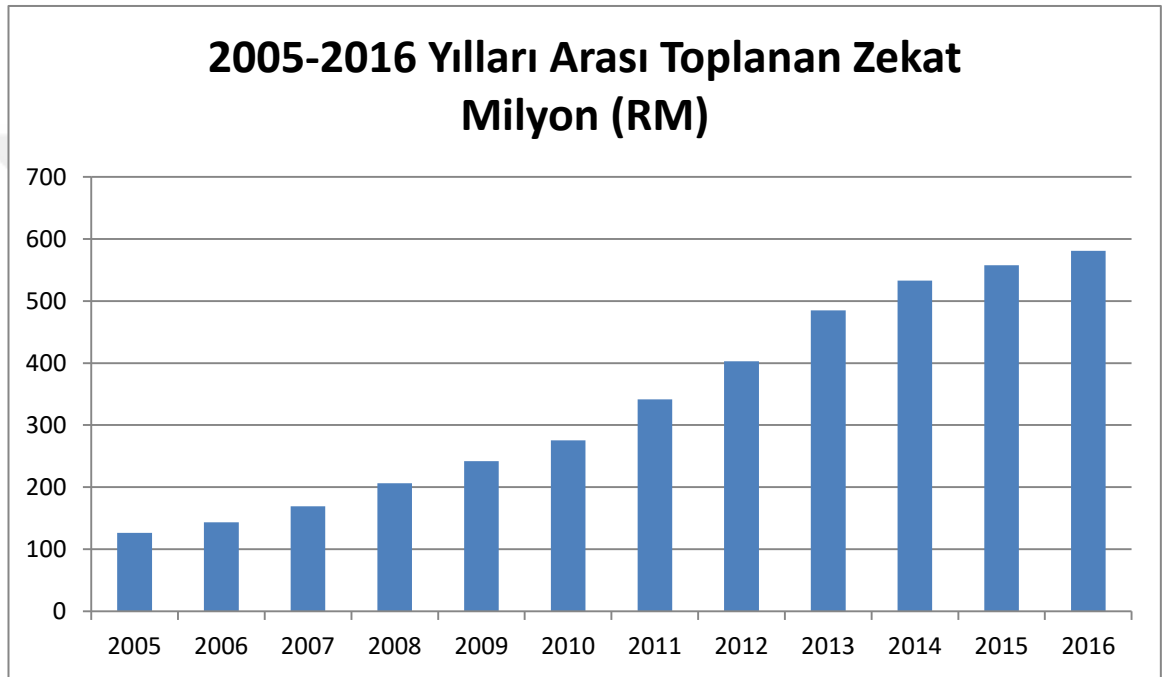
**Tablo 19. Yarı Kamu Modeli**

Kurum Adı	Faaliyet Alanı
<i>Pusat Pungutan Zakat</i>	Wilayah Persekutuan
<i>Pusat Kutipan Zakat</i>	Pahang
<i>Pusat Zakat Negeri Sembilan</i>	Negeri Sembilan
<i>Pusat Zakat Melaka</i>	Melaka

#### 3.3.3.2.1. Pusat Pungutan Zakat (PPZ)

Wilayah Persekutuan'da Pusat Pungutan Zakat (PPZ) isimli özel şirket zekât toplama faaliyetini yürütmektedir. Şirket topladığı zekâtı Federal Bölge İslam Zekât Konseyi adına toplamaktadır. 1991 yılında kurulmuştur. Topladığı zekâtı İslam Zekât Konseyine aktarmakta, dağıtım işini eyalet yönetimine bırakmaktadır. PPZ şirketi amil konumunda olduğu için topladıkları zekâtın 1/8'ini kendileri almaktadırlar. PPZ raporları incelendiğinde zekât ödeyen sayısı ve miktarında önemli artışlar kayda geçmiştir.

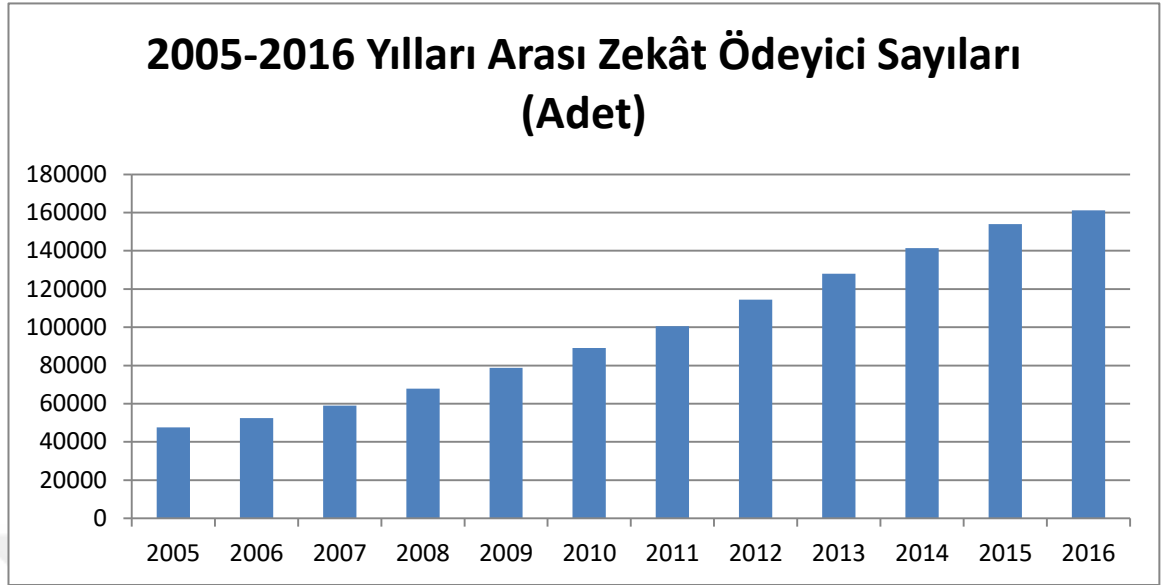
**Şekil 10. 2005-2016 Yılı PPZ Tarafından Toplanan Zekât Miktarları**



**Kaynak:** www.zakat.com.my (Taraflımızca derlenmiştir)

Şekil 10'da PPZ şirketinin 2005-2016 yılları arası topladığı zekât miktarı hakkında bilgiler yer almaktadır. 2005 yılında 130 milyon RM olan zekât miktarı, yıllar içerisinde önemli artışlar göstermiş, 2016 yılına gelindiğinde 600 milyon RM'ye ulaşmıştır. Her yıl mutlaka artış göstermiş, en çok artışı 2011-2012 yılları arası yaşanmıştır.

Şekil 11. PPZ 2005-2015 Zekât Ödeyici Sayıları



**Kaynak:** www.zakat.com.my (Tarafımızca derlenmiştir)

Şekil 11'de ise yine 2005-2016 yılları arasında PPZ şirketine zekâtını veren zekât ödeyici sayıları bulunmaktadır. 12 yılda zekât ödeyenlerin sayısında 4 kat artış yaşanmıştır. 2005 yılında 40000 civarı olan sayı 2016 160000 seviyelerini de geçmiştir. İnsanların daha da duyarlı hale geldikleri görülmektedir.

Tablo 20. 2015-2016 Yılı Toplanan Zekât Miktarı

Zekât Unsurları	2016 (RM)	2015 (RM)	% Değişim
Ücret	392.446.919	385.157.868	%2
Ticaret Malları	106.304.269	94.121.305	%13
Beyan Gelir	39.328.135	35.349.658	%11
Tarım Ürünü	39.606.805	39.960.077	%-1
Servet	432.984	590.942	%-27
Diğer	2.571.047	2.463.885	%4
<b>Toplam</b>	<b>580.690.160</b>	<b>557.643.738</b>	<b>%4</b>

Kaynak: <https://drive.google.com/file/d/0B-wyX-tUEYJlemFZY2IPU0dvelk/view>

Tablo 20'de PPZ şirketinin 2015 ve 2016 yıllarında topladığı zekât miktarları ve unsurlarına göre zekât dağılımı yer almaktadır. Maaştan kesinti yoluyla ödenen zekâtın en fazla paya sahip olduğu görülmektedir. 2016 yılında toplam zekât

miktarı ise, 580.690.160 RM olarak gerçekleşmiştir. Genel toplamda zekât gelirleri 2016 yılında bir önceki yıla göre %4 oranında artış göstermiştir.

### 3.3.3.2.2. Pusat Kutipan Zakat

1995 yılında zekât toplama faaliyetine başlayan Pusat Kutipan Zakat (PKZ) 9 kişilik bir kadroya sahipti. Pahang eyaletinde zekât toplamadan sorumlu tek şirkettir. Çalışma sistemi PPZ ile aynıdır. Zekât toplama konusunda son yıllarda kendini geliştiren zekât toplama şirketlerindedir. 2017 yılı itibarıyla 85 çalışanı bulunmaktadır.<sup>38</sup>

**Tablo 21. 2015 Yılı Unsurlarına Göre Zekât Miktarları**

Zekât Unsuru	Zekât Miktarı Milyon (RM)
<b>Maaş Kesintisi Yoluyla</b>	41,903,729
<b>Ticaret Malları</b>	39,691,796
<b>Para Tasarrufu</b>	12,453,168
<b>Beyan Edilen Gelir</b>	10,435,702
<b>Servet</b>	4,469,288

Kaynak: <http://www.zakatpahang.my/v3/index.php/2014-09-02-14-49-36/kutipan-zakat/2015>

Tablo 21'de 2015 yılı sonunda PPZ'nin toplamış olduğu zekât miktarlarının, unsurlarına göre dağılımı yer almaktadır. Maaşlardan kesinti yolu ile tahsil edilen zekât miktarı 41.903.729 RM olarak kayıtlara geçmiştir. Ticaret malları ise 40 milyon RM' ye yakın olarak gerçekleşmiştir. Onları sırası ile tasarruf edilen para, beyan edilen gelir ve servet unsurları izlemektedir.

**Tablo 22. 2015 Yılı Zekât Miktarı Sarf Yerleri<sup>39</sup>**

Sarf Yerleri	Zekât Miktarı (RM)
<i>Amil</i>	7,515,500
<i>Fakir</i>	14,004,983
<i>Miskin</i>	12,951,343
<i>Müellef</i>	6,471,351
<i>Yolcu</i>	630,496
<i>Borçlu</i>	3,848,880
<i>Köle</i>	238,460

<sup>38</sup><http://www.zakatpahang.my/v3/index.php/2015-04-20-07-17-27/profil-pkz/latarbelakang>

<sup>39</sup> <http://www.zakatpahang.my/v3/index.php/2014-09-02-14-49-36/agihan-zakat/2015>

<i>Allah Yolundakiler</i>	60,467,472
---------------------------	------------

Kaynak: <http://www.zakatpahang.my/v3/index.php/2014-09-02-14-49-36/agihan-zakat/2015>

### 3.3.3.2.3. Pusat Zakat Negeri Sembilan

1998 yılında kurulan PZNS şirketi Negeri Sembilan bölgesinde faaliyet göstermektedir. 10 çalışan ile başlayan şirkette 2017 yılında 73 kişi çalışmaktadır.<sup>40</sup> Sembilan sınırları içerisinde 12 şubesi bulunmaktadır. Bu şubeler ihtiyaç duyulduğunda zekât hesaplamakta ve tahsil etmektedirler.

**Tablo 23. PZNS 2016 Zekât Gelirleri**

Zekât Unsurları	Zekât Miktarı (RM)
<b>Maaş Kesintisi</b>	58,583,289.
<b>Para</b>	16,942,343
<b>Ticari mal</b>	16,705,363
<b>map</b>	3,641,862
<b>Epf</b>	2,686,360
<b>Altın Gümüş</b>	771,257
<b>Stok</b>	627,711
<b>Diğerleri</b>	895,460
<b>Toplam</b>	<b>100,412,122</b>

**Kaynak:** <http://www.zakatns.com.my/v5/info-kutipan/tahun-2016>

Tablo 23'te PZNS şirketinin 2016 yılında topladığı zekât miktarı yer almaktadır.

### 3.3.3.2.4. Pusat Zakat Melaka

Pusat Zakat Melaka (PZM) 2001 yılında faaliyete geçmiş, altı şube ve bir merkezden oluşan özel bir şirkettir. Melaka eyaletinde zekât toplamakla yetkilidir. Bu şirket diğerlerinden farklı olarak, insanların farkındalığını arttırmak için özel çalışmalar yapmaktadır.<sup>41</sup> Prosedürün en az olduğu şirkettir. Zekât yönetiminin her aşamasında uzman kadrosu çok hızlı çalışmaktadır. Dağıtım işi Majlis Agama İslam Melaka (MAIM) tarafından yapılmaktadır. Bu iki ayrı kuruluş aynı web sitesi üzerinden hizmet vermektedir.

### 3.3.3.3. Tam Özelleştirilmiş Model

Bu son model Selangor, Penang, Sabah ve Sarawak eyaletlerini kapsamaktadır. Bu modelin en verimli model olduğu görülmektedir. Zekât yönetimi tamamen özel sektörün yetkisi altında bulunmaktadır. Devletin ilgili birimleri tarafından denetime tabi tutulmaktadır.

<sup>40</sup> <http://www.zakatns.com.my/v5/info-pzns/sejarah-penubuhan>

<sup>41</sup> <http://www.maim.gov.my/index.php/my/informasi/anak-anak-syarikat-maim/zakat-melaka>



**Tablo 24. Özel Model**

<b>Kurum Adı</b>	<b>Faaliyet Alanı</b>
<i>Lembaga Zakat Selangor</i>	Selangor
<i>Zakat Pualu Pinang</i>	Pualu Pinang
<i>Pusat Zakat Sabah</i>	Sabah
<i>Tabung Baitulmal Sarawak</i>	Sarawak

**Kaynak: Tarafımızca derlenmiştir.**

### 3.3.3.3.1. Lembaga Zakat Selangor (LZS)

Tam Türkçe ifade etmek mümkün olmasa da "Selangor Zekât Enstitüsü" olarak çevrilebilmektedir. Selangor eyaletinde zekât toplama ve dağıtımından sorumlu olan bu şirket 1997 yılında kurulmuştur.<sup>42</sup> Zekât geliri en yüksek şirkettir. 2012 yılında Selangor eyaletinde (LZS) yaklaşık 500 milyon (RM)<sup>43</sup> toplamıştır.<sup>44</sup> Zekât yönetiminin başında Selangor sultanı bulunmaktadır. Majlis Agama Islam Selangor denilen İslam meclisi sultana bağlıdır. Meclise bağlı "Anak Syarikat Mais" isiminde bir kurum daha bulunmaktadır. LZS ise bu kurumun alt birimidir. LZS benzeri zekât toplayan bazı şirket ve kuruluşlar bulunsa da, LZS dağıtım kısmının sultan adına Selangor'daki tek yetkilisidir.

### 3.3.3.3.2. Zakat Pualu Pinang (ZPP)

Penang eyaletinde zekât yönetimini tam anlamı ile elinde tutan bir şirket de "Zakat Pualu Pinang" şirkettir. 1994 yılında tam faaliyete geçmiştir.<sup>45</sup> Toplam zekât geliri diğer şirketlere nazaran az olan ZPP'nin dağıtım konusunda oldukça uzmanlaştığı resmi internet sayfası incelendiğinde görülmektedir. Özellikle fakir ve miskin sınıfının tespiti için uzman ekip oluşturmuştur. Zekât alıcılarının kriterlerinin belirlenmesinde ayrıntılı bir sistem oluşturmuştur.

<sup>42</sup> <http://www.zakatselangor.com.my/info-lzs/sejarah-lzs/> Erişim Tarihi: 04.07.2017)

<sup>43</sup> RM: Malezya Ringiti (Para birimi)

<sup>44</sup> <http://www.mia.org.my/new/downloads/nbzs/2013/02-zakat-management-in-malaysia.pdf> (Erişim Tarihi: 04.07.2017)

<sup>45</sup> <http://www.zakatpenang.com/zpp/index.php/info-zpp/sejarah-penubuhan>

**Tablo 25. Zekât Almada Genel Şartlar**

Zekât Alabilmenin Genel Şartları
1. Müslüman olmak
2. Malay olmak
3. En az 3 yıl ikamet
4. Yeterli aile gelirine sahip olmamak
5. Başka yerden yardım almamak

Kaynak:<http://www.zakatpenang.com/zpp/index.php/agihan/kriteria-permohonanzakat/syarat-bantuan-umum>

Tablo 25'te zekât alabilmek için müracaat genel şartları belirtilmiştir. Ön şartlar yerine getirildikten sonra ayrıntılı bir araştırma süreci başlatılmaktadır. Müracaat edenin yaşı, mesleği, hastalığı, evi vs. gibi bilgiler de soruşturulmaktadır. Şirketin genel anlamda etkin çalıştığı söylenebilmektedir.

### 3.3.3.3. Pusat Zakat Sabah (PZS)

Sabah eyaletinde 2006 yılında faaliyete başlayan "Pusat Zakat Sabah" şirketi diğer iki özel şirket gibi iyi bir sisteme sahiptir.<sup>46</sup> Genel başvuru şartları ZPP kadar ağır değildir. PZS öğrenci burslarına önem vermektedir.

**Tablo 26 . PZS Yıllara Göre Zekât Gelirleri**

Yıl	Toplam Zekât (RM)	Yüzelik Değişim
2010	26.089.537	6.83
2011	32.509.946	24.61
2012	37.034.420	13.92
2013	48.481.454	30.91
2014	64.959.240	33.99
2015	72.904.222	12.23
2016	64.957.773	-10.90

Kaynak:[http://www.zakat.sabah.gov.my/index.php?option=com\\_content&view=article&id=23&Itemid=147&lang=en](http://www.zakat.sabah.gov.my/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=147&lang=en)

<sup>46</sup>

[http://www.zakat.sabah.gov.my/index.php?option=com\\_content&view=article&id=5&Itemid=126&lang=en](http://www.zakat.sabah.gov.my/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=126&lang=en)

Tablo 26'da PZS şirketinin Sabah eyaletinde toplandığı zekât miktarlarının yıllara göre dağılımı bulunmaktadır. 2010 yılından bu yana toplanan zekât miktarlarında her yıl artış gözlemlenirken, 2016 yılında bir önceki yıla göre %10 civarında azalma söz konusu olmuştur.

#### 3.3.3.3.4. Tabung Baitulmal Sarawak

Tabung Baitulmal Sarawak (TBS) ilk kez 1984 yılında zekât toplamak ve dağıtmak için Sarawak İslam Konseyi bünyesinde kurulmuştur. Faaliyetlerine halen devam etmekte olan kurum 2001 yılında özel bir statü kazanmıştır.<sup>47</sup> Kurumun resmi internet sitesinde istatistiksel bilgilere rastlanılamamıştır.

#### 3.3.4. Zekâtın Toplanması

Malezya'da eski tarihlerden bu yana zekât toplanmaktadır. Ancak federal anlamda zorunluluk söz konusu olmayıp, eyalet seviyesinde bazı hapis ve para cezaları bulunmaktadır (Yalçın, 2016:235-270). Zekât kamu adına toplanmakta ve kamu adına dağıtılmaktadır. Toplayan veya dağıtanlar özel şirketler olsa da bu işlemi devlet adına yapmaktadırlar. Malezya'da zekât üç farklı şekilde toplanmaktadır. Bunlardan birincisi ve en geleneksel olanı; zekâtın kişiler tarafından devletin belirlediği amillere verilmesidir. İkinci yöntemde zekât, devletin zekât toplamakla yetkilendirdiği zekât merkez ve bürolarına verilmektedir. Hatta bu işle görevlendirilen bankalar bile bulunmaktadır. İsteyen banka gişelerine ve banka hesaplarına zekâtlarını ödeyebilmektedir.

Üçüncü yöntem ise en yaygın olanı ve en yüksek zekât kalemini oluşturmaktadır. Zira bu yöntemde gelir elde edenlerin gelirlerinden aylık kesinti şeklinde tahsil edilmektedir.<sup>48</sup> Zekâtın gelirlerden kesinti yolu ile tahsil edilmesi; takip açısından, ödemenin kolay olmasından, maaşlı işlerde çalışanların çok olmasından ve bu konuda verilen fetvalar gibi nedenlerden dolayı en çok zekât geliri getiren yöntemdir. Zira 1997 yılında Milli Fetva Konseyi zekât yeterliliğine sahip olanların gelirlerinden de zekât vermeleri gerektiği konusunda bir fetva yayınlamıştır (Yalçın, 2016:235-270). Daha sonraları; Federal Bölge başta olmak üzere bazı

<sup>47</sup><https://www.tbs.org.my/www/?page=5>

<sup>48</sup>LZS Annual Report. 2013, 2014, 2015.

eyaletlerin de müftülükleri aynı doğrultuda fetva vermişlerdir. Verilen bu fetvalar gelir üzerinden verilen zekât miktarını son yıllarda ciddi anlamda arttırmıştır (MohdRodziEmbong, Roshaiza Taha andMohdNazliMohd Nor,2013:145). Ticaret malları, hayvanlar, madenler, tarım ürünleri gibi zekât vermeyi gerektiren unsurlar üzerinden verilen zekât miktarı, ücrete nispeten çok aşağı seviyelerde kalmıştır (Kaslam, 2009:15-32).

Gelir üzerinden iki şekilde zekât toplanmaktadır. Bunlardan birinde düzenli gelir edenlerin bir yıllık gelirleri hesaplanır, %2,5 oranında zekât oranı uygulanır ve bu miktar 12 aya bölündükten sonra tahsil edilir. Diğerinde ise, düzenli geliri olmayan ticaret erbabı veya diğer gelir sahiplerinin yıllık gelirlerinden ailenin giderleri düşülür kalan kısma %2,5 oran uygulanıp aylık taksitlerle tahsil edilir.<sup>49</sup>

### 3.3.5. Zekâtın Dağıtılması

Malezya'da zekât devlet tarafından ve özel şirketler tarafından dağıtılmaktadır. Ancak dağıtımın tamamı devlet adına yapılmaktadır. Zekât dağıtımı konusunda her eyalette farklı yöntemler uygulanmakla birlikte bazı ortak uygulamaların olduğu da görülmektedir. Bu ortak esaslar ise şunlardır;<sup>50</sup>

- Tevbe suresinde geçen sekiz tabakanın gözetilmesi<sup>51</sup>
- Temel ihtiyaçlara verilmesi
- Önceliğe göre verme
- Zekât malını ayırma
- Zekâtın verimli kullanılmasını sağlama

<sup>49</sup> <https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf>

<sup>50</sup> <https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf>

<sup>51</sup> [http://www.maj.gov.my/?page\\_id=403](http://www.maj.gov.my/?page_id=403)

**Tablo 27. Malezya'da Zekâtın Sarf Edildiği Yerler**

<b>Zekât Sarf Yerleri</b>	
<i>Fakirler</i>	Eyaletlerin çoğunda en fazla zekât, fakir ve miskinlere dağıtılmaktadır. Ancak miskinler fakirlere göre daha çok pay almaktadırlar.
<i>Miskinler</i>	Bu iki kısma verilen zekâtlar; iş kurmak için sermaye, aylık maaş, ev inşası için destek, öğrencilere burs şeklindedir.
<i>Amiller</i>	Zekâtlar amel denilen zekât memurlarına da harcanmaktadır. Ancak zekât gelirlerinden sadece memurların payı değil, zekât toplama ve dağıtmada kullanılan tüm masraflar da düşülmektedir.
<i>Müellefe-i Kulub</i>	Kalplerin İslam dinine ısındırılması maksadıyla zekât sarf edilebilmektedir. Fakat Malezya'da esasen, gayri Müslimler içinde yaşayan; öğrenciler ve bağımsızlık mücadelesi veren Müslümanlar için kullanılmaktadır.
<i>Köleler</i>	"Rikab" olarak ifade edilen köleler eski asırlarda olduğu şekliyle bulunmamaktadır. Buna benzeyen; İslami faaliyetleri sonucu hapse girmiş ve işverenin baskısına maruz kalan kadınların kurtulması için kullanılmaktadır.
<i>Borçlular</i>	Temel ihtiyaçları için borçlanmış veya muztar halde bulunan Müslümanlar için kullanılmaktadır.
<i>Allah Yolundakiler</i>	Bu kısımda zekât; gayri Müslimler ile savaşan Müslümanlar, İslami neşir ile uğraşanlar ve bir kısım başarılı öğrenciler için sarf edilmektedir.
<i>Yolcular</i>	Malezya'da "ibn-i sebil" diye tabir edilen yolcuların kapsamı geniş tutulmuştur (Haron, Nurul Husna,2010:123-138). Zira yurt dışında okuyan öğrenciler, evsiz ve yetimler, sürgündeki Müslümanlar ve malını kaybetmiş tüccarlar için kullanılmaktadır.

Kaynak:et-Tevbe 9/60

Tablo 27'de Tevbe suresinde geçen zekât sarf yerleri ve Malezya'da uygulanma şekli ifade edilmiştir. Eyaletler arası farklı uygulamalar dikkat çekse de sarf yerleri konusunda ortak bir tablo ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2016:235-270).

### 3.3.5.1. Zekâtın Dağıtıldığı Alanlar

Zekât dağıtılırken sekiz tabakaya önemli ölçüde dikkat edilmektedir. Ancak bu sekiz tabakanın da içerisinde bazı alanlar bulunmaktadır. Malezya'da zekât, önceden belirlenmiş; barınak, gıda, eğitim, sağlık, giyim ve ulaşım alanlarına dağıtılmaktadır.

### 3.3.5.2. Toplanan Zekâtın Dağıtılma Oranı

Zekât yönetiminin etkin olması, zekât toplama ve dağıtma aşamalarının da etkin olmasına bağlıdır. Toplanan zekâtın doğru zamanda doğru kişilere ulaştırılmaması bu etkinliği zedelemektedir.

**Tablo 28. Zekât Dağıtımının Toplanan Zekâta Oranı**

Eyaletler	Dağıtım Oranı %
Perlis	70,94
Kedah	98,05
Johore	80,67
Terengganu	85,85
Kelantan	102,09
Perak	95,91
K. Lumpur	90,81
Pahang	80,77
Negeri Sembilan	72,46
Melaka	103,07
Selangor	90,17
Pualu Pinang	92,30
Sabah	79,20
Sarawak	61,12

Kaynak: Nadzri, Rashidah and Normah, 2012:61-72

Tablo 28'de Malezya'nın eyaletlerinde 2010 yılında toplanan zekâtın ne kadarının dağıtıldığına dair bilgiler bulunmaktadır. Sarawak'ta toplanan zekâtın %61'i dağıtıldığı, Melaka'da %103'ünün dağıtıldığı görülmektedir. Sarawak'ta dağıtımda sorun yaşanmasının sebebinin, zekâtların önemli bir kısmının yılın son günleri toplandığından kaynaklanmaktadır. Melaka'da %103 olmasının sebebi ise, önceki yıllardan devreden zekât miktarının da dağıtıma konu olmasıdır.

**Tablo 29. Zekât Toplama - Dağıtım ve Oranları (Malezya Genel)**

Yıl	Toplanan (RM) Milyon	Dağıtılan (RM) Milyon	Dağıtılamamış (RM) Milyon	Dağıtılamam (%) (RM) Milyon
1999	195.51	143.50	52.01	26.60
2001	320.36	207.40	112.96	35.25
2003	408.40	325.00	83.40	20.42
2005	573.10	401.50	171.60	29.94
2007	806.28	511.41	294.87	36.57
2009	1.196.87	1.087.08	36.57	9.17

Kaynak: (Embong, Roshaiza and Mohd 2013:141-150).

Tablo 29'da Malezya genelinde yıllara göre zekât toplama ve dağıtım hakkında bilgiler verilmiştir. Tablonun genelinden toplanan zekâtın etkin bir biçimde dağıtılamadığı görülmektedir. 2007 yılında toplanan zekâtın %36'sı dağıtılamamıştır. 2009 yılında ise dağıtılamam oranı %9.17 olarak gerçekleşmiştir. Malezya'da zekât yönetiminde en çok eleştirilen konuların başında dağıtımdaki etkinsizlik gelmektedir.

### 3.3.6. Malezya Zekât Kurumları Performans Ölçümü

Malezya'da her geçen yıl toplanan ve dağıtılan zekât miktarı artış göstermesine rağmen, henüz istenilen potansiyele ulaşamamıştır (Pusat Pungutan Zakat-Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan, 2009). Eyaletlerden toplanan verilere göre Malezya'da zekât yönetimi halen tam etkinliğe ulaşamamıştır. Zekât kurumlarının mükemmel performans ile çalışması insanların güvenini arttırmada en önemli etkenlerdendir. Mükemmel performansla ulaşmak bir seçenek değil, örgütsel varlığın devamı niteliğindedir (Noor, 2012:71-80). Performans ölçümü tarihi eski bir kavram olmasının yanında kurumların daha da kurumsallaşması için gerekli görülen ve son yıllarda talebi artan bir kavramdır (Keehley&Abercrombie 2008). Bu talep ise yine son yıllarda gündeme gelen hesap verilebilirlik ilkesine dayanmaktadır. Performans ölçümünde klasik yaklaşıma göre bir organizasyonun performansını ölçmek için altı kriter bulunmaktadır (Rolstadas, 1998:989-999). Bu kriterler; etkinlik, verimlilik, kalite, üretkenlik, yenilikçilik ve karlılıktır.

Malezya'da 14 eyalet bulunmakta, her eyalet zekât kurumunu kendisi yönetmektedir. Dağıtım faaliyeti, ümmet adına zekât kuruluşları tarafından yapılmaktadır. Zekât kuruluşlarının etkin ve verimli çalışması, zekâtın layık ellere ulaşması ile yakından ilgilidir. Zekât kuruluşları için iyi bir performans göstergesi oluşturmak için, zekât farklı boyutlarını hesaba koymak gerekmektedir. Abd Halim, Rozman&Ahmad, (2007) bu durumu "zekât performans göstergesi" ile ifade etmişler, Keehley&Abercrombie, (2008) ise dört ölçü geliştirmişlerdir. Bu ölçüler; girdi, süreç, çıktı ve sonuçtur.

## Şekil 12. Zekât Performans Göstergesi



Kaynak:(Noor, 2012:71-80).

Zekât performans ölçümünün ilk safhası ve ilk boyutu girdi ve kaynaklardır. Bir organizasyonun çalışabilmesi için en önemli faktör girdilerdir. Girdi verileri aşamasını; zekât ödeyenler, kurum çalışanları ve kurumun algıları oluşturmaktadır. Kurumun girdi seviyesini değerlendirebilmek için; altyapı kullanılabilirliği, personel sayısı ve bilgili personel gibi verilere ihtiyaç duyulmaktadır. İkinci boyutu ise süreçtir. Süreç, performansı ölçen önemli bir bileşendir. Zekât toplamak ve dağıtma aşamasına kadar birçok süreç oluşmaktadır. Bütçeleme bu süreçlerden birisidir (Noor, 2012:71-80).

Zekât performans ölçümünde üçüncü boyut çıktıdır. Çıktı aşaması; kurum tarafından tamamlanan faaliyetleri, zekât alıcılarını ve tahsis edilen fonları kapsamaktadır. Birden fazla hedef ve birden fazla alıcı olmasından çıktı performansı ölçmek gerçekten zordur (Sullivan, 1995). Sonuç aşaması, süreç ve çıktıların sonuçlarını ifade etmektedir (Keehley&Abercrombie, 2008). Temelde zekât veren ve zekât alanların sayısındaki artış, sonuç için önem arz etmektedir. Bunun yanında olumlu bir sonuç için zekât alanların gelirlerinde artışın meydana gelmesi gerekir. Dağıtılan zekâtın en çok ihtiyacı olanlara ulaşip ulaşmadığı da önemli bir sonuçtur. Zekât verenlerin algısı ve tatminlik düzeyleri sonuç boyutunda önemli göstergelerdendir.

**Tablo 30. Performans Ölçüm Unsurları**

Boyutlar	Örnekler	Boyutlar	Örnekler
<b>Girdi</b>	*Organizasyonun altyapısı *Dağıtım bütçesi *Veri tabanı sistemi *Personel sayısı *Asnaf ve personelinanlama düzeyleri	<b>Çıktı</b>	*Verilen yardımın uygunluğu *Verilen yardımın yeterliliği *Toplama durumu *Dağıtımın durumu *Kullanılan kaynakların etkinliği



	*Personelin istihdam durumu *Personel yeterlilik düzeyi		
<b>Süreç</b>	*Toplama ve dağıtım prosedürleri *Asnafın tanımlanması *Seçim süreci *Onay için harcanan süre *Eğitim *Muhasebe ve Denetim sistemi	<b>Sonuç</b>	*Ekonomik durumun artması nedeniyle alıcıları kaldıran alıcıların sayısı *Hizmet sunumunda algılama *Hesap verilebilirlik

Kaynak:(Noor, 2012:71-80).

Kurumların performansını ölçmede kullanılan unsurların özeti Tablo 38'de ifade edilmiştir. Girdi boyutunda; organizasyon yapısı, bütçe, personel sayısı, personel yeterliliği ve veri tabanı gibi unsurlar yer almaktadır. Bu unsurlardan birisinin eksikliği organizasyonun performansı hakkında net bilgi verilmesine engel olacaktır. Süreç boyutunda ise, onay için harcanan süre, muhasebe ve denetim sistemi gibi önemli unsurlar yer almaktadır. Çıktı boyutunda, genelde dağıtıma dair unsurlar yer almaktadır. Örneğin; dağıtım yerinin miktarı, uygunluğu ve kaynakların etkinliği bu kısımda önemli bileşenlerdir. Sonuç odaklı bir performans sistemi elbette başarıya çok daha yakındır. Zira zekât alan kişilerin gelir seviyelerindeki artış en önemli sonuçlardan birisidir. Bunun yanında hesap verilebilirlik ilkesi ve hizmet sunumunda kişilerin algısı da önem arz etmektedir.

**Tablo 31. Performans Ölçüm Örnekleri**

Performans Ölçümü				
Görev	Girdi	Süreç	Çıktı	Sonuç
*Fakirlere yardım sağlamak	*Personel maaşları, *Personel arasında yeterlilik düzeyi, *Eğitim masrafları	*Alıcıların belirlenmesi ve seçilmesi, *Eğitim ve izleme	*Finansman ve eğitim desteği alan alıcıların sayısı	*Alıcıların geliştirilmiş işletme performansı

Kaynak:(Noor, 2012:71-80).

Tablo 31 zekât kurumlarının performans ölçüm sürecinin akışını göstermektedir. Öncelikli hedef fakirlere zekât dağıtarak, onların gelir düzeylerinin artmasını sağlamaktır. Bu tabloda personel maaşları ve eğitim masrafları girdi olarak kabul edilmiştir. Zekât almak isteyenlerin müracaat süreci ve görevli personelin bunu onaylama süreci ise süreç kısmın oluşturmaktadır. Kaç kişinin bu yardımlardan

faydalandığı çıktı kısmını oluşturmaktadır. Sonuç olarak zekâat kurumunda alılan personelin performansı da sistemin en son kısmını oluşturmaktadır.

### 3.3.7. Malezya'da Zekâat - Yoksulluk İlişkisi

Malezya'da yapılan bir çalışmada (İbrahim, 2006) zekâatın, yoksulluğun azaltılmasında etkili bir araç olduğunu ortaya çıkarmıştır. Haron vd. (2010) zekâatın u büyük hedefe ulaşmak için önemli bir potansiyele sahip olduğunu iddia etmektedirler. Bunlar; tüm Müslümanlar için temel ihtiyaçların karşılanmasını garanti altına almak, gelir ve refahtaki eşitsizlikleri azaltmak ve zekâat mükelleflerinin i dünyasını ve zenginliklerini arındırmaktır. Ancak Malezya'da dağıtılmamış zekâat oranı küçümsenmeyecek kadar çoktur.

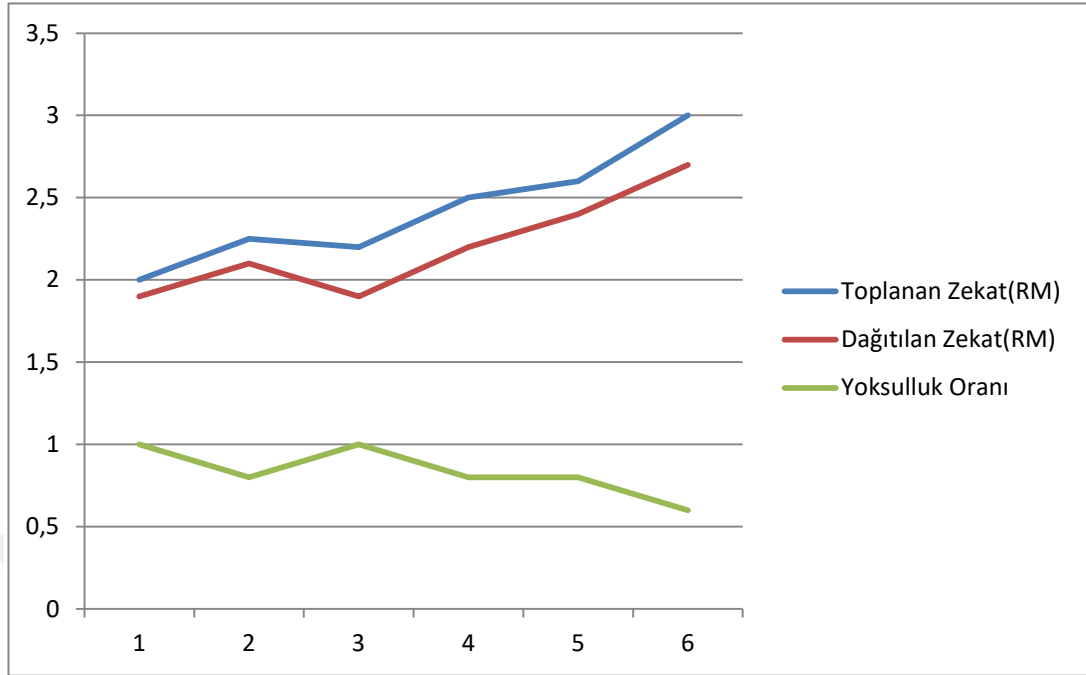
**Tablo 32. 2002-2009 Malezya Yoksulluk Oranları**

Yıl	2002	2004	2007	2009
Yoksulluk Oranı %	6.00	5.70	3.60	3.80
Yoksul Sayısı	1.376.418	1.354.046	899.824	981.810
Yoksul Müslüman Sayısı	737.238	727.537	485.532	530.989
Aşırı Yoksul Oranı %	1.00	1.20	0.70	0.70
Aşırı Yoksul Sayısı	229.403	285.062	174.966	180.860
Aşırı Yoksul Müslüman Sayısı	122.873	153.166	94.409	97.814

Kaynak: Economic Planning Unit (EPU). 2013. Incidence of poverty by ethnicity, strata and state, Malaysia, (1970-2009). Available at <http://www.epu.gov.my/household-income-poverty>

Malezya'da yoksulluk oranı 2002 yılında %6 iken 2009 yılına gelindiğinde %3.80'e gerilemiştir. Esasen 2007 yılında %3.60 ile en düşük oranı yakalamıştır. 2009 yılında yoksul sayısında da önemli azalış söz konusudur. Aşırı yoksul oranında ise %30 oranında bir azalma olmuştur. 2009 yılı sonu itibarı ile aşırı yoksul Müslüman sayısı ise 97.814 olarak gerçekleşmiştir. Zekâat toplama ile yoksulluğun azalması arasında bir ilişki mutlaka vardır. Ancak yoksulluğun azalması bütünü ile zekâata bağlı olarak gerçekleşmemiştir.

**Şekil 13. Zekât İle Yoksulluk Oranı Arasındaki İlişki**



**Kaynak:**(Embong, RoshazaandMohd2013:141-150)

Şekil 13'de 2009 yılındaki verilere göre yoksulluk ve zekât arasındaki ilişki incelenmiştir. Toplanan ve dağıtılan zekât miktarının birbirlerine yakın oldukları, ancak toplanan zekâtın dağıtılan zekâttan fazla olduğu görülmektedir. Toplanan zekât miktarı arttıkça yoksulluğun da azaldığı görülmektedir. Malezya'da zekâtın yoksulluğu azaltabildiğinin önemli bir göstergesidir. Zekât miktarı arttıkça, yoksullara dağıtılacak pay da o nispette artacaktır (Embong, RoshazaandMohd2013:141-150).

### 3.3.8. Malezya'da Zekât - Vergi İlişkisi

Malezya'da bazı unsurlar üzerinden zekât verilmektedir. Son yıllarda Malezya'nın farklı eyaletlerinin İslam Meclislerinde verilen fetvalar sebebi ile maaş karşılığı çalışan kişiler aylık gelirlerinden de zekât verebileceklerdir. Bu fetvadan sonra, gelir üzerinden verilen zekât miktarında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Vergilemede, aynı konu üzerinden verilen vergi çifte vergilendirme ile ifade edilmektedir. Vergiler genelde servet, gelir ve harcamalar üzerinden verilmektedir. Zekât ise genelde servet üzerinden verilmektedir. Mezhepsel farklılıklar neticesinde gelir üzerinden de zekât verileceği hükme bağlanmıştır. Malezya'da çifte

vergilendirmenin önüne geçebilmek adına, zekât veren kişilere -belirli şartlar dahilinde- verdikleri zekât miktarınca gelir vergisi muafiyeti tanınmıştır.

### 3.3.8.1. Malezya'da Gelir Vergisi

Malezya'da gelir üzerinden alınan iki vergi bulunmaktadır. Bunlar; kişisel gelir vergisi ve kurumların gelir vergisidir.

**Tablo 33. Malezya Gelir Vergisi Oranları**

Kişisel Gelir Vergisi Oranları %
1
5
10
16
21
24
24,5
25
26
28

Kaynak: BasicTaxInformation – Malaysia - 2016

Malezya'da da Türkiye'de olduğu gibi, gelir vergisi artan oranlı tarifeye sahiptir. %1 - %28 arası vergi oranları uygulanmaktadır. Kurumların gelir vergisinde ise %19 ve %24 olmak üzere iki oran bulunmaktadır.

**Tablo 34. Gelir Vergisi İndirimi**

İndirim Konuları	RM (Malezya Ringiti)
Ücret geliri 35.000 RM'den düşük ise	400
Çalışmayan eş (kadın) için	400
Çalışmayan eş (erkek) için	400
Zekât ve Fitre iadesi	Hepsi

**Kaynak:** <https://www.pwc.com/my/en/assets/publications/2016-malaysian-tax-business-booklet.pdf>

Malezya'da gelir vergisinde indirim konusu edilecek unsurlar Tablo 34'te gösterilmiştir. Belirli bir seviyenin altında elde edilen yıllık gelirler için 400 RM vergi iadesi söz konusudur. Bununla birlikte çalışmayan erkek ve kadın eşler için de aynı miktar indirim hakkı tanınmaktadır. Fakat zekât ve fitre için her hangi bir limit bulunmamaktadır. Yani gelir vergisi mükellefleri ödedikleri zekâtın tamamını indirebilmektedir.

### 3.3.8.2. Malezyya'da Gelir Vergisi Zekât İndirimi

1967 tarihli Malezyya Gelir Vergisi Kanunu 6A bölümü 3. maddesi zekât ve vergi muafiyetinden bahsetmektedir.<sup>52</sup> Bu maddede, zekât ve fitre gibi İslami mali yükümlüklerin bazı kamu kurum veya devletin onadığı özel yardım kuruluşlarına verilmesi durumunda, verilen aynı miktarın gelir vergisinden düşülmesi imkanı getirilmiştir. Şart o ki, ilgili kurumun verdiği makbuz vergi idaresine teslim edilmiş olmalıdır. Aynı kanunun, "toplam gelir" başlıklı bölümünün 44. maddesinde şirketler için de böyle bir imkandan bahsedilmiştir. Zekâtın vergi ile ilişkisi ve vergiden indirilmesi, ulusal anlamda zekât hesaplama sistemine olan ihtiyacı arttırmıştır (Hj Musa bin Othman, 2013)

Son yıllarda kişisel gelir ve şirket gelirlerinden kaynaklı zekât gelirlerinde çok önemli artışlar olmuştur. İslami hassasiyeti olan büyük şirketlerin zekâtlarını tam ödemeye teşvik edilmesinin bu duruma önemli katkısı olmuştur. 2014 yılında zekât veren kişilerin sayısında 2013 yılına göre %14, zekât veren şirketlerin sayısında ise %39 artış sağlanmıştır.<sup>53</sup> Bu artışın birçok sebebi olmakla birlikte, ödenen zekâtın gelir vergisinden düşülmesinin de önemli bir etkisi bulunmaktadır (Embong, MohdRodzi, Roshaiza Taha andMohdNazliMohdNor,2013:141-150).

### 3.3.9. Malezyya Zekât Sisteminde Yaşanan Sorunlar

Malezyya; zekât sistemi açısından halkı Müslüman çoğunluğa sahip ülkeler arasında en önemli konumundadır. Yüz yıldan fazla bir geçmişe sahip olan zekât sisteminin genel anlamda oturmuş bir yapıya sahip olduğu net bir şekilde görülmektedir. Ancak bütünüyle etkin ve verimli çalışmadığı da göz ardı edilmemelidir. Zekât yönetiminin etkin ve etkili olabilmesi için bazı şartların yerine getirilmesi şarttır. Zira zekât verebilecek potansiyele sahip kişilerin zekâtlarını vermeleri için bazı faaliyetlere ihtiyaç duyulabilmektedir. Önemli bir bilim adamı olan al-Qardhawiyy (2001) zekât yönetiminin başarıya ulaşması için beş şartın gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu şartlar aşağıdaki gibidir;

- Yeni zekât kaynaklarının tespiti
- Maddi ve maddi olmayan servetten zekât alınması

<sup>52</sup> <http://www.agc.gov.my/agcportal/uploads/files/Publications/LOM/EN/Act%2053.pdf>

<sup>53</sup> PPZ LaporanZakat. 1999, 2000, 2001, 2014, 2015

- Sistemantik zekât yönetimi
- Etkili zekât dağıtımı
- İslami kuraların uygulanmasında titizlik

Bununla birlikte bazı eksiklik ve problemlere de sahiptir. Bu problemlerin başında zekât dağıtımı gelmektedir (Ab Rahman, A., Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42).

### **3.3.9.1. Zekât Dağıtımındaki Sorunlar**

Toplanan zekâtın bir kısmı, ihtiyaç sahibi kişinin müracaat etmesi ile dağıtılmaktadır. Diğer kısmı ise devletin araştırması ile belirlenen ve rapor edilen ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. Ancak halkın ciddi bir şikayeti söz konusudur. Zira halk, toplanan zekâtların gerçek fakirlere ulaştırılmadığından yakınmaktadır.

### **3.3.9.2. Mezhepsel Sorunlar**

Malezya Müslümanlarının büyük çoğunluğu Şafii mezhebine tabidir. Ancak zekât uygulamasında Hanefi mezhebinin prensipleri de göz ardı edilmemiştir. İki mezhep özellikle zekâtın dağıtılması konusunda görüş ayrılığına düşmektedir. Bu ise zekâtın doğru insanlara ulaşmasında sıkıntıya sebep olabilmektedir.

### **3.3.9.3. Bürokrasi Sorunu**

El- Ezher Üniversitesinde okuyan Malezyalı bir grup öğrencinin yapmış oldukları araştırmaya göre (Azman ve d., 2012) MAIN isimli kurumunun zekât dağıtımında bürokratik engeller koyduğu tespit edilmiştir. Her yıl bu kurumdan zekât alan öğrencilerin her dönem yeni başvuru yapması gerekmekte ve belgelerini ise yenilemeleri istenmektedir. Aksi takdirde zekât verilmemektedir. Bürokrasi engeli zekât alacak kişileri de yıldırmaktadır. Bu çeşit şartlar ve bazı kötü tecrübeler insanları zekât almaları konusunda geri adıma sevk etmektedir. Zira müracaat etmek ile zekât hemen verilmemekte süreç ciddi anlamda uzayabilmektedir. Toplanan zekâtın, asr-ı saadette olduğu gibi mümkün olan en kısa sürede dağıtılması gerekmektedir.

### 3.3.9.4. Zekât Mükelleflerinin Takip Sorunu

Malezya zekât yönetiminde görülen başka bir sorun da zekât ödeyenlerin ileriye dönük takip sorunudur. Sistemde zekât ödeyen kişi tespit edilmekte ancak ileri aşamalarda takibi sağlanamamaktadır. Bu durum olması istenen zekât kapasitesine ulaşmayı engellemektedir. Pusat Pungutan Zakat (PPZ) isimli zekât toplama şirketinin 2010 yılında yayınladığı bir raporda Selangor eyaletinde yaşayan Müslüman sayısı 2 milyonu aşmışken, yalnızca 160.000 kişinin zekât verdiği belirtilmiştir. Bunun en önemli sebebinin sistematik bir takip sisteminin olmayışı olarak ifade edilmiştir. Bu durum, zekât yönetiminin, zekât verenleri beklemeleri değil aktif olarak sahada çalışmaları gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Yani amiller; devlet ve özel sektör çalışanlarını, polisleri ve askerleri bizzat bilgilendirmek suretiyle sahada çalışmaları gerekmektedir.

### 3.3.9.5. Zekât Vermede Süreklilik Olmayışı

İnsanların zekâtlarını vermesi yoksulluğun azaltılmasında önemli bir araçtır. Ancak sürekli verilmeyen zekâtın etkisi de geçici olmaktadır (Ab Rahman, A., Alias, M., ve Syed Omar, S. M. N., 2012:35-42).

### 3.3.9.6. Hukuki Altyapı Sorunu

Malezya 14 eyaletten oluşan bir devlet olmasına ve bir anayasa ile yönetilmesine karşın zekâtın nasıl yönetileceğine dair her hangi bir hukuki altyapısı bulunmamaktadır. Malezya zekât sisteminin en önemli sorunlarının başında bu gelmektedir. Her eyalette bir sultan veya sultanın görevlerini yerine getiren "raja" isminde bir yönetici bulunmaktadır. Sultan ve rajaya bağlı Eyalet İslam Konseyleri zekât yönetimi ile sorumludurlar. Fiili anlamda bir karşılığı olan zekâtın onu zorunlu kılan ve nasıl yönetileceğini gösteren kanuni anlamda bir dayanağı bulunmamaktadır. Yasal bir zemin olmaması zekât yönetiminin önündeki en büyük engeldir (Hasan, NikMustapha bin Hj Nik., 1987:47-75).

Bu hukuki sorun, her eyalette farklı zekât uygulamalarını netice vermiştir. Nisap miktarlarından, zekât unsurlarına kadar bütün süreç değişiklik göstermektedir. Farklı uygulamalar ve yasal tek bir merkezin olmayışı insanlar arasındaki güven ve adalet duygusuna zarar vermektedir (Hasan, NikMustapha bin Hj Nik., 1987:47-75).

### 3.3.9.7. Vergi İndirimi Sorunu

2005 yılından itibaren, şahıslara tanınan vergi indirimi, şirketlere de tanınmıştır. Ancak bazı büyük şirketlerin birden çok eyalette faaliyeti olduğu için ödedikleri zekâttan dolayı tam vergi indiriminden yararlanamamaktadırlar. Ayrıca gayri Müslim bir mükellef sadece vergi öderken, Müslüman mükellef hem vergi hem zekât ödemektedir. Aynı konu üzerinden iki ödenme yapmakta, bir bakıma çifte vergilendirmeye maruz kalmaktadır. Bu ise ticari hayatta rekabet açısından adil görülmemektedir (Abdul Rahman, Abdul Rahim, 2007:91-107). Tam vergi iadesi söz konusu olmadığı için zekât verme konusunda teşviki arttırmayacağı savunulmaktadır (Yalçın, 2016:235-270). Toplanan zekâtın, vergi toplamına oranı çok küçük kalmaktadır (Shariff, 2011:550-554).

### 3.3.9.8. Asimetrik Bilgi Sorunu

Malay halkı tarihsel anlamda fitrelerini düzenli olarak ödemişlerdir. Öşür ise çeltik üreticileri tarafından verilmiştir. Çeltik harici tarım ürünü olmadığı için zekât kavramı, Malay halkı için dar bir anlamı ifade etmiştir. Bağımsızlık sonrası insanların refahlarının artması, başka zekât unsurlarını da gündeme getirmiştir. Ancak halk zekât konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı için zekât fitreden oldukça düşük miktarlarda toplanmıştır. 1980 ile 1990 arası toplanan zekâtların %80'ini fitre oluşturmuştur (Aidit bin Ghazali, 1991:90-99). 1990 yılının başlarında %50 civarında olmuş, 2000 yılından sonra zekât artmaya başlamış, 2014 tılı itibarıyla fitrenin toplam zekât içindeki yeri %5'lere kadar gerilemiştir. Bu durumun en önemli sebebi halkın zekât konusunda bilgilendirilmesidir. Bilgilendirme artmasına rağmen istenilen düzeylere ulaşamamıştır.<sup>54</sup>

### 3.3.9.9. Amil Payı Yüksekliği

Malezya zekât sisteminin etkinsizlik sebeplerinden sayılan başka bir durum da amil pozisyonunda bulunan özel şirketlere 1/8 yani %12,5 pay ödenmesi kamuoyu tarafından yüksek kabul edilmektedir. Zekât ödeyenler açısından rahatsızlığa sebep olmaktadır (Hairunnizamand Radiah,2010:473).

### 3.3.9.10. Zekât Bütçe Planı Yapılamaması

Zekâtın iyi yönetilmesi için ayrıntılı ön çalışmalara bağlıdır. Uzmanlar tarafından zekât bütçesinin oluşturulması, sistemin iyi çalışması için temel şartların

<sup>54</sup>PPZ LaporanZakat 2014, 75-85.



başında gelmektedir. Zekât alacak ve verecek kişilerin çok iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Eyaletlerin veya ülkenin en çok ihtiyacı olan grubunun tespit edilmesi ve bu gruba ne kadar pay ayrılacağı konusu önem arz etmektedir. Aksi halde, bazı eyaletlerde olduğu gibi toplanan zekâtın etkin bir biçimde dağıtılamaması sonucunu doğurmaktadır (Hairunnizam, andRadiah,2010:461-483). Toplanan zekâtın %30'undan fazlasının dağıtılamayıp bir sonraki yıla devretmesi bu etkinsizliği göstermektedir.

### **3.3.9.11. Zekâtın Başvuruya Göre Dağıtılması**

Zekâtın en çok ihtiyacı olan kişilere gitmemesi Malezya'da eleştirilen önemli bir konudur. Bunun temel nedeni ise, zekât dağıtımındaki başvuru esasıdır (Ab Rahman, A.,Alias, M., ve SyedOmar, S. M. N., 2012:35-42). Zekâttan yararlanabilmenin yolu kişinin müracaat etmesinden geçmektedir. Dağıtan resmi görevli ise inisiyatif kullanmakta, her verdiği durumda isabetli davranmadığı konusunda eleştirilmektedir. Ayrıca zekât almak isteyeninin müracaat etmesinden sonra gerekli belgeleri temin etmesi ve mülakata girmesi gerekmektedir. Bu usul ilgili kişiyi rencide edebilmekte, bu süreci yaşamak istemeyen ihtiyaç sahiplerinin geri durmasına sebep olmaktadır (Lubis, Muharman, et al.2011).

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### MALEZYA ZEKÂT SİSTEMİNİN TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİNİN ARAŞTIRILMASI ve TÜRKİYE MODELİ ÖNERİSİ

Zekât; İslam dininin beş şartından birisi ve namaz yükümlülüğünden sonra en önemlisidir. Zekât müessesesi, Müslüman ülkelerin çoğunda gereken ilgiyi görmediği gibi ne yazık ki bazılarında da dikkate bile alınmamaktadır. Yoksulluğun ağır şartları içinde ezilen İslam dünyası için zekât, ayağa kaldırılması gereken çok önemli bir kurumdur. Son yapılan araştırmalara göre, dünyada yoksulluk sınırının altında kalan insanların çok büyük kısmı İslam coğrafyasında yaşayan halklardır.<sup>55</sup> Bu durumun birçok politik ve siyasi sebebi olmakla birlikte, önemli bir sebebi dezekât müessesesine gereken önemin verilmemesidir.

Bu kötümser tablonun yanında, son yıllarda bazı İslam ülkelerinin, yoksulluğun azaltılması ve ekonominin canlanması konusunda İslami müesseseleri hayata geçirme gayretleri de umut vericidir. Bu ülkelerin en başında Malezya gelmektedir. Malezya, İngiliz sömürgesinden kurtulup bağımsızlığını ilan ettikten sonra İslami kurumları günlük yaşantılarının içine dahil edebilmiştir. İslami kurumların başında zekât gelmektedir. Mevcut Malezya zekât sisteminin önemli eksiklikleri olmasının yanında, Müslüman dünyası için en önemli model olarak kabul edilmektedir.

Türkiye; laik bir yapıya sahip olmasına rağmen son yıllarda, ekonomisinde bazı İslami enstrümanlara yer veren bir ülkedir. Özellikle "İslam Ekonomisi ve Finansı" konusu çerçevesinde bir takım bilimsel faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır. İlk kez 1984 yılında faizsiz sistemde bir banka, 2001 yılında katılım bankalarının çatı kuruluşu olan Özel Finans Kurumları Birliği kurulmuştur.<sup>56</sup> Ancak Türkiye'nin bir zekât sistemi bulunmamaktadır. Halkının çoğu Müslüman olan ülkemizde, zekât kurumunun olmayışı düşündürücüdür.

#### 4.1. Tezin Konusu Hakkında Genel Bilgiler

Bu tez, Malezya'da uygulanan zekât sistemini konu edinmektedir. Malezya'da çok eski tarihlere dayanan zekât müessesesi, diğer İslam devletleri için

<sup>55</sup><https://www.credit-suisse.com/corporate/en/research/research-institute/global-wealth-report.html>

<sup>56</sup><http://www.tkbb.org.tr/tarihce>

önemli bir model durumundadır. Türkiye, cumhuriyet tarihi boyunca İslami müesseselerden yararlanamamıştır. Zekât da bu müesseselerin başında gelmektedir. Türkiye'de zekât müessesesi devletin kontrolünde olmayıp, halkın inisiyatifine bırakılmıştır. Bu çalışmanın amacı, Malezya halkının, Malezya'da uygulanan mevcut zekât sistemi hakkındaki algılarını ölçmek ve sistemin işleyişi konusunda düşüncelerini ortaya koyabilmektir. Ayrıca Malezya zekât sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliğini sorgulamak ve Türkiye için bir zekât modeli önerisinde bulunmak bu çalışmanın en önemli çıktılarından.

#### **4.1.1. Tezin Önemi**

Türkiye'de gelir dağılımı ve yoksulluk konusundaki sorunlar tam anlamıyla çözülememiştir. Sorunların çözülmesi için bir takım politikalar uygulanmasına karşın istenilen düzeylere ulaşamamıştır. Ülkemizde zekât müessesesinin hayata geçirilememesi özellikle yoksullukla mücadele konusunda gücünü zayıflatmaktadır. Türkiye'de en basit şekliyle bile olsa bir zekât fonunun oluşturulması bu sorunların çözümüne önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu tezin Türkiye'de yeni bir zekât sisteminin oluşmasında öneri niteliğinde olacağı umulmaktadır.

#### **4.1.2. Literatür Taraması**

Çalışmanın dördüncü bölümünde literatür "Malezya Zekât Sistemi" özelinde taranmıştır. Bu kapsamda ulaşılan ulusal ve uluslar arası çoğu kaynağa yer verilmiştir. Literatür incelemesi esnasında bulunan kaynakların bazıları çalışmanın diğer bölümlerinde de kullanılmıştır. Yöntemsel literatür kısmında "4N1K" literatür tarama modeli özet tablosu kullanılmıştır. Öncelikle teorik literatür, ardından metodolojik literatüre yer verilmiştir.

Zekât İslam'ın şartlarından üçüncüsüdür (Rahman ve Rahim, 2007:91-107). Malezya'da zekât müessesesi eski tarihlere dayandığı için zekât konusunda yapılan bilimsel çalışmalar da o nispette eskidir. Zekâtın bütün yönleri akademik yazılara konu edilmiştir. Ancak burada yalnızca Malezya zekât sistemi konulu çalışmalara yer verilmiştir. Malezya, İslam ekonomisi ve finansını geliştirebilmek için iki ana kurumu oluşturmuştur. Bunlardan ilki İslami bankacılık, diğer zekât kurumudur (Alfattani, 2008:405-417). 1987 yılında yayınlanmış bir makalede (Hasan, Nik Mustapha bin Hj Nik.) Malezya'da zekât müessesesi genel durumunun bir resmi

çekilmiştir. Daha çok ekonomik etkilerinin yer verildiği çalışmada zekâtın; yatırım, istihdam, tüketim ve GSMH ile olan ilişkileri incelenmiştir. Zekâtın 1980'li yıllarda Malezya ekonomi ve maliyesinde her hangi ciddi bir etkisinin olmadığı da vurgulanmıştır. Durum değerlendirmesi yapılan başka bir çalışmada ise; zekâtın teorik altyapısı, Malezya'da zekât yönetimi ve Malezya'daki sistemin etkinliği için gereken şartların kritiği yapılmıştır (Abd Rahim, Romle and Erdris, 2016:453-457). Zekât yönetimi İslam'ın ilk yıllarından bu yana değişik şekil ve yöntemlerle yürütülmüştür. Bazı dönemlerde devlet eliyle bazı dönemlerde ise bireysel olarak zekât toplanmış ve dağıtılmıştır. Temelde iki tür yaklaşım bulunmaktadır (Hudayati ve Tohirin, 2010:352-372). Bunlar, merkeziyetçi zekât yönetimi ve adem-i merkeziyetçi zekât yönetimidir. Malezya'da zekât konulu çalışma ve araştırmalarda merkezi sistemin uygulanmasının daha uygun olacağı ifade edilmektedir (Mahamod, Jaafar, Rahman ve Ali, 2013:13-22). Ancak mevcut sistemde her eyalet zekâtını kendi toplamakta ve dağıtmaktadır. Merkezi sisteme geçilmesine en çok Kedah eyaleti karşı çıkmaktadır. Zekâtın başka bir yönü de başkasının adına dağıtılmasıdır. Malayca "Wakalah" şeklindeki ifade, başkasının yerine sözleşme imzalama anlamını taşımaktadır (Ismail ve Rahman, 2013:22-33). Zekât kurumları topladıkları zekâtı, zekâtı verenler adına dağıtmaktadır.

Zekâtın, Ömer bin Abdülaziz döneminde olduğu gibi yoksulluğu bütünü ile ortadan kaldırma potansiyeli vardır. Zamanla İslam devletlerinin kötüleşmesi ve emperyal güçlerin sömürgesine girmesi diğer İslam müesseseleri gibi zekâtın da gerçek etkisini gösterememesine neden olmuştur (Nadzri, Rashidah and Normah,2012:61-72). Malezya'da her geçen yıl toplanan zekât miktarında artış görülmektedir (Embong, Roshaliza and Mohd 2013:141-150). İnsanların zekât konusunda daha iyi bilgilendirilmesi ve farkındalıklarının artması bunun en önemli sebeplerindendir. Malezya'da İslami kurumların irdelendiği bir makalede Nor (2012), zekâtın Malezya'daki durumundan bahsetmiştir. Zekât merkezlerinden birisi olan PPZ (Pusat Pungutan Zakat) hakkında bilgiler vermiştir. Başka bir çalışmada ise Haron, Hassan, Jasni, ve Rahman, 2010:123-138).Selangor eyaletinde faaliyet gösteren LZS (Lembaga Zakat Selangor) hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Ancak Malezya'da toplanan zekât miktarının tamamının dağıtılamadığı rapor edilmektedir. Dağıtımda yaşanan bu sorun, yoksulluk ile etkin mücadeleye mani olmaktadır. Othman ve Mohd Noor'un (2012) bir çalışmasında bazı sorunların

zekâtın etkin dağıtılmasında engel teşkil ettiği belirtilmiştir. Potansiyel olarak zekât vereceklerin belirlenememesi, zekât verenlerin yeterli bilgiye sahip olmaması, amillerin tutum ve davranışları ve zekât merkezlerinin zekât vermek isteyenlere uzaklığı gibi çeşitli sebeplerle yoksulluk tam anlamı ile azaltılamamıştır. Zekât şirketlerinin zekâtı tahsislerindeki öncelik problemi de eklendiğinde, etkin bir zekât yönetiminden uzaklaşmaktadır.

2009 yılı verilerine yoksulluk sınırının altında yaşayan en kalabalık nüfusun Müslüman ülkelerde olduğu tespit edilmiştir. Bunda Müslümanların sömürge altında yaşamaları ve zulme maruz kalmaları gibi nedenlerin etkisi mutlaka vardır. Ancak asıl sorun Müslümanların İslami müesseseleri terk etmeleridir (Mohsin ve Ismail, 2013:114-126). İslam ülkelerinde yoksulluğun yaygın olmasının en büyük sebebi Müslümanların Kur'an ve sünnet doğrultusunda hareket etmemeleridir. Mohsin ve Ismail (2013) Müslümanların faiz ile borçlanmalarını, zekât kurumunu hayata geçiremediklerine bağlamaktadırlar. Zira zekât alamayan fakirler, faiz ile borç bulmaktadırlar. Malezya'da maaştan zekât vermenin yoksulluğun azaltılmasında pay sahibi olduğu bu çalışmada ifade edilmiştir.

Malezya'da birçok insan zekât sistemi içerisinde zekâtlarını vermektedirler. Ancak mevcut sayı henüz istenilen düzeylerde değildir. Malezya'da zekât ödeyicilerin sayılarının artması için neler yapılabileceği konusunda akademik camiadan çözüm önerileri gelmektedir. Bu önerilerden birisi de "Epistemology Tauhid" yaklaşımıdır. Ab Rahman ve Omar (2010) bu yaklaşım ile zekât gelirlerinin artacağını iddia etmektedirler. Bu yaklaşıma göre tevhid akidesi kuvvetlendiği nisbette zekat veren insanların sayısında artış olacaktır. Malezya'da bir başka çalışma "Zekât Muhasebe Standartları" konusunu irdemiştir. Çalışma, Malezya'da faaliyet gösteren şirketlerinin "Zekât Muhasebe Standartları" ortak zemininde buluşması durumunu sorgulamayı konu edinmektedir (Bakar, 2007:74). Çalışmanın amacı, zekât şirketlerinin uygulamalarının uyumlaştırılmasına katkı sağlamaktır. İnceleme sonunda ortak ilkelerin geliştirilmesinin kanuni zorunluluktan geçtiği ifade edilmiştir.

Zekâtın ekonomik etkilerinin yanında sosyal etkileri de bulunmaktadır. Kaslam (2009) zekâtı sosyal bir kurum olarak görmüş, Malezya'da zekâtın sosyal etkileri üzerinde durmuş, LZS ve MAIS isimli iki zekât şirketinin verileri kullanılarak zekâtın sosyal açıdan Malezya değerlendirilmesi yapılmıştır. Başka bir makalede zekâtın Malezya tarihindeki seyri irdelenmiş, zekât yönetiminin geçtiği evreler izah

edilmiştir (Sarif,Kamri, ve Ali, 2013:1-20). Malezya diğer İslam ülkelerine kıyasla dünyada en iyi zekât sistemine sahip ülkedir.

**Tablo 35. Yöntemsel Literatür**

Yazar	Tarih	Çalışmanın Amacı	Yöntem	Sonuç
Bidin, Z., Idris, K. M., & Shamsudin, F. M.	2009	Bu çalışma, Müslüman toplumunda insanların zekât verirken davranış biçimlerini konu edinmektedir.	* Faktör analizi	Araştırmada, insanların %48'inin objektif zekât normlarına göre zekâtlarını verdikleri tespit edilmiştir.
Akhyar & Barizah,	2009	Bu çalışmanın amacı, kurumsal zekât için gerekli olan muhasebe standartlarının,şirketlerce uygulama usullerine bakıp, muhasebe işlemlerini incelemektir.	*Belge tarama	Çalışmada iki temel itiraz ortaya atılmıştır. Bir tanesi zekâtın tanımı ve tanınmasıdır.Muhasebe standartlarında eksik ifade edilmiştir. Diğer ise zekâtın ölçülmesi veya belirlenmesi meselesidir.
Wahid, and Kader,	2010	Çalışma, amel ve zekât alıcıların Malezya'da zekât dağıtım ve zekât yönetiminin yerelleşmesi konusundaki algılarını ölçmeye yöneliktir.	*Anket *Yapısal Eşitlik Modeli	Zekât yönetimi ve dağıtımının yerel düzeyde yapılmasının daha verimli ve etkin olacağı algısı çıkmıştır.
Lubis, Yaacob, Omar, Dahlan, Rahman,	2011	Bu çalışma, Malezya Zekât dağıtım sistemi sorunlarına değinerek, teknoloji perspektifi ile uygun ve etkili bir zekâtsistemi geliştirmeye yönelik uygun sistemi araştırmayı amaçlamaktadır.	*Geographical Information System (GIS)	Malezya'da daha önce yapılmış çalışmalara göre bazı eyaletlerde toplanan zekâtın o eyalete yeterli gelmediği tespit edilmiştir. Bazı eyaletlerde ise toplanan zekâtın tam olarak dağıtılamadığı bilinmektedir. Bu çalışmada "Coğrafya Bilgi Sistemi" modeli ile merkezi bir zekât sistemi önerilmekte, fazla gelen zekâtların bu sistemle eksik olan yerlere gönderilmesinin önünün açılması gerektiği vurgulanmıştır.
Rasool, Harun, Salleh, and Idris,	2011	Bu makale Malezya'daki zekât kurumları tarafından kullanılan yoksulluk ölçümünü özetlemektedir.	*Çok boyutlu yoksulluk endeksi	Kullanılan endeksin Malezya'daki zekât kurumları açısından önemli bir yere sahip olacağı vurgulanmıştır.
Mahamud, L. H.	2011	Çalışmanın amacı zekâtın, Kedah eyaletinde yoksulluğu azaltmadaki etkisini ölçebilmektir.	*Derinlemesine Görüşme * Anket	Anket ve mülakat yöntemleri Kedah'ta yaşayan insanlar arasından seçilen katılımcılara uygulanmıştır. Zekât yönetiminin etkisizliğine sebep olan 5 faktör tespit edilmiştir. 1. Başarısızlık algısı 2. Amillere düşük ücret 3. Zekât komitesi Başarısızlığı 4.Komite üyeleri vasıfları 5. Kedah halkına toplanandan daha az zekât gitmesi
Ramli, Ahmad, Wahid, and Harun,	2011	Bu çalışma, zekâtalıcılarının tutum ve sermaye yardımı başarısı oranı ile olan ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır.	*Betimsel Analiz *Reresyon Analizi	Örnekleme, sermaye yardımı alan 687 katılımcı oluşturmaktadır. Girişimcilik ruhuna sahip iddialı katılımcılar sermayelerini çok verimli kullanmış olup diğer katılımcıların sermayelerini değerlendiremediği görülmüştür.
Yusoff, M	2011	Çalışma, Malezya'nın 14 eyaletinde okul kayıtlarının ve zekât harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini hesaplamayı konu edinmektedir.	*Panel veri analizi	Zekât harcamaları ile birlikte, ilköğretim, lise ve üniversite öğrenci sayılarında artış olmuştur. Çalışmada zekât harcamaları ve okul kayıtlarındaki artışın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkileri saptanmıştır.
Wahab, & Rahim Abdul Rahman,	2011	Bu makale, Malezya'da zekât toplamak, yönetmek ve dağıtmaktan sorumlu olan zekât kurumlarının etkinliği ve yönetişimi üzerine kavramsal bir model sunmayı amaçlamaktadır	*Literatür incelemesi	Malezya gibi çağdaş Müslüman bir ülkelerde bazı yeni çalışmalar, özellikle fonların dağıtım ve uygun yönetim mekanizmalarının eksikliği açısından zekât kurumlarının birçok eksikliğini ortaya koymuştur.
Huda, N., Rini, N., Mardoni, Y., &	2012	Bu çalışma, muzakki'nin (zekât ödeyicisi) zekât ödeme yapma niyeti üzerine tutum, öznel norm ve kontrol davranışının etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır.	*Çoklu doğrusal regresyon analizi	Çalışmada 300 muzakkiye anket dağıtılmış, 247 kişisi cevaplamıştır. Sonuç olarak;Tutumlar, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenleri, muzakki'nin zekâtı ödemek için aynı anda önemli bir etkiye sahiptir. Kısım de olsa, tutum ve

<b>Putra, P.</b>				algılanan davranış kontrol değişkenleri, muzakkı'nın zakah değişkenini ödemek niyetine olumlu ve belirgin etkiye sahiptir.
<b>Ab Rahman Azman</b>	2012	Bu çalışma Malezya'da faaliyet gösteren İslami bankaların yaptığı ticaret ve yatırım sebebi ile ödedikleri zekâtın ekonomik etkilerini konu edinmektedir.	*Belge tarama	Malezya'da İslami kurallara göre faaliyet gösteren 17 bankanın, yaptıkları ticaret ve yatırımın ekonomide önemi etkilerinin olmadığı tespit edilmiştir.
<b>Wahab, &amp; Rahim Abdul Rahman,</b>	2012	Bu yazının amacı, 2003 yılından 2007 yılına kadar Malezya'daki zekât kurumlarının verimlilikteki değişimlerini analiz etmektir.	*Veri zarflama analizi *Malmquist Verimlilik İndeksi	Malezya'da 14 eyalette bulunan zekât kurumlarının verimlilikleri 2003-2007 yılları arasında %2,4 oranında artmıştır. Bunun en önemli sebebi de teknolojik gelişmelere ayak uydurulmasıdır.
<b>Prof Sr, A. R.,&amp; Mahamod, A. P. D. L. H. (2012).</b>	2012	Çalışmanın amacı, Kedah eyaletinde zekât müessesesinin yoksulluğa etkisini ölçmektir.	*Anket	Kedah eyaleti kırsal kesimlerinde yaşayan ve zekât alan 406 katılımcıya anket dağıtılmıştır. Sonuç olarak - Katılımcıların farkındalığı - Dağıtımda sorunların yaşandığı - Kurumların ilgi eksikliği Tespit edilmiştir.
<b>Halim, Said, and Yusuf</b>	2012	Bu çalışmanın amacı zekâttışkilatından çeşitli ticari faaliyetlerde ilk işletme sermayesi alan zekât alıcıları arasında başarılı girişimcilerin özelliklerini belirlemektir. Özellikle, bu çalışma, girişimci yönelimi, ürün ve hizmetler yeniliği, pazarlama ve finans bilgisi açısından başarılı girişimcilerin özelliklerini belirlemeyi hedeflemektedir.	* İçerik Analizi	Başarılı girişimciler arasından rastgele seçilen 39 katılımcıya dayanarak yapılan çalışmada başarılı girişimciler işlerini genişletmek için bazı riskleri almaya istekli, girişimcilik yönelimlerinin belirli bir düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.
<b>Wahab, and Rahman,</b>	2012	Çalışmanın amacı; 2003-2007 yılları arasında Malezya'da faaliyet gösteren zekât şirketlerinin verimliliğini ölçmektir.	*Veri zarflama analizi Verimlilik türleri - Teknik -Saf teknik -Ölçek etkinliği	Zekât kurumları %80,6 teknik verimlilik sergilemektedirler. Kurumlar saf teknik konusunda verimsizdirler. Bu ise etkinliğin artırılmasının girdilerin daha verimli kullanılması gerektiği sonucunu doğurmaktadır.
<b>Yusoff, and Densumite,</b>	2012	Bu araştırma ile Malezya federal bölgesinde dağıtılan zekâtın GSYH' deki etkisini analiz etmek hedeflenmiştir.	*Granger nedensellik testi	Çalışmanın bulguları, uzun vadede zekât harcamasının reel GSYH ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Granger nedensellik testi, zekât harcamalarının geri bildirim olmadan gerçek ekonomik büyümeye neden olduğunu göstermektedir.
<b>Owolabi Yusuf, and Mat Derus</b>	2013	Bu çalışmanın amacı, Malezya'da kurumsal anlamdazekâttoplanmasının benimsenmesi konusunda kararın belirleyicilerinin modelini kavramsallaştırmaktır.	*Kavramsal Literatür Taraması	Kurumsal zekâtın başarısına katkıda bulunacak toplam dokuz faktör Malezya'da toplama tespit edildi ve onlarla ilgili hipotezler oluşturulmuştur.
<b>Adnan, N. S., Kamaluddi, A., &amp;Kasim, N.</b>	2013	Bu çalışmada entelektüel sermaye ile zekât kurumlarının performansları arasındaki ilişki araştırılmıştır.	* Anket *Örneklem (Malezya zekât kurumları çalışanları)	Çalışmanın sonucunda entelektüel sermayenin zekât kurumlarının performansını etkilediği ortaya konmuştur.
<b>Razak, Omar, Ismail, Hamzah and Hashim</b>	2013	2000-2009 yılları arasında Melaka eyaletinde Pusat Zakat Melaka (PZM) şirketinin zekât toplama verilerinden yararlanarak, toplamanın etkinliği için hangi modelin daha iyi sonuçlar verdiği irdelenmiştir.	*Polynomial (Polinom) Model, *Exponential (Üssel) Model *Discrete Malthusian Growth (Ayrık Malthus Büyüme)Model	10 yılın zekât toplama tutarları 3 modelde kullanılmış, zekât toplamada en iyi modelin Ayrık Malthus Büyüme Modeli olduğu tespit edilmiştir.
<b>Suprayitno, Kader, and Harun,</b>	2013	Çalışma Malezya'da dağıtılan zekâtın, toplam tüketim üzerindeki etkiyi ölçmeyi hedeflemektedir.	*Panel veri analizi *Sabit etki modeli	Malezya'da zekât kurumları tarafından dağıtılan zekâtın, tüketim üzerinde pozitif etkileri olduğu saptanmıştır. Ancak bu etki, küçük ve kısa sürelidir. Dolayısıyla verilen zekâtın miktarının artırılması ve rutin olması önerilmektedir.
<b>Ahmad, I. H.,&amp;</b>		Çalışmanın amacı, Selangor eyaletinde faaliyet gösteren		Çalışma 2001-2011 yılları arasında LZS şirketinin verilerine dayanarak 3 bulguya

<b>Ma'in, M.</b>	2014	Lembaga Zakat Selangor (LZS) şirketinin etkinliğini analiz etmektedir.	*İki aşamalı veri zarflama modeli	ulaşmıştır. - Toplama ve dağıtma aşamasında gecikmeler yaşanmaktadır. - Dağıtımda daha düşük verimlilik vardır
<b>Johari, Ab Aziz, and Ali,</b>	2014	Bu çalışma Selangor eyaletinde aylık zekât dağıtımının etkinliğini incelemektedir.	*İçerik analizi *Selangor Zekât Merkezi Verileri baz alınmıştır.	Çalışmada zekâtın yoksulluğa etkisinin tespiti için 4 ana endeks kullanılmıştır. (Sen endeksi, Gini katsayısı, sayısal endeks ve ortalama yoksulluk endeksi) Çalışma ile Selangor eyaletinde zekâta bağlı olarak yoksulluğun azaldığı görülmüştür.
<b>Haq, A., Nachef, T., &amp; Rusli, N. S.</b>	2015	Bu çalışmanın amacı 2001- 2012 yılları arasında Malezya'nın 14 eyaletinde toplanan zekâtların, yoksulluk ve gelir dağılımına etkisini ölçmektir.	* Panel veri analizi	Çalışmanın sonunda 14 eyalette toplanan zekât miktarının gelir dağılımındaki adaleti sağlamada ciddi bir etkisinin olmadığı ancak, yoksulluğu azaltmada çok etkili olduğu tespit edilmiştir.
<b>Ahmed, Othman and Salleh</b>	2015	Malezya <b>Melaka</b> eyaletinde, zekât alan kişilerin zekât yönetimi, özellikle zekât dağıtımdan ve zekât yönetimi ile ilgilenen (MAIM) isimli kurumdan tatminlik düzeylerinin ölçülmesi hedeflenmektedir.	*Derinlemesine Görüşme * Anket	Çalışmanın sonunda, zekât alanların zekât yönetimi hakkında bilgilerinin "kulaktan dolma" olduğu, zekât dağıtımında bazı sorunların olmasına karşın MAIN kurumundan genelde memnun oldukları gözlenmiştir.
<b>Noor, Rasool, Ali and Rahman</b>	2015	Malezya'da bulunan iki zekât şirketinin performanslarının ölçülmesi hedeflenmiştir. Araştırmada süreç yaklaşımı kullanılmıştır. Süreç yaklaşımı; girdi, süreç, çıktı ve sonuç öğelerinden oluşmaktadır.	* Anket * 330 katılımcı * Katılımcılar; zekât yararlanıcıları, paydaşlar, personel ve müdürlerden oluşmaktadır.	- İki zekât kuruluşunda yeterli miktarda girdinin bulunduğu - Girdilerin şirketlerin performanslarını önemli ölçüde etkilediği - Şirket kaynaklarını genel olarak ölçülü kullanmaktadır - İki zekât kuruluşunun 2 kat performansla sahip olduğu Tespit edilmiştir.
<b>Johari, Ali, and AbdulAziz</b>	2015	Çalışmanın amacı; 2003-2013 yılları arasında yazılan makaleleri tespit etmektir.	*Tarama *İçerik Analizi	Google Scholar'da 108 makale bulunmuştur. Makaleler; zekât yönetimi, zekât toplama, zekât dağıtma ve yoksulluk olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır. Makaleler bu kategorilere göre tasnif edilmiştir.
<b>Ali, Rashid, Johari, &amp; Aziz,</b>	2015	Bu çalışma Kelantan eyaletinde yoksulluğun azaltılmasına yönelik bir mekanizma olarak aylık zekât dağıtımının etkinliğini incelemiştir.	*Sayısal İndeks, *Ortalama Yoksulluk Boşluğu, *Gini katsayısı *Sen Endeksi.	Bu çalışma ile Kelantar eyaletinde fakir ve yoksullara dağıtılan zekâtın onların günlük gelirlerinde artışa neden olduğunu ispat etmiştir. Çalışma net bir şekilde zekâtın yoksulluğu azalttığını kanıtlamıştır.
<b>Zainal, Basarud-Yusuf, &amp; Omar,</b>	2016	Bu makale, zekât fonu yönetiminin etkili yolunu tartışmaya ve en iyi uygulamayı önermeyi hedeflemektedir.	*Literatür tarama * Etkili zekât yönetimi önerisi	Çalışmada, artan zekât miktarları ile birlikte, Malezya'da yoksulluğun azaldığı ve suç oranlarının önceki yıllara göre artış göstermediği tespit edilmiştir.
<b>Hamzah and Krishnan,</b>	2016	Malezya <b>Sabah</b> eyaletinde zekât toplama ve dağıtımdaki etkinliğin ölçülmesi hedeflenmektedir. Ayrıca bu hedefin gerçekleşmesinde en uygun kantitatif modelin hangisi olduğu sorgulanmıştır.	*Veri Zarflama Analizi	Sabah eyaletinde 2009-2012 yılları arasında etkin bir zekât toplama sürecinin olduğu ortaya çıkmıştır. 2012 sonrasında ise bu etkinliğin kaybolduğu belirlenmiştir.
<b>Ram Norfaiezah and Rahayu</b>	2016	Çalışma zekât fonu fazlalığını konu edinmektedir. Amacı; dört halife döneminden sonra zekât fazlalığını irdelemek ve günümüze kadar olan zekât fon fazlalığı yönetimini incelemektir.	* İçerik Analizi	İslamiyet'in ilk yıllarında zekât fon fazlalığı olmadığı, Ömer bin Abdülaziz döneminde ise zekât fonu fazlalığı olduğu belirlenmiştir. Zekât yönetimi değişik şekillerde süregelmiştir. Halen de gelişmektedir.
<b>Ab Hamid and Jusoh</b>	2016	Zekât kurumlarının özelleşmesinden sonra zekât ödeyenlerin algılarında nasıl bir kurumsal imaj oluştuğu ölçülmek istenmektedir.	* Anket *Kolayda Örneklem *Çoklu regresyon analizi	Anket <b>Selangor</b> eyaletinde 225 akademisyen ankete katılmıştır. Bulgular şöhretin ve iletişim personelinin imaj ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.
<b>Müller,</b>	2017	Çalışmanın amacı Malezya zekât sisteminin dünya ülkeleri için bir rol model olduğunu vurgulamaktır	*Röportaj *Derinlemesine görüşme *Rapor analizi	Çalışmada Malezya zekât sisteminin yoksulluğu azalttığı, sosyal hayata kalite kattığı ve diğer İslam ülkeleri önemli bir rol modeli olduğu tespit edilmiştir.



#### 4.2. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada iki temel kısıt bulunmaktadır. Bunlardan ilki; Türkiye'nin 94 yıllık tarihinde zekât ile ilgili bir uygulamanın bulunmamasıdır. Zira Malezya'da sömürge döneminde bile zekât devlet gözetiminde toplanmaktaydı. Sömürge sonrası dönemde ise zekât daha sistematik şekle bürünmüş, özellikle 1990'lı yıllarda şimdiki sistemin öne açılmıştır. Türkiye laik bir devlet olması sebebi ile kuruluşundan bu yana İslami müesseselere mesafeli durmuş, daha ziyade batıdaki kurumlara öncelik vermiştir. Türkiye'de zekât altyapısının olmaması bu çalışma açısından önemli bir kısıt olarak görülmektedir. Çünkü yeni bir sistemin en baştan tesis edilmesi daha zordur.

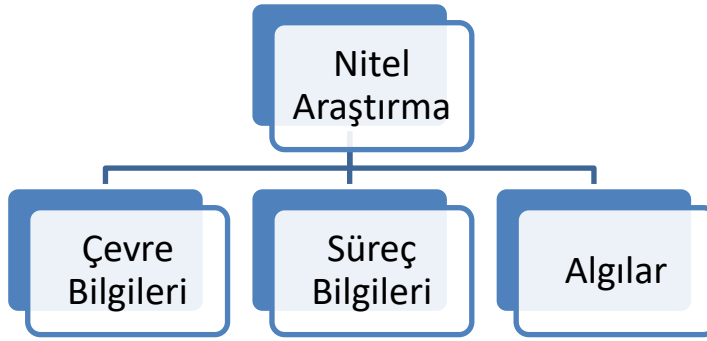
Diğer kısıt ise; Malezya halkı ile Türk halkının genel yapısındaki farklılıklardır. Malezya'da İslami yaşayış ve halkın din algısı oldukça ileridir. Malezya'da Müslümanlar hayatlarının dini kaidelere göre dizayn edilmesinden ve bunun devlet eliyle yapılmasından memnuniyet duymaktadırlar. Ülkemizde ise halkın, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı yürütülmesi açısından düşüncesinin ne olduğu merak konusudur. Çünkü insanların, zekâtın devlet eliyle yönetilmesi konusundaki algıları net olarak bilinmemektedir. Bu konuda yapılmış kapsamlı araştırmalar bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalara ise bölümün sonunda yer verilmiştir.

#### 4.3. Metodoloji

Çalışmada nicel ve nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Nicel araştırma yönteminde sosyal gerçekliğin; gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayılarla ifade edilebilir olaylardan meydana geldiği iddia edilmektedir (Glesne ve Peshkin, 1992). Nicel araştırmada neden sonuç odaklı bir yaklaşım söz konusu iken, nitel araştırmada sosyal gerçekliği kendi içinde derinlemesine inceleyen yorumlayıcı bir yaklaşım vardır (Husen, 1994:5051-5056). Anket, deney, sistematik gözlem ve istatistiksel teknikler nicel araştırma sınıfında yer almaktadır (Türnüklü, 2001:8-13). Nitel araştırmada; görüşme, gözlem ve döküman incelemesi olmak üzere üç çeşit bilgi toplama yöntemi vardır (Yıldırım, 1999:7-17).

Nitel araştırmada genellikle üç tür bilgi toplanmaktadır (Yıldırım, 1999:7-17). Çevre ile ilgili bilgiler, sürece dair bilgiler ve algılar.

#### Şekil 14. Nitel Araştırmada Bilgi Toplama



Kaynak:(Yıldırım, 1999:7-17)

Çevresel bilgiler; araştırmanın yapıldığı yerin kültürel, psikolojik, sosyal ve demografik özellikleri hakkında bilgileri kapsar. Araştırma süresince neler olup bittiği ve olayların araştırmayı nasıl etkilediğine dair bilgiler sürece dair bilgilerdir. Algılar ise, araştırmaya katılan grubun araştırma konusu hakkındaki düşüncelerini ifade etmektedir (LeCompte veGoetz, 1982:387-400). Çalışmada, derinlemesine görüşme ve anket yöntemleri ile veri toplanmıştır.

#### 4.3.1. Derinlemesine Görüşme (Mülakat)

Nitel yöntemlerden en çok kullanılanı ve esas olan yöntem derinlemesine görüşmedir. Derinlemesine görüşme; insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya çıkarmada kullanılan gayet güçlü bir yöntemdir (Bogdan ve Biklen, 1992). Bu yöntemde araştırma konusu ile ilgili olan kişilerle önceden belirlenmiş sorularla görüşmektir. Etnografik ve fenomenolojik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışmada; katılımcının araştırma konusu ile ilgili olayları nasıl algıladığı, kavramlaştırdığı ve değerlendirdiğini tespit etmek için kullanılan fenomenolojik yöntem kullanılmıştır.

Çalışma süreci içerisinde Ramazan ayında, araştırma ve çalışma ziyaretinde bulunmak amacıyla Malezya'ya gidilmiştir. Bu ziyaretin Ramazan ayı içinde yapılmasının temel sebebi, insanların zekât verme temayülünün diğer aylara nispeten daha fazla olduğu düşüncesidir. Malezya'da üç farklı grup ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu gruplar aşağıda ifade edilmiştir.

##### 4.3.1.1. Örneklem Seçimi

Çalışmada kullanılan derinlemesine görüşme tekniği ile hedeflenen Malezya'da uygulanan zekât sisteminin eksik yönlerini tespit edebilmektir. Bu amaçla; zekât mükellefleri, amiller ve zekât şirketi yöneticileri ile görüşülmüş, zekât sistemi ile ilgili düşünce ve tavsiyeleri sorulmuştur.

* Zekât mükellefleri
* Amiller
* Zekât şirketi yöneticileri

#### 4.3.2. Anket

Anket, katılımcıların önceden belirlenmiş konulardaki tutum, düşünce, duygu ve önerilerini saptamak üzere yazılı olarak hazırlanmış soru listeleridir.<sup>57</sup> Ayrıca anket, çok sayıda organizasyonun verilerinin; posta anketleri, telefonla röportajlar veya yayınlanmış istatistikler gibi yöntemlerle toplandığı bir metottur (Gable,1994:112-126). Anket yönteminde, istatistiki veriler kullanılarak nicel analizler yapılmaktadır. Bununla birlikte anket yaklaşımı, zamanın belirli bir noktasında durumun yalnızca bir "anlık görüntüsünü" sunar ve verilerin altında yatan anlam hakkında çok az bilgi verir. Bu sebepten dolayı anket derinlemesine görüşmeden sonra başvurulabilecek destekleyici bir veri toplama yöntemidir.

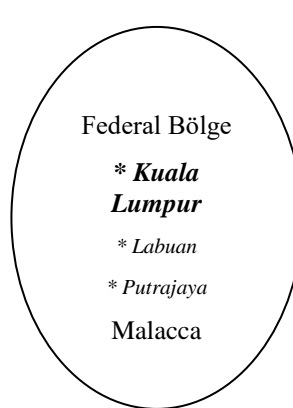
##### 4.3.2.1. Örneklem Seçimi

Malezya'da üç farklı zekât modeli bulunmaktadır. Anketler üç farklı bölgede yaşayan zekât mükelleflerine dağıtılmıştır. Böyle yapılmasındaki hedef, üç farklı modelde zekât mükelleflerinin algılarını ölçebilmektir.

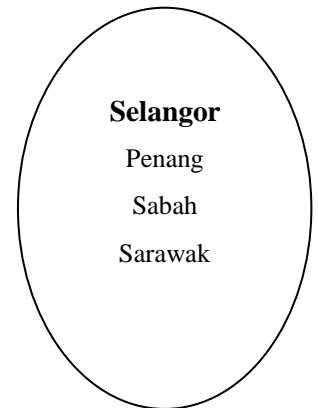
#### Kamu Modeli



#### Yarı Kamu Modeli



#### Özel Model



<sup>57</sup><https://tr.0wikipedia.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW5rZXQ>

Kamu modelinin, yani zekâtın toplanması ve dağıtılmasının tamamen devlet eliyle yapıldığı 6 eyalet bulunmaktadır. Bu model için örneklem olarak Terengganu eyaleti seçilmiştir. Özel sektörün toplayıp, devletin dağıttığı 2 eyalet bir de Federal Bölge bulunmaktadır. Federal Bölgede ise 3 şehir bulunmaktadır. Bu şehirlerden en büyüğü olan Kuala Lumpur örneklem olarak seçilmiştir. Son 4 eyalette ise tam özel sistem uygulanmaktadır. Bu eyaletlerden Selangor örneklem olarak seçilmiştir.

#### 4.4. Bulgular

##### 4.4.1. Derinlemesine Görüşme Bulguları

Araştırma ve çalışma ziyaretleri daha ziyade Federal Bölge'de Kuala Lumpur eyaletinde gerçekleştirilmiştir. Malezya'da bulunma süresi kısa olduğu için başka eyaletlere bizzat gidilememiş Müslüman halk ile yüz yüze görüşülmek suretiyle zekât konusundaki bilgi seviyeleri ve zekât konusundaki duyarlılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

##### 4.4.1.1. Zekât Mükellefleri İle Görüşme

50 zekât mükellefi ile aşağıda belirtilen sorular çerçevesinde görüşülmüştür. Malezya'da insanlar devletin eleştirilmesi ile sonuçlanabilecek konularda sessiz kalmayı tercih etmektedirler. Bu durum göz önünde bulundurulmuş ve güvenilir bir atmosferde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu soruların, bir araştırma konusunun parçası olduğu, Malezya zekât sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliğinin sorgulandığı önemle ifade edilmiştir. Sorulara cevap veren katılımcılar bu şartları bilerek görüşmeyi kabul etmişlerdir.

##### *Soru 1 -Genel olarak Malezya zekât sistemini beğeniyor musunuz?*

*Malezya'da uygulanan zekât sisteminin genel yapısı hakkında sorulan bu soru için bazı eksiklikler dışında olumsuz bir cevap ile karşılaşılmamıştır. İnsanlar zekât sisteminden genel olarak memnuniyetlerini ifade etmişlerdir. Hatta bu sistemin sadece Türkiye'de değil diğer Müslüman ülkelerde de uygulanabileceğini belirtmişlerdir. Görüşülen 50 kişinin 5 kişisi dışında zekât sisteminden genel olarak memnuniyetsizlik görülmemiştir. Ancak memnun olan kişiler sistemin eksik yönlerini de ifade etmişlerdir.*

İlk soru cevaplarında katılımcılar bazı konularda eksiklik ve aksamaların olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun üzerine kendilerine ikinci bir soru daha yöneltilmiştir.

**Soru 2 - Malezya zekât sisteminin sizce eksik yönleri nelerdir?**

*Katılımcılar bu soruya karşı çeşitli cevaplar vermişlerdir. Verilen cevaplar önem sırasına göre aşağıda maddeler halinde yazılmıştır.*

**\*Zekât Dağıtımı** *Verilen cevapların en başında "zekât dağıtımındaki sorunlar" gelmektedir. Tüm katılımcıların ilk cevabı bu olmuştur. Özellikle bir katılımcı zekât dağıtımını şüpheli olarak nitelendirmiş, kendisinde güvenilir bir izlenimi olmadığını belirtmiştir. Yani zekât fonundan yapılan dağıtım işleminin her zaman doğru kişilere ulaşmadığından şikayet edilmektedir. Bu bakış açısı bazı katılımcıları zekât sisteminden dışlamıştır. Yani bu kişiler zekâtlarını kendileri hesaplamakta ve fakirlere bizzat kendileri ulaştırmaktadırlar.*

**\*Saydamlık**

*Yapılan derinlemesine görüşmeyle ortaya çıkan bir sorun da şeffaflık sorunudur. Zira zekâtını veren vatandaşlar, şeffaf bir yapı olmasını istediklerini vurgulamışlardır. Katılımcılar; kimlerin, ne kadar zekât verdiği ve toplanan zekâtların nasıl sarf edildikleri konusunda ayrıntılı ve doğru bilgiye ulaşmak istemektedirler.*

**\*Bürokrasi**

*Katılımcıların sorun olarak gördüğü konulardan birisi de bürokrasidir. Malezya zekât sistemine göre zekât devlet tarafından tek taraflı verilmemektedir. Zekâta muhtaç kişilerin müracaat etmesi şartı bulunmaktadır. Gerçekten fakir olup da müracaat etmeyen kişilerin zekât fonundan mahrum bırakılması katılımcılar tarafından eleştirilmektedir. Ayrıca müracaat etmek çok basit değildir. Bir takım şartları bulunmaktadır. Bu şartların sağlanması ve zekâtın ihtiyacı olan kişiye transferi bir hayli zaman almakta müracaat edenler bürokrasi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar.*

**\*Zorunlu Olmaması**

*Bazı katılımcılar ise zekât sisteminin gönüllü oluşunu doğru bulmamaktadırlar. Birçok Müslüman vatandaşın zekât yükümlülüğü olmasına rağmen zekât vermediklerini bildiklerini belirtmişlerdir.*

Görüşme sırasında katılımcıların doğal olarak önerileri de olmuştur. Özellikle Türkiye'de böyle bir sistemin uygulanabilirliği açısından bazı konulara dikkat çekmişlerdir. Bu tavsiyelerin bir kısmı 3. soruda derlenmiştir.

### ***Soru 3 - Etkin bir zekât sistemi için önerileriniz nedir?***

#### **\* Profesyonel zekât yönetimi - performans denetimi**

Bir katılımcı Malezya'da zekât mükelleflerinin en fazla %20'si zekâtlarını verdikleri ifade edilmiştir. Bu oran her geçen yıl artış göstermektedir. Ancak zekât toplayan kurumları denetleyip performanslarını ölçebilecek bir denetim heyeti bulunmamaktadır. Zekât verme oranının artması amacıyla bağımsız bir kurumun oluşturulması ve bu kurumun çeşitli analizler yaparak ilgili kurumun zekât yönetimi performansı ölçmesi önerilmiştir.

#### **\* Toplumun en fakir tabakasına ulaşılmalı**

*Katılımcılardan önemli bir kısmı, mevcut sistemin en doğru kişilere ulaşamadığını düşünmektedirler. Bunun için zekât konusunda yetkili olan kurumların uzman kişilerle donatılması, fakirlerin müracaatını beklemeden onlara ulaşabilecek bir yapının oluşturulması gerektiği katılımcılar tarafından önerilmiştir.*

#### **\* Dağıtım sürecinde başka bağımsız kurumlar da görev almalı**

*En çok eleştirilen konu, zekât dağıtımının etkin yapılmadığıdır. Getirilen önerilerden birisi dağıtım sürecinde başka örgütlerin de görev almasıdır. Zekât dağıtımını bazı noktalarda zekât toplamaktan daha önemli bir aşamadır. Dolayısıyla bu aşamada görev alacakların uzman ve güvenilir kişilerden oluşması gerekmektedir. Bunun yanında mevcut yapının yanında bağımsız örgütlerin de görev alması gerekmektedir.*

#### **\* Halkın zekât duyarlılığının artırılmasında devletin rolü**

*Zekât fonunun yönetilmesinde (toplama - dağıtım) halkın duyarlılığının artırılması gerekmektedir. Bu ise devletin halka ulaşması ile yakından ilgilidir. İnsanların zekât hakkında bilgilendirilmesine yönelik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve artırılması zekât duyarlılığını arttıracak ifade edilmektedir.*

Yukarıdaki cevaplar Malezya zekât sistemi hakkında önemli bilgiler içermektedir. Ancak Türkiye uygulaması çerçevesinde düşünüldüğünde 3 modelden hangisinin daha etkin olduğu konusu önem arz etmektedir.

**Soru 4 - Malezya'da en etkin zekât yönetiminin hangi bölge veya eyalette uygulanmakta olduğunu düşünüyorsunuz?**

*Görüşmede katılımcıların önemli bir kısmının, Malezya'da 3 ayrı modelin uygulandığından haberleri olmadığı görülmüştür. Ancak bazı katılımcıların Malezya'da merkezi bir zekât sisteminin olmadığını bildikleri gözlemlenmiştir. Bu katılımcılar, Malezya'da en etkin zekât sisteminin Selangor eyaletinde uygulandığını ifade etmişlerdir. Selangor ise özel zekât modelinin uygulandığı 4 eyaletten birisidir.*

Çalışmanın bir önceki bölümünde bahsedildiği gibi Malezya'da, devletin belirlediği kurum ve kuruluşlara ödenen zekâtın tamamının, gelir vergisinden indirilme imkanı bulunmaktadır. Tarafımızca yöneltilen sorulardan birisi de gelir vergisi ve zekât ilişkisi hakkında olmuştur?

**Soru 5 - Bildiğiniz gibi, ödediğiniz zekâtın tamamını belirli şartlar dahilinde gelir vergisinden indirebilme imkanına sahipsiniz. Bu imkandan yararlanıyor musunuz? Ayrıca bu düzenlemeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?**

*Görüşme sağlanan zekât mükelleflerinin neredeyse tamamı ödedikleri zekâtı vergi indirimine konu ettiklerini ifade etmişlerdir. Böyle bir düzenlemenin gayet yerinde*

*olduğu ve zekât verme eğilimini de arttırdığını net bir biçimde vurgulamışlardır. Terengganu eyaletinde yaşayan mükelleflerde ise gözle görülür bir çekimsellik vardır. Zira bu bölgede yaşayan insanların beyanlarına bakıldığında, zekât yönetimi konusunda bir güvensizlik söz konusudur. Özellikle dağıtım sürecinin şaibeli geçtiği kanısını taşımaktadırlar.*

*Bilindiği gibi Terengganu bölgesinde zekât yönetimi tamamıyla devletin elinde bulunmaktadır. Ayrıca bölgedeki insanların önemli bir kısmının zekâtlarını fakirlere kendilerinin ulaştırdıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple vergi ile ilgili zekât düzenlemesini de önemsemedikleri de görülmüştür.*

Zekât mükellefleri ile yapılan görüşmelerde Malezya zekât sisteminin genel olarak iyi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak saydamlık konusunda yetersiz olduğu, fakirlere ulaşmak konusunun sorun teşkil ettiği ve bürokrasinin süreci uzattığı sonucuna ulaşılmıştır.

#### **4.4.1.2. Zekât Amilleri İle Görüşme**

Zekât mükellefleri ile görüşmeler gerçekleştirildikten sonra, zekât yönetiminde önemli pay sahibi olan 10 amille de görüşmeler yapılmıştır. Amiller Terengganu ve Kuala Lumpur olmak üzere iki bölgeden seçilmiştir. Amiller, zekât toplama sürecinde oldukları kadar zekât dağıtım sürecinde de pay sahibi olmaktadır. Hatta zekât yönetiminde görevli olan tüm personel amil statüsünde kabul edilmektedir.

***Soru 1 - Zekât toplama ve dağıtım sürecinde karşılaştığınız sorunlardan bahsedebilir misiniz?***

*Tüm amiller zekât toplama sürecinde hiç bir sıkıntı ile karşılaşmadıklarını önemle ifade etmişlerdir. Toplama sürecinin son derece etkin bir biçimde gerçekleştiğini, kendilerinin zekât vermek isteyen hayır sever insanlarla muhatap olduklarını belirtmişlerdir. Ancak büyük sorunun zekât dağıtım esnasında yaşandığının altını çizmişlerdir. Amillerin verdikleri cevaplar maddeler halinde aşağıda derlenmiştir.*

#### **\*Fakirlerin tespitinde yaşanan sorunlar**

*Amillerin dikkat çektiği önemli bir nokta fakirlerin tespitinde uzman bir kadronun*



olmamasıdır. Fakirlerin araştırılması profesyonel anlamda yapılamamaktadır. Malezya'nın sosyal yardımlaşma konusunda yaşadığı en önemli problemlerin başında gelmektedir.

**\*Bürokrasi sorunu**

Fakirlerin gerçekçi bir şekilde belirlenememesine karşın, müracaat sırasında ve sonraki süreçte insanların gereksiz yere bekletilmesidir. Zekât talebiyle müracaat eden bir kişinin aylarca bekletilmesi sebebi ile birçok ihtiyacı olan insanın müracaat etmemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu durumun, zekât fonunun doğru kişilere ulaşmasının önündeki en büyük engel olduğu amiller tarafından vurgulanmıştır.

**\*Müracaat usulü**

Zekât dağıtımında bir başka sorun ise müracaat usulüdür. Diğer bir ifade ile, zekât kurumuna müracaat etmeyen fakirlerin zekât fonundan mahrum bırakılması amillerin eleştirdiği konulardandır. Sosyal devlet ilkesi gereği Malezya'nın bu sorunu aşması gerektiği de önerilmektedir.

**\*Hakkaniyet sorunu**

Zekât kurumuna müracaat eden gerçek fakirlerin fondan yararlandırılmaması soru işareti olan önemli bir konudur. Zira amiller, devlet yönetimine yakın veya zekât kurumunda tanıdığı olan kişilerin fakir olmadıkları halde zekât fonundan yararlanmasının toplumda tepkiye neden olduğunu ifade etmişlerdir. Hakkaniyet sorununun daha çok Terengganu bölgesinde dillendirildiği gözlemlenmiştir.

**\*Yeniden revize edilme gerekliliği**

Zekât dağıtım sürecini yeniden revize edilmesi ve zekât fonunun gerçek fakirlere ulaşmasının önündeki engellerin kaldırılması gerektiği amillerce önerilmektedir. Bu şekilde toplumdaki tepkilerin azalması ve insanların daha şeffaf bir dağıtım sistemine güvenlerinin artırılması sağlanmalıdır.

#### 4.4.1.3. Zekât Şirketi İle Görüşmeler

Araştırma süresinin kısa olması, çalışmada örneklemin azaltılması konusunu gündeme getirmiştir. Çalışmanın hedeflerinden birisi de 3 modelin uygulandığı

bölgelerde faaliyet gösteren zekât şirket ve kurumları ile irtibat sağlanmasıydı. Ancak zaman kısıtı nedeniyle yalnızca bir zekât toplama şirketi ile irtibat sağlanabilmiştir. Bilindiği gibi Kuala Lumpur federal bölgede bulunmaktadır. Federal bölgede uygulanan zekât modeli ise yarı kamu modelidir. Bu bölgede zekât, özel şirket tarafından toplanmakta, devlet tarafından dağıtılmaktadır. Federal bölgede faaliyet gösteren şirketin ismi Pusat Pungutan Zakat (PPZ)'dir.

Bu şirket hakkında detaylı bilgiler bir önceki bölümde verilmiştir. Şirketin merkezi Kuala Lumpur'da bulunmaktadır. Şirketin bir kaç şubesi tarafımızca ziyaret edilmiş ve çalışanlar ile görüşmeler sağlanmıştır. Şubelerde alt yapı eksikliği nedeni ile çalışanlar tarafımızı şirketin merkezine yönlendirmişlerdir. PPZ merkezi aynı gün ziyaret edilmiş, yönetici kadrosunda bulunan bir görevliden görüşme talebinde bulunulmuştur. Görevlinin görüşme teklifini kabulü üzerine kendisi ile 2,5 saatlik bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin ilk 1 saatlik kısmı, PPZ yöneticisinin Malezya zekât sisteminin genel yapısı ve PPZ şirketinin işleyişi hakkında sunumu ile geçmiştir. Daha sonra tarafımızdan hazırlanmış sorular görevliye yöneltilmiş, alınan cevaplar ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

#### **4.4.1.3.1. PPZ Yöneticisinin Yaptığı Sunumdan Önemli Bilgiler**

Görevli, Power Point ile yapacağı sunumu 5 ay önce de İstanbul'da yaptığını ifade etmiştir. Böyle bir görüşmeden memnun olduğunu, bu sistemin Türkiye'de de uygulanabilirliğinin kendilerini sevindireceğini söylemiştir. Görevlinin verdiği önemli bilgiler kendi anlatımı ile maddeler halinde kaydedilmiştir.

##### **\* Üç Model**

*Malezya'da zekât yönetiminde 3 model uygulanmaktadır. Birinci model bütünüyle hükümetin ve devletin kontrolünde bulunmaktadır. İkincisinde yalnızca dağıtım devletin kontrolünde olup toplama işi tamamen özel şirketler tarafından yapılmaktadır. Üçüncü model ise tamamen özel şirketlerin yönetimi altında olmakla beraber devlet adına yapılmaktadır.*

##### **\*Pusat Pungutan Zakat (PPZ)**

*PPZ "Zekât Toplama Merkezi" anlamına karşılık gelmektedir. Malezya'da eski bir tarihe sahip olan zekât yönetiminin bu günkü mevcut yapısı 1990 yılında uygulanmaya başlamıştır. Malezya'da bütün İslami uygulamalar ve gümrükler eyalet*

yönetimi otoritesi altında bulunmaktadır. Eyaletler ise sultanlara bağlıdır. Zekât yönetimi dolayısıyla sultan otoritesinde bulunmaktadır. PPZ'de dolaylı olarak sultana bağlı faaliyet göstermektedir. PPZ'nin işleyişi özel kanunlara göredir.

#### **\*PPZ Öncesi Zekât Yönetimi**

PPZ öncesi mal üzerinden zekât vermek çok yaygın değildi. İnsanlar zekât denildiğinde fitre zekâtını anlamaktaydılar. Zekât ofisleri yok denecek kadar azdı. Zekât mükellefleri ile ilgili veri tabanı oluşturulmamıştı. Makbuzlar elle verilmekteydi. Bilgisayarlı sisteme geçilememişti.

#### **\*PPZ Hakkında (Vizyon-Misyon-Motto)**

PPZ'nin en temel vizyonu Malezya'da diğer zekât kurumlarına öncülük etmektir. Bunun yanında diğer İslam ülkeleri için PPZ sisteminin örnek bir model olmasıdır. Misyonu ise; Müslümanların zekât farkındalığının arttırılması ve böyle bir yükümlülüklerinin olduğunu hatırlatabilmektir. Motto ise zekât mükelleflerinin zekâtlarını ödemesi konusunda çeşitli kolaylıklar sunarak ödeme işleminin çok kolay hale getirilmesidir.

#### **\* PPZ İlkeleri**

PPZ zekât toplama faaliyetine başlarken birçok ilke ve değerleri sadık kalacağını ifade etmiştir. O ilkelerden başlıcaları; saygı, güvenilirlik, sorumluluk, şeffaflık, hesap verilebilirlik, tebessüm, kardeşlik, etkinlik ve iyiliktir.

#### **\*PPZ Hedefleri**

- Toplanan zekât miktarının arttırılması
- Zekât verenlerin sayısının arttırılması
- Teknoloji ile uyumlu profesyonel bir zekât yönetiminin geliştirilmesi
- Hizmet sunum esnasında zekât verenlerin memnuniyetinin arttırılması
- İslami kurallara bağlı bir iş ağının oluşturulması

#### **\* PPZ Modern Zekât Toplama Sistemi**

Geleneksel yöntemin uygulandığı dönemlerde zekât miktarı ve zekât mükellefleri oldukça azınlıktaydı. PPZ ile modern zekât toplama sistemine geçilmiştir. Modern zekât sisteminin unsurları aşağıdaki gibidir.

- İnternet bankacılığı
- Web portalı
- İslam'a uygun kredi kartı sistemi
- Akıllı telefon uygulamaları
- Otomatik ödeme cihazı
- Maaştan düşülmesi

#### **\*PPZ Tarafından Toplanan Zekâtın Yıllara Göre Dağılımı**

2005 - 2016 yılları arasında hem zekât mükellefleri sayısında hem de toplanan zekât miktarında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Örneğin 2005 yılında PPZ tarafından toplanılan zekât 126 Milyon Ringit olarak gerçekleşmiş, 2016 yılında ise 580 Milyon Ringite çıkmıştır. Aynı şekilde 2005 yılında 48.000 kişi PPZ'ye zekâtını verirken 2016 yılına gelindiğinde bu sayı 162.000 civarına ulaşmıştır.

#### **4.4.1.3.2. PPZ Görevlisi İle Soru - Cevap**

PPZ görevlisinin verdiği bilgilerden sonra görevliye tarafımızca önceden hazırlanmış 32 adet soru yöneltilmiştir. Verdiği cevaplardan en önemli olduğu düşünülenler tablolar şeklinde belirtilmiştir. 32 sorunun tamamının aşağıda yazılmamasının sebebi, görevlinin sunumu esnasında bazı soruların doğal olarak cevaplandırılmış olmasıdır.

**Soru 1 - PPZ şirketinde tam olarak hangi pozisyonda çalışıyorsunuz? PPZ genel yapısı hakkında bilgi verebilir misiniz?**

*Ben PPZ'de "Genel Müdür Yardımcısı" pozisyonunda çalışıyorum. 2000 yılından beri PPZ'de yönetim kadrosunda bulunuyorum. Bu sektörde 22 yıllık bir tecrübeye sahibim. PPZ şirketi 1990 yılında kurulmuştur. 2017 yılı itibarıyla faaliyet gösterdiği yerlerde 11 şubesi ve toplam 165 çalışanı bulunmaktadır. Normal ticari bir şirket gibi departmanlara ve işleyişe sahiptir.*

---

**Soru 2 - PPZ sadece zekât ve fitre mi topluyor?**

*Hayır. Zekât ve fitre başta olmak üzere sadaka, yardım ve fidye<sup>58</sup> gibi bir takım dini yükümlülük ve bağış mahiyetinde olan araçları da kabul etmektedir. Ancak toplam gelir içindeki payları %1 civarındadır.*

**Soru 3 - Malezya'da halkın zekât sistemine bakışı nasıl? İnsanlar tatmin mi?**

*Çok rahatlıkla söyleyebilirim ki pozitif. Özellikle PPZ, halkın önemli bir kısmının yakından tanıyıp güvendiği bir zekât şirkettir. Burada PPZ'nin sadece toplama faaliyetinde bulunması önemli bir etkidir. PPZ, sorumlu olduğu bölgede halkın %70'ine ulaşmayı başarmış ve farkındalık konusunda iyi bir seviyeye getirmiştir. Bu yüzden halk tarafından iyi bir izlenime sahiptir.*

**Soru 4- Zekât toplama işleminden sonraki süreç nasıl işlemektedir?**

*Biz topladığımız zekâtı aylık olarak beyt-ül malın banka hesaplarına transfer etmekteyiz. Hükümet bizimle ilgili gerekli denetim ve kontrolleri yaptıktan sonra, bize komisyonumuzu göndermektedir. Bizler amil konumunda olduğumuz için toplanılan zekât gelirinden belirli bir oran almaktayız. Buradaki tüm personelin aylık maaşları bu paydan karşılanmaktadır. Bu oran 2017 yılı itibarıyla topladığımız zekâtın 1/16'sı civarındadır. Bu da % 6,25'e denk gelmektedir. Çünkü PPZ sadece toplama faaliyetini sürdürmektedir. Eğer dağıtmayı da yapmış olsaydı alacağı amil payı 1/8 olacaktı. 3. modelde faaliyet sürdüren şirket ise hem toplama hem dağıtmayı yaptığı için 1/8 almaktadır.*

**Soru 5 - Sunumda Malezya'da 3 farklı modelin uygulandığından bahsetmişsiniz.**

**Sizce hangi model en iyisidir?**

<sup>58</sup>Çok yaşlı ve hasta olan kimsenin tutamadığı oruç, ölüm hastalığına yakalananın kılamadığı namaz, vefât etmiş kimsenin namaz ve oruç borçları için ve hacda, ihramlının hastalık özünden dolayı ihramın bâzı yasaklarını işlemesine karşılık vermesi gereken bedel. (<http://sozluk.ihya.org/dini-terimler/fidye.html>) Erişim tarihi: 06.08.2017

*Öncelikle tam kamu modeli dışındakiler en iyi zekât modelleridir. Çünkü ilk modelde olan bürokrasi sorunu diğer iki modelde bulunmamaktadır. Ancak en iyi modelin tam özel modelin olduğunu ifade etmeliyim. Kendim PPZ'de çalışıyor olamama rağmen bürokrasinin olmadığı özel modelin en iyisi olduğu, genel kabul görmüş bir gerçektir. PPZ gibi faaliyet gösteren ülke genelinde 8 şirket bulunmaktadır.*

**Soru 6 - 2005-2016 yılları arasında PPZ'nin topladığı zekât miktarında ve zekât mükellef sayısında çok ciddi artışlar meydana gelmiştir. Bunun temel sebebi sizce nedir?**

*2016 yılında tüm ülkede yaklaşık 3 Milyar Ringit zekât toplanmıştır. Sadece PPZ tarafından toplanılan zekât, Endonezya'da toplanılan zekâttan fazladır. Bunun temel sebebi Malezya'da insanların zekât konusunda duyarlı olmalarıdır. Kısaca bunun adı dava şuurudur. İnsanların farkındalıkları bu konuda çok iyidir.*

**Soru 7 - Malezya'da en çok zekât toplayan şirket PPZ'mi? Diğer şirketlerin durumu nasıl? Genel görünüm hakkında bilgi verebilir misiniz?**

*Zekât toplama performansı konusunda en iyi şirket Selangor'da faaliyet gösteren Lembaga Zakat Selangor (LZS)'dir. Malezya'da ikinci en yüksek zekât gelinine sahip bizim şirketimiz PPZ gelmektedir. LZS'nin ilk sırada olmasının sebebi hem toplamaları hem de dağıtmalarıdır. PPZ ve LZS şirketlerinin faaliyet alanı olan Selangor ve Federal Bölgede toplanılan zekât miktarı, tüm ülkede toplanan zekât gelirlerinin %50'sini oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile 14 eyaletten 2'sinde toplanan zekât tüm eyaletlerde toplanılan zekâtın yarısını teşkil etmektedir.*

**Soru 8 - Sunumda belirttiğiniz gibi zekâtını ödemek isteyenler için şubelere nakit ödeme, banka havalesi, internet portalı ve maaştan kesinti gibi birçok olanak**

***sunulmuştur. Acaba zekât mükellefleri en çok hangi yoldan zekâtlarını ödemektedirler?***

*Zekât mükellefleri hemen hemen bütün yolları kullanıyorlar. Ancak en cazip olanı maaştan kesinti yolu ile olanıdır. Zira 2016 yılında topladığımız 580 Milyon Ringit tutarındaki zekâtın %65'i maaştan kesinti yoluyla tahsil edilmiştir.*

***Soru 9 - Malezya'da şirketler buldukları eyalet dışından da zekât toplayabilirler mi? Şirketler topladıkları zekâtı başka eyaletlerde de dağıtabilirler mi?***

*Mevzuat gereği her şirketin sorumlu olduğu eyaletler bellidir. Şirketlerin bu eyaletler dışındaki yerlerden zekât toplaması yasaktır. Ancak dağıtım konusu biraz daha esnektir. Zira dağıtım öncelikli olarak toplanılan eyaletlerde yapılmalıdır. Gerekli durumlarda başka eyaletlere de gönderilebilmektedir. Hatta uluslararası transferler bile gerçekleştirilmektedir. Filistin'e gönderdiğimiz zekâtlar bunun en güzel örneğidir. Oran vermek gerekirse toplanılan zekâtın %90'ı aynı sınırlar içinde dağıtılmaktadır.*

***Soru 10- Müslüman halka, ödediği zekâtı gelir vergisinden indirme imkanının tanınması, gayr-i Müslim halk içinde sizce bir rahatsızlık sebebi olmuş mudur?***

*Hayır. Çünkü 1957 yılında Malezya'da bir sosyal mutabakat sağlanmıştır. Buna göre devletin resmi dini İslam'dır. Halkın çoğunluğu Müslüman olduğu için devletin böyle bir uygulamada bulunması Müslüman olmayan halk arasında soruna sebep olmamıştır. Yasalara göre, onların zekât ve diğer İslami uygulamalar hakkında itirazda bulunma hakları söz konusu değildir.*

***Soru 11- Zekât toplamada ve dağıtmada karşılaşılan zorluklar nelerdir?***

*İnternet ve medyada bazı kötü örnekler ve yaşanmış kötü olaylar bulunmaktadır. Tabi ki bu bizden kaynaklanan durumlar değildir. Ne yazık ki devlet önceki dönemlerde kötü izlenimler vermiştir. Halk; zekât toplamanın çok hızlı olduğunu,*

*dağıtımının ise aşırı yavaş olduğunu düşünüyor. Bu doğru değil. İnsanlar internette gezen bu olayların etkisinde kalıyorlar. Biz de buna karşı doğru olayları internette yaymaktayız.*

**Soru 12 - Malezya'da uygulanan zekât sisteminde şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerinin uygulanması konusunda düşünceleriniz nelerdir?**

*Öncelikle kendi adımıza %100 şeffaflık ve hesap verilebilirlik söz konusudur. Devlet ve halkın arasındayız. Eğer halk bunu görmezse zekât toplayamayız. Devlet tatmin olmazsa faaliyetimize devam edemeyiz. Malezya'nın tümü için ise bu ilkeler önemli ölçüde uygulanmaktadır. Ancak her bölgede farklı modellerin uygulanması ve her model altında farklı şirketlerin faaliyet göstermesi algı karışıklığına sebep olmaktadır. Bir şirket çok şeffaf iken diğeri olmayabilir. Bu insanlarda yanlış bir genellendirmeye yol açmaktadır. Mesela tam özel modelin uygulandığı Selangor eyaletinde şeffaflık sorunu hiç yoktur. Diğer yerler için farklı şeyler söylenebilir. Ancak bunun için net deliller gerekmektedir.*

*Bu konu çok önemlidir. Öncelikle toplamanın çok kolay, dağıtımın çok zor olduğunu bilmek gerekir. Peygamber (ASM) zekât verenlere nasıl ve niçin verdiklerini ve amillere nasıl topladıklarını sormazdı. Ancak dağıtma esnasında, zekât almak isteyenlere gerçekten ihtiyacı olup olmadıklarını sorgulardı. Amillerin dağıtım konusunda çok hassas olmalarını emrederdi. Bunun için dağıtım sürecinin çok şeffaf olması gerçekten zordur.*

**Soru 13 - Malezya'da toplanılan zekât Tevbe Suresinde ismi geçen 8 tabakaya da ulaşmakta mıdır?**

*Evet kesinlikle. Kur-anda ismi geçen tüm tabaklara zekât dağıtılmaktadır. Brunei'de durum biraz farklıdır. Orada bazı tabaklara zekât verilmemektedir.*



**Soru 14 - Sizce zekâtın sadece gelir vergisinden indirilmesi doğru mu? Niçin diğer vergileri de kapsamıyor?**

*Bunun nedenini bilmiyorum. Hükümetin şimdiki politikası böyle. Ancak daha sonra değişebilir. Belki de beytül mal içindeki zekât ve vergi dengesini kurabilmek için olabilir.*

**Soru 15- Türkiye'de bazı insanlar, zekâtın gelir vergisinden indirilmesini etik bulmuyorlar. Acaba Malezya'da bu konu nasıl değerlendiriliyor?**

*Malezya'da da böyle düşünen insanlar bulunmaktadır. Onlara göre zekât dini bir yükümlülüktür. Vergi ise hükümet tarafından zorunlu tutulan bir yükümlülüktür. Bu kişiler birbiri ile irtibatlandırılmasını uygun bulmamaktadırlar. Ancak mevcut kanun buna müsaade ediyor. Bir problem görünmüyor.*

**Soru 16 - Şu anda Müslüman dünyasında en oturmuş zekât sistemi Malezya'dadır. Bildiğiniz gibi Türkiye'de zekât sistemi bulunmamaktadır. Bizlere tavsiyeleriniz nelerdir?**

*Bildiğim kadarı ile sadece Türkiye'de değil bazı Müslüman ülkelerde de zekât yükümlülüğü kişisel uygulamadan öte değildir. Benim tavsiyem, Müslüman ülkeleri bir an önce kaliteli bir zekât yönetimi oluşturmalarıdır. Hükümetlerin bir an önce zekât yönetimini kontrolleri altına almaları gerekir. Böyle bir sistem birçok sorunun çözümüne katkı sunacağını görecektir. Ben ümitsiz değilim. Birçok Müslüman ülkesinin yakın gelecekte iyi bir zekât sistemine geçeceğine inanıyorum. Hep birlikte Müslüman dünyasında yaşanan yoksulluğun önüne geçeceğimizi ümit ediyorum.*

#### **4.4.2. Anket Bulguları**

Bu çalışmada derinlemesine görüşme tekniği temel veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır. Sosyal bilimlerde anket; destekleyici veri toplama yöntemi olarak kullanılmaktadır. Çalışmanın bu kısmında derinlemesine görüşme yöntemi ile

elde edilen bulguların, anket yöntemi ile elde edilen bulguları destekleyip desteklemediği test edilmiştir. Veriler kolayda örnekleme yoluyla; Terengganu, Kuala Lumpur ve Selangor eyaletlerinden zekât mükellefi olduğu düşünülen ve anket formunu doldurmayı kabul eden katılımcılardan elde edilmiştir. Bu üç eyalette üç farklı zekât modeli uygulanmaktadır. 400 adet anket formu dağıtılmış, 212 kişi tarafından doldurulmuştur. Neredeyse yarısı anket formunu doldurmayı kabul etmemişlerdir.

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 5 soru bulunmaktadır. Bu soruların ilk dördü; katılımcının yaş, cinsiyet, meslek ve din gibi demografik özelliklerinin tespiti içindir. 5. soruda ise katılımcının zekât mükellefi olup olmadığı sorulmuştur. İkinci bölümde 23 soru bulunmaktadır. Bu sorularla sırasıyla aşağıda belirtilen 4 durum tespit edilmek istenmiştir.

- \* Malezya'daki gelir dağılımı ve sosyal yardım algısı (5 soru)
- \* Zekât konusundaki; bilgi, algı ve farkındalıkları (7 soru)
- \* Malezya zekât sistemi genel yapısı hakkındaki algıları (5 soru)
- \* Malezya zekât sisteminin saydamlığı hakkındaki algıları (3 soru)
- \* Zekât ve gelir vergisi ilişkisi hakkındaki düşünceleri (3 soru)

Anket formunun ikinci bölümündeki sorular 5'li Likert Tipi olup, "Kesinlikle katılmıyorum" 1, "Katılmıyorum" 2, "Fikrim yok" 3, "Katılıyorum" 4 ve "Kesinlikle katılmıyorum" 5 şeklinde ifade edilmiştir. Veriler SPSS 20 paket programında analiz edilmiştir. Ayrıca Anket formunun alt kısmına, katılımcıların önerilerini arka sayfaya yazmaları rica edilmiştir. 12 katılımcı bu ifadenin üzerine arka kısma öneri ve görüşlerini ifade etmişlerdir. Arka sayfada el yazısı ile yazılan öneriler bir önceki derinlemesine görüşme analiz kısmında kullanılmıştır.

#### **4.4.2.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler**

Katılımcılar hakkında bazı demografik özellikler önem ifade etmektedir. Bu kısımda bir de katılımcının zekât mükellefi olup olmadığı sorulmuştur. Soruların frekansları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 36. Demografik Özellikler

<u>Yaş</u>	<u>Frekans</u>	<u>%</u>	<u>Cinsiyet</u>	<u>Frekans</u>	<u>%</u>
15-34	99	46,7	<i>Erkek</i>	143	67,5
35-44	58	27,4	<i>Kadın</i>	69	32,5
45-54	41	19,3	<i>Total</i>	<b>212</b>	<b>100,0</b>
55-69	13	6,1	<u>Din</u>	<u>Frekans</u>	<u>%</u>
70 ve üzeri	1	,5	<i>İslam</i>	209	98,6
<b>Toplam</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>	<i>Budizm</i>	2	,9
<u>Meslek</u>	<u>Frekans</u>	<u>%</u>	<i>Hinduizm</i>	1	,5
<i>Tacir</i>	3	1,4	<b>Total</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>
<i>Çiftçi</i>	3	1,4	<u>Zekât</u>	<u>Frekans</u>	<u>%</u>
<i>Memur</i>	85	40,1	<i>Mükellefi</i>		
<i>İşçi</i>	18	8,5	<i>Evet</i>	172	81,1
<i>Diğerleri</i>	103	48,6	<i>Hayır</i>	40	18,9
<b>Total</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>	<b>Total</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>

Tablo 36'da ankete katılanların; yaş, cinsiyet, meslek, din ve zekât mükellefiyetleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Genelde katılımcılar 15-34 yaş aralığında bulunmaktadır. 70 üzeri bir kişi ankete katılmıştır. Katılımcıların %74,1'inin 45 yaşın altında olduğu görülmektedir. Katılımcıların %40,1'i devlet memuru olarak çalışmaktadır.

Anket formunu dolduranların 143'ü erkek ve 69 kişisi de kadındır. 212 kişiden 209'su Müslüman, 2'si Budist ve 1 kişi de Hindu'dur. Anket formları çoğunlukla Müslüman'ların yaşadığı bölgelerde dağıtılmıştır. Zira öncelikli olarak Müslümanların algıları ölçülmek istenmiştir. Zekât mükellefiyeti konusunda katı davranılmamıştır. Çünkü zekât veren ve alan kişilerin algıları bu çalışma için önemli görülmektedir. Bu yüzden katılımcıların %81,1'i zekât mükellefi iken, %18,9'u zekât mükellefi değildir.

#### 4.4.2.2. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik; tesadüfi yanılgılardan uzak olması, aynı ölçütlerle aynı sonuçların alınması ve aynı şeyin bağımsız ölçümlerindeki kararlılıktır.<sup>59</sup> Anket için oluşturulan ölçeğin güvenilir ve tutarlı olması gerekmektedir. Güvenilirlik analizini

<sup>59</sup>[https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEWjf1Jbfy8PVAhUHJIAKHfDDDIYQFghCMAU&url=http%3A%2F%2Fw3.balikesir.edu.tr%2F~bsentuna%2Fwp-content%2Fuploads%2F2013%2F04%2Fguvenilirlik.ppt&usg=AFQjCNEUt1p6QNtOqd1\\_0Lg-YCCauZsqow](https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEWjf1Jbfy8PVAhUHJIAKHfDDDIYQFghCMAU&url=http%3A%2F%2Fw3.balikesir.edu.tr%2F~bsentuna%2Fwp-content%2Fuploads%2F2013%2F04%2Fguvenilirlik.ppt&usg=AFQjCNEUt1p6QNtOqd1_0Lg-YCCauZsqow)

hesaplama yöntemleri bulunmakta ve en çok kullanılan yöntem ise "Alpha Yöntemi" olarak bilinmektedir. Cronbach's Alfa katsayısı değerleri, ölçeğin güvenilirliği hakkında bilgi vermektedir (Kurt, 2013).

**Tablo 37. Cronbach's Alpha Katsayısı Yorumlanması**

<u>Katsayı Aralığı</u>	<u>Yorumu</u>
$,00 \leq \alpha < ,40$	Ölçek güvenilir değil
$,40 \leq \alpha < ,60$	Ölçeğin güvenilirliği düşük
$,60 \leq \alpha < ,80$	Ölçek oldukça güvenilir
$,80 \leq \alpha < 1,00$	Ölçek yüksek derecede güvenilir

Kaynak: (Kurt, 2013).

Tablo 37'de "Cronbach's Alpha Katsayısı" yorum örnekleri yer almaktadır. Katsayı ,00 - ,40 arasında yer alması halinde güvenilir olamayacağı, ,80 - 1,00 arasında olursa yüksek derece güvenilir olacağı ifade edilmektedir.

**Tablo 38. Güvenilirlik Analizi Yorumları**

<u>Değişkenler</u>	<u>Alpha Katsayıları</u>	<u>Güvenilirlik Düzeyleri</u>
<b>Gelir dağılımı ve sosyal yardım</b>	,89	Yüksek Derecede Güvenilir
<b>Zekât algı ve bilgisi</b>	,88	Yüksek Derecede Güvenilir
<b>Malezya zekât sistemi genel yapısı</b>	,88	Yüksek Derecede Güvenilir
<b>Malezya zekât sistemi saydamlık</b>	,88	Yüksek Derecede Güvenilir
<b>Zekât ve gelir vergisi ilişkisi</b>	,88	Yüksek Derecede Güvenilir
<b>Toplam Ortalama</b>	<b>,89</b>	<b>Yüksek Derecede Güvenilir</b>

Tablo 38'de bu çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre, toplam 23 soru bulunan anketin her bir soru için Cronbach's Alpha Katsayısı ,80'den büyüktür. Ortalama katsayı değeri ,89 olarak gerçekleşmiştir. Bu katsayı sosyal bilimler için oldukça güvenilir bir katsayıdır.

#### **4.4.2.3. Betimsel Analiz ve Frekans Analizi (Malezya Geneli)**

Betimsel analiz öncelikle tüm katılımcılar için yapılmıştır. Anketler 3 farklı bölgede yaşayan kişilere dağıtılmıştı. 3 farklı modelin uygulandığı bu bölgelerde yaşayan katılımcıların algıları Malezya'nın tamamı için fikir verecektir.

**Tablo 39. Ölçek Kodlamaları**

1	<b>Kesinlikle katılmıyorum</b>
2	<b>Katılmıyorum</b>
3	<b>Fikrim yok</b>
4	<b>Katılıyorum</b>
5	<b>Kesinlikle katılıyorum</b>

Ölçek kodları, 1 ve 5 arasında değişen değerlerdir. Katılımcının yöneltilen soru karşısında yansıttığı duygu ve düşüncesinin rakamsal ifadeleridir. Analizlerin sonunda her bir değişkenin rakamsal bir karşılığı bulunmaktadır. Ölçek kodlarının tablo şeklinde ifadesi bu bakımdan önem arz etmektedir.

#### 4.4.2.3.1. Malezya'da Gelir Dağılımı ve Devlet Yardımları Algısı

İlk değişken ile, Malezya'da gelir dağılımı algısı ve devlet tarafından yapılan sosyal yardımların vatandaşlar üzerindeki etkisinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu değişkende 5 soru bulunmaktadır.

**Tablo 40. Gelir Dağılımı ve Finansal Destekler**

Sorular	Ölçek Ortalaması	St. Sapma
Yaşadığım bölgede bireyler arasında gelir dağılımında ciddi bir adaletsizlik <b>bulunmamaktadır.</b>	2,99	1,075
Ülkemizde, "gelir dağılımındaki adaletsizlik" önemli bir sorun <b>değildir</b>	2,48	1,037
Ülkemizde uygulanan sosyal politikalar, gayet yerinde ve <b>yeterlidir</b>	2,94	1,043
Yardım politikaları yoksulluğun azaltılmasında <b>yeterlidir.</b>	2,85	1,065
Devlet tarafından yapılan finansal destekler toplumun tamamına <b>eşit bir şekilde ulaşmaktadır.</b>	2,93	1,135

Tablo 40'ta Malezya'da uygulanan sosyal politikalar ve gelir dağılımı konusunda katılımcıların görüşleri yer almaktadır. 5 soruya verilen cevapların tamamının 3'ün altında kaldığı görülmektedir. Katılımcılar Malezya'da gelir dağılımında adaletin olmadığı, devlet tarafından uygulanan sosyal politikaların

yetersiz olduğu ve devlet tarafından yapılan finansal desteklerin toplumun tamamına nüfuz etmediği fikrine sahiptirler.

**Tablo 41. Gelir Dağılımında Adalet Algısı Frekans Analizi**

	Sıklık Dağılımı	%	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	33	15,6	15,6
Katılmıyorum	91	42,9	58,5
Fikrim Yok	50	23,6	82,1
Katılıyorum	30	14,2	96,2
Kesinlikle Katılıyorum	8	3,8	100,0
<b>Toplam</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>	

**Soru - Ülkemizde, "gelir dağılımındaki adaletsizlik" önemli bir sorun değildir.**

Tablo 41'de soru sepetinden önemli olduğu düşünülen bir sorunun sıklık dağılımı bulunmaktadır. Buna göre %18'lik bir kısım Malezya'da gelir dağılımında adalet olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %58'i net bir şekilde gelir dağılımında adaletsizliğin olduğuna inanmaktadır. %23,6'lık bir dilim, fikrinin olmadığını belirtmiştir. Tablo 49 ve Tablo 50'deki veriler ışığında, katılımcıların çoğununun gelirin adil dağılmadığına inandığı sonucu ortaya çıkmıştır.

#### 4.4.2.3.2. Zekât Konusunda Bilgi ve Farkındalık Seviyesi

İkinci değişkende 7 soru bulunmaktadır. Bu sorular katılımcıların zekât konusundaki bilgi seviyelerini ve farkındalıklarını tespit etmeyi hedeflemektedir.

**Tablo 42. Zekât Algısı**

Sorular	Ölçek Ortalaması	St. Sapma
Zekât hakkında <b>yeterli bilgiye</b> sahibim.	3,85	1,033
Zekât konusu hakkında gayet <b>duyarlıyım</b> .	4,00	,988
Zekâtımı ödeme konusunda gayet <b>hassas</b> davranırım.	4,02	1,160
Zekâtımı <b>vaktinde ve tam</b> olarak öderim.	4,08	1,083
Ödeyeceğim zekât miktarını <b>kendim</b> hesaplarım.	3,77	1,114
Zekâtımı ihtiyacı olanlara <b>kendim</b> veririm.	3,08	1,252
Zekâtımı <b>zekât merkezlerine</b> veririm.	3,83	1,156

Tablo 42 katılımcıların zekât algısını ortaya koyan sorular içermektedir. Katılımcılar, zekât hakkında bilgi sahibi olduklarını ve zekâtlarını ödeme konusunda hassas davrandıklarını ifade etmiştir. Çünkü bu kısımdaki sorulara verilen cevaplar 3'ün oldukça üzerinde yer almakta ve bazıları 4 ortalamasının da geçmektedir. Katılımcıların çok önemli kısmının zekât farkındalığına sahip oldukları görülmüştür. Bir başka önemli konu ise katılımcıların zekâtlarını kişisel vermektan ziyade devlete vermeleridir. Bu ise zekât sistemine olan güven konusunda bilgiler vermektedir.

**Tablo 43. Zekât Algısı Frekans Analizi**

	Sıklık Dağılımı	%	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	9	4,2	4,2
Katılmıyorum	12	5,7	9,9
Fikrim Yok	26	12,3	22,2
Katılıyorum	71	33,5	55,7
Kesinlikle Katılıyorum	94	44,3	100,0
<b>Toplam</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>	

**Soru -Zekâtımı vaktinde ve tam olarak öderim.**

Tablo 43'te zekât algısı frekans analizi bilgileri yer almaktadır. Katılımcıların %77,8'lik bir kısmı zekâtlarını vaktinde ve tam olarak ödediklerini beyan etmişlerdir. %22,2'sinin fikri yok iken, zekât konusunda hassas olmayanların oranı ise %9,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda katılımcıların zekât konusunda hem bilgili, hem de hassas ve duyarlı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

**4.4.2.3.3. Malezya Zekât Sistemi Genel İşleyişi Algısı**

Bu kısımda katılımcıların zekât sisteminin genel işleyişine dair algıları ölçülmek amaçlanmıştır. Bu amaçla katılımcılara 5 soru yöneltilmiştir.

**Tablo 44. Malezya Zekât Sistemi Genel Yapısı Hakkında**

Sorular	Ölçek Ortalaması	St. Sapma
Malezya'da zekât sistemi <b>genel anlamda</b> iyi işlemektedir.	3,77	,958
Zekâtın <b>devlet tarafından</b> yönetilmesini doğru buluyorum.	3,55	1,022
Malezya zekât sistemini <b> faydalı</b> buluyorum.	3,92	,995

Malezya zekât sistemini <b>etkili</b> buluyorum	3,60	1,059
Zekât sisteminin <b>sosyal refahı</b> arttırdığını düşünüyorum	4,09	,969

Bu sorular katılımcıların, Malezya zekât sistemi ile ilgili algılarını ölçmeye yönelik sorulardır. Cevapların tamamı 3 ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Katılımcıların önemli bir kısmı Malezya zekât sisteminin genel anlamda iyi işlediğini, devlet tarafından yönetilmesinin yerinde olduğunu, insanlara faydasının olduğunu ve etkili bulduklarını ifade etmişlerdir.

**Tablo 45. Malezya Zekât Sistemi Genel Yapısı Frekans Analizi**

	Sıklık Dağılımı	%	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	5	2,4	2,4
Katılmıyorum	9	4,2	6,6
Fikrim Yok	33	15,6	22,2
Katılıyorum	79	37,3	59,4
Kesinlikle Katılıyorum	86	40,6	100,0
<b>Toplam</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>	

**Soru - Zekât sisteminin sosyal refahı arttırdığını düşünüyorum.**

Tablo 45'te katılımcılara Malezya zekât sisteminin sosyal refaha katkısının olup olmadığı sorulmuştur. %6,6'lık bir grup sistemin sosyal refaha katkısının olmadığını söylemiş, %15,6'sı fikrinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %77,9 gibi büyük bir çoğunluğu, zekât sisteminin sosyal refahı ciddi şekilde arttırdığını ifade etmişlerdir. Bu soru grubu ile Malezya zekât sisteminin katılımcılar tarafından iyi bir şekilde kabullenildiği sonucu çıkmaktadır.

**4.4.2.3.3. Malezya Zekât Sisteminde Saydamlık Algısı**

Çalışmanın amaçlarından birisi de Malezya zekât sisteminin saydamlık konusundaki durumunu ortaya koyabilmektir. Katılımcıların saydamlık algıları 3 soru ile ölçülmüştür.



**Tablo 46. Zekât Sistemi Saydamlık Algısı**

Sorular	Ölçek Ortalaması	St. Sapma
Malezya'da zekât sisteminin saydam olduğuna inanıyorum.	3,42	1,048
Malezya'da zekâttoplama sisteminin saydam olduğuna inanıyorum.	3,50	1,051
Malezya'da zekât dağıtım sisteminin saydam olduğuna inanıyorum.	3,25	1,087

Tablo 46'da görüldüğü gibi, genel olarak Malezya sisteminin saydam olduğu konusunda bir yaklaşım söz konusudur. Fakat zekât dağıtım sisteminin daha az saydam olduğu görülmektedir. Katılımcılar toplama konusunda daha iyimser görünmektedirler.

**Tablo 47. Zekât Sistemi Saydamlık Algısı Frekans Analizi**

	Sıklık Dağılımı	%	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	12	5,7	5,7
Katılmıyorum	42	19,8	25,5
Fikrim Yok	67	31,6	57,1
Katılıyorum	64	30,2	87,3
Kesinlikle Katılıyorum	27	12,7	100,0
<b>Toplam</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>	

**Soru - Malezya'da zekât dağıtım sisteminin saydam olduğuna inanıyorum.**

Tablo 47 zekât dağıtım konusunda katılımcıların algılarını yansıtmaktadır. Malezya zekât dağıtım konusuna katılımcılar şüphe ile yaklaşmaktadırlar. Zira dağıtım sürecinin saydam olduğunu düşünen yarıdan daha azdır. %31,6 fikir bildirmemiştir. %25,5'lik bir kitle saydam bulmamaktadırlar. Toplama süreci ise katılımcılar tarafından nispeten daha saydam bulunmaktadır.

#### 4.4.2.3.4. Zekât ve Gelir Vergisi İlişkisi

Malezya'da zekât mükelleflerine, ödedikleri zekâtın tamamını gelir vergisinden indirme olanağı sağlanmaktadır. Katılımcılara yöneltilen 3 soru zekât vergi ilişkisine dairdir.

**Tablo 48. Zekât - Vergi İlişkisi Algısı**

Sorular	Ölçek Ortalaması	St. Sapma
Ödenilen zekâtın vergiden düşülmesini uygun buluyorum	3,90	,980
Ödenilen zekâtın vergiden düşülmesini etik buluyorum	3,92	,999
Zekât sisteminin vergi kaçırma eğilimlerinin azalttığını düşünüyorum	3,84	,950

Katılımcılar zekâtın vergiden indirilmesini uygun ve etik bulduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu sistemin vergi kaçakçılığını azalttığını düşünmektedirler.

**Tablo 49. Zekât - Vergi İlişkisi Algısı Frekans Analizi**

	Sıklık Dağılımı	%	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	4	1,9	1,9
Katılmıyorum	15	7,1	9,0
Fikrim Yok	46	21,7	30,7
Katılıyorum	77	36,3	67,0
Kesinlikle Katılıyorum	70	33,0	100,0
<b>Toplam</b>	<b>212</b>	<b>100,0</b>	

**Soru - Ödenilen zekâtın vergiden düşülmesini etik buluyorum.**

Tablo 49'da katılımcılara, zekâtın vergiden indirilmesinin etik olup olmadığı sorulmuştur. %10,9'luk bir kitle bu sistemden memnun olmadığını ve etik bulmadığını ifade etmiştir. %30'luk fikir belirtmeyen kararsız bir kitle bulunmaktadır. Katılımcıların %66,3'lük bir kısmı ise bu sistemi etik bulduğunu belirtmiştir.

#### 4.4.2.4. Betimsel Analiz ve Frekans Analizi (3 Modelin Karşılaştırılması)

Bir önceki kısımda, Malezya'nın geneli itibarıyla toplanan anket verileri analiz edilmiştir. Bu kısımda 3 modelin uygulandığı eyaletlerde toplanılan anket verilerinin ayrı ayrı analizleri yer almaktadır. 3 modelin uygulandığı eyaletleri temsilen; Terengganu, Kuala Lumpur ve Selangor eyaletleri örneklem olarak seçilmiştir.

**Tablo 50. Model İçerikleri**

Model No	Model İçeriği	Örneklem
Model 1	<i>Kamu Modeli</i>	Terengganu
Model 2	<i>Yarı Kamu Modeli</i>	Kuala Lumpur
Model 3	<i>Özel Model</i>	Selangor

Tablo 50 hangi modelin hangi içeriğe sahip olduğunu ve örneklerin hangi bölgelerden seçildiğini göstermektedir.

**Tablo 51. Değişkenlerin Betimsel Analiz Ölçek Ortalamaları**

<b>Ölçek Değişken</b>	<b>Model 1</b>	<b>Model 2</b>	<b>Model 3</b>
<b>Gelir dağılımı ve sosyal yardım</b>	2,78	2,82	2,90
<b>Zekât algı ve bilgisi</b>	3,95	3,69	3,86
<b>Malezya zekât sistemi genel yapısı</b>	3,79	3,78	3,78
<b>Malezya zekât sistemi saydamlık</b>	3,27	3,38	3,50
<b>Zekât ve gelir vergisi ilişkisi</b>	4,23	3,88	3,69
<b>Toplam Ortalama</b>	<b>3,60</b>	<b>3,53</b>	<b>3,54</b>

Tablo 51'de kullanılan 5 ana ölçeğin betimsel analiz sonuçları yer almaktadır. Bu ölçekler; gelir dağılımı ve sosyal yardımlar, zekât konusunda bilgilik ve bilinç, zekât sistemi genel işleyişi, zekât sisteminde saydamlık ve zekât ile vergi arasındaki ilişkidir. Anket formunun ikinci bölümünde yer alan 23 soru ile bu temel ölçekler oluşturulmuştur. Ölçek kodu minimum 1, maksimum 5 olmaktadır. 3; "fikrim yok" anlamına gelmektedir. 3'ün üzeri pozitif, 3'ün aşağısı negatif yorumlanmıştır.

#### 4.4.2.4.1. Gelir Dağılımı Ve Sosyal Yardım

Bütün modellerde, gelir dağılımındaki adalet ve devletin yaptığı sosyal yardımlar konusundaki algının derecesi birbirine çok yakındır. Yani 3 modelin uygulandığı bölgelerde yaşayan katılımcılar, buldukları yerlerde gelirin adil dağıtılmadığını ve devletin yaptığı sosyal nitelikteki yardımların yeterli olmadığını düşünmektedirler. Ölçek ortalaması bütün modellerde 3'ün altındadır. Katılımcıların

aynı doğrultuda düşünceleri Malezya'nın genel görünümü hakkında fikir vermektedir. Ölçekler arasında yalnızca bu ölçek 3'ün altında çıkmıştır.

**Tablo 52. Gelir Dağılımında Adalet Algısı Frekans Analizi**

	<b>Model 1</b> (Frekans %)	<b>Model 2</b> (Frekans %)	<b>Model 3</b> (Frekans %)
Kesinlikle Katılmıyorum	10,2	16,8	17,7
Katılmıyorum	49,0	45,5	33,9
Fikrim Yok	22,4	19,8	30,6
Katılıyorum	12,2	14,9	14,5
Kesinlikle Katılıyorum	6,1	3,0	3,2
<b>Toplam</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

**Soru - Ülkemizde, "gelir dağılımındaki adaletsizlik" önemli bir sorun değildir.**

Tablo 52'de gelir dağılımı ile ilgili bir sorunun frekans analizi bulunmaktadır. Katılımcılara, yaşadıkları yerde gelir dağılımında adaletsizlik olup olmadığı sorulmuştur. Model 1'de, katılımcıların yaklaşık % 60'ı gelir dağılımında adaletin olduğuna inanmadıkları görülmüştür. % 22,4'ün ise fikri bulunmamaktadır. Yalnızca % 18,3'lük bir dilim gelir dağılımında adaletin olduğunu ifade etmiştir. Model 2'de gelir dağılımında adaletin olduğunu ifade edenlerin oranı % 62,3'dür. Bu oran, Model 3'te %60,6 olarak çıkmıştır. Yarı kamu olan Model 2'de gelir dağılımında adalet algısı daha pozitiftir.

#### **4.4.2.4.2. Zekât Konusunda Bilgililik ve Bilinçli Olma**

Zekât konusunda bilgi sahibi olma ve farkındalık etkenleri bütün modellerde 4'e yakın hesaplanmıştır. Bu da Malezya genelinde, insanların zekât konusunda bilgili ve bilinçli olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Model 1'de yaşayan katılımcılar, zekât konusunda en bilgili ve bilinçli olanlardır.

**Tablo 53. Zekât Algısı Frekans Analizi**

	<b>Model 1 (Frekans %)</b>	<b>Model 2 (Frekans %)</b>	<b>Model 3 (Frekans %)</b>
Kesinlikle Katılmıyorum	4,1	5,9	1,6
Katılmıyorum	4,1	5,9	6,5
Fikrim Yok	10,2	11,9	14,5
Katılıyorum	32,7	34,7	32,3
Kesinlikle Katılıyorum	49,0	41,6	45,2
<b>Toplam</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

**Soru -Zekâtımı vaktinde ve tam olarak öderim.**

Tablo 53'te katılımcıların zekât konusundaki hassasiyetleri ölçülmek istenmiştir. Zekâtını vaktinde ve tam olarak ödediğini ifade eden kişilerin oranı; Model 1'de % 81,7 Model 2'de % 76,3 ve Model 3'te % 77,5 olarak hesaplanmıştır. Model 1'deki katılımcıların zekât konusunda daha hassas ve dikkatli olduğu gözlemlenmiştir. Tüm modellerde ciddi bir hassasiyet bulunmaktadır. Bunun yanında Model 3'teki kararsızların çokluğu dikkat çekmektedir.

**4.4.2.4.3. Malezya Zekât Sistemi Algısı**

Tablo 14'deki ifadeler ışığında, katılımcıların Malezya zekât sistemi konusunda pozitif algıları bulunmaktadır. Bütün modellerde eşit bir algı söz konudur. Ölçek ortalaması birinci modelde 3,79, diğer iki modelde 3,78 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların geneli zekât sisteminin genel anlamda iyi işlediğini belirtmişlerdir.

**Tablo 54. Malezya Zekât Sistemi Genel Yapısı Frekans Analizi**

	<b>Model 1 (Frekans %)</b>	<b>Model 2 (Frekans %)</b>	<b>Model 3 (Frekans %)</b>
Kesinlikle Katılmıyorum	2,0	4,0	2,4
Katılmıyorum	2,0	5,0	2,4
Fikrim Yok	10,2	12,9	24,2
Katılıyorum	40,8	35,6	37,1
Kesinlikle Katılıyorum	44,9	42,6	33,9
<b>Toplam</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

### Soru - Zekât sisteminin sosyal refahı arttırdığını düşünüyorum.

Tablo 54'te zekât sistemi hakkında sorulan bir sorunun frekans analizi yapılmıştır. Katılımcılara zekât sistemi ve sosyal refah ilişkisi sorulmuştur. Malezya zekâtsisteminin sosyal refahı arttırmadığını ifade edenlerin oranı Model 1 için % 4, Model 2 için % 9 ve Model 3'te % 4,8 olarak hesaplanmıştır. Yani katılımcıların önemli bir kısmı zekât sisteminin, sosyal refahı arttırdığını düşünmektedirler. Model 3'te bulunanların kararsız oranı diğer iki modeldekilerden iki kat daha fazladır.

#### 4.4.2.4.4. Zekât Sisteminde Saydamlık Algısı

Dördüncü ölçek, Malezya zekât sistemi saydamlığına dairdir. Katılımcıların geneli Malezya zekât sisteminin saydam olduğunu düşünmektedir. Ancak modeller arasında farklılıklar bulunmaktadır. Modellerde ölçek ortalaması sırasıyla; 3,27 , 3,38 ve 3,50 olarak hesaplanmıştır. Model 1'de ölçek ortalaması 3,27 olup, katılımcıların en az saydam buldukları modeldir. Yarı kamu modeli olan Model 2'de ise 3,38 olup, ilk modele göre biraz daha fazla saydamlık algısı vardır. Özel model olan Model 3'ün ise en saydam olduğu düşünülmektedir.

**Tablo 55. Zekât Sistemi Saydamlık Algısı Frekans Analizi**

	<b>Model 1</b> <b>(Frekans %)</b>	<b>Model 2</b> <b>(Frekans %)</b>	<b>Model 3</b> <b>(Frekans %)</b>
Kesinlikle Katılmıyorum	12,25	8,9	3,2
Katılmıyorum	12,25	15,8	17,7
Fikrim Yok	32,7	33,7	29,0
Katılıyorum	38,8	26,7	35,5
Kesinlikle Katılıyorum	4,1	14,9	14,5
<b>Toplam</b>	<b>100</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

### Soru - Malezya'da zekât dağıtım sisteminin saydam olduğuna inanıyorum.

Tablo 55, daha önce betimsel analizi yapılan saydamlık ölçeğine ait bir sorunun , frekans analizini içermektedir. Buna göre, Model 1'de, katılımcıların % 42,9'u zekât dağıtım sürecinin saydam olduğunu düşünmektedir. Model 2'de bu oran,

% 41,6 ve Model 3'te ise, % 50 olarak gerçekleşmiştir. Özel model olan Model 3'ün dağıtım süreci, katılımcılar tarafından en saydam model olarak görülmektedir.

#### 4.4.2.4.5. Zekât - Vergi İlişkisi Algısı

Malezya'da belirli şartlar altında, ödenen zekâtın gelir vergisinden bütünüyle indirme imkanı bulunmaktadır. Tablo 14'te bulunan son ölçek ise bu durumun katılımcılar tarafından nasıl algılandığını ölçmektedir. Ölçekler arasında 5'e en yakın zekât vergi ilişkisini konu edinen ölçek olmuştur. Model 1 yani kamu modelinde ölçek ortalaması 4,23'tür. Model 2'de 3,88 ve Model 3'te 3,69 olarak ölçülmüştür. Bu sonuçlara göre, katılımcılar bütün modellerde, ödenen zekâtın vergiden indirilmesini doğal bir durum olarak karşılamaktadır.

**Tablo 56. Zekât - Vergi İlişkisi Algısı Frekans Analizi**

	Model 1 (Frekans %)	Model 2 (Frekans %)	Model 3 (Frekans %)
Kesinlikle Katılmıyorum	2,0	2,0	1,6
Katılmıyorum	2,0	7,9	9,7
Fikrim Yok	12,2	20,8	30,6
Katılıyorum	30,6	39,6	35,5
Kesinlikle Katılıyorum	53,1	29,7	22,6
<b>Toplam</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

**Soru - Ödenilen zekâtın vergiden düşülmesini etik buluyorum.**

Tablo 56, katılımcıların vergi uygulamasını nasıl karşıladıklarını ölçen bir sorunun frekans analizini göstermektedir. Model 1'de katılımcıların % 83,7'si zekâtın gelir vergisinden indirilmesini etik olarak görmektedir. Model 2'de % 69,6'sı ve Model 3'ün % 58,1'i etik kabul etmektedir. Diğer bir ifade ile sırasıyla; %4, %9,9 ve % 11,3'ü etik kabul etmemektedirler.

#### 4.5. Malezya Zekât Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği

Bu çalışmada en teşvik edici durum, Türkiye'de bir zekât sisteminin olmaması ve dünyada en oturmuş zekât sistemine sahip ülkenin ise Malezya olmasıdır. Malezya zekât sisteminin, Türkiye'de uygulanabilirliğinin araştırılması için bazı önemli soruların cevap bulması gerekmektedir.

**Tablo 57. Türkiye'de Zekât Sistemi Soruları**

<b>Türkiye Zekât Sistemi Yol Haritası</b>
* Türkiye'nin siyasi ve sosyal yapısı, zekâtın devlet eliyle yönetilmesi için uygun mudur?
* Türkiye'de bağış ve hayırseverlik duygusu nasıldır?
* Halkın zekât sistemine bakışı nasıldır?
* Türkiye'nin zekât potansiyeli nedir?
* Türkiye'de uygulanacak zekât sistemi için en uygun model hangisidir?

#### 4.5.1. Türkiye'nin Siyasi Yapısı

Türkiye'nin yönetim şekli bir cumhuriyettir. Cumhuriyet rejiminin nitelikleri 1982 Anayasasının 2. maddesinde sayılmıştır. Burada üç özellik dikkat çekmektedir ki bunlar yapılacak bütün uygulamalar için bir dayanak teşkil etmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu ifade edilmektedir. Demokrasi; halkın eşitlik ilkesi çerçevesinde temsilcilerini kendisinin seçmesi ve yönetmesi anlamına gelmektedir. En kısa tanımı ile; halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimidir.<sup>60</sup> Sosyal hukuk devleti Anayasa Mahkemesinin bir kararında; *"güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet"* şeklinde tanımlanmıştır. *Bu iki ilke çerçevesinde Türkiye'de zekâtın devlet eliyle yönetilmesinde her hangi bir engel görülmemektedir. Hatta sosyal hukuk devleti gereği, zekât kurumu henüz ülkemizde olmaması geç kalınmış bir uygulamadır. Laiklik ilkesi ise; 1982 Anayasasının başlangıç bölümünde "kutsal din duygularının, devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı"* ibaresi ile tanımlanmıştır. Bu ifade kanun metninde geçmemekte ancak bağlayıcılığının olduğu düşünülmektedir.

Bununla birlikte yine Anayasanın, Diyanet İşleri Başkanlığının görev tanımının yapıldığı 136. maddesinde *"Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir."* ifadesi ile laikliğe yeni bir anlam eklenmiş olmaktadır. Anayasada "özel kanun" deyimini ile, 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı

<sup>60</sup>[http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.598a6029b5fdb3.80733921](http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.598a6029b5fdb3.80733921)



Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun kastedilmektedir. Bu kanunun 1. maddesinde "*İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere; Başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.*" demek suretiyle de Diyanet İşleri Başkanlığının görev tanımı yapılmıştır. Bu bilgiler ışığında Türkiye'de zekâtın devlet eliyle yönetilmesinin önünde anayasal bir engel bulunmamaktadır. Çünkü zekât, İslam Dininin ibadet esaslarının içine giren ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmesi gereken bir müessese konumundadır.

#### 4.5.2. Türkiye'nin Sosyal Yapısı

2009 yılında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de yaşayan Müslüman sayısı 73.619.000 olarak hesaplanmıştır. Bu sayı o yılki nüfusun %98'ine karşılık gelmektedir.<sup>61</sup> Halkının neredeyse tamamı Müslüman olan ülkemizde İslam dini çok eski tarihlere dayanmaktadır. Bu yüzden Türkiye'de sosyal yapı, İslam dininden önemli ölçüde etkilenmiş ve İslami birçok müessese toplum tarafından uygulama alanı bulmuş ve bulmaktadır. Örneğin, İslam dinin temellerinden olan; namaz, oruç, zekât ve hac gibi yükümlülükler toplum nezdinde önemli bir yere sahiptir. Malezya'da toplam nüfusun en fazla % 60'ı Müslüman olmasına rağmen, devletin resmi dini İslam olarak Anayasalarında garanti altına alınmıştır. Türkiye'de bu oranın daha yüksek olduğu düşünüldüğünde, zekâtın devlet eliyle yönetiminin toplum tarafından kabul göreceği düşünülmektedir.

#### 4.5.3. Türkiye'de Bağış ve Hayırseverlik Anlayışı<sup>62</sup>

Türkiye için bir zekât sisteminin önerilmesinin önündeki engellerden birisi de, insanların bağış ve hayırseverlik konusundaki negatif tutumlarıdır. 2016 yılında kapsamlı bir araştırma neticesinde, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) tarafından yayınlanmış bir rapor, Türkiye'de insanların hayırseverlik ve bağışçılık duygularını konu edinmektedir. Araştırma 68 ilde 2.495 kişi ile görüşülerek yapılmıştır. Görüşülen kişilerin aylık ortalama hane gelirleri 1.739 TL'dir. Araştırma

<sup>61</sup><http://www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/>

<sup>62</sup> Bu kısımda kullanılan verilerin tamamı, 2006 ve 2016 yıllarında Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) tarafından bir proje kapsamında hazırlanan "*Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik*" isimli rapordan derlenmiştir.

altı bölümden oluşmaktadır. Her bölümde istatistiksel bilgiler bulunmaktadır. Bu kısımda sadece, çalışma konusu ile ilgili olduğu düşünülen bilgilere yer verilmiştir. Araştırmada sorulan sorular olduğu şekliyle bu çalışmaya dahil edilmiştir.

***Soru 1 - Sizce genelde insanların çoğuna güvenilebilir mi? Yoksa hiçbir zaman dikkati elden bırakmamak mı gerekir?***

*Araştırmaya katılan insanların, yardım etme konusunda diğer insanlara güvenmediği ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %10'u "çoğu insana güvenilebilir" cevabını verirken, %90'ı "hiç bir zaman dikkati elden bırakmamak gerekir" cevabını vermiştir.*

Esasen bu soruda katılımcılar gerçek fakirleri bulmanın zorluğundan da bahsetmişlerdir. Zira bağış yapacak bir kişinin gerçek fakirleri bulmak için yeterli zaman ve kaynağa sahip değildir. Devletin imkanları etkin kullanıldığında kapsamlı bir veri tabanı elde edilebilecektir.

***Soru 2 - Sizce Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının belirli alanlardaki etkisi nedir?***

- \* Engellilere destek konusunda % 45
- \* Ağaçlandırma ve çevreyi koruma % 44
- \* İnsan hakları ihlallerinin engellenmesi % 35
- \* Yoksulluğun azaltılması % 32

Bu soruda, bu çalışma için önemli olan cevap, yoksullukla ilgili olan cevaptır. Zira zekât genel olarak yoksullara verilen bir kaynaktır. Katılımcılar aşağıdaki cevapları vermişler ve etki yüzdelerini de belirtmişlerdir. Katılımcılar, toplumun yoksulluğun azaltılmasında STK'ları yetersiz görmektedir. Toplum nezdinde STK'lar daha çok çevre ve insan hakları gibi konularda etkili görülmektedir.

**Soru 3 -Hayırseverlik deninceaklınıza ne geliyor?**

*Bu soru ile insanların hayırseverlikten ne anladıkları tespit edilmiştir. Bu soruya katılımcılar şu şekilde cevap vermişlerdir.*

- \* %40,6'sı "**muhtaç ve yoksullara yardım**"
- \* % 28,5'i "**başkalarına yardım etmek ve iyilikte bulunmak**"
- \* % 9,1'i "**para, gıda ve giyim yardımı**"

Katılımcıların yarısına yakını yardımı, muhtaç ve yoksullara yardım olarak algılamaları, Türk halkının yardımseverlik durumunu ortaya koymaktadır. Ayrıca zekâtın öncelikli ve ağırlıklı olarak yoksul ve muhtaçlara verilmesi gerekliliği göz önünde tutulursa, zekât sisteminin gelmesi ile toplumun rahatsız olmayacağı fikri ağır basmaktadır.

**Soru 4 - Aşağıdaki faaliyetleri hayırseverlik olarak görüyor musunuz?**

*Katılımcıların*

- \* % 85'i **Öğrenci okutmak, burs vermek, okul ve yurt binası yaptırmak**
- \* % 84'si **Hangi din veya milliyetten olursa olsun dünyanın herhangi bir yerindeki sıkıntı içindeki insanlara yardım etmek**
- \* % 82,7'si **Yoksullara sadaka vermek**
- \* %79,7'si **Cami yaptırmak**
- \* %79,6'si **Her yıl zekât ödemelerini yapmak**

*Bu faaliyetleri hayırseverlik olarak görmektedirler.*

Katılımcılar çok önemli faaliyetleri hayırseverlik olarak değerlendirmektedirler. Zekât vermek de bu faaliyetlerden bir tanesidir.

**Soru 5-Türkiye'de hayırsever faaliyetlerde bulunanların bu faaliyetleri yapmalarının en başta gelen nedeninedir?**

*Katılımcıların;*

- \* % 32,5'i *Dini vecibeleri yerine getirmek*
  - \* % 20,4'ü *Toplumsal gelenek ve görenekler*
  - \* % 14,2'si *İçinde yaşadıkları topluma karşı hissettikleri borç*
  - \* % 12,7'si *Kişisel tatmin*
- Şeklinde cevaplandırmışlardır.*

**Soru 6 - Yoksula yardım kimin görevidir?**

*Katılımcıların;*

- \* % 44'ü *Devletin*
  - \* % 30'u *Hali vakti yerinde olan vatandaşların*
  - \* % 19'u *Tüm vatandaşların*
  - \* % 4'ü *STK'ların*
  - \* % 2'si *Dindar vatandaşların*
- Şeklinde cevaplandırmışlardır.*

**Soru 7 - Yardımınızı ihtiyaç sahiplerine ulaştıracak kuruluşun bir kamu kurumu mü yoksa sivil toplum kuruluşu olmasını mı tercih edersiniz?**

*Katılımcıların;*

- \* % 34'ü *Kamu kurumu*
  - \* % 18'i *STK*
  - \* % 39'u *Farketmez*
- Şeklinde cevaplandırmışlardır.*

**Soru 8 - En son yaptığınız bağışı hangi kurum veya kuruluşa yaptınız?**

*Katılımcıların;*

\* % 13'ü *Camii, Kur'an kursu ve dini dernek*

\* % 12,6'sı *Kızılay*

\* % 7,9'u *Türk Hava Kurumu*

\* % 6,9'u *LÖSEV*

\* % 4,4'ü *TEMA*

\* % 3,9'u *İHH*

*Şeklinde cevaplandırmışlardır.*

TÜSEV'in yaptığı bu araştırma verilerine göre; katılımcıların bağış yaptıkları, bağış yapmada ilk sebebin dini vecibeleri yerine getirmek olduğu, bağışlarını STK yerine kamu kurumlarına vermeyi tercih ettikleri ve yoksulluğu azaltmak görevinin devletin görevi olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ayrıca araştırmaya göre son bir yıl içinde, 13,7 milyar dolar bağış yapıldığı ve bu miktarın 2014 GSYH'sinin %0,8'ine denk geldiği de tespit edilmiştir. Ülkemizdeki hayırseverlik ve bağış yapma anlayışı, Türkiye'de yeni bir zekât sisteminin kurulabileceğini göstermektedir.

#### **4.5.4. Türkiye'de Zekât Sistemi Algısı**

Türkiye'nin 94 yıllık tarihinde İslami müesseseler göz ardı edilmiştir. Özellikle hukuk sisteminin kökleri batı dünyasına dayanmaktadır. Son yıllarda, dünyada mevcut ekonomik sisteme bir alternatif olan "İslam Ekonomisi ve Finansı" revaç bulmaktadır. Özellikle Güney Asya ülkelerinde zemini sağlamlaşan bu olgu, ülkemizde de etkisini göstermeye başlamıştır. Akademik camia bu alanda çalışmalar yapmaya başlamış ve her geçen gün de sayıları artmaktadır. Bu çalışmalardan birisi "Türkiye'de zekât yönetimi ve zekât sistemi" konulu çalışmalardır.

Çalışmaların yetersiz oluşu, Türkiye'de böyle bir sistemin uygulanmasının, insanlarda ne gibi etkilere sebep olacağını bilinmesini engellemektedir. 2016 yılında yapılmış; Çanakkale, İzmir, Manisa ve Uşak illerini kapsayan bir anket çalışmasında katılımcıların zekât sistemine olan tepkileri ölçülmüştür (Aydın, 2016). Çalışmada katılımcıların, gerçek fakirleri bulmakta zorlandıkları tespit edilmiştir.

Ankete katılanların % 80'i gerçek fakirleri bulduğunda zekâtını vereceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca "*Güvenilir, şeffaf ve verdiğim zekâtın tam olarak kimlere gittiğini garanti eden bir sistem olsa üzerime düşen zekâtı hemen veririm.*" sorusuna katılımcıların % 70'i olumlu cevap vermişlerdir. Toplumun yarısından fazlasının, getirilecek zekât sistemini gayet olumlu karşılayacağı düşünülmektedir.

#### 4.4.5. Türkiye'de Zekât Potansiyeli

Türkiye'de zekât potansiyelini bilimsel olarak hesaplayan yalnızca bir çalışmaya rastlanılmıştır. Tabakoğlu ve Turan (2016) Türkiye'de zekât potansiyelini 3 yöntem ile hesaplamışlardır.

##### \* 1. Yöntem :GSYH tahmini

**Tablo 58. GSYH Üzerinden Zekât Potansiyeli Hesaplama**

Zekât Unsurları	Oranları
<i>Sulama yapılan tarım ürünleri</i>	% 5
<i>Sınai faaliyette kullanılan tarım ürünleri</i>	% 5
<i>Ticaretten doğan kar</i>	% 2,5

Tablo 58'de bazı zekât unsurlarında uygulanan zekât oranları belirtilmiştir. Buna göre oranlar; sulama yapılan tarım ürünlerinden % 5, sınai tarım ürünleri için % 5 ve kar üzerinden % 2,5 belirlenmiştir.

**Tablo 59. GSYH Üzerinden Zekât Potansiyeli**

2015(GSYH)	TL	Zekat Oranı %	Sektör Payı %	Potansiyel Zekat (TL)
Tarım	148.287.776.977	5	7,6	7.414.388.848.86
Sanayi	457.340.002.435	5	23,4	2867.000.121.76
Hizmet	1.120.756.246.282	2,50	57,4	8.018.906.157.04
<b>Söktörler Toplamı</b>	<b>1.726.384.025.694</b>		<b>88,4</b>	<b>8.300.295.127.66</b>
Dolaylı Ölçülen Mali Aracılık Hizmetleri	29.318.651.928		1,5	
Vergi- Sübvansiyon	256.495.958.243		13,1	
<b>GSYH (Alıcı Fiyat)</b>	<b>1.953.561.332.010</b>		<b>100</b>	
GSYH İçindeki Oranı				<b>%2,98</b>
GSYH İçindeki Potansiyel Zekat				<b>58.300.295.127</b>

**Kaynak:** Tabakoğlu ve Turan (2016)

Bu çalışmada, 2015 TUİK verileri esas alınmıştır. Buna göre tarım gelirleri GSYH içinde 148 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Zekat oranı % 5 tercih edildiğinden tarım gelirlerinin potansiyel zekatı yaklaşık 7.4 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplama tekniği ile sanayi ve hizmet sektörleri için de zekat potansiyelleri hesaplanmıştır. Vergi ve sübvansiyonlar hesaplama dahil edilmemiştir. Ortalama zekat oranı ise %2,98 olarak hesaplanmıştır. Bu bilgiler ışığında, ilk yöntemle göre 2015 yılı için Türkiye'de zekât potansiyeli 58.300.295.127 TL olarak hesaplanmıştır.

### **\* 2. Yöntem : Küresel Zenginlik Raporu**

İkinci yöntemde Credit Suisse Küresel Zenginlik Raporu esas alınmıştır. Raporda her ülkeye ait "Hane Halkı Bilanço Verileri" yer almaktadır. Kişi başına düşen servet hesaplamaları yapılırken, hane halkının finansal ve finansal olmayan varlıkları dahil edilmiş, borçları ise düşülmüştür.

**Tablo 60. Küresel Zenginlik Raporu 2015 Verileri (\$)**

<b>Dünyadaki Toplam Zenginlik</b>	250.145.000.000.000 (\$)
<b>Türkiye'deki Toplam Zenginlik</b>	1.025.000.000.000 (\$)
<b>Türkiye'nin Toplam Servetteki Oranı</b>	% 0,40
<b>Türkiye'de En Yüksek Servete Sahip %10'nun Toplam Servetteki Oranı</b>	% 81
<b>Türkiye'de En Yüksek Servete Sahip %10'nun Toplam Serveti</b>	825.478.500.000 (\$)
<b>Geri Kalan %90'nın Serveti</b>	199.521.500.000 (\$)
<b>20 Yaş Üzeri Nüfus</b>	53.083.000
<b>En Yüksek Servete Sahip %10 Nüfusu</b>	5.308.300
<b>Kişi Başı Düşen Servet</b>	19.301 (\$)
<b>%10'luk Nüfusun Zekat Potansiyeli</b>	20.636.962.500 (\$) = 59.847.191,250 TL

**Kaynak:** Tabakoğlu ve Turan (2016)

2015 yılına göre Türkiye'de toplam zenginlik oranı 1 trilyon Doların üzerinde hesaplanmıştır. Türkiye'de nüfusun %10'u toplam servetin % 81'ine sahip bulunmaktadır. O dönemki dolar kuru (2,90 TL) dir. Türkiye'de % 10'luk bir kesim servetin % 81'inin sahibidir. Bu tutar 1.025.000.000.000\$'dır. Hesaplama yaklaşık % 2'si zekât oranı olarak kullanılmıştır. Zekât potansiyeli yaklaşık olarak 59.847.191,250 TL olarak bulunmuştur.

### **\* 3. Yöntem : En zengin 100 kişi**

Son yöntem en zengin 100 kişi üzerine kurulu bir hesaplama yöntemidir. En zengin 100 kişinin toplam serveti tespit edilmekte, zekât potansiyeli bu tutar üzerinden hesaplanmaktadır.

**Tablo 61. En Zengin 100 kişi üzerinden Zekât Potansiyeli**

Kur \$/TL	2016 (Milyar)	2015
<i>Toplam Servet (\$)</i>	94.7\$	100.4\$
<i>Toplam Servet (TL)</i>	274.630 TL	291.160 TL
<i>Zekât Potansiyeli (\$)</i>	2.367\$	2.510 \$
<i>Zekât Potansiyeli (TL)</i>	<b>6.865 TL</b>	<b>7.279 TL</b>

**Kaynak:** Tabakoğlu ve Turan (2016)

Türkiye'de yaşayan en zengin 100 kişinin servetleri toplamı 274.630 Milyar TL'dir. Bu tutarın % 2,5'i zekât oranı olarak kabul edilmektedir. 2016 yılı Türkiye'de zekât potansiyeli, bu yöntemle göre 6.865 Milyar TL olarak hesaplanmıştır.

**Tablo 62. Türkiye'de Zekât Potansiyeli (2015)**

<i>GSYH Üzerinden</i>	58.3 Milyar TL
<i>Küresel Zenginlik Üzerinden</i>	59.8 Milyar TL
<i>Toplam</i>	118.1 Milyar TL
<i>1/3'ü hesap dışı tutulduğunda</i>	78.73 Milyar TL
<i>En Zengin 100 kişi üzerinden</i>	6.8 Milyar TL
<i>Zekât Potansiyeli</i>	<b><u>80 Milyar TL</u></b>

**Kaynak:** Tabakoğlu ve Turan (2016)

Tablo 71'de 3 yöntemde hesaplanan zekât potansiyellerine dair bilgiler bulunmaktadır. İlk olarak GSYH üzerinden hesaplanan tutar ile küresel zenginlik üzerinden hesaplanan tutar toplanmıştır. Bu toplamın 1/3 'ü bir hadisi şerife istinaden çıkartılmıştır. Kalan tutar 78.73 Milyar TL'dir. Daha sonra bu tutara en zengin 100 kişi yöntemindeki tutar ilave edilmiş, Türkiye'de zekât potansiyeli, küsuratlar yuvarlandıktan sonra 80 Milyar TL olarak bulunmuştur.<sup>63</sup>

<sup>63</sup> Bu hesaplamaların bulunduğu "İslam İktisadı" isimli internet sitesinde "Ayrıntılı hesaplamalar makalenin aslında yer almaktadır" denilmektedir. Ancak ilgili makale henüz basılmadığından, bu kısımda verilen bilgiler ile yetinilmiştir.



#### 4.6. Türkiye Zekât Modeli Önerisi

Çalışmanın buraya kadar olan kısımlarında verilen bilgiler çerçevesinde, Türkiye'de yeni bir zekât sisteminin önünde her hangi bir engelin olmadığı görülmüştür. Zekât sistemi için gerekli olan tüm şartların ve zeminin uygun olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'nin siyasi ve sosyal yapısı, halkın hayırseverlik duygusu, insanların zekât sistemi beklentisi ve Türkiye'nin zekât potansiyeli böyle bir sistemin kurulması için oldukça yerinde olduğu ortaya konmuştur. Ancak nasıl bir modelin uygulanacağı ayrı bir konudur. Bu çalışma kapsamında Malezya'da yapılan araştırmada 3 ayrı zekât modelinin uygulandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin en çok memnuniyet duydukları model 3. Model olan özel modeldir. 1. Model olan kamu modeli ise en çok şikayete konu olan modeldir.

Bu çalışmada elde edilen veriler, zekât sisteminin devlet kontrolünde olması gerektiğini ortaya koymuştur. Anayasa'nın 136. maddesi Diyanet İşleri Başkanlığı'na önemli görevler tevdi edilmiştir. Bu görevleri; bütün siyasi görüş ve düşüncelerin dışında kalmak, dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinmek koşulu ile yapabilmektedir. 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanunda belirtildiği gibi; İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek bu kurumun asli görevlerindedir. Bu açıdan Türkiye'de zekât faaliyetlerinin yürütülmesinde esas devlet kurumu Diyanet İşleri Başkanlığı olmalıdır.

Türkiye'de yarı kamu modelinin daha verimli olacağı düşünülmektedir. Çünkü, sistemin ilk tesisi esnasında zekât yönetiminin bütünüyle özel sektörün işletimine bırakılması bazı sorunları beraberinde getirebilir. Tam tersi olursa bürokrasi sorunu ile etkin olmayan bir zekât sistemi ortaya çıkabilir. Bu yüzden, Türkiye'de sistem kamu denetim ve gözetiminde oturana kadar yarı kamu modelinin verimli olacağı düşünülmektedir. Yarı kamu modelinden maksat; zekât toplama faaliyetinin özel sektöre bırakılması ve dağıtımın sürecinin devlet tarafından yapılmasıdır.

Şekil 15. Zekât Yönetimi Şeması



#### 4.6.1. Zekât Toplama Birimi

Zekât toplama birimi, Zekât İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı bir birimdir. Esasen birimin görevi zekât toplamaktır. Ancak zekât toplama işi bu birime bağlı özel zekât toplama şirketleri tarafından yapılmaktadır. Zekât toplama birimi zekât toplama sürecinin tamamı ile ilişkilidir. Gerekli mevzuatın oluşturulması, şirketlerin takibi ve denetimi gibi konular birimin temel görevlerindedir. Yine bu birimin bünyesinde çalışan uzman din adamları, akademisyenler ve danışmanlar halkı bilgilendirmek ve teşvik etmekle görevlendirilmişlerdir.

##### 4.6.1.1. Özel Zekât Toplama Şirketleri

Her bölgede, Diyanet İşleri adına zekât toplamakla yükümlü bir şirket bulunmaktadır. Şirketlerin mevzuatta belirtilen görev mahalleri dışında zekât toplamaları yasaktır. Şirketler gerekli gördükleri yerleşim yerlerinde şubeler açabilmektedir. Şube açılmasını onaylamak Zekât Toplama Biriminin yetkisindedir. Zira şube açabilmek için belirli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Şirketler topladıkları zekâtları, aylık olarak Zekât Dağıtım Birimi banka hesaplarına aktarmaktadır.

#### 4.6.2. Zekât Dağıtım Birimi

Toplama şirketleri tarafından gönderilen zekâtları dağıtmakla görevlendirilmiş bir birimdir. Çalışanları alanında çok uzman kişilerden oluşmaktadır. Bu birim; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve valilikler ile sıkı irtibat halindedir. Gerçekten zekâta ihtiyacı olanların kayıtlı buldukları kapsamlı ve sürekli güncellenen bir veri tabanı bulunmaktadır. Zekât dağıtımını iki şekilde yapılmaktadır. Birinci müracaat usulü, diğeri ise re'sen usuldür.

Zekât Dağıtım Birimi yurt genelinde il ve ilçe müftülüklerinde şubesi bulunmaktadır. Zekât almak isteyenler Zekât Dağıtım Biriminin ilgili şubesine müracaat ederler. Müracaat eden kişilere en geç 15 gün içinde cevap verilir. Bu süre zarfında müracaat edenlerin, zekâta muhtaç olup olmadıkları birimin koordinasyon halinde olduğu valilikler, aile sosyal politikalar il müdürlükleri ve kaymakamlıklar tarafından sorgulanır. Zekâta muhtaç olduğu sabit olanlara en geç 10 gün içinde zekât transferi gerçekleştirilir. Zekât, bir defaya mahsus da verilebilir. Kişinin durumuna göre aylık olarak da verilebilir.

Diğer usul ise, re'sendir. Yani müracaat beklenilmeksizin veri tabanına kayıtlı kişilere zekât transferi gerçekleştirilir. Bu usul için ayrı bir bütçe oluşturulmuştur. Zira muhtaç olup da müracaat etmekten çekinen kimseler de bulunmaktadır. Bunun yanında müracaat edecek imkanı olmayan hastalar da olabilmektedir.

#### 4.6.3. Zekât Yönetimi Denetim Birimi

Bu birimin görevi toplama ve dağıtım sürecini denetlemektir. Özellikle dağıtım sürecinin saydam olabilmesi için özel bir ekip oluşturulmuştur. Bu birim toplama faaliyeti gösteren şirketleri aylık olarak denetlemektedir. Gerekli kontroller ve denetlemeler yapıldıktan sonra, şirketlerin topladıkları zekâtın 1/16'sı tekrar o şirketlere iade edilir. Şirketler amil sıfatını haiz oldukları için topladıkları zekâttan belirli oranda pay almaları uygundur. Şirkette çalışan personelin maaşları da bu paydan karşılanmaktadır. Eğer toplama denetim sürecinde bir sorun çıkarsa şirketin payına el konulmaktadır. Sorun düzeltildikten sonra pay şirkete iade edilmektedir.

#### 4.6.3.1. Koordinasyon Birimi

Koordinasyon Biriminin görevi diğer kamu ve özel kuruluşlarla irtibatın sağlanması ve gerektiği durumlarda destek alınmasıdır. Zekat verilebilecek yerlerin tespit edilmesi kapsamlı bir araştırmayı gerektirmektedir. Zira bütün yerleşim yerlerini ayrıntılı bir biçimde gözden geçirmek için ciddi bir ekip ve sağlam bir altyapı gerekmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye'nin en köklü kurumlarından biridir. Ancak zekat verilebilecek yerlerin tespiti ayrı bir uzmanlık alanıdır. Türkiye'de kamusal anlamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sosyal yardım konusunda kapsamlı bir veri tabanına sahiptir. Bununla birlikte bazı şehirlerde faaliyet gösteren aş evleri ile bazı sivil toplum örgütleri ile de koordinasyonu sağlamak bu birimin görevleri arasındadır.

#### 4.6.4. Türkiye Zekât Modeli Ana Hatları

Türkiye zekât modelinin etkin ve etkili işlemesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartlar zekât modelinin ana hatlarını oluşturmaktadır.

\* **Zekât Haritası** : Türkiye'de zekât potansiyeli, kapsamlı olarak tespit edilmeli, zekât toplama konusunda hedef kitle belirlenmelidir. Kısaca Türkiye'de "zekât toplama haritası" çıkarılmalıdır.

\* **Zekât Mevzuatı**: Zekât yönetimi konusunda birincil ve ikincil mevzuat oluşturulmalıdır. Zekât vermek isteyenlerin anlayabilecekleri bir sadelikte yazılmalıdır.

\* **Bilgilendirme**: Toplum zekât konusunda bilgilendirilmelidir. Reklam, kamu spotu, seminer ve toplantılarla insanların dikkati zekât konusuna çekilmelidir. Zekâtın dinin önemli bir gereği olduğu vurgulanmalı zekât mükelleflerinin farkındalıklarının artması sağlanmalıdır.

\* **Eğitim Müfredatı**: İlk okullardan itibaren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin müfredatına dahil edilmeli, küçük yaşlarda bu farkındalık kazandırılmalı.

\* **Amillerin Seçimi**: Zekât toplama ve dağıtma sürecinde görev alacak amillerin rastgele seçilmemesi konusunda hassasiyet gösterilmelidir. Amillerin bu işi seyerek

ve isteyerek yapabilecek, donanımlı ve dini hassasiyetlere sahip kişilerden olması sağlanmalıdır. Hatta amillerin, bölge insanının güvenini kazanmış kanaat önderlerinden seçilmesi temin edilmelidir.

\* **Vergi İndirimi:** Zekât ödeyen mükellefe, ödediği zekât miktarı kadar vergi indirimi sağlanmalıdır. Vergi kanunu buna uygun hale getirilmelidir.

\* **Diğer Kurumlarla Koordinasyon:** Zekât yönetimi çok yönlü bir süreç olduğundan başarıyı sağlamak adına diğer kamu kurumları ile koordinasyon içinde olunmalıdır. Özellikle fakirlerin tespitinde, altyapısı ve veri tabanı olan kurumlardan yararlanılmalıdır.

\* **Zekât Bütçeleme:** Zekât gelirlerinin toplanıp dağıtılması konusunda bir bütçe hazırlanmalıdır. Toplanan zekâtın belli sorunlardan dolayı etkin bir biçimde dağıtılamamasının önüne geçilmelidir.

\* **Yoksulluk Analizi:** Türkiye'de yoksulluk konusunun iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Yoksullukla mücadele konusunda zekâtın nasıl kullanılacağı araştırılmalıdır.

\* **Bürokrasinin Ortadan Kalkması:** Özellikle dağıtım sürecinde zekâta ihtiyacı olan kişinin kolayca ve en uygun zamanda zekât alması sağlanmalıdır. Bir takım bürokratik engellerin ve prosedürlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

\* **Saydamlık ve Hesap Verilebilirlik:** Zekât verenlerin dikkat ettiği birinci etken, zekât sisteminin saydamlığıdır. İnsanlar saydamlığı artan bir sisteme zekâtlarını vermek isteyeceklerdir. Ayrıca zekât yönetiminde görev alan birim ve şirketlerin her zaman hesap verebilir durumda olması sağlanmalıdır.

\* **Teknoloji:** Zekât hasılatını arttıracak teknolojik araçlar da mutlaka kullanılmalıdır. Hem sosyal medya iyi kullanılmalı hem de zekât verecek insanların ödeme çeşitliliğini arttırmak gerekmektedir.

\* **Tek Kurum:** Zekât faaliyetleri tek bir çatı altında yürütülmelidir. Aksi halde kayıt dışılık göz söz konusu olabilir. Bu da doğru ve isabetli kararlar vermeye engeldirler.

#### 4.7. Sonuç

Son 20 yıldır halkı Müslüman olan bazı ülkeler ekonomide yaşanan sorunların çözümü için, İslami müesseseleri kullanmaya başlamıştır. Bu müesseseler, İslami esaslara uygun olması ve ekonomideki kronikleşmiş sorunları

daha etkili çözmesi bakımından oldukça önemli alternatiflerdir. Özellikle "İslam Ekonomisi ve Finansı" konulu faaliyetlerini artması ekonomik bakımdan kötü durumda olan Müslüman halk için bir umut ışığı olmuştur. İslami müesseseleri kendi ekonomisine dahil edip başarı sağlayan ülkelerin başında Malezya gelmektedir. Malezya'nın ekonomi ve finans dünyasında kurmuş olduğu İslami sistemler başka Müslüman ülkeler için de model olmuş ve olmaktadır.

Türkiye; % 98 Müslüman nüfusa sahip olmasına rağmen, kuruluşundan bu yana, İslami müesseselerden ne yazık ki uzak kalmıştır. Hukuk sisteminde batının etkisinde kalan ülkemiz, ekonomik anlamda da uzun seneler mevcut dünya düzeninin şartlarına göre hareket etmiştir. Türkiye son yıllarda İslami finans konusunda önemli atılımlarda bulunmuş, katılım bankacılığının devlet eliyle önünü açmıştır. Bu güzel gelişmelerin yanında, İslam'ın beş şartından birisi olan zekât müessesesine gereken ilgiyi göstermemesi düşündürücüdür. Türkiye'de zekât, kişilerin inisiyatifine bırakılmasının yanında bazı küçük istisnalarının dışında devlet tarafından toplanılmamaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi Malezya hukuk ve ekonomik sisteminde İslami kaideleri toplumun günlük yaşantısına entegre eden ülkelerin en başında gelmektedir. Malezya'da, zekât toplama ve dağıtma faaliyetleri eski tarihlere dayanmaktadır. 1991 yılında belirli bir sistematığe oturan Malezya zekât sistemi ile beraber Malezya'da yoksulluk oranı her yıl düşüş kaydetmiştir. 2017 yılı itibarıyla Müslüman ülkeler içinde yoksulluk oranı en düşük ülkelerin başında gelmektedir. Birçok ülke Malezya zekât sisteminden etkilenmekte, kendi içlerinde benzer bir yapılanmaya gitmektedirler.

Bu çalışma, Malezya zekât sisteminin Türkiye'ye bir model olup olamayacağını sorgulamıştır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, zekâtın teorik altyapısı ve sosyal etkilerine değinilmiştir. Zekâtın tanımı, tarihçesi, sarf yerleri gibi zekâta dair teorik bilgilere yer verilmiştir. Zekâtın sosyal etkilerinin de konu edildiği bu bölümde; toplumsal tabakalaşmanın nedenleri, sınıf teorileri, feodalite, kast sistemi, kölelik gibi sınıflaşmalar ayrıntılı bir biçimde irdelenmiştir. Literatür "Dünyada Yaşanan Devrimler" kapsamında taranmış, nedenleri araştırılmıştır. Fransız Devrimi başta olmak üzere sekiz büyük devrimin, toplumsal sınıflaşmalar ve gelirin adaletsiz dağılımından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Birinci bölümün sonunda İslam'ın toplumsal hayatta insanların eşit haklara sahip olduğu,

sınıflaşmayı uygun görmediği, köleliğin İslam'dan önce geldiği İslam ile birlikte ortadan kaldırılmaya yönelik teşviklerin yapıldığı vurgulanmıştır. İslam'ın farz kıldığı zekât yükümlülüğünün zengin ve fakir arasında bir köprü kuracağı, zekâtın verildiği toplumlarda devrimlerin yaşanmadığına dikkat çekilmiştir.

İkinci bölümde zekât müessesesinin ekonomik etkileri konu edilmiştir. Zekâtın İslam kamu maliyesi içindeki yeri, zekâtın temel özellikleri, zekât ve verginin farklı olduğu konular hakkında bilgiler verilmiştir. Bir kamu geliri olarak zekâtın; cebirlik ilkesi, tahsis ilkesi, devlet eliyle toplanılması ve ekonomik bir değer olması özelliklerinden bahsedilmiştir. Zekâtın para, tarım ürünü ve hayvanlar olmak üzere üç tür servet üzerinden alındığı, nisap ve zekât matrahının aynı anlama geldiği, zekâttan nelerin istisna edildiği, uygulanan zekât oranlarının yüzdeleri belirtilmiştir. Bir diğer başlıkta zekâtın kamu ekonomisi içindeki yeri izah edilmiştir. Zekâta ödeme gücü ilkesi, zekâtın harcanabilir gelire etkisi, zekât çarpanı, yansıma ve bedavacılık etkisi, zekâtın gelir etkisi ve bedavacılık ilkeleri açıklanmıştır.

Bu bölümün en önemli yanlarından biri de zekât ve maliye politikasını konu etmesidir. Zira bu bölümde "Zekât bir maliye politikası aracı olabilir mi?" sorusuna cevap aranmıştır. Malezya, Pakistan, Endonezya başta olmak üzere birçok Müslüman ülkenin zekâtı bir maliye politikası aracı olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Özellikle yoksulluğun azaltılmasında zekâtın çok etkin bir araç olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan yoksulluk konusu teorik açıdan anlatılmış, dünyada ve Müslüman ülkelerdeki yoksulluk konusunda istatistiksel bilgilere yer verilmiştir. Zekâtın isteğe bağlı ülkelerdeki fakirlik oranları ile zekâtın zorunlu tutulduğu ülkelerdeki yoksulluk oranları kıyaslanmıştır. Müslüman ülkelerinin milli gelirleri ve Gini katsayıları tablo şeklinde sunulmuştur. İkinci bölümün sonunda "Türkiye'de Yoksulluk" konusu incelenmiştir. Türkiye'de gelir dağılımı ve yoksulluk oranları hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölüm ise, dünya zekât uygulamaları ve Malezya zekât sistemini konu edinmektedir. literatürde rastlanan 15 Müslüman ülkenin zekât uygulamaları hakkında bilgiler verilmiştir. Bu ülkeler zekâtın gönüllü olduğu ve zorunlu tutulduğu ülkeler şeklinde ayırımı tabi tutulmuştur. Malezya'da zekât yönetimi devletin kontrolü altında bulunmaktadır. 14 eyaletin başında dini hizmetleri yönetmek için sultanlar bulunmaktadır. Her sultan görevli olduğu eyalette zekât işlerinden sorumlu

ve en yüksek yetkilidir. Zekât; mal zekâtı ve fitre zekâtı olmak üzere iki unsur üzerinden alınmaktadır. Zekât yönetimi İslami esaslara göre yapılmaktadır.

Malezya'da zekât sistemi 3 ayrı model ile uygulanmaktadır. 1. Model; kamu modelidir ki, Perlis, Kedah, Perak, Johore, Terengganu ve Kelantan eyaletlerinde uygulanmaktadır. Bu eyaletlerde zekât yönetimi tamamen devletin faaliyet alanındadır. Zekât, İslam meclisleri tarafından toplanır ve dağıtılır. 2. Model; yarı kamu modelidir ki; Federal Bölge, Malacca, Negeri Sembilan ve Phang eyaletlerinde uygulanmaktadır. Bu modelde zekâtı devletin yetkilendirdiği özel şirketler toplamaktadır. Dağıtım ilk modelde olduğu gibi İslam meclisleri tarafından yapılır. 3. Model ise özel modeldir. Selangor, Penang, Sabah ve Sarawak eyaletlerinde uygulanmaktadır. Hem toplama hem de dağıtım özel şirketler tarafından yapılır.

1. Modelde, her eyalette belirli vazifeler için kurulmuş İslam meclisleri bulunmaktadır. Zekât toplamak ve dağıtmakla da yükümlü bu meclislerin faaliyetleri konusunda bilgiler verilmiştir. Yarı kamu modelinde görevli 4 özel zekât toplama şirketi bulunmaktadır. Bu şirketlerin faaliyetleri ve zekât gelirleri ayrıca belirtilmiştir. Özel modelde de 4 ayrı şirket faaliyet göstermektedir. Bu şirketler zekât toplar ve dağıtırlar. Bu kısımda meclis ve şirketler hakkında gerekli olduğu düşünülen tüm bilgiler bulunmaktadır. Malezya'da zekâtın sarf yerleri, zekâtın verildiği alanlar (gıda, barınak v.s), zekât toplayan şirketlerin performansları, zekât yoksulluk ilişkisi ve zekât gelir vergisi ilişkileri konu edilmiştir. Son olarak Malezya zekât sisteminde yaşanan sorunlar ele alınmıştır.

Dördüncü ve son bölümde çalışmanın uygulama kısmı bulunmaktadır. Bu bölümde Malezya zekât sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliği sorgulanmıştır. Literatür teorik ve metodolojik olarak kapsamlı bir biçimde taranmıştır. "Malezya Zekât Sistemi" özelinde birçok çalışmaya rastlanılmıştır. "4N1K" literatür tarama modeli ile çalışmalar; yapan kişi veya kişiler, yapıldığı yıl, çalışmanın amacı, yöntem ve sonuç ayırımına tabi tutularak tablo şeklinde sunulmuştur. Anket yönteminin yanı sıra Granger nedensellik testi, panel veri ve nedensellik testi gibi yöntemlerin de kullanıldığı görülmüştür.

Çalışmada nitel ve nicel olmak üzere karma araştırma tekniği kullanılmıştır. Temel veri toplama aracı olarak "derinlemesine görüşme", destekleyici yöntem olarak "anket" kullanılmıştır. Malezya'da; 50 zekât mükellefi, 2 amil ve PPZ isimli



zekât toplama şirketinin genel müdür yardımcısı ile yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Ayrıca 3 ayrı zekât modelinin uygulandığı eyaletleri temsilen; Terengganu, Kuala Lumpur ve Selangor eyaletlerinde zekât mükellefleri üzerinde anket çalışması yapılmıştır.

Bu iki yöntemden önemli veriler elde edilmiştir. Buna göre Malezya'da yaşayan Müslümanların zekât sisteminden genel olarak memnun oldukları gözlemlenmiştir. Derinlemesine görüşme bulgularına göre, katılımcılar zekât toplamanın etkin olduğunu, dağıtım sürecinin gerektiği gibi şeffaf olmadığını ifade etmişlerdir. Uygulanan 3 farklı modelden Özel Modelin en etkin model olduğu sonucu çıkmıştır. Bunun en önemli sebebinin, diğer iki modelde olan bürokrasinin 3. Modelde olmamasıdır.

Çalışmanın en son kısmında, Malezya zekât modelinin Türkiye'de uygulanmasında beş etken irdelenmiştir. İlk olarak Türkiye'nin siyasi ve sosyal yapısının zekât sistemine uygunluğu araştırılmıştır. İkinci olarak Türk toplumunun hayırseverlik ve bağış duygusu ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiştir. Üçüncü etken böyle bir sistemin toplum tarafından nasıl algılanacağı konusudur. Bunlara ek olarak Türkiye'de zekât potansiyelinin yeterli olup olmadığıdır. Tüm bu etkenler incelenmiş, Türkiye'de zekât sisteminin kurulmasında bir engel olmadığı görülmüştür. Araştırma sonunda, Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığının bünyesinde zekât işlerinden sorumlu bir müdürlüğün kurulmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

## KAYNAKÇA

### KİTAP

- Ahmed, H.(2004). "*Role of Zakah and Awqaf in Poverty Alleviation*". 1st ed. Jeddah, Saudi Arabia: Islamic Development Bank, Islamic Research and Training Institute
- Aidit Ghazali. (1988). *Zakat Satu Tinjauan*. IBS Buku Sdn Bhd, Cet 1, Selangor, Malaysia.
- Aktan, Coşkun C. (2012), "*Kamu Ekonomisi*" T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2703 Acıköğretim Fakültesi Yayını No: 1669 Eskişehir
- Andaya, B.W. ve Leonard Y. (2016). "*A history of Malaysia*". Palgrave Macmillan,
- Arslan M. (2007). "*Türk Vergi Sistemi*", Nobel Yayın Dağıtım, 4. Baskı Ankara
- Bari, A.A. (2013). "*The Monarchy and the Constitution in Malaysia, Kuala Lumpur: IDEAS*" (Institute for Democracy and Economic Affairs).
- Bilmen, Ö.N. (1984). "*Büyük İslam İlmihali*". Bilmen Yayınevi, İstanbul
- Demir, İ.C. (2015). "*Kamu Maliyesi*". Limit Yayınları, Afyonkarahisar
- Derveze, İ. (1995). "*Kur'ân'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*". Çev. Mehmet Yolcu, 2.Bsm., İstanbul
- Efendioğlu, M. (2008). "*Said b. Cübeyr*." Diyanet İslam Ansiklopedisi, c: 31, Türk Diyanet Vakfı Matbaacılık, İstanbul s. 475
- El-Kardâvî, Y. (1973). "*Fikhü'z- Zekah*". Müessesâtü'r- Risâleh, 2. baskı, Beyrut.
- El- Kattânî, A.A.H. (n.d.), "*e't- Tarâtibü'l- İdâriyye*". c. 1, Hasan Ju'na and M. Emin Damaj, Beyrut.
- El- Münzirî. (1968). "*Et-Terğib Ve't-Terhib*". L, 517 Dipnot 2, Beyrut
- Erginay, A. (1990). "*Kamu Maliyesi*". Gözden Geçirilmiş ve İşlenmiş, Savaş Yay, Ankara

- Funston, John. (2006). "Malaysia", In Voices of Islam in Southeast Asia: A Contemporary Source Book, (ed.) Greg Fealy, Virginia Hooker, Singapore: ISEAS.
- Hafez, M. S. (2011). "Zakat The Islamic Taxation." A Gateway to Reform Global Economy, : 11
- Heper, F. (2004). "Türk vergi sistemi" Vol. 828. Anadolu Üniversitesi.
- Kahf, M. (1993). "Zakah Management in Some Muslim Societies", İslâmî Araştırma ve Eğitim Enstitüsü, Cidde.
- Karaman, H. (1988). "İslâmın Işığında Günün Meseleleri". Nesil Yay., İstanbul, I, 163; ed-Dihlevi, 116.
- Keehley, P. ve Abercrombie, N. (2008). "Benchmarking In The Public And Nonprofit Sectors: Best Practices For Achieving Performance Breakthroughs". John Wiley & Sons.
- Kenanoğlu M.Macit (2011) "Vergi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt:43 s:55
- Kitap, K. (2001). Kitabı Mukaddes Şirketi. Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul.
- Küçük, A. (1999). "İslam Öncesi Dinlerde İbadet" TDV İslam Ansiklopedisi, cilt. 19, İstanbul, 199, s. 235
- Mevsilî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd. (1980). "el-İhtiyar li Ta'lîli'l -Muhtâr", İstanbul
- Mumcu A. (1986). "Divan-ı Hümayun", Ankara 1986, s. 38;
- Nursi, S. (1992) "Risale-i Nur Külliyyatı: Sözler". www.nurpublishers. com.
- Nursi, S. (1996) "Risale-i Nur Külliyyatı: İşarat-ül İ'caz", s:49
- Özbilen, Ş. (2010). "Maliye Politikası". Gazi Kitabevi, Ankara
- Özbudun, E. (2000). "Türk Anayasa Hukuku". Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım AŞ.
- Özbudun, E. (2002). "Türk Anayasa Hukuku ". Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım AŞ.
- Özek, A. (1984). "İbadet ve Müessesese Olarak Zekât" (Vol. 5). İslâmî İlimler Araştırma Vakfı.

- Özen, Ş. (2011). "*Habbe*" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 344-345.
- Pehlivan, O. (2013). "*Vergi Hukuku: Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi*". Murathan Yayınevi.
- Pehlivan, O. (2013) "*Kamu Maliyesi*".
- Pehlivan, O. (2011). "*Kamu Maliyesi*". Murathan Yayınevi, Trabzon
- Poulantzas. N. (1973), *Classes in Contemporary Capitalism*, London: NLB.
- Roff, W. R. (1967). "*The Origins of Malay Nationalism*", Kuala Lumpur: University of Malaya Press.
- Sadeq, A.H. (1994). "*Survey Of The İstitution Of Zakah: Issues, Theories And Administration*". Jeddah: Islamic Research and Training Institute, Islamic Development Bank.
- Sağbaşı, İ. (2013). "*Vergi Teorisi*." Ankara: Kalkan Matbaası
- Salihoğlu, M. (2013). "*Zekât Diğer Dinlerde*". Diyanet İslam Ansiklopedisi, cilt.44 s. 207-207
- Savaşan F. (2013). "*Piyasa Başarısızlığından Devletin Başarısızlığına: Kamu Ekonomisi*". Kitap Matbaacılık, İstanbul
- Toor, I. A. ve Nasar, A. (2003). "*Zakat As A Social Safety Net: Exploring the Impact*". Social Policy and Development Centre.
- Tosuner, M., ve Arıkan, Z. (2003). "*Vergi Usul Hukuku*". Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yavuz, Y. V. (1972). "*İslamda Zekât Müessesesi*", Ahmet Sait Matbaası, İstanbul
- Yıldız Z. (2013), *Politikalar Sözlüğü, Etkileşim*, Nesil Digital Yayıncılık, İstanbul 2013
- Zuhayli, V. (1990). "*İslam Fıkhı Ansiklopedisi*" 3. Cilt (Tercüme). 1990

## **MAKALE**

- Ab H., S. N., ve Jusoh, W. J. W. (2016). "*Corporate İmage Of Zakat İstitutions İn Malaysia*". Malaysian Journal of Society and Space 12 issue 2 (47 - 57)

- Ab Rahman, A. (2012). *"The Role of Zakat In Islamic Banking Institutions In Developing The Economy of The Poor and Needy In Malaysia"*. Tazkia Islamic Finance and Business Review, Tazkia Islamic Finance and Business Review | Volume 7.2.: 256-276
- Ab Rahman, A., Alias, M. ve Syed O.M. N. (2012). *"Zakat institution in Malaysia: Problems and issues"*. Global Journal of Al-Thalaqah, 2, 35-42.
- Abd Rahim M.S., Ahmad R.R. ve Erdris M.F.M. (2016). *"Zakat Management in Malaysia: A Review"* American-Eurasian Journal of Scientific Research 11 (6): 453-457,
- Abd Halim M.N., Rozman M.Y. ve Ahmad C.Y. (2007). *"Performance Indicator Model For Zakat Institution"*. Jurnal Pengurusan JAWHAR, 1(2), 71-84
- Abdelbaki, H. H. (2013). *"The Impact of Zakat on Poverty and Income Inequality in Bahrain"*. Review of Integrati ve Business & Economics Research, 2(1), pp. 133-154
- Abdelhak, S. ve Sulaiman, J., (2015). *"An Empirical Study On The Infl Uence Of Islamic Values In Poverty Alleviati On"*. Journal of Islamic Accounting and Business Research, 6(2).s. 222-243.
- Abdul Rahman ve Abdul Rahim (2007). *"Pre-requisites for Effective Integration of Zakah into Mainstream Islamic Financial System in Malaysia"*. Islamic Economic Studies 14, no.1&2 (2007): 91-107.
- Acar İbrahim, H. (2011). *"Zekâtın Önemi, Temel İhtiyaçlar Ve Nisab Miktarıyla İlgili Değerlendirmeler"*. Journal Of Islamic Law Studies, (18), s. 29-141
- Açık, F. (2015). İlk İslam Toplumunun İnşa Sürecinde Kardeşlik Projesi. *Itobiad: Journal Of The Human & Social Science Researches*, 4(3).
- Açıkgöz, R., ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). *"Türkiye'de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları"*. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1(1), 76-117.
- Adebayo, R. I. (2011). *"Zakat and poverty alleviation: A lesson for the fiscal policy makers in Nigeria"*. Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, 7(4), 26-41.

- Adnan, N. S., Kamaluddi, A. ve Kasim, N. (2013). "*Intellectual Capital in Religious Organisations: Malaysian Zakat Institutions Perspective*". Middle-East Journal of Scientific Research, 16(3), 368-377.
- Ahmed, H. (2008). "*Zakat, Macroeconomic Policies, and Poverty Alleviation: Lessons from Simulations on Bangladesh*". Journal of Islamic Economics, Banking and Finance, 4(2).s. 81-105
- Ahmad, I. H., & Ma'in, M. (2014). "*The Efficiency Of Zakat Collection And Distribution: Evidence From Two Stage Analysis*". Journal of Economic Cooperation & Development, 35(3), 133.
- Ahmad, R. A. R., Othman, A. M. A., ve Salleh, M. S. (2015). "*Assessing the Satisfaction Level of Zakat Recipients Towards Zakat Management*". Procedia Economics and Finance, 31, 140-151.
- Aidit bin G. (1991). "*Zakat Administration in Malaysia*", The Islamic Voluntary Sector in Southeast Asia, ed. Mohamed Ariff. Singapore:,s. 90-99.
- Akalın K.H. (2012), Orta Çağ İktisat Zihniyetinde Özel Mülkiyet, Akademik Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi Yıl 4 - Sayı 6
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2002). Yoksullukla Mücadele Ve Negatif Gelir Vergisi Önerisi. *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*.
- Akhyar A. M., ve Barizah A.B. N. (2009). "*Accounting treatment for corporate zakat: a critical review*". International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 2(1), 32-45
- Aktan, H. (2001). "*Hz. Peygamber döneminde kölelik olgusu ve insan özgürlüğüne Kur'anî yaklaşım*". Atatürk Üniversitesi İlâhiyât Tetkikleri Dergisi, (16), s. 59-79.
- Aktan, C. C. (2002). "*Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri*." Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara
- Aktaş, Ö. (2013). "*Tarih Ders Kitaplarında Savaş Konularının Anlatımı Üzerine Bir Değerlendirme*". Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013(14), s. 69-106.

- Albayrak, Ö. (2014). Kitap İncelemesi: Eşitsizliklerin Muhteşem Dönüşü: Piketty'nin Sermaye'si Ve İktisat Bilimi. *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 69(3).
- Alfattani, W. S. B. W. Y. (2008). "*Malaysian experiences on the development of Islamic economics, banking and finance*". King Abdul Aziz University, Islamic Economic Institute, 405-417
- Ali, I., ve Hatta, Z. A. (2014). "*Zakat As A Poverty Reduction Mechanism Among The Muslim Community: Case Study Of Bangladesh, Malaysia, And Indonesia*". *Asian Social Work and Policy Review*, 8(1), 59-70.
- Ali, A. F. M., Rashid, Z. A., Johari, F. ve Aziz, M. R. A. (2015). "*The effectiveness of Zakat in reducing poverty incident: An analysis in Kelantan, Malaysia*". *Asian Social Science*, 11(21), 355.
- Al-Qardhawiyy, Y. (2001). "*Dawr al-Zakah fi 'ilaj al-Muskilah al-Iqtisodiyah Wa SyurutNajahiha*, Dar al-Syuruq, Kaherah, Eryp"
- Atkinson, A. B. (1983). "*The economics of inequality*". (Vol. 2). Oxford: Clarendon Press.
- Ateş, A. O.(2002)."*İlâhî Dinlerin Ortak Değerleri*". *Journal of Faculty of Divinity*, 15. Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, s. 15-40
- Aydın, M., (2016), "*Gelir Dağılımındaki Adaleti Sağlamada Zekât Müessesesi Ve Gini Katsayısı*" *Akademik Bakış Dergisi* Sayı: 57 Eylül - Ekim 2016 Kırgızistan S. 55-72
- Azhana, O., Abdul Halim M.N.ve Arifin M.S. (2015). "*An Analysis Relationship Between Social Exclusion And Non-Recipients Asnaf Of Zakat Fund (Nrazf)*." *Australian Journal Of Sustainable Business And Society* 1.2, 41
- Badur M.M, (2016), "*Zekât-Yoksulluk İlişisine Dair Modern Tartışmalar*", *İlke Dergisi* Sayı:5, s. 105
- Bakar, N. B. A. (2007). "*A zakat accounting standard (ZAS) for Malaysian companies*". *American Journal of Islamic Social Sciences*, 24(4), 74.
- Balisacan, Arsenio M.(1995), "*Anatomy of Poverty During Adjustment: The Case of the Philippines* ", *Economic Development and Cultural Change*, Vol.44, No.1, pp.33-62.

- Barro, R. J.,ve Sala-i-Martin, X. (1992). "*Public finance in models of economic growth*". The Review of Economic Studies, 59(4), 645-661.
- Barr, M. D.,ve Govindasamy, A. R. (2010). "*The Islamisation of Malaysia: Religious nationalism in the service of ethnonationalism*". Australian Journal of International Affairs, 64(3), 293-311.
- Bekci, İ. ve Apalı, A.,(2014)."*Y. Semavi Dinlerin Görünmeyen Muhasebe Panoraması: Yahudilikte Muhasebe Motifleri*".Cappadocia Journal of History and Social Sciences Volume 3 s:44-60
- Bidin, Z., Idris, K. M., & Shamsudin, F. M. (2009). Predicting compliance intention on zakah on employment income in Malaysia: An application of reasoned action theory. Jurnal Pengurusan, 28(1), 85-102.
- Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (1992) Qualitative research for education: An introduction to theory and methods, Boston: Allyn and Bacon
- Brinkerhoff, D.W, Goldsmith, A.A., (2003). "How Citizens Participate in Macroeconomic Policy: International Experience and Implications for Poverty Reduction", World Development, Vol.31, No.4, s.685-701
- Bocutoğlu, E. (2016). "Piketty'nin İkiz Günahı: Gelir ve Servet Dağılımı Meselesini Tekrar İktisadi Analizin Merkezine Yerleştirmek ve Küresel Servet Vergisi Önermek" Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi © Cilt: 5, Yıl: 5, Sayı: 11 (2016/1).
- Boratav, K. (2014). Kitap İncelemesi:" 21. Yüzyılda Kapital" Üzerine Notlar. *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 69(3).
- Boz, H. (2015). "*Kur'an'da Sosyal İşlev Açısından Zekât*."International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/6 Spring, p. 357-370
- Case, W. (2004). "*Testing Malaysia's Pseudo-Democracy*", In The State of Malaysia:Ethnicity, Equity and Reform, (ed.) Edmund Terence Gomez, London: Routledge (s. 29-49).



- Canbay, T.,ve Demir, M. (2013). "*Türkiye’de Sosyal Güvenlik Açıkları ve Sosyal Güvenlik Ahlakı*". Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2), 303-315.
- Candan, N. (2007). "*İbni Haldun’un Gözüyle Kamu Maliyesi Yaklaşımı*". Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 14(2), 235-245.
- Certel, H. (1998) "*İslamî İbadetlerin Psiko-Sosyal İşlevleri*." Ekev Akademik Dergisi 3: 147-156.
- Certel, H. (1997). "*Psiko-Sosyal Açıdan Zekât*". Atatürk Üniversitesi İlahiyât Tetkikleri Dergisi, (13).s. 347-358
- Chinyong L. J. (2004). "*Political Islam In Malaysia: Problematising Discourse And Practice In The UMNO–PAS ‘Islamisation Race’*." Commonwealth & Comparative Politics 42.2 s. 184-205.
- Çakır, Ö. (2002). "*Sosyal Dışlanma*".Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:4 Sayı:83-104
- Çalışkan, Ş. (2010). "*Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk*". Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (59), 89-132.
- Çalık, B. (2016). "*Zekât ve Temlik Esası*". Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3(5), s. 60-81
- Dağdemir, Ö. (2002). "*Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi: 1987-1994*." Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını, s. 1-19
- Dalgın, Nihat. (2004) "*Zekât Hükümleri*." Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 16, s. 43-72.
- Daud M. and Maiyaki A.A. (2011). "*The Economic Significance Of The Zakah System: An Exploratory Analysis Of Its Fiscal Characteristics*" Elixir Fin. Mgmt. 36,s. 3085-3090
- Demir, Ş. (2007). "*Kur’an’da Zekât Kavramının Etimolojik ve Semantik Analizi*" Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 28 (2007), s. 9-30

- Demircan, E. S. (2003). "*Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkileri*". Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 21, ss. 97-116.
- Doğan, C. ve Tek, M. (2007). "*Türkiye’de gelir dağılımının toplanma oranı yöntemiyle analizi*" Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Güz 2007, Cilt:3, Yıl:3, Sayı:2, s. 93-119
- Dumanlı, R. (1995). "*Yoksulluk Kavramı, Ölçülmesi ve Gelir Dağılımı İlişkileri*". Yeni Türkiye, 6, 211-229.
- Dumlu, E. (2010). "*İslam’ın İlk Dönemlerindeki Uygulamalar Ekseninde Kamusal Bir Gelir Olarak Zekât*" Atatürk Üniversitesi İlahiyât Tetkikleri Dergisi, (33), s. 99
- Durgun, Ö. (2011). "*Türkiye’de Yoksulluk Ve Çocuk Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme*". Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 6(1), s.143-154
- Dumlu, E. (2011). "*Kamu Harcamaları Açısından Zekât*". Atatürk Üniversitesi İlahiyât Tetkikleri Dergisi, (36), s. 217-252
- Duka, S. (2013). "*The Role of Government in Optimizing of “Zakat” Management at Mamuju District Province West Sulawesi*". Journal of Economics and Sustainable Development, 4(18), s. 134-140.
- Dworkin, R. (1981). "*What is equality? Part 2: Equality of resources*". Philosophy & Public Affairs, s. 283-345.
- Easterly, W.ve Rebelo, S. (1993). "*Fiscal policy and economic growth*". Journal of monetary economics, 32(3), 417-458.
- Embong, M.R., Roshaliza T.ve Mohd N.M.N. (2013). "*Role of Zakat to Eradicate Poverty in Malaysia*". Jurnal Pengurusan 39 s. 141-150.
- Eren, İsmail, (2013) "*İslam'ın Ekonomik Yapısında İnsan Modeli: Homo Economicus İle Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme*." Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 18.1.s. 367-384
- Erkal, M. (1985). "*İslamın İlk Devirlerinde Para Ve Zekât Nisabının Hesaplanması*". Marmara Oniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, s. 79-101

- Erol.S. I. (2012). "İktisadi Kalkınmada Değerlerin Rolü (İbn Haldun'un Perspektifinden)" Çalışma İlişkileri Dergisi 3.2 (2012): 49-65.
- Fields,G. S.(1994), "*Poverty and Income Distribution Data for Measuring Poverty and Inequality Changes in the Developing Countries*", Journal of Development Economics, Vol.44, No.1, pp. 87-102. .
- Firdaus, M., Beik, I. S., Irawan, T., ve Juanda, B. (2012). "*Economic Estimation And Determinations Of Zakat Potential İn Indonesia*".Jeddah: Islamic Research and Training Institute.1-71
- Gable, G. G. (1994). "*Integrating Case Study And Survey Research Methods: An Example İn Information Systems*". European journal of information systems, 3(2), 112-126.
- Ghazali, K. (2004). "*The Rhetoric of Dr. Mahathir Mohamad: A Critical Discourse Perspective*", Kuala Lumpur: University of Malaya Press.
- Gökbunar, Ali, Selim S. ve Yanıkkaya H. (2007). "*Türkiye'de Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma.*" Ekonomik Yaklaşım Dergisi, 18.63 , s. 69-94.
- Gündoğan, N. (2008). "*Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*". Asomedia (Ankara Sanayi Odası Dergisi), s. 42-56.
- Hairunnizam W. and Radiah A.K. (2010). "*Localization of Malaysian Zakat Distribution: Perceptions of Amil and Zakat Recepients*", *The Tawhidi Epistemology: Zakat and Waqf Economy*, ed. Abdul Ghafar Ismail et al. (Bangi: 2010), 473.
- Halim, H. A., Said, J., ve Yusuf, S. N. S. (2012). "*Individual Characteristics Of The Successful Asnaf Entrepreneurs: Opportunities And Solutions For Zakat Organization İn Malaysia*". International Business and Management, 4(2), 41-49.
- Haron, N. H., Hassan, H., Jasni, N. S., ve Rahman, R. A. (2010). "*Zakat For Asnaf's business By Lembaga Zakat Selangor*". *Malaysian Accounting Review*, 9(2), 123-138. *Malaysian Accounting Review* 9, no. s. 123-138

- Hasan, Nik Mustapha bin Hj Nik.(1987). "*Zakat in Malaysia-Present and Future Status*". International Journal of Economics, Management and Accounting 1, no. 1: 47-75.
- Hassan, M. K.,ve Khan, J. M. (2007). "*Zakat, external debt and poverty reduction strategy in Bangladesh*". Journal of Economic Cooperation, 28(4), 1-38.
- Hassan, M. K. and Juanyed M.K. (2007). "*Zakat, external debt and poverty reduction strategy in Bangladesh.*" Journal of Economic Cooperation Among Islamic Countries 28.4 1-38
- Haq, A., Nachef, T., & Rusli, N. S. (2015). "*The Impact of Zakat on Income Inequality and Poverty in Malaysia: A Panel Data Analysis*". Market Forces, 10(1).
- Huda, N., Rini, N., Mardoni, Y., ve Putra, P. (2012). "*The Analysis of Attitudes, Subjective Norms, and Behavioral Control on Muzakki's Intention to Pay Zakah*". International Journal of Business and Social Science, 3(22).271-279
- Husen, T. (1994) "*Research Paradigms in Education*", in T. Husen, ve N. Postlethwaite, (Eds.), The International Encyclopaedia o f Education s. 5051-5056.
- Ibrahim, A., Abdullah, A. A., Kadir, M. R. B. A., ve AdwamW., S. M. G. W. S. (2012). "*Assessing Financial Reporting on adopting Business Zakat Guidelines on Malaysian Government Linked Companies*". International Journal of Business and Social Science, 3(24).
- Ibrahim, A. (1978). "*The Position of Islam in the Constitution of Malaysia*", In The Constitution of Malaysia: Its Development s. 1957-1977, (ed.) Tun Mohamed Suffian, H. P.
- Johari, F., Ali, A. F. M., ve Abdul Aziz, M. R. (2015). "*A Review on Literatures on Current Zakat Issues: An Analysis Between 2003-2013*". International Review of Research in Emerging Markets and the Global Economy, 1(2).336-363

- Johari, F., Ab Aziz, M. R., ve Ali, A. F. M. (2014). "*The role of zakat in reducing poverty and income inequality among new convert (muallaf) in Selangor, Malaysia*". Online Journal of Research in Islamic Studies, 1(3), 43-56.
- Johari, F., Ab Aziz, M. R., ve Ali, A. F. M. (2014). "*A review on literatures of zakat between 2003-2013*". Library Philosophy and Practice, 0\_1. Library Philosophy and Practice (e-journal)1-15
- Karaman, B.,& Özçalık, M. (2007). "*Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü*". Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(1), 25-42.
- Karaman Hayrettin, (1990). "*Zirai Ürünlerin Zekâti Öşür*", Altınoluk Dergisi, S:54, s:32
- Köse, M. (2004). "*Fî Sebilillâh Kavramının Zekât Açısından Tahlili*". Atatürk Üniversitesi İlahiyât Tetkikleri Dergisi, (21), s. 107-134
- Köse, M. (2010). "*Sosyal Siyaset Kavramı Ve Ömer B. Abdülaziz’in Sosyal Siyaseti*". Atatürk Üniversitesi İlahiyât Tetkikleri Dergisi, (34), s. 75-98
- Kunduracı, N. F. (2012). "*İslam Medeniyetinin Oluşumunda Sosyal Sermaye*". Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 33(33), 191-226.
- Kaslam, S. (2009). "*Governing Zakat As A Social Institution: The Malaysian Perspective*". Social and Management Research Journal, 6(1), 15-32.
- Karakurt, B.,ve Akdemir, T. (2010). "*Kurallı maliye politikası: Türkiye’de kurallı maliye politikası örnekleri*". Maliye Dergisi, 158, 226-262.
- Kızıltan, A.ve Çubukçu F, (2005).□"*Gelir Dağılımında Değişmeler ve Erzurum Örneği*", Atatürk Üniversitesi, Erzincan Hukuku Fakültesi Dergisi, Cilt:IX Sayı:1-2, Yıl:s.665-674.
- Kumar, T. Krishna, Anil P. Gore, and V. Sitaramam. (1996). "*Some Conceptual And Statistical Issues On Measurement Of Poverty*." Journal of Statistical Planning and Inference 49.1 (1996): 53-71.

- LeCompte, M. D., ve Goetz, J. P. (1982). *"Ethnographic Data Collection In Evaluation Research"*. Educational evaluation and policy analysis, 4(3), s. 387-400.
- Lee, F. A. (2010). *"Trindade, Kuala Lumpur"*: Oxford University Press, (s. 41-69).
- Lee, J. C. (2010). *"Islamization And Activism In Malaysia"*. Institute of Southeast Asian Studies.
- Lenin, V.İ. (2003), Karl Marks Marksizmin Bir Açıklaması Ve Kısa Bir Biyografik Özeti, Eriş Yayınları
- Lorgani, M. S., Nemati, M., Jahannavard, F., ve Jirhandeh, A. H. (2014). *"Islamic Ethics in Accounting"*. Academic Journal of Research in Economics and Management, 2(2), 10-17.
- Maçın, H. (2014). *"Zekât Nisablarının Vergi Matrahları Açısından Değerlendirilmesi"* , Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi s. 17-44
- Manjoo, F. A. (2008). *"Tax Engineering Pertaining to Zakah and Waqf For Poverty Alleviation and Micro-Financing in South Africa"*. Islamic Finance for Micro and Medium Enterprises, s. 259.
- Mauzy, D. K. ve Milne, R. S. (1986). *"The Mahathir Administration: Discipline Through Islam"*, In Readings in Malaysian Politics, (ed.) Bruce Gale, Kuala Lumpur: Pelanduk Publications.
- Meriç, C. (1968). Sosyalizm Ve Sosyoloji Tarihinde Proudhon. *Sosyoloji Konferansları*, (9), 111-132.
- Mohammad, F., ve Anwar, M. (1991). *"Prospects of Poverty Eradication Through the Existing Zakat System in Pakistan"* [with Comments]. The Pakistan Development Review, 30(4), 1119-1129.
- Mohd R.E., Roshaiza T. and Mohd N.M.N, *"Role of Zakat to Eradicate Poverty in Malaysia"*, Jurnal Pengurusan 39 (2013): 145.
- Mohsin, M. I. A., ve Ismail, M. (2013). *"Potential of zakat in eliminating riba and eradicating poverty in Muslim countries"*. EJBM-Special Issue: Islamic

- Management and Business, 5(11). International Journal of Islamic Management and Business Vol. 1, No. 1, 40-63
- Müller, D. M. (2017). "*From Consultancy to Critique: The 'Success Story' of Globalized Zakat Management in Malaysia and its Normative Ambiguities*". Globalizations, 14(1), 81-98.
- Nadzri, F. A. A., Rashidah A., ve Normah O. (2012). "*Zakat and Poverty Alleviation: Roles of Zakat Institutions in Malaysia.*" International Journal of Arts and Commerce 1.7 (2012): 61-72.
- Nirun, N. (1968). "*Suç Hadisesinin Sosyal Sebepleri Üzerine Bir Araştırma*". Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi Cilt: 6 Sayı: 0 Sayfa: 121-188
- Noor, A. H. M., ve Khairi, N. Z. (2014). "*What Determine Professionalism? A Study on Zakat Institutions Integration Efforts into the Mainstream Economy*". Middle-East Journal of Scientific Research, 22(7), 983-993.
- Noor, A. H. M., Rasool, M. S. A., Ali, R. M. Y. S. M., ve Rahman, R. A. (2015). "*Efficiency of Islamic Institutions: Empirical Evidence of Zakat Organizations' Performance in Malaysia*". Journal of Economics, Business and Management, 3(2), 282-286.
- Noor, A. H. M. (2012). "*Assessing Performance of Nonprofit Organization: A Framework for Zakat Institutions*". British Journal of Economics, Finance and Management Sciences, 5(1), 71-80.
- Nor, M. R. M., Abdullah, A. T., Ali, A. K., ve Zakaria, M. F. (2012). "*Historical development of Islamic institutions: A case of Malaysian government*". African Journal of Business Management, 6(8), 2766.
- Owolabi Y. M. B., ve Mat D. A. (2013). "*Measurement model of corporate zakat collection in Malaysia: A test of diffusion of innovation theory*". Humanomics, 29(1), 61-74.
- Ökten, Z., ve Kale, T. (2009). "*Türkiye'de Bölgesel Yoksulluğun Yapısı ve Yoksulluğa Karşı Politikalar*". Amme İdaresi Dergisi, 42(3), 59-91.

- Öncel, T. (2012). Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (28), 1-14.
- Önder, M. (2014). Hz. Peygamber'in Kardeşlik (Muahat) Uygulamaları Ve Günümüz Açısından Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Önderman, M. (1999). Türkiye'de Siyasi Retorik Ve Yaşam Dünyası. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 57(1-2).
- Özay, M. (2013). "Malezya'da Din-Devlet İlişkisine Kısa Bir Bakış". *Journal of History Culture and Art Research*, 2(1), 106-128.
- Özdemir, F. (2013). "Zekâtın Gelişimi Ve Monoteist Dinlerde Zekâtın Kapsamı". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), s. 251.
- Özdemir, A. (2013). "Zekât Ve Vergi Mükellefiyetinde Fırsat Eşitliği Ve Adaletin Sağlanması". *Ekev Akademi Dergisi*, 56(56), 1-10.
- Öztaşkın, Ö. B. (2007). "Osmanlı Reâyâsı İle Avrupa Serfinin Karşılaştırılması" *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), s. 247-264.
- Pamuk, M. (2002), "Türkiye'de Kırsal Yerlerde Yoksulluk", *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını, 2002
- Paul, S. (1989), "A Model of Constructing the Poverty Line", *Journal of Development Economics* , Vol. 30, pp.129-144.
- Rahman, A. R. A., ve Rahim, A. (2007). "Pre-Requisites For Effective İntegration Of Zakah İnto Mainstream Islamic Financial System İn Malaysia". *Islamic Economic Studies*, 14(1/2), 91-107.
- Rasool, M. S. A., Harun, M. F. M., Salleh, A. M., ve Idris, N. A. H. (2011). "Poverty Measurement İn Malaysian Zakat İntitutions: A Theoretical Survey". *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 45, 123-129.
- Razak, M. I. M., Omar, R., Ismail, M., Hamzah, A. S., ve Hashim, M. A. (2013). "Overview of Zakat Collection in Malaysia: Regional



- Analysis*". American International Journal of Contemporary Research, 3(8), 140-148.
- Rolstadas, A. (1998). "*Enterprise performance measurement*". International Journal of Operations and Production Management, 18(9/10), 989-99.
- Rosenthal, E. IJ. (1970). "*Islam İn The Modern National State*." VRÜ Verfassung und Recht in Übersee 1.2 (1970): 232-233.
- Sadeq, A. H. (1997). "*Poverty Alleviation: An Islamic Perspective*". Humanomics, 13 (3), 110 – 134.
- Sadeq, A. M. (2002). "*Waqf, Perpetual Charity And Poverty Alleviation*". International Journal of Social Economics, 29(1/2), 135-151.
- Salim, A. (2006). "*Influential Legacy of Dutch Islamic Policy on the Formation of Zakat (ALMS) Law in Modern Indonesia*". The. Pac. Rim L. & Pol'y J., 15, s. 683.
- Samad, A.,ve Glenn, L. M. (2010). "*Development Of Zakah And Zakah Coverage İn Monotheistic Faiths*". International Journal of Social Economics, 37(4), 302-315.
- Sarea, A. (2012). "*Zakat As A Benchmark To Evaluate Economic Growth: An Alternative Approach*". International Journal of Business and Social Science, 3(18). Vol. 3 No. 18 [Special Issue – September 2012
- Sarıca, M. (1964). Pierre-Joseph Proudhon. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 30(3-4), 591-608.
- Sarıtaş, D. Ö. (2010). Cumhuriyet Dönemi Roma Vergi Sistemi. Yayınlanmış Doktora Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aralık 20
- Sargın; İ.(2014) "*Yoksulluk ve Zenginlik Kavramlarına Zekât Bağlamında Farklı Bir Bakış*" Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:14 sayı 1, s. 160

- Sarif, S., Kamri, N. A., ve Ali, N. A. (2013). "*The Shifts In Zakāh Management Practices In Malaysia: What Has Actually Been Happening?*". *Jurnal Syariah*, 21(1), s. 1-20
- Sen, A. "*Poverty: An Ordinal Approach To Measurement.*" *Econometrica: Journal of the Econometric Society* (1976): 219-231.
- Shariff, Anita Md, et al. (2011). "*A Robust Zakah System: Towards a Progressive Socioeconomic Development in Malaysia*". *Middle-East Journal of Scientific Research* 7, no. 4, s. 550-554.
- Shorrocks, A. F. (1995). "*Revisiting the Sen poverty index*". *Econometrica*, 63(5), 1225-1230.
- Suhaib, A. Q. (2009). "*Contribution of Zakat in the social development of Pakistan*". *Pakistan Journal of Social Sciences*, 29(2), 313-334.
- Sullivan, A.; Steven M. S. (2003). "*Economics: Principles in action*". Upper Saddle River, New Jersey 07458: Pearson Prentice Hall. s. 310. ISBN 0-13-063085-3.
- Sunal, O. (2011). "*Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme*". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(03), 283-305.
- Suprayitno, E., Kader, R. A., ve Harun, A. (2013). "*The impact of zakat on aggregate consumption in Malaysia*". *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 9(1), 39-62.
- Şen, Y. (2014). "*Riskli Alacakların Zekâtı Ve Alacağın Zekâta Mahsup Edilmesi*". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 41, s. 295-325.
- Temür, Y. (2017), Refah Devleti Kapsamında Negatif Vergi Ve İslam Ekonomisinde Zekât Müessesesi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi* Volume/Cilt 6 Issue/Sayı 12
- Toor, I. A., ve Nasar, A. (2003). "*Zakat as a social safety net: exploring the impact*". *Social Policy and Development Centre. Research Report No.53*
- Torgler, B. (2005) "*Tax Morale And Direct Democracy.*" *European Journal Of Political Economy* 21.2 525-531.

- Türnüklü, A. (2001). "Eğitim Bilim Alanında Aynı Araştırma Sorusunu Yanıtlamak İçin Farklı Araştırma Tekniklerinin Birlikte Kullanılması". Eğitim ve Bilim/Education and Science, Cilt/Vol. 26, Sayı/No. 120, s. 8-13.
- Uslu B.(2018), Kur'an'da Kolektif Bilinç ve Mü'min Kardeşliği. *Journal Of Analytic Divinity*, 2(1), 181-206.
- Uzun, A. M. (2001). "Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası". CÜ İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 4(2), 155-174.
- Ülkü, S. (2015). "Üç Semavî Dine Ait Prensiplerin Muhasebe Biliminin Oluşumu Üzerindeki Muhtemel Etkileri". *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 1(1)., Year:1, Volume:1, Number:1, s. 171-197.
- Vohrah, K.C.,Koh, P.T. ve Ling, P. (2004). "The Constitution of Malaysia", (Sheridan&Groves), 5th Edition, Kuala Lumpur: Malayan Law Journal.
- Von der Mehden, F. R. (1987). "Malaysia: Islam and multiethnic politics". *Islam in Asia: Religion, politics, and society*, s. 177-201.
- Wah, F. L. K. (2002). "Developmentalism and the Limit of Democratic Discourse", In *Democracy in Malaysia*, (ed.) Francis Loh Kok Wah&Khoo Boo Theik, Nordic Institute of Asian Studies, Surrey: Curzon Press, (s. 19-51).
- Wahab, N. A.,ve Rahman, A. R. A. (2012). "Efficiency Of Zakat Institutions In Malaysia: An Application Of Data Envelopment Analysis". *Journal of Economic Cooperation & Development*, 33(1), 95.
- Wahab, N. A.,ve Rahim Abdul Rahman, A. (2012). "Productivity growth of zakat institutions in Malaysia: An application of data envelopment analysis". *Studies in Economics and Finance*, 29(3), 197-210.
- Wahab, N. A.,ve Rahim Abdul Rahman, A. (2011). "A Framework To Analyse The Efficiency And Governance Of Zakat Institutions". *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 2(1), 43-62.
- Wahid, H. and Radiah A. K. (2010). "Localization of Malaysian Zakat Distribution: Perceptions of Amil and Zakat Receptants". A Tawhidi

Epistemology:Zakat and Waqf Economy. Ed. Abdul Ghafar Ismail et al. Bangi s. 461-483.

- Wilson, R. (1997). "*Economics, ethics and religion: Jewish, Christian and Muslim economic thought*" (p. 115). New York: New York University Press.
- Yalçın, İ. (2016). "*Malezya Kamusal Zekât Uygulaması Üzerine*", Cumhuriyet İlahiyat Dergisi 20, Sy.2: 235-270
- Yanar, R.,ve Şahbaz, A. (2013). "*Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri*". Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8(3).55-74
- Yatbaz, A. (2016). "*Faizsiz Finansal Kuruluşlarda Zekât, Zekât Fonu ve Zekât Muhasebesi*". International Journal of Islamic Economics and Finance Studies,1(2). Year:1, Volume:1, Number: 2, s. 113 -139
- Yegar, M. (1984). "*The Development of Islamic Institutional Structure in Malaya, 1874–1941: The Impact of British Administrative Response*". Islam in Asia, 2, 198-199.
- Yeşilyurt, Ş.(2015). "*İmam Ebu Yusuf'un Kamu Maliyesi Alanına Katkısı*" Maliye Dergisi, , Sayı 169, s. 97-117.
- Yıldırım, A. (1999). "*Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri Ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri Ve Önemi*". Eğitim ve Bilim, 23(112).
- Yıldırım, Ö. A. M. (2011). "*Dünyada Ve Türkiye'de Yoksulluğun Analizi*". Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(2), s. 60.
- Yusoff, M. B. (2006). "*Fiscal Policy İn An Islamic Economy And The Role Of Zakat*". International Journal of Economics, Management and Accounting, 14(2), s. 117-145
- Yusoff, M. (2011). "*Zakat Expenditure, School Enrollment, And Economic Growth in Malaysia*". International Journal of Business and Social Science, 2(6), 175-181.

Yusoff, M., ve Densumite, S. (2012). "*Zakat Distribution And Growth In The Federal Territory Of Malaysia*". Journal of Economics and Behavioral Studies, 4(8), 449-456.

Zainal, H., Basarud-din, S. K., Yusuf, R. M., ve Omar, S. N. Z. (2016). "*Managing Zakat Fund in Malaysia. Journal of Global Business and Social Entrepreneurship*", 1(2). Journal of Global Business and Social Entrepreneurship (GBSE) Vol. 1: no. 2 (2016) page 46–53

## **TEBLİĞ**

Ab Rahman, A., ve Omar, S. M. N. B. S. (2010). "*Tauhid Epistemology In Increasing The Number Of Zakat-Of-Wealth Payers And Its Contribution Toward The Development Of Malaysia Economy*". In Seventh International Conference–The Tawhidi Epistemology: Zakat And Waqf Economy, Bangi 2010 (Pp. 53-63).

Ahmad S.M., ve Shofian A. (2010). "*Transformasi Pengurusan Zakat di Malaysia*", paper was presented in International Islamic Development Management Conference" (IDMAC), on 21-22 December 2010 USM, Pulau Pinang, Malaysia.

Binti Abdullah, R. (2010). "*Zakat Management in Brunei Darussalam: A Case Study*". Abdul Ghafar Ismail Mohd Ezani Mat Hassan Norazman Ismail Shahida Shahimi, 375-409. Proceedings Of Seventh International Conference The Tawhidi Epistemology: Zakat And Waqf Economy

Dökmen, G., ve Yeşilyurt, Ş. (2015). "*Din ve Ekonomi Bağlamında İslam Maliye Sistemi ve Günümüz Maliye Sistemiyle Karşılaştırılması*". International Congress on Islamic Economics and Finance, 21-23 October 2015, Sakarya/TURKEY, s. 331-347

Göksoy, İ. H., 1998, "*Bazı Müslüman Ülkelerin Yönetim Modeli: Endonezya ve Malezya Örneği*", İslam ve Demokrasi: Kutlu Doğum Sempozyumu 1998, 24-26 Nisan 1998, Ankara, Düzenleyen: Türkiye Diyanet Vakfı, (Yayına Hazırlayan: Ömer Turan), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1998, s.173-192.

- Güner, T., Korkut, G.(2013). "*Teorik Temelleri Bakımından Türkiye’de Sosyal Güvenlik Uygulamalarına Ahlaki Ve Sosyo-Ekonomik Yaklaşım*", I.Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi 6-8 Mayıs, BursaSosyoekonomik Yaklaşım. Bildiriler Kitabı-I, 289.
- Hamzah, A. A.,ve Krishnan, A. R. (2016, October). "*Measuring The Efficiency Of Zakat Collection Process Using Data Envelopment Analysis*". In AIP Conference Proceedings (Vol. 1782, No. 1, p. 040007). AIP Publishing.
- Hasanuzzaman, S. M. (1976). "*Zakat and Fiscal Policy*". In First International Conference on Islamic Economics (Makka, 1976) (p. 205).
- Hassan, M. K. (2010). "*An Integrated Poverty Alleviation Model Combining Zakat, Awqaf And Micro-Finance*". In Seventh International Conference. The Tawhidi Epistemology (pp. 261-281).
- Hj Musa B. O. (2013). "*Zakat and Tax Treatment*", National Business Symposium, 08.10.2013
- Hudayati, A.,ve Tohirin, A. (2010). "*Management of Zakah: Centralised vs Decentralised Approach*". Proceedings Of Seventh International Conference The Tawhidi Epistemology: Zakat And Waqf 6 – 7 January 2010352-372
- Ismail, H.,ve Rahman, N. A.(2013)."*The Management Of Zakat Institutions In Malaysia*". The 5th International Conference on Financial Criminology (ICFC) 2013 “Global Trends in Financial Crimes in the New Economies122-133
- Lubis, M., Yaacob, N. I., Omar, Y., Dahlan, A., ve Rahman, A. (2011)."*Enhancement of zakat distribution management system: case study in Malaysia*". In International Management Conference 2011 Proceedings (pp. 1-10). University Sultan Zainal Abidin.
- Kavak Ö. (2016), " Klasik Fıkıh Literatüründe Zekât-Devlet İlişkisi" Tarihte ve Günümüzde Zekat Uygulamaları, Ensar Neşriyat Tic. A.Ş, Milletlerarası Tartışmalı İmi Toplantı, 3-4 Aralık 2016 İstanbul, s:65

- Kaya S. (2016), " Fıkhi Açından Osmanlı'da Zekat Uygulamaları" Tarihte ve Günümüzde Zekat Uygulamaları, Ensar Neşriyat Tic. A.Ş, Milletlerarası Tartışmalı İmi Toplantı, 3-4 Aralık 2016 İstanbul, s:246
- Kılıç, Ü. (2016), "Hz. Peygamber Döneminde Zekat Uygulaması" Tarihte ve Günümüzde Zekat Uygulamaları, Ensar Neşriyat Tic. A.Ş, Milletlerarası Tartışmalı İmi Toplantı, 3-4 Aralık 2016 İstanbul, s:46
- Mahamod, L. H., Jaafar, S., Rahman, A., ve Ali, M. (2013). "*Zakat In Malaysian Rural Development: Issues And Potentials*". Proceeding Conference of Iran and Malaysia Experiences in Islamic 13-22
- Nurzaman, M. S. (2011). "Zakat And Human Development: An Empirical Analysis On Poverty Alleviation In Jakarta, Indonesia". In 8th international conference on Islamic Economics and Finance.1-26
- Othman, A. ve Noor, A.H.M. (2012). *Role Of Zakat In Minimizing Economic Inequalities Among Muslim: A Preliminary Study On Non-Recipients Of Zakat Fund (NRZF)*.3rd International Conference on Business and Economic Research (3rd ICBER 2012) Proceeding. GoldenFlower Hotel, Bandung, Indonesia.
- ÖZDEMİR, Ş. (2013). "İslami Bir Ekonomi" Nasıl Mümkün Olur?. İslam İktisadını Yeniden Düşünmek, 145. İgiad Yayınları: 16 İslam İktisadı Kitaplığı: 1 2-3 Mart 2013'te İstanbul'da düzenlenen Temel Kavramlar ve Fikirler konulu I. İslam İktisadı Atölyesi'nin Bildirileri.
- Ramli, R. M., Ahmad, S., Wahid, H., ve Harun, F. M. (2011). "*Understanding Asnaf Attitude: Malaysia's Experience In Quest For An Effective Zakat Distribution Programme*". In International Zakat Conference: Sustainable Zakat Development in the Poverty Alleviation and Improvement of Welfare of the Ummah.
- Selçuk M. ve Görmüş Ş., (2016), "*Zekâtın Kurumsallaşmasının Seçilmiş İslam Ülkeleri Tecrübeleri Çerçevesinde Analizi*", ICPESS 2016-Istanbul, 24-26 August 2016-347-375
- Tabakoğlu A. ve Turan M. (2016), " Türkiye'de Zekat Potansiyelinin Yeniden Tespiti" Tarihte ve Günümüzde Zekat Uygulamaları, Ensar Neşriyat Tic.

A.Ş, Milletlerarası Tartışmalı İmi Toplantı, 3-4 Aralık 2016 İstanbul, s:899-936

Ünsal, A. G. Ş. (1988). "*Türkiye'de Gelir Dağılımı*". Sosyoloji Konferansları, (22), 169.

Wahid, H.,& Kader, R. A. (2010). "*Localization Of Malaysian Zakat Distribution: Perceptions Of Amil And Zakat Recipients*." Bangi, Malaysia, sn, 461-484.

Yılmaz D. ve Taşer, S. (2009). "*Tarih Eğitiminde Karşılaştırmalı Öğretim Tekniğinin Yeri ve Önemi*", Onsekiz Mart Ün. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, 1-3 Mayıs 2009, Çanakkale

Zaim, S. (1995). "İktisad Risalesi". In International Bediüzzaman Symposium Papers in Turkey (Türkçe).

## **TEZ**

Abdullah, H. R. (2009). "*Zakat And Its Socio-Economic Roles in Brunei Darussalam: A Case Study*". Unpublished master's thesis, University Brunei Darussalam, Brunei Darussalam.

Abdullatif, L. (2012). "*The Problems Faced By A State In The Collection Of Zakat*" (Tax) (Doctoral Dissertation, University Of Nairobi).

Bildirici, Z. (2011). "*Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar*". İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.s:10

Cafri, R. (2009). "*Adana İlinde Yoksulluğun Analizi: Sınırlı Bağımlı Değişkenli Modellerle Bir İnceleme*". Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Bölümü, Adana

Demir, İ. C. (2008). "*Vergi Ahlakı Ve Belirleyenleri, Ege Bölgesi Örneği*" (Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).

Dumanlı, R. (1996), "*Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*", Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara.



- Ibrahim, P.,(2006). "*Economic Role of Zakat in Reducing Income Inequality and Poverty in Selangor*", s.l.: Universiti Putra Malaysi
- Maçın, H. (2014) "*İslam Hukukunda Zekât Matrahları Ve Vergi İlişkisi*", Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi,
- Mesawa, L. A. (2016). *Role Of Zakat T In Reducing Poverty In Islamic Countries* (Doctoral Dissertaton, Effat University).
- Mahamud, L. H. (2011). "*Alleviation of Rural Poverty in Malaysia: The Role of Zakat, A Case Study*". Unpublished doctoral dissertation.The University of Edinburgh.Retrieved April 25, 2012, from<http://www.era.lib.ed.ac.uk/handle/1842/5554>
- Özdemir, O. (2008). "*Gider vergileri alanında Türk vergi sisteminin Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlaştırılması*" (Doctoral dissertation, Sosyal Bilimler).
- Özdemir, M. (2007). "*Elmalı M. Hamdi Yazır'ın Eserlerinde Din-Toplum İlişkisi*"(Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi
- Sullivan, K. (1995). "Performance Measurement İn Nonprofit Organizations: An Exploratory Case Study İn Three Stages Of The 1992-93 Pilot Self-Assessment Process Of The Nonprofit Child Welfare Agencies Delivering Foster Care Services Under Contract With New York City's Child Welfare Administration" (Doctoral Dissertation, New York University, Robert F. Wagner Graduate School Of Public Service).
- Yavuz, Ayşe,(2011) "*Hz. Peygamber'in Zekât Memuru Olarak Görevlendirdiği Sahabiler*" Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi
- Wahid, H. (2014)."*Localization of Malaysian zakat distribution: Perceptions of amils and zakat recipients*" (Doctoral dissertation, University Malaya).

## **RAPOR ve MEVZUAT**

Bangladesh Ministry of Finance (2012). "*Poverty Reduction Programs in Bangladesh*", Retrieved June 11, 2013, from <http://www.mof.gov.bd>

Economic Planning Unit (EPU). (2013). "*Incidence of poverty by ethnicity, strata and state, Malaysia, (1970-2009)*". Available at <http://www.epu.gov.my/household-income-poverty>

Laporan Zakat (2008).

LZS Annual Report. (2013, 2014, 2015).

Pakistan İslam Cumhuriyeti (1980). "Zekât ve Ushr Yönetmeliği"

PPZ Laporan Zakat. (1999, 2000, 2001, 2014, 2015).

PPZ Laporan Zakat (2014). s. 75-85.

Pusat Pungutan Zakat-Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan. (2009).

TUİK (2016), "*Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırma Bölgesel Sonuçları*" [http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1013](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013)

TUİK (2008). "*Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı*", Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi 6, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu, 2008, .

TÜSEV Yayınları (2016), "*Türkiye'de Bireysel Bağışçılık Ve Hayırseverlik*" (Ali Çarkoğlu, S. Erdem Aytaç), No 71 ISBN 978-605-83950-6-0

### **İNTERNET**

<file:///C:/Users/hp/Downloads/global-wealth-report-2015.pdf> (s:24)

<http://182.54.217.6/>

<http://182.54.217.6/bantuanpelajaran/statistik.aspx>

[https://www.academia.edu/11356075/Siyah\\_Adam%C4%B1n\\_Beyaz\\_Adama\\_Tokad%C4%B1\\_Haiti\\_Devrimi](https://www.academia.edu/11356075/Siyah_Adam%C4%B1n_Beyaz_Adama_Tokad%C4%B1_Haiti_Devrimi)

<http://www.agc.gov.my/agcportal/uploads/files/Publications/LOM/EN/Act%2053.pdf>

<https://www.credit-suisse.com/corporate/en/research/research-institute/global-wealth-report.html>

<https://drive.google.com/file/d/0BxtvN4TjCZL3NkZ3T3ZuUS15WFk/view>

<http://ekonomi.dunyabulteni.net/tarihte-bugun/19889/koleler-haiti-devrimini-gerceklektirdi-1791>

<http://www.etimolojiturkce.com/kelime/zek%C3%A2t>

[http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/zumre\\_sistemi\\_nedir\\_ne\\_demektir.asp](http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/zumre_sistemi_nedir_ne_demektir.asp)

<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwju47iAuaHVAhUJSRoKHepmDT4QFghFMAA&url=http%3A%2F%2Fcss.escwa.org.lb%2Fsdd%2F1980%2Fp2.pptx&usg=AFQjCNEM9cWQD3d7F4uuRcyjFMtR3Dd5w>

[http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user\\_upload/VI/GBG/Tablo\\_1.xls.htm](http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_1.xls.htm)

<http://www.hakikat.com/dergi/244/ilmihal244.html> - Hakikat Aylık İslam Dergisi - İslam İlmihali, Ticaret Mallarının Zekâtı

<http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/meseleler/0141.htm>

<http://islamekonomisi.org/islam-ekonomisinin-ozellikleri/>

<http://www.islamgunesi.com/index.php/zekât/252-zekât-n-oedenme-sekli.html>

<http://islamiktisadi.net/index.php/2016/12/17/turkiyede-zekât-potansiyeli/>

[http://www.maij.gov.my/?page\\_id=403](http://www.maij.gov.my/?page_id=403)

<http://www.mia.org.my/new/downloads/nbzs/2013/02-zakat-management-in-malaysia.pdf> (Erişim Tarihi: 04.07.2017)

<http://www.maij.gov.my/>

<http://www.maim.gov.my/index.php/my/informasi/anak-anak-syarikat-maim/zakat-melaka>(Erişim Tarihi: 04.07.2017)

<http://www.maidam.gov.my/index.php/index.php/profil/sejarah-penubuhan>

<http://www.maidam.gov.my/index.php/files/arkib-polisi-dan-dokumen/Bajet-maidam-2016.pdf>

<http://www.maiamp.gov.my/maiamp2/index.php/korporat/sejarah-maipk.html>

<http://www.maiamp.gov.my/maiamp2/index.php/zakat/prestasi-kutipan-zakat.html>

<http://www.nedirnedemek.com/ademi-tahsis-ilkesi-nedir-ademi-tahsis-ilkesi-nedemek>

<http://www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/>

<https://play.google.com/books/reader?id=OJEoAgAAQBAJ&hl=tr&printsec=frontcover&pg=GBS.PA4> (Erişim Tarihi: 19.02.2018). (Hakan Şanlıbayrak, "Erken Orta Çağda Kölelik" E- Kitap). (Erişim Tarihi: 19.02.2018).

<https://www.tbs.org.my/www/?page=5>(Erişim tarihi: 30.06.2017)

[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5737becea240d6.65343690](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5737becea240d6.65343690)

[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.573e0b16a82b77.48436361](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.573e0b16a82b77.48436361)

[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57a1b4a36f93e4.88313776](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57a1b4a36f93e4.88313776)

[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57827deca2f157.30793337](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57827deca2f157.30793337)

<http://www.tkbb.org.tr/tarihce>

<http://www.the-saudi.net/business-center/regulation-tax.htm>

<http://www.sqm.com.my/wp-content/uploads/2016/02/Malaysia-Basic-Tax-Information-2016.pdf>

<https://tr.0wikipedia.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW5rZXQ>

[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1013](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6lelik>

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Kast\\_sistemi](https://tr.wikipedia.org/wiki/Kast_sistemi)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Feodalizm>

[https://tr.wikipedia.org/wiki/1848\\_Devrimleri](https://tr.wikipedia.org/wiki/1848_Devrimleri)

[https://tr.wikipedia.org/wiki/1918-1919\\_Alman\\_Devrimi](https://tr.wikipedia.org/wiki/1918-1919_Alman_Devrimi)

<http://www.wikizero.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvQW50aWtfUm9tYQ> (Erişim Tarihi: 19.02.2018).

<http://www.wikizero.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUGllcnJILUpvc2VwaF9Qcm91ZGhvbG> (Erişim Tarihi: 20.12.2018).

<http://www.zakatselangor.com.my/info-lzs/sejarah-lzs/>(Erişim Tarihi: 04.07.2017)

<http://www.zakatpenang.com/zpp/index.php/info-zpp/sejarah-penubuhan> (Erişim Tarihi: 04.07.2017)

<https://www.zakatkedah.com.my/index.php/profil-lznk/>

<http://www.zakatpenang.com/zpp/index.php/agihan/kriteria-permohonan-zakat/syarat-bantuan-umum>(Erişim tarihi: 30.06.2017)

[http://www.zakat.sabah.gov.my/index.php?option=com\\_content&view=article&id=5&Itemid=126&lang=en](http://www.zakat.sabah.gov.my/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=126&lang=en)(Erişim tarihi: 30.06.2017)

<http://www.zakatpahang.my/v3/index.php/2014-09-02-14-49-36/agihan-zakat/2015>  
Erişim Tarihi: 04.07.2017)

<http://www.zakatpahang.my/v3/index.php/2015-04-20-07-17-27/profil-pkz/latarbelakang> Erişim Tarihi: 04.07.2017)

<http://www.zakatns.com.my/v5/info-pzns/sejarah-penubuhan> (Erişim Tarihi: 04.07.2017)

[http://www.zakat.sabah.gov.my/index.php?option=com\\_content&view=article&id=23&Itemid=147&lang=en](http://www.zakat.sabah.gov.my/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=147&lang=en)(Erişim tarihi: 30.06.2017)

<https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/legal-framework-of-zakat-in-malaysia.pdf>(Erişim tarihi: 30.06.2017)

<https://zulkiflihasan.files.wordpress.com/2008/06/zakat-collection-and-distribution.pdf>(Erişim tarihi: 30.06.2017)

## EKLER

## EK 1.

**Makro-Ekonomik ve Sosyal Yönelerle Zekat Müessesesi: Türkiye için Malezya Modeli Örneği****Değerli Katılımcılar;**

Bu çalışma, Uşak Üniversitesinde "Makro Ekonomik ve Sosyal Yönelerle Zekat Müessesesi: Türkiye İçin Malezya Modeli Örneği" başlıklı doktora tezi kapsamında yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, toplumun zekat algısını ortaya koymak ve gelir dağılımında adaletin sağlanmasında zekatın rolünü incelemektir. Ayrıca, Malezya zekat sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliğinin sorgulanması bu çalışmanın önemli bir çıktısıdır. Anketteki sorulara verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için lütfen soruları samimi ve doğru bir şekilde cevaplandırın. Lütfen anketlere isminizi yazmayınız. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Uşak Üniversitesi (TÜRKİYE)  
Doktora Öğrencisi: Murat AYDIN

**BÖLÜM 1**

*Bu bölüm sizde ilgili kişisel bilgileri içermektedir. Lütfen size uygun kutucuğun içine (X) işareti koyunuz*

Yaş	15-34 ( )	35-44( )	45-54 ( )	55-69 ( )	70 ve üzeri ( )
Cinsiyet	Erkek ( )	Kadın ( )			
Meslek	Tacir ( )	Çiftçi ( )	Memur ( )	İşçi ( )	Diğerleri ( )
Din	İslam ( )	Hristiyanlık ( )	Budizm ( )	Hinduizm ( )	Diğerleri ( )
Zekat veriyor musunuz	Evet ( )	Hayır ( )			

**BÖLÜM 2**

*Bu bölümde Malezya zekat sistemi ile ilgili çeşitli sorular verilmiştir. Lütfen bu soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda; 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim Yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum, seçeneklerinden birini tik (X) koyarak cevaplandırınız.*

Soru Numarası	Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Yaşadığım bölgede bireyler arasında gelir dağılımında ciddi bir adaletsizlik bulunmamaktadır.					
2	Ülkemizde, "gelir dağılımındaki adaletsizlik" önemli bir sorun değildir.					
3	Ülkemizde uygulanan sosyal politikalar, gayet yerinde ve yeterlidir.					
4	Yardım politikaları yoksulluğun azaltılmasında yeterlidir.					
5	Devlet tarafından yapılan finansal destekler toplumun tamamına eşit bir şekilde ulaşmaktadır.					
6	Zekat hakkında yeterli bilgiye sahibim.					
7	Zekat konusu hakkında gayet duyarlıyım.					
8	Zekatımı ödeme konusunda gayet hassas davranırım.					
9	Zekatımı vaktinde ve tam olarak öderim.					
10	Ödeyeceğim zekat miktarını kendim hesaplarım.					
11	Zekatımı ihtiyacı olanlara kendim veririm.					
12	Zekatımı zekat merkezlerine veririm.					
13	Malezya'da zekat sistemi genel anlamda iyi işlemektedir.					
14	Zekatın devlet tarafından yönetilmesini doğru buluyorum.					
15	Malezya zekat sistemini faydalı buluyorum.					
16	Malezya zekat sistemini etkili buluyorum					
17	Zekat sisteminin sosyal refahı arttırdığını düşünüyorum					
18	Malezya'da zekat sisteminin saydam olduğuna inanıyorum.					
19	Malezya'da zekat toplama sisteminin saydam olduğuna inanıyorum.					
20	Malezya'da zekat dağıtım sisteminin saydam olduğuna inanıyorum.					
21	Ödenilen zekatın vergiden düşülmesini uygun buluyorum.					
22	Ödenilen zekatın vergiden düşülmesini etik buluyorum					
23	Zekat sisteminin vergi kaçırma eğilimlerinin azalttığını düşünüyorum					

\*\*\*\*Malezya zekat sistemine dair değerli görüşlerinizi sayfanın arka kısmına yazabilirsiniz.